

קובץ גליונות

פרשת וישלח

ממרחץ ורבנן גדולי ומאורי הדור

הגאון הגדול רבי דוד שוסטל שליט"א ראש ישיבת ליקווד
בשיחה בהיכל ישיבת "בית מדרש עליון" בראשות ראש הישיבה הגר"י אונגרשור שליט"א

זכות הלימוד בקובץ לע"נ

הגר"ר משה אבא

בן דוד יואל ז"ל עצמו

נלב"ע י"ח כסלו תשנ"ח

תנצב"ה

זמני השבת

בחסות:

גיליונות דוד

לגור בבני ברק, לחיות על הפארק!

03-900-9944

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	4:00	5:15	5:52
בני ברק	4:14	5:16	5:48
קרית ספר	4:09	5:15	5:51
בית שמש	3:59	5:16	5:52
אופקים	4:09	5:18	5:52
חיפה	4:05	5:14	5:47

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדירים שבבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

שהשמה במעונם

ברכת מזל טוב לרגל שבת חתן להחתן המפואר ר' **אברהם חיים דיין** יצ"ו
בן הגאון רבי **יצחק דיין** שליט"א עב"ג בת הגאון רבי **מנשה כהן** שליט"א
יהי רצון שיזכו להקים בית נאמן בישראל על אדני התורה והיראה לתפארת המשפחות
בברכה מרובה - מערכת "קובץ גליונות"

בקשה

העתירו בתפילה ותחנונים לרפואתה השלמה של הנערה **טובה בת פערל** בת ידידינו החשוב
שתשוב לאיתנה במהרה בבריאות שלמה

לכל הקוראים והלומדים החשובים שליט"א

הקדישו את יקיריכם ע"ג הקבצים באחת משבתות השנה,
ותהיו שותפים בזיכוי הרבים הגדול להגדיל תורה ולהאדירה.

• כ"ג כסלו וישב	• כ"ז שבט משפטים	• א' אייר תזריע	• נשא	• ד' אב דברים
• ל' כסלו מקץ	• ד' אדר תרומה	• מצורע	• י"ד סיון בהעלתך	• י"א אב ואתחנן
• ז' טבת ויגש	• י"א אדר תצוה	• ח' אייר אחרי	• כ"א סיון שלח	• ב' אלול שופטים
• י"ד טבת ויחי	• י"ח אדר כי תשא	• קדושים	• כ"ח סיון קרח	• ט' אלול כי תצא
• כ"א טבת שמות	• כ"ה אדר ויקהל	• ט"ו אייר אמור	• ה' תמוז חקת	• ט"ז אלול כי תבא
• כח טבת וארא	• פקודי	• כ"ב אייר בהר	• י"ב תמוז בלק	• כ"ג אלול נצבים וילך
• ו' שבט בא	• ג' ניסן ויקרא	• בחוקותי	• י"ט תמוז פינחס	• א' תשרי ר"ה ויו"כ
• יג שבט בשלח	• חג הפסח	• כ"ט אייר במדבר	• כ"ו תמוז מטות	• חג הסוכות
• כ' שבט יתרו	• כ"ד ניסן שמיני	• ז' סיון חג השבועות	• מסעי	

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -
ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצו קופות נוספות.

חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכנתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע. ר.

בס"ד,

יצא לאור

ספר בינת אדם

ממדן המשגיח הגאון
רבי דן סגל
שליט"א

בעניני חנוכה

חידושים וביאורים
בעניני חנוכה

כמו"כ ניתן להשיג
ספר

מסילת ישרים

עם ביאור
חובת האדם
ממדן המשגיח
שליט"א

חכמה ודעת

מרינו המשגיח הגאון רבי דן סגל שליט"א

ניתן להזמין גם דרך מערכת "קובץ גליונות" במס' 053-3145900 משלוח חינם

קולמוס
הפצת ספרים שעובדת.

0722-441660

0722441670@gmail.com ☒ 02.970.7087

להשיג
בחנויות
הספרים
המובחרות

אין שאלות ללא מענה!

מאמרים ביסודות ההשקפה ודרכי ההשגחה, בנויים על דברי רבותינו.
הבנה מחודשת במגוון סוגיות שבעיקרי היהדות, ומשנה סדורה לשאלות
ולבטים רבים של דורנו.
מאת הרב ישראל לורברבוים

מבין עשרות המאמרים שבספר:

מעולם לא היה אפיקורס אמיתי
*
מה אשם עשן כך הוא נולד?
*
מדוע היו ליעקב שני שמות ושתי נשים?
*
יוסף ויהודה – שתי צורות של גאולה
*
ירידת המן – כיצד מורידים שפע?
*
נשמה יתרה – מהי?
*
הצמצום: מקום להתפתחות הנפש
ועבודת ה'
*
האם יש לרופא כוח ורשות לרפא?
*
מהי השפעת הכוכבים והמזלות?
*
כיצד זוכים להתחדשות בתפילה
*
חנוכה ופורים – הרגליים של עם ישראל
*
שאינו יודע לשאול – קרוב להיות רשע
*
קרבתות ותפילה: מה סוד הקשר?
*
חיזוק לזוג שלא זכה לילדים
*
קורונה, מירון, טילים – מה הקב"ה
רוצה מאתנו?
*
איך מתמודדים עם נפילות בעבודת ה'?

הוצאה והפצה: "יפה נוף" ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות

• ירושלים: מכב ישראל לר // ירמיהו: פינת בהר הנדס // צמרת בהר אקו // נבעת לר כ 28 // בית נן הסכנה 50 // בית רדפוס 32 // ירושלים: נה יעקב: פלג 1 פינת פריים
• מודיעין: עילית-קרת ספר: אבן 26 // שרי חמ"י // ירושלים: הרב מנחם // ברסלר: רבי יהודה הנשיא 11 • בית שמש: רפשיבה-בן איש חי 22 // חזון איש
17 // רמה אינרס ש רוק 31 מעב שוק מרדכי • בני ברק: רבי עקיבא 150 // אהרונביץ 19 מוס מרכז רמנים // ברסלר 2 // רבי עקיבא 43 // עזרא 45 • ירושלים
המכבי 62 סרדס כץ • אשדוד: ענק הספרים • יוסי בן חספה 10 רובע ד • סתח תקוה: קר כות יעקב 11 נד • חדר // החסדתי 2 פינת • טש כד • אלעד: רבי
יהודה הנשיא 90 • חדרון: מרת אכשור 8 שכונת בני איבון (חאסדן) • קרת נת: ראמלור מחביי פינת נחיות שכום (בן קרסנעו) • רנסים: כביו 99
(בית ביה"ח) • תיבות הארי 86 • אוסקים: חשף חיים מוס בית הכנסת אוהל משה חדרון • סבדיה: 199 חיים 4

1-599-581-581 // YEFE.CO.IL // משלוחים בכל רחבי הארץ

גיליון מס' 497 פרשת וישלח
תשפ"ג שנה אחת עשרה

לרפואת יעקב בן עישה
טובה בת פערל

להקדשות: 053-3145900

בברכת שבת שלום יצחק גולדשטון

דברי שי"ח

ממין רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

מקור שי"ח

"והשקרו והחליפו שמלתיכם"

שמעתי מרבינו זצוק"ל כמה פעמים שיש לירא שמים לכסות ידיו, לא רק במה שמפורש בשו"ע (סי' ד' סכ"א ומ"ב סקנ"ד) עד המרפק, אלא ראוי להדר ולהוסיף ולכסות עד פרק כף היד, ומש"כ המ"ב (סי' ב' סק"א) שרשאי לגלות ידו עד קובד"ו, היינו מעיקר הדין. וכ"כ בס' אלא (פ"א ס"ח) **מכסה תמיד את כל זרועו בשרוול עד פרקי ידיו**. וציין שם: **רמב"ם פ"ה מדעות ה"ט שכתב עד ראשי אצבעותיו. ועי' יומא ע"ב ב' לגבי בגדי כהונה שמגיעים עד פיסת היד**. ובס' להדבק (ח"א עמ' 396) סיפר הגר"ר יעקב אדלשטיין שליט"א: כשלמדנו בישיבה בלומזא, היה יום אחד חם מאד, וכולם הרימו מעט את השרוולים חוץ משנים שהשרוול כסה את היד כרגיל, היו אלו הגר"י גרשונוביץ והגר"ח קניבסקי. [ובמחצית השקל (סקכ"ג) כתב דאם דרך המקום ללכת בשרוולים ארוכים צריך נטילה אף יותר מהמרפק עד פרקי ידיו, אבל בבה"ל (ד"ה צריך) חלק ע"ז והוכיח מרש"י (זבחים י"ט ב') שא"צ נטילה דלאו מקום זיעה הוא וכ"כ במר"ק סי' צ"ב].

אבל לגבי פרק הזרוע כבר הורה מרן החזו"א (והובא בשונה הלכות סי' ד' דין מ"ז) דאף שרבו מגולי כל היד בטלה דעתם והנוגע שם צריך נטילה, ובדעת נוסה (דיני לבישת הבגדים סי' ק"ח) ביאר רבינו: **כיון שעושין שלא כדן בטלה דעתן**. ובס' בירור הלכה (תניינא) הביא מהגר"ר פיין זצ"ל שאמר לו החזו"א שחייב הנטילה בזה הוא מעיקר הדין ואפילו ביו"כ, עו"כ שם שהמשגיח רבי יחזקאל לוינסטיין ז"ע ה' מעיר לבחורים שלא לילך עם השרוול כשהוא מקופל מעל הזרוע עפ"ד החזון איש הנ"ל.

אמנם מעיקר הדין הורה רבינו ז"ל שמוותר לגלות אף את זרועותיו מפני החום כשה מפריע לו ללמוד או בשעת השינה, וכמש"כ בד"נ (דיני לבישת הבגדים סי' ק"ב): **עיין גיטין לא ב', ומ"מ יש ליזהר**. וביארו שם בהערות שבגמ' מבואר על רנב"י שגלי לדרעי' אמר שדיא נשיב ופרש"י שהיתה רוח מזרחית מנשבת והוחם לו, והוסיף רבינו **שבמקרה אולי מותר הואיל ואין זה איסור לגלות, רק שאין זה דרך ארץ לשבת כן, הלקך כל שעושה כן באקראי מפני שיש לו איזה סיבה לעשות כן י"ל דשרי, אבל לא לנהוג כן בקביעות** עכ"ד. ובס' כל משאלותיך (עמ' תפ"ה) באחד החדרים פרסמו בשם רבנו שילד מגיל חמש לא יבוא עם שרוולים קצרים, ושאל לרבינו: ראיתי תמונה של החזו"א בתפארת ציון ילדים גדולים במכנסים קצרות, והשיב: **החזו"א לא היה לו נוחא מזה, אצלנו בבית אפילו מאד קטנים לא הלבישו עם שרוולים קצרים, ומאז שמתחיל חומש לא כדאי ללבוש קצר כי נוגע במקום מכוסים**. עו"כ שם שרבינו סיפר לבנו הגר"ש שליט"א שאחד ביקש ממנו ברכה על בנו בן העשר שיצא מדעתו, והנה ראיתיו עם שרוולים קצרים, אמרתי לו כי הוא ממש מקיים דברי הש"ע סי' ד' והנוגע בידו בגופו וכו' ואם אינו תלמיד חכם יוצא מדעתו.

אם רבינו הרבנית אשת מרן בעל הקה"י זיע"א הייתה מורה שאף שלפי הלכות צניעות מספיק לנשים ללבוש בגד עם שרוולים המכסים את המרפק לגמרי, אבל מי שרוצה לזכות לבנים גדולי ישראל ראוי שתקפיד על שרוולים המכסים את כל הזרוע עד פרק כף היד, וכלתה הרבנית אשת רבינו ע"ה הייתה נזהרת בזה טובא, ואף כשהוצרכה להפשיל שרוולים בעבודות הבית, מ"מ כשנצרכה לקבל אנשים תוך כדי עבודתה הייתה נזהרת לסגור מיד השרוול (ס' הרבנית עמ' 139).

והנה בקבלת קהל אצל רבינו בשנים האחרונות ה' מעיר לכל מי שבא בשרוולים קצרים, ואף לפשוטים וקלים ורחוקים מאד, אבל לא היה זה מצד דיני וגדרי השו"ע, שהרי היה עוד הרבה מה להעיר, וגם שמעתי מרבינו זללה"ה שהגר"ר דב יפה זצ"ל שאל ממרן החזו"א האם ראוי להעיר לאלו הנוגעים במקומות המכוסים, ואמר לו מרן בתמיהה אתה רוצה להיות שוטה?! וכ"ה בכתבי רבינו מהנהגות החזו"א: **בן ישיבה שאל אם עליו להוכיח לחבריו על כל עוולה שרואה מהם או ביטול תורה וכה"ג, והשיב א"צ להיות שוטה (ועי' כתר ראש סי' קמ"ג ומ"ב סי' תר"ח סק"ס ובבה"ל שם ב"ה חייב בשם ס"ח)**. והיינו שבזמנינו אין האנשים מקבלים תוכחה. ובאמת מה שרבינו היה מעיר בייחוד רק על זה [ועל שבושים בפאות, ועונדים שעוני יד, או על שולי הכובע הנוטים למטה] נראה לכאורה שזה ממידת ענוותנותו, שראה שרבים הבאים בלי גבול לבקש רק ברכות, ולמצער רק בשביל לתעד, וכדי להרחיק את מידת הגאווה היה מעיר להם כנ"ל, שהרי על מה שענה בד"ת אין מה להתגאות, שזו חובתו בעולמו, משא"כ כשבאים אליו בתור 'צדיק' גרידא, וכזה ראה ראינו גם אצל אביו פאר הזמן זצ"ל, שהיה זורק מרה בחלק מהבאים בכעס הפנים, כנראה מטעם הנ"ל. ויתכן עוד טעם אחר, שכשנחלש רבינו ושוב לא יכל להזדקק לכל משאלות ובקשות הפונים, 'זיכה' אותם בדבר טוב ורוחני כלשהו, אגב, שמעתי מהגה"צ ר"מ ברזם שליט"א ששמע מהגר"ר פרנקל זצ"ל שמה שראו אצל רבינו זצללה"ה שמקרב בני תורה צעירים, ואוחז בידו ומרעיף עליהם חום ואהבה גלויה, הנהגה זו לקח זה ממרן החזו"א זצ"ל!

מדור זה מוקדש לע"נ א"מ הרבנית ברכה רבקה ב"ר שלמה אריה רחבעם הכ"מ

להלן רשימת הספרים המלאה הנמכרים בימים אלו ע"י הפצת הספרים שע"י מערכת "קובץ גליונות"
הארמון, שיח חנוכה, דעת נוסה בראשית ח"ב, משולחנם של רבוותינו, חכימא דיהודאי, בזאת תבחנו, כאל תערוג ג' חלקים
צדיק כתמר יפרח, אור השחר, שבענו מסובין, כשחר אורח, תמונות ומראות מחיי מרן ראש הישיבה,
ניתן להזמין במס' 053-3145900 או בכתובת: k.gilyonot@gmail.com משלוח חינם (בכפוף לזקוקי ההפצה)

להצטרפות לרשימת מקבלי הגליון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת: divreysiach+subscribe@googlegroups.com
ניתן לתרום ולהקדיש ע"ג הגליון לע"נ, לרפואה ולהצלחה וכד', נשמח לקבל עובדות, הנהגות, וש"ת מרבינו.

שָׁנִים קְדָמוֹנִיּוֹת עַל גְּדוּלַּת הַדּוֹרוֹת

עובדות חדשות ונדירות מפי רבינו מרן זצוק"ל!

מְדוּר שָׁנִים קְדָמוֹנִיּוֹת - לַשְּׁבוּעוֹת הַבָּאִים בַּעֲזָה"

פְּרִשְׁת וִישָׁב - הַסְּבָא מְנוּבְהַרְדוֹק רַבִּי יוֹסֵף יוֹזֵל הוֹרְבִּין (י"ז כסלו)

פְּרִשְׁת מִקֶּץ - רַבִּי צְבִי פֶסַח פְּרָאנְק (כ"א כסלו)

גְּלִיזִין חֲנוּכָּה - מֶרֶן הַגְּרָא"ל שְׁטִינְמָן בַּעַל 'אֵילַת הַשַּׁחַר' (כ"ד כסלו).

נִשְׁמַח לִקְבֹּל מִקּוֹרְאֵינוּ הַנֶּאֱמָנִים מִסְמָכִים, תְּמוּנוֹת, עוֹבְדוֹת וְזִמְעָשִׁיּוֹת הַקְּשׁוּרִים לַהֲנִ"ל

הַגָּאוֹן ר' חַיִּים וואַלקִין זצ"ל - חוֹדֶשׁ לַפְּטִירָתוֹ

שֶׁאִמְסוֹר בַּחוּדֵשׁ אֵלּוּל לַרְפּוּאָתָהּ, הָרִים רַבִּינוּ אֶת עֵינָיו וְאָמַר לִי, "כָּל הַשִּׁיחּוֹת? הֲרֵי מִסְפִּיק כּוֹחַ שֶׁל שִׁיחַת מוֹסֵר אַחַת..."

הֶרֶב וואַלקִין עִם רַבִּינוּ בֶּאִירוֹעַ לְטוֹבַת אֶרְגוֹן 'אוֹרְחוֹת יוֹשֵׁר'

הָאָדָם מוֹכֵרָח לְשׁוּחַח אֲבֵל עָלָיו לְמַעַט

כָּתַב רַבִּינוּ בְּסִפְרוֹ אוֹרְחוֹת יוֹשֵׁר סִימָן ב' "וּמַצָּאתִי בַּהֲקָדְמַת סִפְרֵי בֵּית אַהֲרֹן לַהֲגֵרָא וּוּלְקִין ז"ל, כּוֹתֵב בְּנוֹ שֶׁשָּׁמַע מֵאֲבִיו בִּשְׁם הַגְּרָא, לְבֹאֵר הָאֵדְשׁוֹ וּמִנּוֹ חֲכָמִים (בְּפֶקֶד ו' דַּבּוּת) לְאַחַד מֵאַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֶה דְּבָרִים שֶׁהַתּוֹרָה נִקְנִית בָּהֶם - בְּמִיעוּט שִׁיחָה, שִׁזְהָ אֵינוֹ בְּשִׁלְיָה כְּפִי הַמוֹבֵן הַפְּשׁוּט, כְּלוּמֹר שִׁמְעַט בְּשִׁיחָה לְגַמְרִי מִבְּלִי הוּצִיא אֶף דִּבּוּר מִפִּיו, רַק הַכוּוֹנָה בְּהִפָּךְ בַּחֲבוּב, הֵינְנוּ לַחֲיִיב מִיעוּט שִׁיחָה, שֶׁאִם יִלְמּוּד אָדָם

הֶרֶבָּה בְּלִי הַפֶּסֶק דַּעְתּוֹ תִּתְּבַלְבֵּל עָלָיו. וְעַל כֵּן בְּכַדִּי לְאוֹקְמִי גִירָסָא צָרִיךְ הוּא מְזָמֵן לְזָמֵן לְשִׁיחָה קְלָה, עַכ"ל. [וְכֵן כָּתַב בְּתַפְאֶרֶת יִשְׂרָאֵל שֵׁם, וְכַעֲנִין זֶה כָּתַב הַרְמֵב"ם בְּשִׁמּוֹנֵה פְּרָקִים פ"ה]. וְבִלְבָּד שֶׁלֹּא יִהְיֶה בִּזְהָ דִּבּוּרִים אֲסוּרִים כְּמוֹכֵן, וְגַם לֹא יֵאָרֵךְ בִּזְהָ."

וְאָמַר רַבִּינוּ כִּי לֹא מִצָּא מִקּוֹר נוֹסֵף לְשִׁמּוּעָה זֹאת שֶׁל הַגְּרָא, זֹלַת מֵהַ שֶׁהֵבִיאוּ בַּעַל בֵּית אַהֲרֹן.

בַּעַל הַבֵּית אַהֲרֹן מִפִּינֶסֶק

אַתָּה מְגִיבֵרְלֵטֶר?

מוֹבָא בְּסִפְרֵי 'דֶּרֶךְ שִׁיחָה' פְּרִשְׁת בְּרֵאשִׁית: פַּעַם נִכְנַס רַבִּי חַיִּים וּוּלְקִין עִם יְהוּדֵי אֶחָד לְרַבִּינוּ, וְהִצִּיג אֶת הָאוֹרֵחַ הַבָּא מִמְּדִינַת "גִּיבֵרְלֵטֶר". שֶׁאֵלּוֹ רַבִּינוּ בִּהְתַּפְּעֻלוֹת: אוֹי, אַתָּה מְגִיבֵרְלֵטֶר?... וְכִשְׁנִשְׁאַל מֵהַ מִתְּפַעֵל כָּל כֵּךְ מִ"גִּיבֵרְלֵטֶר", הִשִּׁיב רַבִּינוּ:

הֲלֹא יֵשׁ מַחְלּוֹקֶת בֵּין הָאֲחֵרונים (הוֹבָאָה ב"מִשְׁנֵה בְּרוּרָה" סִימָן רכ"ח סק"ב) עַל אִיזֵה יָם מְבָרְכִים בְּרִכַּת "עוֹשֶׂה הַיָּם הַגְּדוֹל", אִם עַל יָם הַתִּיכוֹן אוֹ יָם אוֹקֵינוֹס, וְלֹכֵן אֵין לְבָרֵךְ בְּרִכָּה זֹאת רַק "עוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית", אֲבֵל מִ"גִּיבֵרְלֵטֶר" [אַרְץ הַנִּמְצָאָה בְּמַפְשֵׁשׁ שֶׁל שְׁנֵי הַיָּמִים], רּוֹאִים אֶת שְׁנֵי הַיָּמִים בּוֹ זְמַנִּית, וְשֵׁם הָרִי אֲפֶשֶׁר לְבָרֵךְ אֶת הַבְּרָכָה לְכו"ע!...

בְּרִכַּת הַדִּיּוֹט

סַח הַגְּרָא מִן לְרַבִּינוּ, מֵהַ שֶׁשָּׁמַע מֵהַגְּרָא וּוּלְקִין, שֶׁפַּעַם הִגִּיעַ לְבִקֵּשׁ מִרַבִּינוּ בְּרִכָּה עֲבוּר חוּלָה בְּלֹא הַכְּרָה שֶׁשָּׁכַב בְּצַרְפַּת וְאֶכָן בִּירָךְ, וְאַחֲ"כַּ נִתְּבַר שְׁאוֹתוֹ רָגַע שֶׁרַבְּנוּ בִּירָךְ פֶּתַח עֵינָיו וְחָזַר לְהַכְּרָה.

עֵנָה לוֹ רַבְּנוֹ: וְכִי מֵהַ הַפְּלֵא זֶה מִשְׁנֵה מְפֹרֶשֶׁת אֶל תַּהִי בְּרִכַּת הַדִּיּוֹט קְלָה בְּעֵינֶיךָ...

מְדוּרַי "שָׁנִים קְדָמוֹנִיּוֹת" שָׁנָה רִאשׁוֹנָה

פְּרִשְׁת מִקֶּץ - הַגְּרָמ"ש בְּרִמָּן פְּרִשְׁת וִישָׁב - עַל הַגְּרָ"ר שְׁלֵמָה סוֹבֵל פְּרִשְׁת וִאֲרָא - עַל הַגְּרָ"צ רַבִּי שְׁלֵמָה בְּרֶעוּנָא צִיִּין (י"ד כ"ו טבת) פְּרִשְׁת בְּשִׁלַּח - אֲדוּת הָאֵי צִדִּיקָא וּפְרִישָׁא הַגְּרָ"י אֲבוּחָצִירָא 'בָּאָבָא סָאֵלִי' זצ"ל (י"ד ד' שבט) פְּרִשְׁת מִשְׁפָּטִים - עַל רַבּוֹ שְׁלִמּוֹדוֹ תּוֹרָה, הַגְּרָ"ר יַעֲקֹב שְׁנִידְמָן זצ"ל מִיִּסְדֵּי יִשִּׁיבַת תַּפְאֶרֶת צִיִּין (י"ד כ"ו שבט) פְּרִשְׁת תְּרוּמָה - עַל הַגָּאוֹן רַבִּי יוֹאֵל קְלוּפֶט זצ"ל מִרַבְּנֵי 'חִפְּהָ' (י"ד ט' אדר) פְּרִשְׁת כִּי תִשָּׂא - הַגָּאוֹן הָאֲדִיר רִש"ז אוֹירֶבֶךְ זצ"ל (י"ד כ' אדר) פְּרִשְׁת פְּקוּדֵי - הַגָּאוֹן רַבִּי דָּוִד פּוֹבֶרֶסְקִי ר"י פּוֹנְבִּיז' (י"ד אדר). פְּרִשְׁת צו - שֶׁר הַתּוֹרָה הַגָּאוֹן רַבִּי יוֹסֵף רֶאזִין זצ"ל 'הַרְגוּצ'וֹבֶעֶר (י"א אדר).	פְּרִשְׁת שְׁמִינִי - מֶרֶן הַגְּרָמ"ח זִנְסְפֶּלד ז"ע, יְרוּשָׁלַיִם (י"ד י"ט אדר ב') גְּלִיזִין פֶּסַח - מוּגֵלֶד - אֲדוּת הַגְּרָ"צ רַבִּי אֲרִיֶּה לִיִּין זצ"ל מִשְׁפַּחְתּוֹ (י"ד ט' ניסן) פְּרִשְׁת קְדוּשִׁים - אֲדוּת גִּיס רַבִּינוּ הַגָּאוֹן רַבִּי שְׁאוּל בְּרוֹם זצ"ל (ו' אייר) פְּרִשְׁת אֲמוּר - מֶרֶן בַּעַל הַבֵּית הַלֵּוִי זצ"ל (ה' אייר) פְּרִשְׁת בְּהָר - הַגָּאוֹן הַגְּדוֹל רַבִּי יִחִיאֵל מִיכֵל פִּינֶשְׁטִין זצ"ל (י"ד ט"ז אייר) פְּרִשְׁת בְּחֻקוֹתַי - הַגָּאוֹן הַגְּדוֹל רַבִּי מִשֶּׁה הַלֵּוִי סוּאֲלוֹבִיצ'ק - שׁוּוֹיץ (י"ד י"ט אייר) פְּרִשְׁת נִשָּׂא - חַג הַשְּׁבוּעוֹת - הַגָּאוֹן הַגְּדוֹל רַבִּי זֶלְמָן רוֹטְבֶּרְג (ח' סיון) פְּרִשְׁת בְּהַעֲלוֹתְךָ הַגָּאוֹן הַגְּדוֹל רַבִּי גְּדַלְיָה נָדֵל (ט"ז סיון)	פְּרִשְׁת קֹרַח הַגָּאוֹן הַגְּדוֹל רַבִּי רַאֲבֹבִן פִּיין (כ"ה סיון) פְּרִשְׁת חוֹקֶת - מֶרֶן הַגְּרָמ"י לְפִקּוּבִץ (כ"ו סיון) פְּרִשְׁת בִּלְק - רֹאשׁ יִשִּׁיבַת חֲבֵרוֹן הַגְּרָ"ר חַיִּים סְרָנָא (ה' תמוז) פְּרִשְׁת פְּנָחִס - בַּעַל הַפְּרִדָּס' רַבִּי אֲרִיֶּה לִיב אֲפֶשְׁטִין (י"ג תמוז) פְּרִשְׁת מִטוֹת - הַגָּאוֹן הַגְּדוֹל רַבִּי חַיִּים שְׁאוּל קֶרְלִיץ (כ' תמוז) פְּרִשְׁת מִסְעִי - רֹאשׁ יִשִּׁיבַת פּוֹנְבִּיז' הַגָּאוֹן רַבִּי שְׁמוּאֵל רוֹזוֹבְסְקִי (כ"ז תמוז) פְּרִשְׁת דְּבָרִים, גְּלִיזִין בֵּין הַזְּמַנִּים - עַל הַקֶּשֶׁר הַמַּסְתוּרִי עִם חֲכָמֵי הַקְּבֵלָה וְתוֹרַת הַנִּסְתֵּר (ה' באב) פְּרִשְׁת שׁוֹפְטִים - הָאוֹר שְׁמַח (אֵלּוּל) פְּרִשְׁת כִּי תִצָּא בֵּת רַבִּינוּ, הַרְבֵּנִית חֲנָה שְׁטִינְמָן
--	---	---

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• שיחת רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א •

ועל כל פנים מבואר שהוא תחילה 'זכה' בעצמו, כי לפני זיכוי הרבים צריך זכויות קודמות, ומי שרוצה להיות מזכה הרבים בלי זכויות קודמות זה לא שייך, יש הרבה שרוצים להיות מזכי הרבים, שזה גם דבר מכובד, אבל צריכים לדעת שהכל בידי שמים, ומן השמים נותנים כפי הזכויות, ועל ידי הזכויות הקודמות יש סייעתא דשמיא! כמו שרואים במשה רבינו, שהזכויות הקודמות נתנו לו זכויות לזכות את הרבים.

מזכה הרבים אין סוף לזכויותיו

ולשון המשנה באבות 'זכות הרבים תלוי בו', היינו שכל הזכויות שעושים הרבים המושפעים ממשה רבינו, תלוי בו – זה שייך לו ונחשב כמו שהוא עשה אותם, ומקבל שכר נוסף בעולם הבא עבור כל המעשים הטובים המרובים שעושים כלל ישראל המושפעים ממנו.

והרי משה רבינו נתן לנו את התורה שבכתב ותורה שבעל פה, ואם כן כל מה שכלל ישראל עשה ועושה ויעשה במשך כל הדורות, הרי זה מכוח משה רבינו ובהשפעתו, וכל הזכויות האלו תלויים בו ונוקפים לזכותו כאילו שהוא עשה אותם. וזה כלל ידוע, שמי שמזכה את הרבים במעשים טובים זה נחשב כאילו שהוא עשה בעצמו, בכל ענין של זיכוי הרבים: בתורה, ובמידות טובות, באמונה ויראת שמים, כל מה שאדם משפיע ומזכה אחרים, זה נחשב כאילו שהוא עשה.

ובחובות הלבבות (אהבת השם פ"ו) כתב "וראוי לך אחי לדעת, כי זכויות המאמין, אפילו אם יהיה מגיע אל התכלית הרחוקה בתיקון נפשו לאלוקים יתברך, ואילו היה קרוב למלאכים במידות הטובות ומנהיגיהם המשובחים והשתדלותם בעבודת הבורא ואהבתם הזכה בו, אינם זכויות מי שמורה בני אדם אל הדרך הטובה ומיישר הרשעים אל עבודת הבורא, שזכויותיו נכפלות בעבור זכויותם בכל הימים ובכל הזמנים", עכ"ל.

והיינו שאדם שמזכה את הרבים, יש לו זכויות כל כך מרובות, יותר מכל מי שעושה מעשים טובים בעצמו ולא מזכה את הרבים, כי מי שעושה מעשים טובים בעצמו, אפילו אם יהיה 'קרוב למלאכים' עם כוחות של מלאך לעשות מעשים טובים הרבה, אבל זה לא יכול להיות כל כך הרבה מעשים טובים כמו מי שמזכה את הרבים, שהמזכה את הרבים זוכה בכל הזכויות של הדורות הבאים, הדרך השני והדור השלישי של המושפעים עד סוף כל הדורות, שהכל בא מכוחו ונוקף לזכותו, וזכויותיו נכפלות ונכפלות כל הזמן! נמצא שאין סוף לזכויות של מזכה הרבים.

כל הזמן נוספים תענוגי העולם הבא

וזהו שאמרו חז"ל על משה רבינו 'זכות הרבים תלוי בו', שהוא זוכה כל הזמן בזכויות נוספות של המעשים הטובים שהרבים עושים מכוחו, ואף שהוא כבר לא חי, והוא נמצא בגן עדן וכבר יש לו עולם הבא שאין לתאר, עדיין הוא מרוויח בזה עוד ועוד תענוגי העולם הבא.

ואף שבדודאי לא חסר עולם הבא למשה רבינו, אבל אין סוף לתענוגי העולם הבא! וגם לאחר כל התענוגים העצומים שכבר יש לו, עדיין נוספים על זה עוד ועוד תענוגים שאין להם שיעור, כי אין קץ ואין סוף לתענוגי העולם הבא, באיכות התענוג.

וכל זה בזכות הרבים, של כל המעשים הטובים שכלל ישראל ממשיכים לעשות לאחר פטירתו של משה רבינו, שהכל מכוחו ובהשפעתו ונוקף לזכותו, והוא זוכה בזה לעוד ועוד תענוגי העולם הבא שאין להם סוף, כמו שהזכרנו מהפסוק "עין לא ראתה אלוקים וזולתך"!

המחטיא אחרים רח"ל נענש על חטאיהם

ולעומת זה אמרו בהמשך המשנה באבות שם על ירבעם בן נבט "ירבעם חטא והחטיא את הרבים חטא תלוי בו", והיינו שכפי שאמרנו לצד הטוב, כן הוא גם להיפך, במי שמחטיא את הרבים, וירבעם בן נבט עשה חטאים בעצמו ועבד עבודה זרה, אך גם החטיא את הרבים רח"ל, ומחמת

תכלית בריאת האדם – להתענג על השם

המסילת ישרים מיד בתחילת הספר כתב, מה המטרה של האדם, לשם מה נברא האדם? "מה שהורנו החכמים זכרונם לברכה הוא, שהאדם לא נברא אלא להתענג על השם וליהנות מזיו שכנתו", מטרת בריאת האדם היא כדי שיתענג על השם!

"ומקום העידון הזה באמת הוא העולם הבא", כלומר שהתענוג האמיתי, מקומו הוא בעולם הבא, אבל גם בעולם הזה שייך תענוגים כאלו, להתענג על השם בתורה, ובעבודה, יש הרבה תענוגים של עבודת השם גם בעולם הזה. אבל התענוג האמיתי הוא בעולם הבא, "שזהו התענוג האמיתי והעידון הגדול מכל העידונים שיכולים להימצא", תענוגי העולם הבא הם התענוגים הכי גדולים, שלא שייך יותר מהם, והם תענוגים נצחיים שנמשכים ומתחדשים כל הזמן עוד ועוד תענוגים.

תענוגי העולם הבא אין להם סוף

וכבר נאמר בנביאים (ישעיה סד, ג) "עין לא ראתה אלוקים וזולתך יעשה למחכה לו", וביארו חז"ל (ברכות לד, ב) כי תענוגי העולם הבא, הם תענוגים כאלה שעין לא ראתה – וזולתך אלוקים, שאין לנו מושג, ואפילו הנביאים לא היה להם מושג מה זה הנאות העולם הבא, הנאות כאלה שמוסיפים ומוסיפים כל הזמן עוד ועוד תענוגים, שאין להם סוף!

ויש ללמוד ענין זה גם ממה שאמרו חז"ל על משה רבינו (אבות ה, יח) משה זכה וזיכה את הרבים זכות הרבים תלוי בו. משה רבינו 'זכה', שעשה מעשים טובים בעצמו, וגם 'זיכה את הרבים', היינו שזיכה את הציבור, את כלל ישראל, בתורה מסיני, תורה שבכתב ותורה שבעל פה, הכל ממשה רבינו, והוא זיכה את הרבים בזה, ולכן 'זכות הרבים תלוי בו', היינו שכל מה שהרבים עושים במשך כל הדורות, נוקף לזכותו, והוא זוכה בזה לעוד ועוד תענוגי העולם הבא שאין להם סוף.

משה רבינו זכה – ולכן זיכה

והנה תחילה אמרו משה 'זכה', שהיו לו זכויות של מעשים טובים שעשה בעצמו, ורק אחר כך 'זיכה את הרבים', בזכות אותן הזכויות הקודמות, כי צריך הקדמה של זכויות קודמות בשביל לזכות את הרבים.

וכאן במשנה לא מפורש מה הן הזכויות הקודמות שהיו למשה רבינו. אמנם מצינו בזה דברים מפורשים במדרשים (שמות רבה ב, ב) "אמרו רבותינו, כשהיה משה רבינו עליו השלום רועה צאנו של יתרו במדבר, ברח ממנו גדי, ורץ אחריו עד שהגיע לחסית", מפני שהוא היה הרועה, היה חייב בשמירה על הצאן, ודרך אחרי הגדי לתפוס אותו.

"כיון שהגיע לחסית, נזדמנה לו בריכה של מים ועמד הגדי לשתות. כיון שהגיע משה אצלו, אמר, אני לא הייתי יודע שךך היית מפני צמא, עייף אתה! הרכיבו על כתפו והיה מהלך", כשראה משה שהגדי עמד לשתות, הבין כי הסיבה שברח היא מפני שהיה צמא, ואם כן הוא צודק, ועכשיו נתעייף, וריחם עליו משה ולקחו על הכתפיים להחזירו אל העדר.

ומסיים המדרש, "אמר הקב"ה, יש לך רחמים לנהוג צאנו של בשר ודם כך, חייד אתה תרעה צאני ישראל!" היינו שזו הייתה הזכות הקודמת של משה רבינו, שבזה הוא 'זכה', במידות טובות ורחמים על הבריות.

ומצינו עוד במדרש (שם א, כז) על הפסוק "ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלותם" – "מהו וירא? שהיה רואה בסבלותם ובוכה ואומר חבל לי עליכם, מי יתן מותי עליכם, שאין לך מלאכה קשה ממלאכת הטיט, והיה נותן כתפיו ומסייע לכל אחד ואחד מהן", וזה היה לפני שהיה רועה צאן, כשנתגדל בבית פרעה, הוא ראה את אחיו היהודים שעובדים בפרך, וריחם עליהם והצטער עמם, ויצא לעזור להם.

אלו היו הזכויות הקודמות שבזכותן זכה משה רבינו לזיכוי הרבים הגדול של קבלת התורה מסיני ונתינתה לכלל ישראל.

זה חטא הרבים תלוי בו – היינו שכל החטאים של הרבים, מה שעשו אחרים בגללו, שייך לו ונזקף לחובתו.

וכמו שמזכה הרבים יש לו את הזכויות של המושפעים ממנו, כך גם מחטיא הרבים, כל החטאים שעושים המושפעים ממנו שייכים לו, ונענש עליהם בגיהנום שאין לו סוף, שהרי גיהנום זה ייסורי הנפש, ואילו בייסורי הגוף יש גבול כמה ייסורים הגוף יכול לסבול, אבל הנפש קיימת וסובלת גם את הייסורים האיומים ביותר. וזהו הגיהנום. כמו שיש תענוגים, יש גם ייסורים רח"ל. וזהו 'חטא הרבים תלוי בו'.

כל אחד בהנהגתו מזכה הרבים, או להיפך

ובאמת הרי גם כל אחד ואחד, בעולם שלנו, בעולם הזה, עם ההנהגה שלו, הוא מזכה את הרבים, או חס ושלום להיפך, שהרי אנו נמצאים בחברת בני אדם, וכל אחד משפיע על חברתו ואף מושפע ממנה, הוא משפיע על הסביבה, והסביבה משפיעה עליו.

ואם הוא עושה מעשים טובים עם זכויות, אזי הוא מזכה את הרבים ומשפיע מעשים טובים, כי רואים את ההנהגה שלו, את היראת שמים ומידות טובות שלו, אהבת תורה ועסק התורה, וכל מעשים טובים שהוא עושה הרי זה משפיע על אחרים הרואים אותו, ולהיפך גם כן, אם הוא עושה חטאים הרי הוא משפיע חטאים, רח"ל.

וברוך השם שהציבור יש להם יראת שמים, מידות טובות, ואהבת תורה, שעל ידי זה כל הציבור מושפעים ומשפיעים, שעוסקים בתורה ובמעשים טובים ומתפללים ועושים חסד, וכל אחד עם הנהגתו הטובה והישרה הוא משפיע גם על אחרים ומזכה את הרבים!

ויש זיכוי הרבים גם בלי שידבר, ובלי שום כוונה להשפיע, רק עצם המציאות של מה שהוא עושה, זה גם כן משפיע.

בעל תורה אמיתי משפיע גם בלי שידבר

וכך כתב מרן החזון איש זצ"ל באיגרת (קו"א ח"ג סב) "ובסביבת בעל תורה אמיתי הדבר ניכר לעינינו השפעה מרובה על אנשים הרבה מה שכל השתדלות מעשית לא תשיגה, וכמו כן יש רשמים על הרחוקים שאין עין הרואה מרגשת בסידורם", והיינו שמי שהוא 'בעל תורה אמיתי', אדם מושלם, הוא משפיע בהנהגתו על כל הסביבה, ורואים את ההשפעה, גם אם אינו מדבר כלום, ואינו מסביר ואינו משפיע בפעולות של השפעה, בלי שום פעולה! אבל המציאות שלו, עם ההנהגה שלו, עצם מה שהוא נמצא, זה משפיע השפעה ניכרת, ורואים את ההשפעה.

והחזון איש מוסיף שגם במקומות הרחוקים יש השפעה נסתרת, שלא רואים אותה בפועל, אבל בפנימיות הלב יש השפעה, יש דברים שהם בפנימיות הלב ואינם יוצאים מן הכוח אל הפועל, ובעל תורה אמיתי מלבד מה שהוא משפיע על סביבתו השפעה ניכרת, הוא משפיע גם על הרחוקים שלא בסביבתו השפעה נסתרת בפנימיות הלב.

זהו מה שיש לנו, ואשרינו מה טוב חלקנו, שבהנהגה שלנו, במה שאנו מתנהגים, כל אחד לפי כוחו, לפי האפשרויות שלו ולפי המצב שלו, שמתנהג הנהגה של ישרות, הרי הוא משפיע בזה, ומזכה את הרבים בלי שום פעולה מיוחדת, כל אחד ואחד מזכה את הרבים.

וברוך השם יש לנו ציבור, עם יראת שמים, מידות טובות, ואהבת תורה, ונמצאים ביחד, וכל אחד משפיע על השני, ועל ידי זה ההשפעה מתחזקת ומתחזקת, אלו הם הזכויות הגדולות שיש לנו ברוך השם, ובעזרת השם נזכה הלאה לסייעתא דשמיא לזכות ולזכות!

"יש שהוא הולך אצל זיווגו" / שידוכים

בפרשת ויצא (בראשית כח, י) "ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה", יעקב אבינו הלך לחרן לקחת לו משם אשה מבנות לבן, ובמדרש אמרו על זה (בראשית רבה סח, ג) "יש שהוא הולך אצל זיווגו, ויש שזיווגו בא אצלו, יצחק זיווגו בא אצלו, דכתיב וירא והנה גמלים באים, יעקב הלך אצל זיווגו, דכתיב ויצא יעקב", והיינו שיעקב אבינו היה צריך ללכת לבית לבן למצוא שם את זיווגו, ואילו יצחק אבינו לא הוצרך ללכת לזיווגו, אלא זיווגו בא אצלו, שרבקה באה אליו לביתו.

ויש להבין מה בא המדרש להשמיענו בזה, הרי כך דרך העולם בשידוכים, שלפעמים מוצאים את השידוך בנקל, ולפעמים יותר קשה, ויש מי שצריך להרחיק עד מדינת הים למצוא את זיווגו.

ונראה לפרש כי 'הולך אצל זיווגו' הכוונה שצריך להתקדם ולהוסיף מעלות כדי להיות ראוי לזיווגו, מפני שעדיין חסרה לו השלמות הנצרכת לזה, ויעקב אבינו שהלך למצוא זיווגו בבית לבן הארמי, היה צריך הרבה הכנה שלא יושפע ממנו, וכפי שאמר אחר כך (לב, ה) "עם לבן גרתי", ופירש רש"י גרתי בגימטריא תרי"ג, כלומר עם לבן הרשע גרתי ותרי"ג מצוות שמרתי ולא למדתי ממעשיו הרעים, והיינו שזה היה ניסיון גדול שלא לקבל השפעה לא טובה מלבן הארמי, ולכן הלך תחילה ללמוד ארבע עשרה שנה בבית מדרש של שם ועבר, כדי לקבל את השלמות שיהא בכוחו לעמוד נגד כל הניסיונות בבית לבן.

ולאחר שקיבל את השלמות בבית שם ועבר, אזי דרגתו של יעקב היא כבר יותר מכל האבות, וכמו שאמרו (בראשית רבה עו, א) שיעקב אבינו הוא בחיר שבאבות, ואמרו (עין חולין צא, ב) שדמותו חקוקה בכיסא הכבוד, ופני אדם במרכבה זה יעקב אבינו, והיינו מפני שאברהם היה הראשון לאבות, ויצחק קיבל את המעלות של אברהם והוסיף עליהן דרגות מעצמו, וכן יעקב קיבל את המעלות של אברהם ויצחק והוסיף עליהן מעצמו, ולכך נקרא בחיר שבאבות, מפני שיש בו שלמות המדרגות של כל האבות ביחד, אברהם יצחק ויעקב.

ומצינו בחז"ל (ספרי דברים ו, ד) כי יעקב אבינו זכה שתהא מיטתו שלמה, שמאברהם אבינו יצא ישמעאל, ומיצחק אבינו יצא עשו, ואילו יעקב אבינו לא היה פסול בזרעו, מפני שכבר היה בדרגת השלמות הראויה להעמיד שבטי קה. וכן מה שזכה יעקב לשתי אימהות מתוך הארבע, שרה רבקה רחל ולאה, ואילו אברהם ויצחק זכו רק לאחת, מסתבר כי זהו גם כן מחמת דרגתו של יעקב.

ולשם כך היה צריך תחילה 'ללכת אצל זיווגו', והיינו גם לאחר כל המעלות שקיבל יעקב בהשפעה מאברהם ומיצחק, עדיין היה צריך להתקדם ולהתעלות עד שיהיה בדרגת השלמות של יעקב, וזהו שאמרו 'יעקב הלך אצל זיווגו דכתיב ויצא יעקב', שהלך ונטמן ארבע עשרה שנה בבית מדרש של שם ועבר, להתעלות ולהוסיף שלמות, עד שיהיה ראוי להעמיד י"ב שבטים ותהא מיטתו שלמה.

אבל ביצחק אבינו אמרו שזיווגו בא אצלו, והיינו מפני שהוא היה עולה תמימה (בראשית רבה סד, ג), ולא היה צריך להתקדם ולהוסיף עוד שלמות, מפני שכבר בעקידה קיבל את דרגתו, שהיא דרגה של מסירות נפש הנקראת 'גבורה', וכבר היה בשלמות הנצרכת לזיווגו שיוולד ממנו יעקב אבינו, ואמנם גם יצא ממנו עשו, אבל מצד השלמות הנצרכת להוליד את יעקב כבר היה ראוי לזה.

ויש ללמוד מכאן, שכל קשיים ועיכובים בשידוכים הם בהשגחה מן השמים, ואין קושיות למה לפעמים יותר קל ולפעמים יותר קשה, כי יש מי שצריך 'ללכת אצל זיווגו' ולהוסיף שלמות בשביל השידוך.

ובאמת הרי אמרו (סוטה ב, א) ארבעים יום קודם יצירת הוולד בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני, ולכל אחד מוכן זיווגו מן השמים, ואין צריך לדאוג, ולפעמים הבת עדיין צעירה ורק צריך לחכות שתתבגר, וכן ראיתי מעשים שהיו, אבל לפעמים גם הבחור אינו מוכשר ואינו מתאים עדיין לנהל בית, כי זו אחריות להיות בעל בעמיו, והוא צריך להיות המנהיג, המשפיע והמשענת לבני הבית, ויתכן שהוא לא מתאים לכך, ואין זה בשבילו, וצריך קודם 'ללכת אצל זיווגו', לתקן את עצמו ולחפש עצות כיצד יהיה בר הכי, ולפעמים יתכן שעדיין אינו מספיק בן תורה, וצריך ללמוד יותר בהתמדה כדי שיתאים לזה.

הכלל הוא, שכל קשיים ועיכובים בשידוכים הם מן השמים, וכל מה שיש פחות קשיים או יותר קשיים, זה בהשגחה ובחשבון כדי שהזיווג יצא לפועל, וכדי לקבל את השלמות הנצרכת לתועלת השידוך.

(משיחות רבינו שליט"א)

לעילוי נשמת

ר' **צבי זוסמן** ז"ל

בן ר' יצחק הלוי ז"ל

נלב"ע י"א כסלו תשמ"ז - תנצב"ה

לעילוי נשמת רבי **מרדכי זאב**

ב"ר **חיים בנימין** זצ"ל

נלב"ע ט' כסלו - תנצב"ה

לעילוי נשמת הר"ר **מנחם מנדל**

בן הר"ר **טוביה** זצ"ל

נלב"ע בש"ק ט' כסלו תשע"ט - תנצב"ה

לעילוי נשמת הרה"ג

רבי **נחמיה ציטרון** זצ"ל

ב"ר **דוד צבי** זצ"ל

נלב"ע ט' כסלו תשע"ו - תנצב"ה

לעילוי נשמת הרה"ג רבי **דוד** ב"ר **יעקב יגן** זצ"ל

נודרך בייסורים וקיבלם באהבה. נלב"ע ו' כסלו תשפ"ג - תנצב"ה

הלכות והנהגות

ממזן פוסק הדור רבי משה שטרנבוך שליט"א

פרשת וישלח תשפ"ג

הלכות תפילה חלק ב' - תפילת וותיקין

(נכתב ונערך ע"י חכמי ורבני הכולל שע"י 'מרכז התורה תשובות והנהגות' מיסודו של מרן רבינו שליט"א)

גדר תפילת וותיקין

א] נראה שיש בתפילת וותיקין שני דינים, חדא, קריאת שמע שלדעת הרבה ראשונים מצותה מן הדין לכתחילה דווקא לפני הנץ, ורק בדיעבד יוצא אחר הנץ. ושנית יש הידור לוותיקין מחבבי מצוות להתפלל השמו"ע מיד בהנץ, וע"ז נראה שזה רק הידור ואינו מן הדין. (תשובות והנהגות ח"ג סי' ל"ב).

מקום שאין בו תפילה בנץ

ב] הפוסקים דנו על מקום שאין בו מניין בנץ, אם ראוי להתפלל ביחידות כותיקין בנץ או להתפלל אח"כ בציבור. ונראה שלעניין ק"ש ראוי לקרוא ק"ש קודם הנץ ובזה יוצאים הדין הראשון בוותיקין מצד קריאת שמע, אבל התפילה עצמה כוותיקין שהוא בגדר 'הידור', אינו עדיף על תפילה בציבור (תשובות והנהגות ח"ג סי' ל"ב, הלכות הגר"א ומנהגיו סי"ב).

המתעכב מלהתפלל בשעת הנץ כדי ללמוד ולהכין עצמו לתפילה

ג] המתעכב מלהתפלל בשעת הנץ כיון שרוצה ללמוד קודם התפילה ולהכין עצמו עד שיהא ראוי להתפלל בכוונה, בוודאי תפילתו מעולה טפי מתפילה כוותיקין, שכל מעלת תפילה כוותיקין הוא הידור, ולקום משנתו ישר לוותיקין בלי הכנות מקודם אינה מעלה כ"כ כמו תפילה בכוונה. וכן לעניין בחור ישיבה נראה שמעולה יותר להתפלל בציבור עם הישיבה. אך יקרא ק"ש לבד ביחידות קודם הנץ (תשובות והנהגות ח"ג סי' ל"ב, הלכות הגר"א ומנהגיו סי"ב).

זמן הנץ - אסטרנומי או נץ הנראה

ד] בעיר שאופקו המזרחי מוסתר ע"י הרים, שיש הפרש בין "הנץ הנראה" שבו גלגל החמה נראה לעינינו מעל ראשי ההרים, ל"נץ האסטרנומי" שהוא איך שהיה נראה בניכוי הסתרת ההרים, נראה דיש במקום זה שתי זמני נץ, והמתפלל בזמן נץ האסטרנומי קיים המצוה כוותיקין וגם המתפלל בזמן נץ הנראה קיים המצוה כוותיקין, אלא דמ"מ מצוה מן המובחר להתפלל בזמן נץ הנראה, שבזה מתקיים מעלת "ויראוך עם שמש"

כפשוטו שהחמה נראית לעינינו. ועוד, שמסתמא כך היו מתפללים בדורות הקודמים שלא היה להם הטכניקה לידע מראש מתי יהיה זמן הנץ האסטרנומי. אך מ"מ גם התפילה בזמן הנץ האסטרנומי אינו כתפילה קודם הנץ, דכיון שאז מתחיל להיראות גלגל החמה לעינינו לולא הסתרת ההרים, הרי יש עליו 'שם נץ'. (ח"ו סי' כ"ה).

קריאת שמע לאחר הנץ האסטרנומי וקודם הנץ הנראה

ו] נחלקו הראשונים אם זמן ק"ש לכתחילה הוא לפני הנץ או לאחר הנץ, ונראה דקורא קריאת שמע אחר הנץ האסטרנומי וקודם הנץ הנראה, יוצא כל השיטות, שמצד אחד יוצא השיטות דזמן ק"ש לכתחילה הוא קודם הנץ שהרי קרא קודם הנץ הנראה, ומצד שני יוצא גם שיטות הראשונים דזמן ק"ש הוא אחר הנץ שהרי קרא אחר הנץ האסטרנומי, וכמו שנתבאר לעיל ששניהם קרויים נץ. (ח"ו סי' כ"ה).

המנהג במנייני וותיקין בזמן ק"ש

ז] המנהג היום במנייני וותיקין, לקרוא ק"ש לפני הנץ כדי להספיק תחילת שמונה עשרה עם הנץ. אמנם נראה שהמאחרים וקוראים קריאת שמע מיד לאחר הנץ כדי לצאת שיטות הראשונים שזמן ק"ש לכתחילה הוא לאחר הנץ, ג"כ זכו למעלת תפילת וותיקין "ויראוך עם שמש", וכפי הידוע בשם רבינו החזו"א שלא היה מדקדק להתחיל להתפלל מיד בנץ החמה ממש, אלא אמר שגם אם מאחר קצת עדיין זהו נקרא עם הנץ החמה. (ח"ו סי' כ"ה).

שיטת הרמב"ם בזמן ק"ש לוותיקין

ח] שיטת הרמב"ם היא שיטה חדשה, דזמן ק"ש של שחרית לכתחילה הוא מתחילת הנץ החמה, והיינו משעה שהנקודה הראשונה של גוף השמש מתחיל להתנוצץ מעל האופק, עד גמר הנץ דהיינו שכל עגולת השמש עולה מעל האופק ואז הוא זמן דתפילת שמו"ע לוותיקין. ונראה דלפי מה שנתבאר שגם נץ הנראה קרוי נץ וגם נץ המישורי קרוי נץ, א"כ יכול להתחיל לקרוא מתחילת זמן הנץ המישורי עד גמר הנץ הנראה כשכל עגולת השמש נראה לעינינו. (מועדים ומננים ח"ד סי' שכ"א, תשובות והנהגות ח"ו סי' כ"ה).

מלשכת הגזית

רשימת דקדוקי הלכה שנהג מרן שליט"א לפני כשבוע בעת סידור קידושין לנינתו במודיעין עילית כפי שנמסר על ידי 'עד הקידושין' במקום הגאון רבי יוסף שוב שליט"א מר"צ בקרית ספר

א] הורה לכתוב את שם משפחות החתן והכלה והעדים. ב] בכתיבת התאריך בכתובה היה כתוב "שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושלש", והיה כתוב אות וא"ו רק בתובה האחרונה [תיבת שלש], אבל תיבות "שבע מאות שמונים" לא נכתב עם וא"ו החיבור, והורה רבינו דשפיר דמי ואין צריך לתקן.

ג] אמר לחתן לייחד את העדים הן על ההינמא והן על החופה וקידושין והן על היחוד.

ד] הורה לעשות את ההקניין וחתומת העדים מתחת החופה אחרי הקידושין [בין האירוסין לנישואין].

ה] לפני הקידושין שאל רבינו את העדים אם הטבעת שווה פרוטה, ואחד העדים השיב שאכן זהו שווה פרוטה, והוסיף עוד "הטבעת היא מכסף" [כדי שלא יהא לאשה טעות שזה טבעת מזהב], והשיב לו רבינו "כל המוסיף גורע", שבעצם הדבר שהאשה יודעת שהטבעת שווה פרוטה, יצאנו מכל חשש, ואדרבה אם מוסיפים שהטבעת הוא מכסף אפשר לפעמים לבוא לידי מכשול אם יתברר שאינו בדיוק מכסף ממש.

ו] הורה רבינו תחת החופה שלכתחילה ראוי שהכוס של נישואין יהיה יין דוקא ולא מיץ ענבים ואם יכול החתן שישתה רוב כוס.

ז] לאחר החופה ולפני ייחוד, הורה רבינו לעדים שיעמדו לעמוד בסמוך לחדר ייחוד במשך כחמש עד שש דקות לראות את הייחוד.

הדרכות והנהגות

שנאמר ע"י מרן רבינו שליט"א לבני הישיבה הק' – ולדמ"ם ומחנכים

ענייני שידוכים (חלק ג')

בעניין ריבוי הפגישות לפני האירוסין

פגמים המצויים בכל איש ואשה אשר אם היו נישאים כדבעי היו מסתדרים יפה גם אם מוצאים לאחר הנישואין.

והאמת שברבוי פגישות לא מרוויחים להשיג יותר מידע אחד על השני, ששניהם מתחכמים להעלים המדות קודם, ועיקר הברורים נעשה על ידי הברור מקודם, ומה שמביא באמריקא ששידוכים לא הצליחו ותולים שלא נפגשו מספיק, הדברים הם דמיון לבד, ומסתברא יותר שההורים לא חקרו מספיק, ואף אם יש מקרים שהסיבה שלא פגשו או הכירו זה את זה קודם, אין ללמוד מזה על הכלל, שגם בריבוי פגישות מצוי קלקולים יותר, וע"כ אל תלך בדרך זה שיזיק לתורתך ונשמתך, ומוטב שייקרא שוטה כל ימיו ולא יעבור עבירה אחת לפני המקום ית"ש וד"ל.

והעיקר לברר שאין הוא או היא ידועים כעקשנים, שאז הפתח פתוח לריב ביניהם, וכמו ששמעתי מפי רבינו החזו"א זצ"ל, שזהו החסרון הכי גדול בשידוכים וצריך לבדוק ענין העקשנות במה זה מתבטא אצלו או אצלה.

ויש לי עוד להאריך ולבאר אבל אני טרוד מאד, ואין אני משיב כמעט היום על מכתבים רק לאפרושי מאסורא שאני, והפסיכולוגים הם לחולים, וגם בזה ראוי להקדים ולהתייעץ עם חכם גדול זקן וירא שמים מנעוריו שמביא הרמב"ם בפ"ד דתשובה, שבכל קהלה וקהלה ראוי להעמיד אותם, והם מטפלים או שולחים למקום המתאים, ואין לזוז מדבריהם.

ומקרא מלא דיבר הכתוב "וקחו לבניכם נשים ואת בנותיכם תנו לאנשים" (ירמיה כ"ט) ומינה ילפינן בכתובות (נ"ב ב) שמדאורייתא חייב האב להשיא בניו, ונראה שאין זה רק ציווי להשתדל כפי יכלתו להשיא בניו, אלא נכתב כאן צורת נישואין ע"פ תורה, שהאב (או ההורים) הוא זה שצריך לדאוג להשיא הבנים, והיינו שעליו תחילה לחקור ולברר שהם מתאימים, ואז יפגשו זה עם זה לברר שלא ימצא בה דבר מגונה כמבואר בקידושין (מא א) וכן שהיא לא תמצא בו. ובזה חלוק דרך התורה מכל האומות, שאצלם מחפשים קירוב ואפילו אהבה זה לזה, לפני הנישואין. אכן לדרך התורה כל זה אחר הנישואין דוקא, ("ויקח אותה לאשה" ורק אח"כ "ויאהבה") ולפני זה נפגשים רק לראות שאין דבר מפריע, אבל ההורים כבר דרשו וחקרו עד שמצידם נראה להם שהם מתאימים בכך שיש להם אותם מטרות בחיים.

אמנם מאחר שעניין הראיה תלוי רק בו ולא בשליח, דאף אם תמצא חן בעיני השליח אפשר שתתגנה עליו, לכן ציוו חז"ל שצריך לראותה קודם, וכשיש צורך נפגשים עוד עד שנים או שלשה פעמים לבד ומספיק לחתן ירא שמים ובן תורה ולא יוסיף עוד, ואם היא דורשת עוד פגישות מצוי שזהו מפני שמהססת בכל החלטה, או מתביישת וצריך שדכן מתאים שישביר לה או לו ויציע באופן הנכון, אבל אין צורך כלל ויעיל הריבוי פגישות רק להיפך, שאין בזה אלא הפסד לשניהם ולא מרוויחים מאומה, ואדרבה בריבוי פגישות מוצאים תמיד

כתב רבינו במכתב לבחור אחד (נדפס בתשובות והנהגות ח"ג סי' ש"צ, והבאנו כאן הוספות מתשובות והנהגות ח"א סי' תשכ"ט):

"הפסיכולוגים שלא מכירים יהדות התורה וקדושת ישראל ולמדו מהעכו"ם, טוענים שנכון לא להתארס עם הכלה עד שירגיש קירבה, ולדבריהם יש להרבות בפגישות מרובות עם הכלה עד שירגיש קירבה ורק אז להתארס, ולא יודעים שאצלינו אישות זהו קדושה, וכמו דאמרין הרי את מקודשת לי, ובפסוק כתוב 'ותהי לו לאשה ויאהבה', והרי שהסדר הוא תחילה ותהי לו לאשה ורק אח"כ ויאהבה, ושם בתרגום אונקלוס על הפסוק 'ויביאה יצחק האהלה שרה אמו ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאהבה', איתא "והא תקנין עובדה כעובדי שרה אמו". והיינו שנוהגת במעשיה כשרה אמו שתהא ראויה ליצחק אבינו ע"ה ורק אז ויאהבה, וכן אליעזר בירר על מדותיה וחכמתה ורק אח"כ ותהי לו לאשה, שהאהבה האמיתית בא מתוך הכרה במסירות זה לזה כלעצמו ממש.

ועל כן לפני שנפגשים המדובר והמדוברת, מוטל על ההורים והקרובים וידידים לבדוק היטב היטב כפי כחם במדותיה, דרכיה וכשרונותיה ועל המשפחה. ועיין בדברינו ב"טעם ודעת" בראשית פרשת חיי שרה, שבעת נישואין יש לברר אצל אנשים פחותים מה מדברים אודותיה וח"ו לקבל הדברים, אלא אח"כ מברר אצל אנשים נאמנים אם יש ממש בדבריהם, ומדיני איסור לה"ר רק לקבל, ולא לשמוע ולחשוש לבד.

עובדות והנהגות

מעשה רב - הנהגות מרן שליט"א

מחאות למען כבוד השבת

את הסכנה הנוראה הנשקפת מזה היו נחלצים חושים למלחמה], והביא בעניין זה מה שהיה אומר רבו הגר"מ שניידער זצ"ל "מהשמים מסתכלים אם יש קול מחאה, ולבסוף מוצאים יהודי אחד שם בפינה שעומד וצועק ועי"ז ממתיקים הדינים, ואמר רבינו דהוא רואה בנפשו חיוב גדול להשמיע קול מחאה להשביית חרון אף ה', כי כששומעים בשמים קול מחאה ממתיקים הדינים.

תצטרך לבריות" - והרי שלצרכי פרנסה מותר לחלל את השבת... (עפ"ל).

[ובהזדמנות אחרת אידע שבמחאה למען כבוד השבת עצרו השוטרים את רבינו והניחוהו במעצר, והשתחרר לאחר שהראה שהוא יליד לונדון, ואינו מכיר את אורחות ומנהגי המדינה בארץ ישראל].

בקיץ שנת תשע"ט עם החרפת הרחבת חילולי השבת מעיר לעיר, אמר מרן שליט"א שאינו מסיח דעתו לרגע אחד מחילולי השבת ואין לו מנוחה, [והדגיש שאם אחרים היו רואים

סיפר רבינו שזכור לו שנערכה הפגנה גדולה לכבוד השבת ברחוב שטראוס בירושלים, ומרן הגרי"ז זצ"ל יצא להשתתף בהפגנה, ומרן שליט"א יצא ללוותו.

עוד סיפר רבינו שבימי צעירותו כשהתגורר בלונדון, מחה ביהודי שנסע בכביש בשבת, ואותו רשע הפליא בו מכות נאמנות באומרו כי יש לו משנה ערוכה שמותר לו לחלל שבת, וכמו ששינוי באבות "עשה שבתך חול ואל

מערכי תורה

וישלה

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

'על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה'

הנה הציווי על איסור אכילת גיד הנשה נאמר (ל"ב, ל"ג) 'על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה וגו'. ויש לדקדק בלשון המקרא שהציווי נאמר בדרך סיפור דברים, ולא נאמר בדרך של ציווי של איסור ואזהרה, וצריך ביאור מפני מה נאמר האיסור באופן של סיפור דברים, ולא בדרך ציווי ואיסור.

ונראה לומר בזה דהנה במשנה בחולין דף ק' איתא מחלוקת, דדעת רבנן דאיסור גיד הנשה נוהג רק בטהורה ואינו נוהג בטמאה, ודעת רבי יהודה דהאיסור נוהג אף בטמאה, ותנן שם, אמר רבי יהודה והלא מבני יעקב נאסר גיד הנשה, ועדיין בהמה טמאה מותרת להן, אמרו לו בסיני נאמר אלא שנכתב במקומו.

ומבואר דאם איסור גיד הנשה נאסר לבני יעקב קודם מתן תורה, אז הוא נוהג גם בטמאה, ואם האיסור בסיני נאמר, אז האיסור אינו נוהג אלא בטהורה. והנה הרמב"ם (פ"ח ממאכ"א) פסק כדעת רבנן דהאיסור נוהג רק בטהורין ולא בטמאין. ונמצא דס"ל דלא נצטוו ישראל בגיד הנשה אלא בסיני. והקשה בלחם משנה דהרמב"ם בהלכות מלכים כתב דיעקב אבינו הוסיף על ז' מצוות בני נח את איסור גיד הנשה. ומבואר דס"ל דגיד הנשה נאסר לבני יעקב קודם מתן תורה, וזה סותר למה שמבואר מדבריו בהלכות מאכלות אסורות דפסק כרבנן דרק בסיני נצטוו על גיד הנשה. וכתב הלחם משנה לתרץ, דאמנם הציווי לא נצטוו אלא בסיני, אבל מ"מ יעקב הוסיף האיסור מדעתו. אלא דהקשה מנא ליה להרמב"ם הך מילתא, דאע"פ דלא נצטוו על זאת מ"מ יעקב הוסיף כן מדעתו.

ולפי זה יש לבאר, דלכן נקט הכתוב את האיסור באופן של סיפור דברים, ולא באופן של ציווי ואיסור, כי באמת בפועל נהגו האיסור גם קודם שנצטוו, ונמצא דאמנם לא אכלו את גיד הנשה, אבל עדיין לא נאסרו בזה בציווי, וזהו שאמר הכתוב, דלא אכלו, ולא כתב דנצטוו שלא לאכול. ואפשר דזה גופא הוא המקור לדעת הרמב"ם.

עוד יש לומר בזה, דהנה בגמ' בחולין דף צ"ב ע"ב איתא דשמנו של גיד מותר וישראל קדושין נהגו בו איסור. ומבואר שם דישראל הוסיפו על עצמם איסור על שמנו של גיד. מעתה י"ל דלכן נקט הפסוק לשון ניהוג איסור, ולא לשון ציווי, מפני שנכלל בזה ניהוג של איסור על שמנו, שעל זה באמת לא נצטוו, ורק משום קדושתן נהגו בזה איסור מעצמן.

הריגת שכם ובני עירו

כשהרגו את שכם ובני עירו כתוב (ל"ד, כ"ה כ"ו) 'ויבואו על העיר בטח ויהרגו כל זכר. ואת חמור ואת שכם בנו הרגו לפי חרב'. הנה חילק הכתוב הריגת שכם מהריגת כל בני העיר.

ויש לומר בזה על פי דברי הרמב"ם (פ"ט ממלכים) שכתב ומפני זה נתחייבו כל בעלי שכם הריגה שהרי שכם גזל והם ראו וידעו ולא דנוהו ועברו על מצוות דינין. ומבואר דהחיוב מיתה של שכם הוא משום גזל, והחיוב מיתה של כל בני העיר הוא משום דינין, ונמצא דחלוק החיוב מיתה של שכם, מהחיוב מיתה של כל בני העיר, על כן חילק הכתוב את הריגת שכם מהריגת כל בני העיר.

'ויבואו על העיר בטח'

כתוב (ל"ד, כ"ה) 'ויבואו על העיר בטח ויהרגו כל זכר'. הנה מה שהרגו את שכם בן חמור הוא או משום התועבה שעשה, או משום גזל שגזל את דינה, אבל כל בני העיר מה פשעו ומ"ט הרגום.

ונחלקו בזה הראשונים, דהרמב"ם (פ"ט ממלכים) כתב בטעם הדבר ז"ל וכיצד מצווין הן על הדינין, חייבין להושיב דיינין ושופטים בכל פלך ופלך לדון בשש מצות אלו ולהזהיר את העם, ובן נח שעבר על אחת משבע מצות אלו יהרג בסיף, ומפני זה נתחייבו כל בעלי שכם הריגה שהרי שכם גזל והם ראו וידעו ולא דנוהו. אמנם הרמב"ם כאן פליג ע"ז וכתב דהטעם שהרגו שמעון ולוי את כל בני העיר, הוא משום שהיו כנענים ועבדו עבודה זרה ועשו כל התועבות שחייבים עליהם מיתה, אלא שעד עתה לא היה הדבר מסור ליעקב ובניו לעשות בהם הדין.

ונראה לומר באופן נוסף, דהריגת כל בני העיר לא היתה הריגה בעלמא, אלא היה זה מלחמה בבני שכם, והריגתם הייתה מכלל המלחמה, דהנה מבואר בכתובים דמלבד עצם הריגת כל בני שכם, היה גם שבי וביזה, דבנשים והטף היה שביה, ועל רכושם וממונם היה ביזה, וכדכתיב 'בני יעקב באו על

החללים ויבוזו העיר וגו'. את צאנם ואת בקרם ואת חמוריהם ואת אשר בעיר ואת אשר בשדה לקחו ואת כל חילם ואת כל טפם נשיהם שבו ויבוזו'. ומבואר דהיה דין של שבי על הטף והנשים, וביזה על רכושם וממונם.

והנה שבי וביזה הם מדיני מלחמה, כדכתיב בפרשת שופטים בדיני מלחמה, 'והכית את כל זכורה לפי חרב, רק הנשים והטף והבהמה וכל אשר יהיה בעיר כל שללה תבזו לך', הרי דמדיני המלחמה הוא שבי של הנשים והטף, וביזה על שלל העיר, ואם נימא דהריגת בני העיר היה רק משום שעברו על ז' מצוות בני נח, מה ענין שבי וביזה לזה.

ומבואר דלא היה זה רק הריגה בעלמא, אלא דהיה זה מלחמה בבני שכם, ומכלל דיני המלחמה, הם שבי וביזה. והטעם שכעת אחר מעשה דינה ערכו מלחמה, יש לומר דהוא משום שעל נבלה כזאת עורכים מלחמה, וכמו שמצינו בנביא שופטים במעשה דפילגש בגבעה, שכל עם ישראל יצאו למלחמה על שבת בנימין, בגלל מעשה הנבלה. ולפי זה מדויק היטב הכתוב, 'ויבוזו העיר אשר טמאו אחותם', דמה שטמאו אחותם הוא טעם למלחמה.

ובזה יבואר תשובת בני יעקב שהשיבו ליעקב אביהם, דהנה יעקב אבינו אמר להם 'עכרתם אותי להבאישני ביושב הארץ בכנעני ובפרזי ואני מתי מספר ונאספו עלי והכוני ונשמדתי אני וביתי', והם השיבוהו, 'הכזונה יעשה את אחותינו', ולכאורה תשובתם צריכה ביאור, שהרי יעקב לא שאל אותם מה הטעם שעשו כן, אלא בא עליהם בטענת סכנת נפשות, ומה תשובה יש בדבריהם על כך.

ולפי מה שנתבאר מבואר הוא היטב, דיעקב אבינו סבר דהם הרגו את בני שכם, מחמת שעברו על ז' מצוות בני נח, ועל זה טען להם, שלא היה להם לעשות כן משום דאית ביה סכנת נפשות. והם השיבו לו 'הכזונה יעשה את אחותינו', ור"ל בזה, שזו היא סיבה לצאת כנגדם למלחמה, וערכו עמם מלחמה, ובמלחמה ליכא כלל פטורא דפיקוח נפש, וכמש"כ המנחת חינוך לגבי מצות הריגת שבעה עממין, דהחינוך כתב דמצות הריגת אחד מז' עממין הוא רק אם אינו מסתכן בזה, אבל אם הוא פיקו"נ נדחית המצוה, והקשה המנחת חינוך דנהי דכל המצוות נדחים מפני הסכנה, מ"מ מצוה זו היא ללחום עמהם, וידוע דהתורה לא תסמוך דיניה על הנס, ובדרך העולם נהרגים משני הצדדים בעת מלחמה, א"כ חזינו דהתורה גזרה ללחום עמהם אף דהוא סכנה, וא"כ דחוייה סכנה במקום הזה ומצוה להרוג אותו אף שישסתכן, וצ"ע, עכ"ד המנחת חינוך.

וכתב ע"ז אא"ז מרן הגרי"ז זצ"ל, דמדיני מלחמה שאין משגיחין על הסכנה, אבל מצד המצוה עצמה גם היא ככל מצוות התורה דנדחית מפני פיקו"נ, והחינוך איירי במי שבא לידו אחד מז' עממין שלא במלחמה, דאז שפיר נדחה מפני הסכנה, עכ"ד. ומבואר דבמלחמה אין פטור דפיקוח נפש. אשר לפי"ז יש לומר, דזהו שהשיבו בני יעקב ליעקב, שאין בהריגת כל בני שכם פטורא דפיקוח נפש, משום שמלחמה היא, ומדיני המלחמה הוא שאין משגיחין בסכנה.

אל תראי כי גם זה לך בן'

כשילדה רחל את בנימין כתוב (ל"ה, י"ז) 'ויהי בהקשותה בלדתה ותאמר לה המילדת אל תיראי כי גם זה לך בן. הנה מבואר דרחל הייתה יראה, והמילדת אמרה לה שאין לה להתיירא. וצריך ביאור ממה היה לה לירא, ומה אמרה לה שאין לה להתיירא.

ויש לבאר דהנה לעיל (ל' כ"א) כתוב ואחר ילדה בת ותקרא שמה דינה, וכתב רש"י פירשו רבותינו שדנה לאה דין בעצמה, אם זה זכר לא תהיה רחל אחותי כאחת השפחות, והתפללה עליו ונהפכה לנקיבה. ויש לומר דרחל נתייראה דהנה היא הולכת למות בלדתה, ויש לה רק בן אחד, ונתייראה שמא תהיה פחותה מן השפחות שלה יש רק בן אחד ולהם יש שתי בנים, ועל זה אמרה לה המילדת אל תראי כי גם זה לך בן, ונמצא דיש לך שתי בנים, ושוב אינה פחותה מן השפחות.

מקרא לפי פשוטו

פעם אחת באתי לבית זקוני מרן הגרי"ז זצוק"ל בשבת פרשת וישלח, כדרכו שאל אותי מה למדתי בחיידר השבוע, התחלתי לומר בפניו את הפרשה עם פירוש הטייץ, את תיבת 'מלאכים' מהפסוק הראשון אמרתי 'מלאכים, שלוחים-מלאכים אמיתיים', והיינו כמו שפירש רש"י שהיו מלאכים ממש. כששמע זאת זקוני זצ"ל נהנה מאוד, ושיבח את המלמד שפירש לילדים את הפסוק כפירוש רש"י, ואמר כי מה שרש"י מביא זה פשט, ולילדים צריך לפרש כמו שרש"י מפרש כי זהו הפשט.

כיוצא בזה היה מעשה בשנת תשי"ט כשהיה זקוני מרן הגרי"ז זצ"ל בבני ברק לרגל שמחת נישואי בנו, באו למעונו קבוצת ילדים מת"ת תשב"ר, התלמידים למדו פרשת יתרו, ומרן זצ"ל שאל אותם שאלות על הפרשה, את אחד התלמידים הוא שאל מה פירוש הפסוק 'או ירה יירה', השיב הילד באידיש 'ער ועט געשאסן ווערן', כלומר שיירו, כשמע זאת מרן זצ"ל הגיב בתמיהה מנין לו לילד פירוש זה. השיב לו המלמד כי הרשב"ם מפרש כן. אמר לו מרן זצ"ל אמנם כן, אבל רש"י שהוא מלשון השלכה לארץ, כמו ירה בים, ועל המלמד לפרש לתלמידים כמו פירוש רש"י כי רש"י הוא פשט, ולילדים צריך לפרש את הפשט.

ובאמת שרש"י בעצמו כתב שמדרשי חז"ל שהוא מביא הם לפי פשוטו, יעויין מה שכתב בפרשת בראשית (ג', ח') 'יש מדרשי אגדה רבים וכבר סדרום רבותינו על מכונם בבראשית רבה ובשאר מדרשות, ואני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא ולאגדה המיישבת דברי המקרא דבר דבור על אופניו'. וכן כתב (ג', כ"ד) 'ומדרשי אגדה יש, ואני איני בא אלא לפשוטו'. וקודם לכן גם כתב שם 'ויש מדרשי אגדה, אבל אין מיושבין לפי פשוטו'. וכך רש"י כתב כסדר בכמה וכמה מקומות.

והרשב"ם בפרשת וישב כתב שהראשונים כתבו פירושים, אבל הם נתעסקו לנטות אחרי הדרשות, ומתוך כך לא הורגלו בעומק פשוטו של מקרא, אבל רש"י נתן לב לפרש פשוטו של מקרא.

שואל המהרש"א: איך אבוי דחה אותו למקום סכנה על הספק שמא יתרחש נס? וגם אם יתרחש נס, יהיו מנכין לו מזכויותיו! ומתרחץ המהרש"א, (זה מפורסם) שאבוי סמך על חסידותו, ושמתיך תפילתו לא יהיה נזוק, ויהרג את המזיק, ואין זה מקרי נס! **תפילה זה לא נס, תפילה זה טבע!!!**

ושמעתי ממרן רה"י זיע"א: בזמן רבי חיים מואלוז'ין זצ"ל, היה את רבי חיים זליקובער. והוא היה מפורסם בתור 'עמוד התפילה'. והיה מעשה, שפעם היה חולה מסוכן בשבת, והלכו לשאול את רבי חיים מואלוז'ין מה לעשות, והורה הגר"ח מואלוז'ין, שיעבירו את שמו לתפילה אצל רבי חיים, ואפילו שהוצרכו בשביל כך לעבור על איסור דרבנן, התייר ר' חיים מואלוז'ין לעשות את זה ע"י גוי, בשביל שר"ח זליקובר יתפלל עליו!!!

ולמה?... כי זה טבע! תפילה זה לא נס, תפילה זה טבע! ואדם שידוע בכח התפילה שלו כמוהו התייר לו [כמובן, שאין להקיש לכאן].

וכעת נדע: **החזון אי"ש אמר, שהוא השקיע בתפילה לא פחות ממה שהוא השקיע בלימוד**. אני לבד שמעתי מהראש ישיבה, סיפורים איך היתה נראית התפילה של החזון איש.

רואים את ספרי החזון איש עם השגות כ"כ גבוהות ועמוקות, זה מושגים שאנשים לא תופסים מאיפה זה מגיע... צריך לדעת שזה עמל התורה, יחד עם תפילה! זה לא הולך אחד בלי השני.

כמדומה שכתוב ב'מחשבת מוסר', שמרן הרב שך אמר, אם יפסיקו לבא לתפילה בישיבה - אני הראשון לסגור את הישיבה!

תפילה הולכת ביחד עם תורה, ותורה הולכת ביחד עם תפילה, זה אחד משלים את השני, כך כותב החזון איש!

עם תפילה אפשר להשיג הכל!!!

בחז"ל כתוב, כרום זלות לבני אדם, אלו דברים העומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלזלין בהם, וזה תפילה.

מה אנחנו מבינים? שזה עניינים גבוהים ורחוקים מהשגתינו, ולכן אנחנו מזלזלים. אבל זה כל כך רחוק... הפשט הוא הרבה יותר פשוט: לו יצויר שיש בחור שרוצה להינשא, והוא צריך כסף בשביל דירה, וממול הישיבה שלו יהיה גביר שאוהב את הישיבה, וכל חתן שמגיע - הוא מעניק לו מאה אלף דולר. וכשספרו זאת לבחור ההוא, שיש לו אפשרות לקבל סכום עתק מהגביר - הוא צחק על זה ולא האמין. אם אח"כ מתברר לו שזה האמת - הוא אוכל את הלב... הוא לא יודע את נפשו מרוב צער, איזה סכל הייתי...

אלו דברים העומדים ברומו של עולם!!! אתה יכול לבקש מה שאתה רוצה!!! אתה נמצא ברומו של עולם ע"י התפילה!!! אם היית מרגיש שאתה ברומו של עולם - היית מרגיש שאתה יכול לסובב עולמות! אתה נמצא שמה... עם תפילה אתה פשוט מתעלה! ומלמעלה - הרבה דברים אתה יכול לסדר... אבל בני אדם מזלזלין בהן. אם היינו יודעים כמה אנחנו יכולים להשיג עם תפילה - התפילה שלנו היתה נראית אחרת... הרבה אנשים שבאו לקבל עצה וברכה ממרן רה"י, ומרן שר התורה, הם היו אומרים להם - להתפלל! והרבה אנשים יצאו מאוכזבים... הם היו בטוחים שיבטיחו להם... אבל האמת היא, שאמרו לכם את העצה הכי טובה בעולם!!! כמה סיפורים יש - בלי סוף - למה שאפשר להגיע עם תפילה.

סיפר לי השבוע יהודי תלמיד חכם, מגדולי הת"ח בשכונת רמת אלחנן. הוא סבל תקופה מ'מגרנות'. (רש"י בשבת צ, א, אומר על זה, לצלחתא - כאב חצי הראש...) זה יסורים איומים! זה לא כאב ראש רגיל... יש לזה כדורים, אבל כדורים בשביל מיגרנה - ממוטטים את הבן אדם לכל היום... והוא כמעט ולא יכול לתפקד כ"ד שעות.

באתי למרן רה"י זיע"א, ושאלתי אותו מה חיוב ההשתדלות שלי?... מצד אחד - אם אקח כדורים, יחלוף הכאב ראש, אבל עשרים וארבע שעות אני לא יכול לתפקד, ומצד שני - אם לא אקח כדורים, אני אוכל לתפקד אמנם, אבל זה כאבים איומים שלא שייך כמעט לסבול את

כח התפילה להפוך את המציאות

הפרשיות שלנו מדברות איך בונים את עם ישראל. יש שני דברים: תפילה, וחסד. תפילה מצאנו אצל יצחק ורבקה, וכן אצל לאה, ואח"כ אצל רחל (ע"י רמב"ן להלן ל, א) חסד - מצאנו אצל רבקה אמנו, ואצל רחל אמנו שויתרה ללאה.

וכעת נראה קצת בעניינים האלו. ונתחיל עם תפילה: אחד החסרונות שלנו זה שאנחנו לא יודעים בכלל מה זה עולם של תפילה.

הרב וולבה תמיד היה אומר, באים לבחור ושואלים אותו, עשית שטייגען היום בלימוד?... והוא עונה כן. ובמידות? כן. במוסר? גם כן. ובתפילה, עשית שטייגען?... והוא תמה, בתפילה?... מה שייך שטייגען בתפילה?...

בטח ששייך! אם אתה לא מבין, סימן שאתה לא מבין מה זו 'תפילה'. הגמ' ביומא (כט, א) מביאה אמר רבי בנימין בר יפת אמר ר' אלעזר, למה נמשלה תפילתן של צדיקים כאילת, לומר לך מה אילה זו כל זמן שמגדלת קרניה מפצילות, [ופרש"י שבכל שנה ושנה נוסף בה פיצול אחד], אף צדיקים כל זמן שמרבים בתפילה תפלתן נשמעת.

וביארנו בזה מגדולי האחרונים שהרי באילת הקרנים לא נשארים אותו דבר, אלא כל הזמן מתוסף בה פיצול, כך התפילה צריכה להעשות ב'שטייגען', אני מכיר את הבורא עולם מזוית זו ושוב מזוית אחרת ומתקרב אליו יותר, והתפילה בהתאם.

ידוע שהחזון אי"ש כותב בקובץ אגרות, 'התפילה היא מטה עוז ביד האדם, וכמו שאמרו חז"ל ויעתר יצחק לה', נמשלה תפילתן של צדיקים לעתר. מה עתר מהפך תבואה ממקום למקום, כך תפילה מהפכת מידת רוג' למידת רחמים. תפילה יש לה כח - להפוך.

בתרגום יונתן בן עוזיאל (בתחילת תולדות) על הפסוק ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו (כה, כא) "והפך יצחק בצלותיה דעתיה דקדושא בריך הוא ממה דגזר על אנתתיה, ארום עקרא הות גביה עשרין ותרתיני שנין, ואתהפך בגיניה דעתה דקב"ה ממה דגזר עלה דאף הוא הוה עקר, ואתרוח, ואתעברת רבקה אנתתיה".

יצחק הפך כביכול את המחשבה של הקדוש ברוך הוא. הקב"ה עשה אותו עקר, ואת אשתו עקרה, וע"י התפילה הוא הפך את המציאות, ושניהם יכלו ללדת. זהו כח של תפילה.

כמה בחורים שאלו אותי, למה בכלל צריך להתפלל ולשנות גזירות הרי כל מאי דעביד רחמנא לטב עביד! כל מה שה' עושה, הכל לטובה!!! אז למה להתפלל, שיהיה לי לא טוב?... הרי אנו מאמינים שאפילו דבר שנראה לנו רע - הוא הכי טוב בעבורנו!

אבל זה דבר מאד פשוט, וכבר הקדמונים מסבירים את זה: לאדם חולה ל"ע טוב שיעשו לו ניתוח, אך לאדם בריא - ניתוח זה דבר מזיק. זה סתירה?... לא. גם בתפילה, התפילה מרוממת אותך ואתה נהיה בן אדם אחר! ולבן אדם אחר זה באמת לא טוב... לרשע טוב לקבל יסורים, אבל לצדיק - זה לא טוב יסורים, כשזה בא לכפר...

התפילה - אומרים הקדמונים - עושה אותך לבן אדם אחר, ובבן אדם הזה, הטובה שלו משתנית!

תפילה זה טבע!

והנה ידועים דברי המהרש"א בקידושין (דף כט, ב) על הסיפור בגמ' עם רב אחא בר יעקב, שבא ללמוד תורה אצל אביו, ושמע אביו שיש מזיק בבית מדרשו (של אביו), [ובית המדרש - רחוק מן היישוב הזה], ואפילו כשהיו נכנסים שנים יחד ביום - היו ניזוקים. צוה אביו, שאף אחד לא יארח את רב אחא, ועל כרחו הוא ילון בבית המדרש, ומתוך חסידותו יעשה לו נס ויהרג את המזיק. ובאמת רב אחא נכנס לביהמ"ד, ונדמה לו המזיק כמו תנן שהיו לו שבע גולגולות (!) ורב אחא התפלל, וכל כריעה שהוא כרע - נפל ראש אחד מן המזיק, עד שעבר ובטל מן העולם.

למחרת - אמר להם רב אחא, אם לא היה מתרחש נס - סכנתם אותי!!!

זה... ומאז נדיר שזה יחלף לבד... אמר לו הרה"י, תקח כדור אקמול, ולאחמ"כ תישן חצי שעה, וזה חיוב ההשתדלות שלך. כשהוא פנה לצאת, הרב שטיינמן ליטף לו את היד, ואמר לו, כתוב בפסוק "קרוב ה' לכל קוראיו, לכל אשר יקראוהו באמת" - - - הקב"ה קרוב אליך! רק תקרא לו באמת ותראה איך שהכל משתנה! תנצל את זה...!

נתאר לעצמנו דוגמא, אם היה לי קרוב שהיה בעל יכולת, ואני צריך אותו. אז ברור שאני לא אתעצל לגשת אליו, וכ"ש אם הוא מזמין אותי ורוצה לעזור לי, וודאי שאני ימהר לנצל הזדמנות שכזו. ה' קרוב שלך!!! כמשי"כ "כי מי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו, כה' אלוקינו בכל קראנו אליו". לכל אשר יקראוהו באמת - תקרא לו באמת...!

אמר לי אותו אברך ת"ח: תאמין או לא תאמין, בפעם הראשונה שהגיע לי שוב התקפה של כאבים - לקחתי אקמול, ישנתי חצי שעה, והתפללתי טוב מקירות הלב, ומאז ועד היום - כבר עשרות שנים - לא חזר אלי הכאב אפילו פעם אחת!

ידוע מה שכותב הספר חסידים (סי' קלא) שעל כל בקשה רוחנית הקב"ה אומר "הרחב פיך ואמלאהו". וזו הבטחה. רק לא הבטיחו שזה יהיה מיד, אבל הרחב פיך ואמלאהו!

ידוע, וי"א שזה מהזוהר, שבמזמור "תהילה לדוד", שסודר לפי אותיות א', ב', בכל פסוק יש ו' החיבור כמו ארוממך אלוקי המלך ואברכה שמך. בכל יום אברך ואהלה שמך לעולם ועד. גדול ה', ולגדולתו. אבל באות ק', אין ואו החיבור. קרוב ה' לכל קוראיו, למי? איזה קוראיו?... לכל אשר יקראוהו באמת! זה לא שני דברים נפרדים, אלא זה המשך.

בשעתו, כשהתחילה העיר בני ברק להתיישב, החזון אי"ש המליץ לכל מי שהיה כסף ברשותו, לקנות קרקעות בבני ברק. והיו כאלה שאמרו בזלזול, מה החזון איש מבין במסחר... בני ברק בעבר היתה ישוב שממה שלא היה נראה שייצא ממנו משהו... [היו פה את התמונות של אז בגינות דוד... וזה לא היה נראה שכדאי להשקיע]. אבל החזון אי"ש אמר שזה משתלם. אלו ששמעו לחזון איש - נהיו מליונרים!... ואלו שלא שמעו - - - אוכלים את עצמם... אני לבד הכרתי כמה שלא שמעו לחזון"א, והם לא ידעו את נפשם מרוב צער... והיו עוד כמה סיפורים.

פה זה לא החזון אי"ש... הקדוש ברוך הוא אומר לך, חז"ל אומרים לך, אתה יכול להשיג את הכל!!! עם תפילה באמת - אתה יכול להשיג הכל! והקב"ה מזמין אותך ומבטיח... ואמלאהו... אם זה רק באמת לטובתך.

הרחב פיך - ואמלאהו!

היה בחור בישיבת באר יעקב, ששאל את רבו הגרמ"ש שפירא זצ"ל שיתן לו קצת ציור לקבל טעם וגישמאק בתפילה. אמר לו ר' משה שמואל: איך קוראים לך?... נניח משה. כעת אל תשמע אותי, תצייר ברעיוןך שהקב"ה מדבר אליך: מוישה'ה!... אני רוצה לעזור לך, אבל יש לי בקשה אחת. שתבקש ממני!!! והרחב פיך, כמה שאתה רוצה תבקש, אין מגבלות, ואמלאהו!!! נו... אתה לא מתרגש מכוה דבר?... סיים הגרמ"ש בהתרגשות.

תארו לכם שיבא יהודי למנהל המוסדות, ויגיד לו ר' יעקב! אתה יכול לבא מתי שאתה רוצה ולקבל כמה שאתה רוצה, צ'ק פתוח... בא אלי! קשה להאמין שיהי' מיישמו כזה, אבל לו יהי' - הוא ירקוד ברחובות...! והנה כל יהודי קיבל את הצ'ק הפתוח הזה... הרחב פיך ואמלאהו! אבל תבא ותדבר איתי באמת...! וכ"א מבין שאי אפשר לבא ברגע האחרון "ולהריץ" את התפילה, ולהגיד התפללתי... זה לא נקרא באמת.

אין תפילה ששבה ריקם!!!

וכעת נראה כמה דברים מעניינים:

על הפסוק "ותצחק שרה בקרבה לאמר" - כותב הספורנו: שחשבה שהיה דבר המלאך ברכת נביא בלבד, כענין אלישע, לא נבואה ושליחות הקל יתברך. וחשבה שלא יושג זה בזקנים בברכת שום נביא, כי אמנם להשיב הבחרות אחר הזקנה הרי הוא כחיתות המתים, שלא תהיה זולתי במצות הקל פרסית (שהקב"ה ירצה), או בתפילה משגת חן מאתו...!

תפילה יכולה להחיות מתים! הבאנו פעם מהשיטה מקובצת בסוף כתובות (קד, א) - אמרו כל האומר מת רבי - ידקר בחרב. ולמה?... אומר השיטה, כי תפילה יכולה להחיות מתים, אבל לא מבקשים על זה להדיא. אבל כל זמן שעוד לא יודעים שהאדם נפטר - ומתפללים עליו, בכח התפילה להחיות אותו! אבל אם יודעים אז כבר א"א לבקש.

כח של תפילה הוא להחיות מתים!

אף הרמב"ן בפרשה (ל, א) מסביר, כאשר אמרה רחל אל יעקב הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי, ויחר אף יעקב ברחל, מסביר מה היתה טענתו, ומסיים: "והנה הצדקת בראותה שלא תוכל להסמך על תפלת יעקב, שבה להתפלל על עצמה אל שומע צעקה, וזהו "וישמע אליה אלוקים". (ל, כב). כאשר ראתה שיעקב לא רוצה, היא התפללה בעצמה, ובזה היא נענתה!

היסוד הראשון שלמדנו מכאן, שתפילה צריכה להיות אמיתית, ולא רק בכדי לצאת ידי חובה.

הסטייפלער (חיי עולם ח"א פרק כ"ח) כותב, שצריך ללמוד לא להתייאש, הוא מביא מהמדרש שמואל (פ"ד) שכותב יש תפילה שנענית אחר מאה שנים! ויש תפילות הנענות אחרי שישים שנה! שלשים שנה, ויש גם תפילות שנענות מיד, ויש אחרי ג' ימים... אבל אין תפילה שהולכת לאיבוד!

סיפר לי הגר"ר טוביה יעקבזון, שהוא נסע פעם לכותל המערבי, ולפני כן הוא בקש ברכה מהסטייפלער, (שהוא סבא של אשתו), והסטייפלער אמר לו תתפלל גם עלי. והוא חיך, שאל הסטייפלער, מה מצחיק?... אמר לו, המלאכים בשמים ילעגו לי, נראה לך שסבא שלך צריך את התפילות שלך?...! והסטייפלער הביא לו את המדרש הזה, אין תפילה של יהודי שהולכת לאיבוד! תפילה לא שבה ריקם! אמנם לא כל תפילה נענית מיד, אבל כל יהודי שמתפלל, על כל אחד, התפילה נשמעת!

למלאות את נאד הדמעות, להאריך בתפילה

הגר"ח ברמן אמר, כתוב על לאה: בא וראה כמה קשה של דמעה. תפילה מתוך דמעות, שהיא בטלה את הגזירה. והיו עיניה רכות מבכיה, שהיו אומרים, כך היו התנאים; הגדולה לגדול והקטנה לקטן. והיתה בוכה ואומרת יהי רצון שלא אפול בגורלו של רשע. והיא בטלה את הגזירה, ונישאה קודם לאחותה, וחיה עמו, וקבלה שבטים כנגד כולן, ולבסוף גם נקברה עמו. עם מה?... עם תפילה ודמעות.

אומר הגר"ח ברמן: כמה שנים צריכים להוריד דמעות עד כדי כך שהפנים ישתנו?... אין מי שלא בוכה, אבל לשנות את הפנים מיפת תאר עד ועיני לאה רכות - זו עבודה של שנים ע"ג שנים.

אבל זה לא משום שכל השבע שנים לא קבלו את תפילתה ורק ביום האחרון החליטו לקבל. זו שטות לחשוב ככה... אלא יש נוד שצריך להתמלא בדמעות. תמלא את נוד הדמעות, וכאשר הנוד מתמלא עד למעלה - את זוכה ומקבלת מה שבקשת. כעת את נהנית... אבל כל דמעה מהרגע הראשון - הועילה! אין דמעה שהלכה לאיבוד... רק יש דברים שצריכים יותר תפילות ויותר דמעות.

כמה תפילות התפלל יצחק אבינו בשביל להיפקד?... כתוב "ויעתר יצחק", אומר המגלה עמוקות שהוא התפלל כמנין ואתחנן. (תקט"ו תפילות!)

פעם אמר מאן דהוא למרן ראש הישיבה זיע"א, כבר התפללתי ולא נענית... אמר לו הרה"י שכתוב בנביא (מלכים ב' - ד, א) ונקרא בהפסרת וירא) ואשה אחת מנשי בני הנביאים צעקה. וכתב הרד"ק, כמנין צעקה" (265) כבר התפללת כמנין צעקה?... לא להתייאש, אין תפילה שהולכת לאיבוד, רק צריך למלאות יותר את המכסה של נוד הדמעות.

יש חידוש גדול של הסטייפלער: הגמרא אומרת בברכות (לב, ב) כל המאריך בתפילתו - אין תפילתו שבה ריקם. ויש כאלו שקשה להם להאריך כ"כ הרבה בתפילה... אומר הסטייפלער בחיי עולם (ח"א פכ"ח) ונראה דהוא הדין תפילה קצרה מאד רק מבקש על זה זמן רב בכל יום - שהוא בכלל המאריך בתפילה.

וזה לא כ"כ קשה... יש תפילה קצרה שהחזון איש תיקן לאמא על בנה, שה' יפתח את לב בני בתורה, וגם כל אחד יכול להתפלל על עצמו, שה' יפתח את לבו בתורה, בטהרת הלב, בתשובה. וכל מה שהוא חפץ. ולאט לאט הלב נשפך נכח פני ה', ואז התפילה נענית. וזה כ"כ חבל שלא מנצלים, זה כ"כ קרוב אלינו... כי קרוב אליך הדבר מאד - - - בפיק! רק תדבר. וכלשון חז"ל - הוצא הדבר מפיד!

התפילה מקשרת לקב"ה

הגר"ש וואזנר בעל שבה"ל הביא בשם החזון"א, שהרבה פעמים זה לא שהתפילה עזרה, ואז הבן אדם נענה, אלא הקב"ה ידע שטוב לבן אדם להתקרב אליו. ואין מתקרבים?... ע"י יסורים. דלולא היסורים, וישמן ישורון ויבעט, אבל בצר לך ומצאוך כל הרעות האלה, ושבט עד ה' אלוקיך. אז ה' נותן לנו יסורים כדי שנתפלל אליו ונתקרב אליו, וימלא המטרה הושגה, ואז הצרה כבר מיותרת לא צריך את זה... ולכן ה' לוקח.

דבר מעניין מאד כותב רבינו בחיי: כתוב "ויעתר יצחק לה' לנחם אשתו כי עקרה היא, ויעתר לו ה'". והי' צריך להקדים את ה-כי עקרה - שזו סיבת התפילה אלא שהקב"ה סובב שרביקה תהא עקרה, בשביל שיצחק יעתר בתפילה. וזהו מש"כ כי עקרה היא - ויעתר לו ה', וזה מה שאומרים חז"ל, לפיכך היו אמותינו עקרות מפני שהקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים.

ובמכתב מאלהו (ח"ד עמוד 63) מסביר את זה, שתפילה זה לא סתם 'קובץ הבקשות', [זה לא סתם היכי תמצא להיות כמו שנורר, אם הוא יתן לי - טוב, ואם הוא לא יתן לי אז סתם חבל על הזמן...] מטרת התפילה היא לא בשביל שהקב"ה יענה לך, כל המטרה של תפילת שמונה עשרה זה בשביל להתקרב לקב"ה!!! בין אם יענו לך ובין אם לא. רק בכדי להתקרב,

אז מבקשים על כל דבר ודבר בשביל שתהיה תלות מוחלטת בו יתברך, כי כמה שאתה צריך יותר - אתה מתקרב יותר.

אומר הרב דסלר: **אם נתבונן, הרי על מי מדובר פה?... על האבות הקדושים! וכי בלי שהם יהיו עקרים הם לא היו קרובים!?!... בודאי שהם היו קרובים תמיד. אבל בשביל עוד טיפה של התקרבות לה', שווה עשרות שנים של עקרות! עשרות שנים של יסורים בשביל עוד קרבה לקב"ה!**

ובעומק הפשט, בשביל להוליד שבטים ולהקים את כלל ישראל, צריך בשביל זה זיכוכ אחר זיכוכ. קירבה אחר קירבה. כי כך כלל ישראל בנוי אחרת. **בתפילה, האדם מתפלל, מתקרב לקב"ה, וכל החיים שלו משתנים! זה עולם אחר...**

הצרה באה לטובתך

מסופר על אחד האדמו"רים, שביום הפורים הוא היה מברך הרבה הרבה אנשים, והיו שם מופתים גדולים, הרבה גבירים האמינו בזה והיו באים ונותנים פדיונות גדולים מאד בשביל לקבל ברכה. והיו אנשים אחרים שהיו באים לקבל נדבות מהאדמו"ר, וחלק את כל הכסף שקבל. ההמתנה בתור היתה ארוכה מאד, אבל זה היה משתלם.

דבר נוסף שהאדמו"ר הקפיד שם, שלא יהיו פרוטקציות בתור. אין הבדל בין גביר לקבצן. שאף אחד לא ייצא עם הרגשה לא טובה בפורים - כולם שווים.

שנה אחת - באמצע התור, הרבי רואה שתם הכסף... כל מה שהוא קיבל - הוא חילק, ולא נשאר מאומה. ועומד לפניו להגיע עני בן טובים, ואין לו כסף לתת לו. אז הוא קרא לגבאי הנאמן, ואמר לו - לך תקרא לגביר פלוני שנמצא שבע שורות רחוק יותר. הוא משאיר מעטפה יפה... ואכן הגבאי קרא לו, הגביר השאיר מעטפה יפה, וקיבל ברכה. ואח"כ המשיך התור, והרבי המשיך לחלק כסף. כשיצא אותו עני בן טובים שקיבל, הוא התלונן, כל העולם שקרן... אמרו שאצל האדמו"ר בפורים אין פרוטקציות, והנה עכשיו הוא הכניס גביר שהיה שבע מקומות אחרי... מה נאמר על אותו עני...? שוטה שבעולם! את הכל סובבו בשבילך... בלי זה היתה מקבל ברכה לבד בלי כסף!...

הרבה פעמים הקדוש ברוך הוא מביא צרות, בשבילך!!! ונתבונן לרגע ברחל ולאה. הרי לאה נבנתה מזה שאמרו הגדולה לגדול והקטנה לקטן. הצרה הזו הולידה את הדמעות שבזכותם כל כלל ישראל נבנה! מחצית מן השבטים, והיא קבלה גם כהונה, לוי, מלכות, בכורה, תורה, וזבולון שהוא מחזיק תורה... הכל! אם תשאל היום את רחל, ההיית מוכנה להתחלף עם לאה?... היא תגיד לך בודאי! מה השאלה... אמנם לאה בכתה הרבה שנים, אבל בסוף היא קבלה!

הרבה פעמים נותנים לך את הצרות בשבילך ולטובתך! אותו דבר היה אצל חנה ופנינה. ויש גם ווארט נפלא, שלכן רבי עקיבא שחזר אחרי שנים עשרה שנה ושמע שאשתו מסכימה לו עוד שנים עשרה שנה, הוא חזר מיד לבית המדרש, ולא נכנס לומר שלום. למה?... כי הוא פחד שהוא יפסיד את הדמעות של רחל אשתו. אם היא תראה שבעלה חוזר עם שנים עשרה אלף תלמידים, על בעל כזה תלמיד חכם - קשה לבכות... כל זמן שהיא זוכרת אותו בתור רועה צאן 'עם הארץ' - אז היא מצליחה לבכות. והדמעות הללו הצמיחו אותו!...

אדרבה ואדרבה, הקב"ה נותן לך את הצרה בשביל להעלות אותך!!!

אמר לי הגר"י עמית (ר"י קרית מלאכי) שהיה בחור שבא אליו ואמר לו אני למדתי כ"כ טוב, והייתי הלמדן הכי טוב בשיעור, נהניתי מהלימוד. אבל פתאום בא לפה בחור פלוני ולקח לי את כל המעמד... מי צריך אותו בכלל, כולם באים לדבר בלימוד רק אליו ובגללו אני יורד בלימוד. אמר לו הרב עמית, ומה נראה לך, ש'מקרה' הוא הגיע?...! הקב"ה נתן בלבנו לבא דוקא לישיבה הזו, ולשבת לידך באותו השיעור. וזה בשבילך...!!! **תתפלל, תבקש, תתאמץ, ואף תראה שתהיה יותר גדול ממנו.** זה דבר כ"כ פשוט. כעת נראה את דברי המדרש המזעזע... כתוב במדרש (ב"ר סג, ו) "ויתאמר אם כן למה זה אנכי". ר' יצחק אמר: מלמד שהיתה אמנו רבקה מחזרת על פתחיהן של נשים ואומרת להן הגיע הזר הזה בימכם! אם כך הוא צערן של בנים והלואי לא עברתי. ורב הונא אמר, אם כך אני עתידה להעמיד י"ב שבטים - הלואי לא עברתי מנין ז"ה. ומסיים המדרש: תני בשם ר' נחמיה, ראויה היתה רבקה שיעמדו ממנה י"ב שבטים! ולמה היא לא זכתה, בגלל שהיא לא קבלה את היסורים באהבה. היא יכלה להיות האמא של כל השנים עשר שבטים, כל כלל ישראל - שלך! אך היא הפסידה. זה חומר גדול למחשבה.

אמא של החזון אי"ש, הרופאים אסרו לה להיכנס להריון. הם אמרו שאם היא תלד זו סכנת חיים בשבילה. והיא לא ויתרה! היא אמרה לא אכפת לי כל מה שאני אעבור! והיא זכתה בגדול!...

נתאר לעצמנו איך היה נראה הדור בלי החזון אי"ש (בנה) ובלי הסטייפלר (חתנה) ומרן שה"ת ר' חיים קניבסקי, ור' ניסים קרליץ, ורבי חיים גרינמאן, וכל הגדולים מסביב וצ"ל...

אם רבקה היתה מקבלת זאת באהבה, היו לה י"ב שבטים. זה נורא למתבונן.

לא מפסידים מויתור

וכעת נעבור קצת לדבר על כח הויתור של רחל. מרן רה"י זע"א היה מרבה לדבר בשבח רחל אמנו, עם הויתור שויתרה לאחותה.

היה פה פעם בחור, אבא שלו היה ראש ישיבה, והיו להם כמה בנות מבוגרות, הם בקשו ממני לבא אתם למרן רה"י זע"א לקבל ברכה ועצה. אמר להם הרה"י - יש סגולה שכתובה בתורה, ויתור! וזה מה שהיה הרה"י עצמו, כל חייו היו ויתור, ועל כל דבר שהיו מספרים לו הוא אמר - תוותר.

פעם אחת הייתי אצלו עם ראש ישיבה גדול ומפורסם, והיה שם סיפור קשה, ופסק הראש ישיבה - תוותר! וראיתי שזה עת רצון אצל הרה"י, (שהוא רצה לעודד את הרב השואל) אמרתי לו, כל החיים הראש ישיבה מדבר על ויתור, מה הרה"י הרויח מכל הויתורים שלו!...

אמר לי הראש ישיבה, שלשה דברים: **דבר ראשון**, שזכיתי להישאר בחיים, היחיד מכל המשפחה שלי שנכחדה בשואה, ובי"ה זכיתי למשפחה גדולה וטובה. **דבר שני**, הקמתי את ארחות תורה, וזמן קצר לאחר מ"כ היא הפכה להיות ישיבה גדולה וחשובה. **דבר שלישי**, הקב"ה שמר עלי מאז שקבלתי את ההנהגה - שאני לא אטעה! צריך לזה שמירה מיוחדת.

לפני חודש הייתי בטבריה, ובא אלי יהודי (שאיני מכיר). ושאל בכאב: למה מדברים על הויתור של רחל רק כשהיא מסרה את הסימנים בשביל שאחותה לא תתבייש?... הרי יש ויתור הרבה יותר גדול! כתוב ברמב"ן שיעקב נשא שתי נשים כי בחוץ לארץ מותר. אם כן היה ברור שכשהם יבואו לארץ ישראל אשה אחת צריכה למות, כי שם אסור שנים, ומי צריכה למות?...! האשה שנישאה אחרונה, היא זו שעברה על איסור שתי נשים. אי"כ רחל הסכימה **למות** בשביל שללאה יהיה טוב, העיקר לעשות את מה שה' רוצה, כזו מסירות נפש. איך אף אחד לא מדבר על זה?... [כעת ראיתי בספרו החדש של הרב גואל אלקריץ שמדבר על הענין הזה].

הגאון הגדול רבי חיים שאול קרליץ זצ"ל אמר פעם, אני לא מפחד מהמוות, הרי כל מה שאני חי זה בשביל לעשות את רצון ה', ואם זה רצון ה', אז את זה אני עושה ברצון. לגבוי - אין הבדל. מושגים...

רחל, כשהיא הבינה שרצון ה' לוותר, אז היא מוותרת! היא בכלל לא בסיפור... ובחז"ל ריש איכה כתוב שגם אחרי שראתה שזוכה לכל השבטים שקבלה - לא קנאה בה. ולמה היא זכתה?... שעם ישראל קרוי על שם בנה, "נוהג כצאן יוסף". והוא גם הציל והחיה את כל כלל ישראל, ובלעדיו הרעב היה מכלה את כולם.

זה כח של ויתור. (וע"ע בהקדמה לשערי ישר).

הראה לי הגאון ר' מיכאל אדלשטיין (חתנו של הגר"ח ברמן) את המהרש"א בסנהדרין (מב, ב) שמסביר, מה זה "שישים ושמונים לעשות רצון קונם". כשהקב"ה אמר ללבנה לכו ומעטי את עצמך, אמרה הלבנה בשמחה, אם זהו רצונך - אני שמחה למעט את עצמי!!! והיא זכתה שעם ישראל מונים ללבנה [ורק הגוים לחמתה], וכל מועדי ישראל על פיה, ועמ"י נמשל לכוכבים. וכל מה שכתוב בגמ' (חולין ס, ב) שהלבנה לא התפייסה והקב"ה פייס אותה עוד ועוד, זה הכל כדי שלכלל ישראל יהיה יותר, וכמו שבי' המהרש"א שם.

ה' הוא בעל הבית

ונסיים בדבר קטן: חז"ל מפורסם (בילקו"ש וירא, כא, ג) אומרים שאברהם אבינו הכניס אורחים, ולבסוף אמר להם תברכו. "ויקרא שם בשם ה' קל עולם", אל תקרא ויקרא, אלא ויקריא, מלמד שהקריא אברהם אבינו שמו של הקב"ה לכל עובר ושב. לאחר שאכלו ושתו עמדו לברכו. אמר להם וכי משלי אכלתם!?! והלא ממי ששלו כל העולם כולו אכלתם! הודו וברכו ושבתו למי שאמר והיה העולם".

הם אמרו אנחנו לא רוצים לברך, אמר להם אי"כ תשלמו לי! והגיש להם חשבון גדול מאד מאד... הרי זה במדבר, מלון חמש כוכבים במדבר שממה, המחיר בהתאם... ואז הם אמרו, עדיף כבר לברך...

נשאלת השאלה, איך אפשר לקרוא לזה ברכה, זה "כפיייה דתית"...! ורבי חיים שמואלביץ הסביר, אברהם אמר להם, אתם צריכים לשלם לבעל הבית! אף אחד לא נותן לאכול בחינם... כעת תחליטו מי הבעל הבית, אם זה אני, אז צריכים לשלם לי מלוא התשלום. אלא מה, הקב"ה בעל הבית, הוא מסתפק בברכה לבד... ואז הם הודו שהאלוקים בעל הבית.

מאה חמישים אלף שקל! ואבא שלי ביקש שיורידו לו את הסכום הזה מהחשבון, שחלילה הוא לא יכשל בספק איסור ריבית. והיום הוא עושה מסיבה למשפחה על הנס שהקב"ה עשה לו, שבדיוק יום קודם הוא הגיע לרב, והרב האיר את עיניו שזה מח' הפוסקים אם זה ריבית, והוא הספיק להודיע על כך לחברה המפצה, וכך הוא ניצל מספק איסור ריבית!...

סיים ראש הישיבה, כשיש כאלו הורים, כבר אין שאלות איך יצאו כאלה ילדים... כשיודעים להעריך את המצוות, ולדקדק במצוות, לא מפסידים!...

את מה אתה מעריך?

אדם נמדד לפי מה שהוא יודע להעריך. את מה שהוא מעריך יותר - הוא משיג יותר.

בחשוקי חמד להגריי זילברשטיין, על מסי' נדרים, הוא מביא שאלה: היה ראש ישיבה שהיה צריך לקבל מגיד שיעור, והוצעו לפניו שני מגידי שיעורים, אחד גאון גדול, והשני - פחות גאון, אבל הוא אוהב תורה גדול, וכל מסירת השיעור נעשית מתוך התלהבות, גישמאק, ומתיקות. את מי לקחת?... ופסק הרב זילברשטיין, לקחת את השני. למה? **בשביל שבחור ידע להעריך מה זה קושיה, מה זו סברא, מה זה אהבת תורה, זה שווה יותר!**

רואים כמה חשוב שיעריכו את מתיקות התורה, אדם נמדד במה שהוא מעריך.

כי מכבדי - אַכבד

והנה כמו שאם יודעים להעריך - מקבלים. ובדבר קטן אפשר לזכות כל כך הרבה, מאידך, אם לא שמים לב, אפשר בדבר קטן גם להפסיד... ב"ה - היה חיזוק גדול בכבוד הספרים, הבחורים התארגנו עם זה, וראוי לשבח. דא עקא, שפעמים רבות נמצאים דפים קדושים המפוזרים בחצר, שנעשה כנראה מחוסר שימת לב, ובחור בא לספר לי שהוא אוסף את הישמוני האלו. אך זה נורא ואיום! זה נקרא להפסיד עולם ומלואו!...

סיפר לי ת"ח א' על אחד מראשי הישיבות במוסדות ארחות תורה, אדם נכבד, משכמו ומעלה. הוא מספר לי, אני למדתי אתו בישיבה, הוא לא היה כזה גאון. הוא היה אמנם מתמיד גדול, ובעל מידות, אבל לא מה שהוא היום. ואני אספר לך, למה לדעתי הוא זכה... זה דבר שאף א' לא ידע. הוא למד בפוניבז' הקטנה, וכיון שזה בחורים צעירים, הם לא כ"כ מתבוננים, והרבה פעמים נפלו כל מיני דפים קטנים של סיכומים, או הערות קצרות וכדו' על הרצפה, ואח"כ המנקה הערל אוסף את הכל במטאטא לפח האשפה, רח"ל.

אותו ראש ישיבה הנ"ל, לקח את זה על אחריותו. ובאופן קבוע כשכולם הלכו לאכול הוא היה הולך להיכל בית המדרש ומוציא את כל הדפים הקדושים שנוזקו, ושנפלו מחוסר שימת לב. ואף אחד לא ידע מזה! רק כשהוא עבר לישיבה גדולה והוא חיפש ממלא מקום, אז הוא פנה אלי, ולכן אני יודע מזה... כך סיפר לי אותו ת"ח. ותראה לאן הוא הגיע היום... חכמה מפוארה בכלי מפואר.

כבוד הספרים, כבוד שמות הקדוש... כבוד התורה... לחשוב רגע ולהתבונן, כי מכבדי אכבד וליד זה - ובוזי יקלו! אין לך בוזי גדול מזה, וחבל. בואו נצטרף לחלק הראשון של כי מכבדי - אכבד!

אבל עדיין זה קשה... עדיין זה להכריח אותם לברך... אז במג"א בפירושו "זית רענן" על הילקוט מסביר, הם התחילו להתבונן, הרי למה אברהם מוותר?... הרי הוא נראה אדם חכם... יש לו בית מלון **ובאמת** מגיע לו כסף! והוא מוכן לוותר על הון תועפות שמגיע לו מן הדין, בשביל שאנחנו נברך?!... למה?... אברהם לרוב חכמתו הוא לא המאבד מה שנותנים לו. **חייב להיות שברכה זה דבר גדול מאד, והקב"ה גדול מאד, ולכן זה כדאי לו, כי הברכה שווה יותר מהכסף!** וממילא הם חפשו להכיר את האלוקים, ולברכו.

ברכת השבת, והדקדוק במצוות

היה סיפור עם הרב ר' שלמה זלמן זוננפלד, [אביו של הג"ר יעקב מאיר זוננפלד], הוא היה יהודי ירא"ש והיה לו חבר קבלן, ובנה קניון גדול, והקניון הזה עמד להיפתח בשבת!!! ה' ירחם.

צלצל אליו ר' שלמה זלמן זוננפלד, ושאל אותו הייתכן?... אמר לו בעל הקניון, תראה, גם אני מסורתי, אבל מה אפשר לעשות, זה הרווחים הכי גדולים... שאל אותו רש"י, כמה תפסיד אם זה לא יהיה פתוח בשבת?... ואמר לו את הסכום. היה זה סכום עתק. אמר לו רש"י, אני ביום ראשון בא אליך ונותן לך את כל הכסף! יש לי רכוש, מגרשים, הכל אני נותן לך, ואתה יודע שמילה שלי זו מילה!... ובלבד שהקניון יהיה סגור בשבת. ובעל הקניון הסכים בשמחה.

ביום ראשון הגיע הרב זוננפלד אל בעל הקניון לתת לו את מלוא הסכום. אמר בעל הקניון - אני לא רוצה לקחת! למה?! תמה הרב זוננפלד. אמר לו בעל הקניון, באמצע השבת התחלתי לחשוב לעצמי, הרי אני מכיר את שלמה זלמן זוננפלד, הוא סוחר, אוהו סוחר... הוא מבין הכי טוב במסחר... מה קרה לו, הוא השתגע לוותר על סכום עתק?!... מה הטירוף הזה?... אלא, - הסקתי - כנראה ששמירת שבת שווה יותר, והברכה של השבת גורמת להרויח יותר. אז למה שהוא ירויח, אני רוצה להרויח את זה!... והוא לא לקח אפילו פרוטה.

אברהם הביא את בני העולם להבנה, אם אני מוכן למסור כל כך הרבה, סימן שזה שווה!

סיפר לי ראש ישיבה (קטנה), שיש לו בישיבה שני אחים שזכו וגמרו ש"ס! כיום שניהם לומדים בפוניבז'. הם היו מתמידים עצומים. יש להם אבא יקר שלומד בישיבת מיר. שמחה מיוחדת לישיבה שיש בה כאלו בחורים... הם לא מחסירים אף סדר, אף תפילה, ואף שיעור.

מספר לי אחד המגידי שיעור, יום אחד הבן הקטן ניגש אלי (הגדול כבר עלה לפוניבז') ואומר לו, היום אחרי הצהריים אני לא אוכל לבא לשיעור אחר הצהריים. מה קרה? שאל המג"ש בפליאה... אמר הבחור: יש לנו מסיבה משפחתית בבית. מישור התארוס! - שאל המגיד שיעור - לא, אמר הבחור, זה מסיבה פרטית של המשפחה. למה?... אמר הבחור, המשפחה שלנו גרה בדירה קטנה, והוצרכנו להרחיב, ואמא שלי היתה אמורה לקבל כסף פיצויים בסכום גדול מאד, שיאפשר לנו את ההרחבה, ועל סמך זה בנינו. יום לפני שאמא שלי היתה אמורה לקבל את הכסף, אבא שלי הלך לרב שלו והוא אמר לו, שלגבי הכסף של התכנית חסכון שהיה לאשתך, יש מחלוקת הפוסקים אם יש בזה איסור ריבית או לא.

אבא שלי הודעזע... הוא התקשר במהירות לחברה שהיתה אמורה לשלם וביקש שיעבירו לו את הכסף ללא הריבית! סכום הריבית היה

לע"נ

מרת **ברכה מירל הרבסט** ע"ה
בת הר"ר **מרדכי אברהם צוונבר** זצ"ל
נלב"ע ג' כסלו תשפ"ב
תנצב"ה

נא ללמוד ולהתפלל
לרפואת האשה הצדקנית
מרת **יונה בת מרים**
בתוך שאר חולי ישראל

ניתנו לשמוע את השיחה ביום שלישי בערב ולאחמ"כ בשידור חוזר וכו' שיעור דף היומי ועוד, בקו השיחות שמספרו 074-740-3629

ניתן לתרום לגליון מכל עמדות נדרים פלוס ברחבי הארץ באמצעות לחצן קופות נוספות בחיפוש יש להקיש ארחות חיים או קוד מוסד 1000729 כמו"כ ניתן לתרום דרך המערכת הטלפונית הממוחשבת נדרים פון בחיגו לטלפון 037630585 שלוחה 2071 או במספר פלא' 053-415-3025 כל מי שיכול לעשות הוראת קבע אפילו של כ"ש 5"ח תבוא עליו ברכה, וכל המוסיף... ניתן לקבל את הגליון במייל: 4166058@gmail.com

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות

מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

שנאמר ב"ש"ה"ק

דרישה והתענינות בשלום הזולת

אם האדם לא רגיל להקדים בשלום חבריו, אלא ממתיך כל פעם עד שהם יתייחסו לכבוד מעלתו ויקדימו לו שלום, בכך הוא בעצם אומר במילים אחרות שהוא מעליהם, והם אינם חשופים בעיניו עד שהוא יהיה זקוק להתייחס אליהם מצד עצמו. והרי זו גם כן כעין תולדה של 'גזלנות'.

אמנם ה'גזלנות' שעליה דיברה הגמ' היא במקרה חמור לאין ערוך, שאחרים מקדימים בשלומם והוא אינו משיב, אך מכך מבואר לנו ענינו של דבר - שמוטל על האדם להראות מצידו שלא רק בשבילו נברא העולם, וגם השני הוא אדם שראוי ליחס בדיוק כמותו.

זכור לי משפט שאמר לי בחור מלפני שנים, כאשר ביכה בפני את המוצב שבו הוא נמצא מבחינת הסובב אותו. וזו היתה לשונו: 'מה אנשים חושבים, שאני קיר?'... לא היה לי מושג באותה שעה האם באמת היחס אליו הוא כמו אל מחיצה של ברזל, אבל ודאי שהיתה זו בבואה למה שהוא הרגיש - אף אחד לא התייחס אליו בצורה שתתן לו את התחושה שגם הוא שווה, שגם הוא ראוי לבוא בקהל, ושגם הוא זכאי למה שכל האחרים סביבו זכאים להרגיש.

הדבר הראשון שאדם צריך לעשות הוא פשוט לפתוח את העיניים ולראות שיש עוד אנשים סביבו. בדיוק כמו שהוא מצפה לכל הארת פנים ומילים טובות, כך אותם שלידו צמאים לאותה הנהגה, ואם הוא מתעלם מהם במכוון ולא נותן להם את מה שהוא עצמו רוצה - יש כאן כעין 'גזלנות', למה אתה לוקח מהם את מה שאתה רוצה לעצמך? האם אתה הוא היחיד שמגיע לו, ואין לך צורך ליתן משלך?

וכאמור, אין הדברים אמורים במקום שאין מכירים, אלא דוקא בנוגע לאותם אלו שסובבים את האדם כל היום כולו, ומגיע להם בצדק שהיחס אליהם יהיה בצורה שווה. יש את החברים, יש את השכנים, יש את המכרים, ויש אפילו את המשפחה והאחים, שגם הם ראויים להתייחסות... ואם יש את נפשך לומר, אז אפילו להורים יש זכאות מסויימת שיתייחסו אליהם על הצד היותר טוב...

(בדרך צחות אמרו, שהנה כלפי חברו מצווה האדם 'ואהבת לרעך כמוך', אולם לגבי אחיו, הלכה היא בידוע שלעולם לא יגיע האדם למדרגה של 'אהבה', ולפיכך עליו אמרה תורה רק 'לא תשנא את אחיך בלבבך' - לפחות אל תשנא...).

עוד לפני שהאדם מצווה לתת משלו ולהיות גומל חסדים, יש עליו תביעה בסיסית להיות 'בן אדם'. ו'אדם' פירושו מי שמתייחס לאחרים בצורה אנושית שדרושה מבן אדם. לא יתכן שהאדם ידרוש לעצמו דבר אחד, ואילו כלפי אחרים יתייחס בצורה שלא מתאימה לבן אנוש.

וכבר דורשי רשומות אמרו בענין מלפנים (וכמדומה דמטו לה משמיה דרבי ישראל מוסלנט), שעל לקיחת זיווג אמרה התורה 'את בתי נתתי לאיש הזה', כי המעלה הראשונה שצריכים למצוא היא ראשית כל 'איש' - שיהיה בן אדם, אחרת אין כאן כלל למי להשיא...

ותואמים הדברים למה שהבאנו בשם הגרי"ז, שכאשר מחפשים שידוך יש לבדוק במדובר שלושה דברים: האם הוא בן אדם, האם הוא יהודי, והאם הוא תלמיד חכם, ודוקא בסדר הזה... כי אם אין יסוד, היאך שייך הבנין.

"רבי מתיא בן חרש אומר הוי מקדים בשלום כל אדם, והוי זנב לאריות ואל תהי ראש לשועלים" (ר', ט"ו).

מלשון התנא נראה שיש קשר בין שני חלקי המשנה, 'הוי מקדים בשלום כל אדם', ו'הוי זנב לאריות ואל תהי ראש לשועלים', אלא שיש לנו לדעת קשר זה מה פשרו, ומה קרבו הדברים זה אל זה (ויתבאר לקמן אי"ה).

וראשית כל דבר יש לפנינו לברר את עיקרו של ענין, מה הפירוש 'הוי מקדים בשלום כל אדם'. וכי האם באמת יש לומר שלום לכל אדם שאותו פוגשים ברחובה של עיר? והא דרכיה דרכי נועם כתיב, ולא בשופטני עסקינן.

ואכן לשון המשנה אינו 'הוי פורש בשלום כל אדם' אלא 'הוי מקדים בשלום כל אדם', וביאור הדבר מבואר במהרש"א בפ"ק דברכות (ו'), דאמרינן התם "אמר רבי חלבו אמר רב הונא כל שידוע בחברו שהוא רגיל ליתן לו שלום יקדים לו שלום, שנאמר בקש שלום ורדפהו, ואם נתן לו ולא החזיר - נקרא גזלן" וכו', ומדוקדק מלשון הגמ' שכל החיוב להקדים שלום לחברו הוא רק בכה"ג שידוע בו שרגיל ליתן לו שלום, שאז הוא מצידו צריך לבוא ולהקדימו.

ובכגון זה אמרו בגמ' שם פרק שני (י"ז, א') על רבן יוחנן בן זכאי, "שלא הקדימו אדם שלום מעולם ואפילו נכרי בשוק", וביאר המהרש"א דלעיל שמה שאמרו בגמ' בגיטין (ס"ב, א') על רב חסדא שהיה מקדים בשלומם של נכרים היינו נמי בכה"ג, שהיו רגילים לשאול בשלומם, ולפיכך בא הוא והקדים להם שלום.

וביאור הענין הוא, דהנה לשון הגמ' דלעיל מיינה הוא "ואם נתן לו ולא החזיר נקרא גזלן", והדבר צ"ב, וכי את נפשו הוא חייב לו, את מה לקח ממנו ומה גזל מידו שמחמתו קרינן ליה 'גזלן', והרי כל חטאו היה בשב ואל תעשה שלא החזיר שלום לחברו, את שור מי לקח ואת חמור מי עשק.

אלא הם הם הדברים, דהנה לא איירינן הכא באדם בעלמא אלא באדם כזה שרגיל ליתן לו שלום, ואם כן מבואר שאמירת ה'שלום' היא מין אמירה המבטאת יחס בין השניים ומביעה את החיבור שבין שניהם.

וכאן נוסף אפוא, שכאשר האדם מקבל שלום מחברו ולא משיב לו - הרי זה מביע התעלמות מוחלטת מעצם קיומו של האדם שמוול, כאילו הוא לא ראוי ליחס ואין סיבה עבורו להחזיר לו באותה מידה שהוא מדד לו. במקרה כזה, הרי הוא כביכול הופך את חברו לגברא ערטילאי, שאין לו שום משמעות כלפיו, עד שהוא לא זכאי אפילו להחזר של 'שלום'.

על כך אומרת הגמ' שאין כינוי אחר לאדם שכזה מלבד 'גזלן', כי אכן - את נפשו הוא חייב לו. בעצם שתיקתו וחוסר התייחסותו הרי הוא גזל מחברו את עצם קיומו. אמנם הוא לא לוקח ממנו משאת מאומה, ולא מחסר כלום מממנו, אבל את נפשו עצמה הוא מבטל - כאילו כל כולו אינו דומה בעיניו כקליפת השום, ומה דמות יערוך לו.

והוא גופא שורש הענין הנעוץ ב'הוי מקדים בשלום כל אדם', שכיון שמדובר ברעים הרגילים זה לזה, שאמירת השלום ביניהם היא חלק מהקשר שבין שניהם, אם כן כאשר האדם לא ממתיך עד שרעו יפרוש בשלומם אלא הוא מצידו מקדים לו - בכך הוא מראה מפורשות שחברו הוא דמות הראויה ליחס, ולא רק הוא דמות הראויה ליחס בפני חברו...

'שמה יגרום החטא'

(שיחת של"ס)

כולן לשון קנוח והעברה הן" וכו'. הרי שהכפרה הוא ניקוי לכלוך שנוצר על ידי החטא.

עוד מצינו בגמ' בשבת (נה:) ובב"ב (יז.) דארבעה מתו בעטיו של נחש, דהיינו שלא מתו מחמת חטאיהם אלא רק משום הגזירה על אדם הראשון, ולכא' יש להקשות דמן הסתם יש עוד רבים אחרים שעשו תשובה לפני מיתתם ונתכפר להם וא"כ מצד מה יש להם למות אם לא בעטיו של נחש, ובהכרח י"ל דאף לאחר שהאדם עשה תשובה עדיין הוא אינו נקי כבראשונה, וכבר אין זה מוגדר שלא ראוי לו שימות. אכן אחרי כל הדברים האמורים עדיין צ"ב, מהו חששו של יעקב שמה נתמעטו זכויותיו, הרי לפי דברינו נמצא שאין כאן חשש של זכויות מול עבירות אלא רק נידון על הגברא, האם הוא אדם ראוי לקבל נס, ואם כן מדוע מיעוט הזכויות הוא ריעותא בו שמחמתה לא יזכה לנס. הן אף אם כבר קיבל שכר על הזכויות, סו"ס הוא מצד עצמו אדם זכאי שעשה טוב, בדיוק כשם שהחטא גורם למרות שכבר נעשתה עליו תשובה, בהיות שהגברא נתלכלך בחטא.

נראה לבאר את הדברים על פי עובדה המובאת בספר 'מועשי למלך' להגר"ש גרינמן זצ"ל, יד ימינו של מרן הח"ח. שם מספר הגר"ש על תקופה קשה שעברה באותם ימים על היכלי הישיבות, לאחר מלחמת העולם הראשונה כשהמצב הכספי היה בשפל המדרגה וכמעט לא היה לחם לאכול. הוא ניגש אל החפץ חיים ובפיו הצעה, אולי נקדיש כולנו מצוה אחת שנעשה עבור הקב"ה, מבלי לצפות עבורה לשכר, ותמורת כן נבקש מהקב"ה שישפר את מצבנו הנורא וישלח לנו מזון ומחיה.

השיב לו החפץ חיים, שאין זו מידת היושר מצד הקב"ה לעשות כן. משל למה הדבר דומה, לילד שניגש אל מוכר הפונדק ובידו יהלום, והוא מתחנן אל המוכר שישגש לו תמורת היהלום סוכריה קטנה – ששוויה עשר פרוטות ... אם המוכר ימלא את מבוקשו הוא ייחשב לאדם מושחת, בידעו שמחיר הסוכריה אינו בר השוואה לשווי היהלום, וכאשר יחליף זה בזה נמצא עושק את הילד בלא יודעין. כך אנו, אמר החפץ חיים, איננו יודעים מה ערכה של מצוה אחת בעולם הבא, שכר עצום לנצח נצחים, ואם אנו מבקשים תמורתה אוכל בעולם הזה הרי אנו כאותו ילד החושק את הסוכריה ... הקב"ה מצידו אינו רוצה למלא בקשה כזו...

על פי הדברים הללו נשאלת השאלה, מדוע אם כן לעיתים משלם הקב"ה שכר בעולם הזה, בשעה שהאדם יכול לקבל תמורתו פי כמה וכמה בעולם הבא ללא גבול ומידה. והתשובה לזה היא, ששכר העולם הבא אינו 'פרס' בעלמא, אלא ה'שכר' הוא מלשון משכורת, עצם מעשה המצוה יוצר מציאות רוחנית שאותה האדם מקבל בעולם הבא, ואם האדם אינו מחשיב את המצוה כראוי לה, לא יקבל אלא לפי הערך שנותן עבורה. אם הוא מחשיב אותה רק מעט, כדבר בעל ערך גשמי, הוא יקבל תמורתה כבר בעולם הזה, בשיעור דל כפי מושגי העולם החולף.

אם האדם רואה את עולמו בחייו, יש לחשוש שהוא בבחינת אדם שאינו צדיק וטוב לו, וכיון שהוא לא ראוי לקבל את השכר בעולם הבא הקב"ה משלם לו כבר בעולם הזה. ומעתה נראה שמשום כך חשש יעקב 'שמה נתמעטו זכויותי', דהיינו שאם הקב"ה העדיף לשלם לי על זכויותי כבר בעוה"ז על ידי החסדים שגמל איתי, שמה הדבר מלמד שאני עצמי אדם שאינו ראוי, וכעת יש כאן חסרון בגברא'. משום כך זהו על אותו המשקל של 'שמה נתלכלכתי בחטא'.

ולמוד גדול יש מכאן לכל אחד ואחד. שהנה לעיתים האדם רואה שנערמים עליו קשיים ע"ג קשיים, צרות ומצוקות שונות, הוא מתחזק באמונה, בתפילה וביראת שמים, והנה לא רק שהצרות אינן נעלמות אלא מתגברות יותר ויותר. האדם מרגיש מבוכה נוראה, היאך יתכן שאני מתחזק ואילו משמים נותנים לי בדיוק את ההפך.

אלא ודאי שהיסורים והצרות לא נועדו חלילה להכאיב לאדם, הם באים כדי לנקות אותו, אחרת הוא יקבל אותן חלילה בעולם האמת. משום כך עלינו לדעת, שאם האדם מתעלה ומתקרב, זו לא סיבה לעולם הזה טוב מכאן ואילך, אלא אדרבה, זו סיבה שיסוריו יכפרו עליו וינקו אותו כבר בעולם הזה, ואילו את חיי התענוגות יתנו לו רק בעולם הבא. הכל הוא כדי שיזכה לחיי נצח, להתענג על ה' וליהנות מזיו שכנתו לעד ולעולמי עולמים.

"קטונתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך" וגו' (ל"ב, א').

כתב רש"י, "נתמעטו זכויותי על ידי החסדים והאמת שעשית עמי, לכך אני ירא, שמה משהבטחתי נתלכלכתי בחטא ויגרום לי להמסר ביד עשו", וכעין זה איתא בגמ' ברכות (ד.): "וירא יעקב מאד - אמר שמה יגרום החטא".

ולכא' יש להבין היאך חשש יעקב שלא יעמוד למול ענישו מחמת חטאו, והלא ודאי כבר עשה תשובה ושוב נעקר החטא למפרע וכבר אינו קיים כלל, וחז"ל למדונו ואמרו (שם יט.); "תנא דבי רבי ישמעאל, אם ראית תלמיד חכם שעבר עבירה בלילה אל תהרהר אחרי ביום שמה עשה תשובה, שמה סלקא דעתך, אלא ודאי עשה תשובה", על אחת כמה וכמה יעקב אבינו עליו השלום, בחיר שבאבות.

והנה בשבת (לב.) הביאה הגמ' לימוד אחר אהאי קרא ד'קטונתי מכל החסדים'; "...רבי ינאי לטעמיה דאמר לעולם אל יעמוד אדם במקום סכנה לומר שעושיין לו נס שמה אין עושיין לו נס, ואם עושיין לו נס מנכין לו מזכויותיו, אמר רבי חנין מאי קראה קטונתי מכל החסדים ומכל האמת". וכאן מבין לכא' טעם אחר מדוע יעקב חשש ואמר קטונתי, והיינו משום שייכנו לו מזכויותיו, ולא שחשש שמה יגרום החטא. וצ"ב סתירת הסוגיות מברכות לשבת.

ובמהרש"א בברכות שם עמד בזה וכתב דשני הטעמים צריכים זה לזה, דהנה יעקב אבינו הובטח להדיא מפי הקב"ה 'ושמרתיו בכל אשר אתה הולך' והשיבותיו וכו' כי לא אעזבך' וכו', וכיון שכן גם אם נתמעטו זכויותיו אין זו סיבה מספקת לבטל את ההבטחה מבלי החשש שמה יגרום החטא, ומאידך גם החטא לבדו אינו סיבה מספקת אם יש לו ריבוי זכויות שיגנו עליו.

ודברי המהרש"א מפורשים לכא' בדברי רש"י (וכמו שציין לזה המהרש"א עצמו), דבעינן לתרי טעמי כהדין, מצד אחד 'נתמעטו זכויותי על ידי החסדים והאמת שעשית עמי', ומאידך אין חשש אלא בצירוף הטעם הנוסף, שיחד עמו נוצר חשש שמה לא תתקיים ההבטחה – 'שמה משהבטחתי נתלכלכתי בחטא ויגרום לי להמסר ביד עשו'.

אולם גם לאחר דברים אלו נותרה הקושיא במקומה עומדת, מדוע יש חשש שיגרום החטא אחרי שודאי עשה יעקב תשובה, וכמו כן יש להבין באמת מדוע ריבוי הזכויות יכול להגן למרות החטא ואילו מיעוט הזכויות לא.

ונראה דלעולם אין כאן חשש מחמת החטא מצד עצמו, הוא אכן כבר עבר ובטל מן העולם לאחר ששב ממנו יעקב. כל חששו של יעקב היה שמה הוא אינו ראוי לניסים לאחר שחטא, מצד האדם שבו, כי בשביל לזכות לנס צריכים להיות אדם ראוי, ואדם כזה שנכשל בחטא כבר אינו ראוי לנס. משום כך לכא' הלשון ברש"י אינו 'שמה נכשלי בחטא', 'שמה עברתי על חטא' וכל כיו"ב, אלא 'שמה נתלכלכתי בחטא', שמה אני עצמי נהייתי אדם מלוכלך שאינו זכאי לנס. גם בגמ' בברכות, הלשון הוא 'שמה יגרום החטא', והכוונה אינה למציאות החטא עצמה אלא למה שנגרם בעקבותיו, שהאדם נותר מלוכלך, וזה אפי' לאחר ששב.

הלכלוך שנוצר מחמת החטא אינו תלוי ב'עבירה' שבחטא. כאמור, גם אם האדם עשה תשובה לחלוטין עדיין הוא יכול להיות מלוכלך, וה'לכלוך' אינו עונש אלא מציאות קיימת. כך זה אפילו אצל מלך בשר ודם, אם אחד המקורבים התלכלך בבוץ לא נותנים לו להכנס לארמון, וזה לא מצד שאותו אדם המורה את פי המלך ומוגיע לו עונש, אלא רק מצד שלא ראוי שאדם שנראה כך יכנס פנימה.

ברמב"ן מבין שני טעמים מדוע הנפש החוטאת בשוגג צריכה להביא קרבן, טעם אחד משום ששוגג קרוב למזיד - ואם היה נזהר באמת לא היה עובר אף בשגגה, וטעם שני משום שסוף סוף הוא מלוכלך, וכעת הוא צריך לנקות את הלכלוך, ועל משנה שזה היה בשוגג, אחרי הכל הוא עשה מעשה שלכלך אותו, ועל הלכלוך הלזה הוא זקוק לכפרה. גם על כפרה עצמה, מצינו ברש"י על התורה שכתב פעם אחר פעם שהיא לשון 'ניקיון', ואחת מהם בפרשתן (להלן פס' כ"א); 'כי אמר אכפרה פניו - ...ונראה בעיני שכל כפרה שאצל עון וחטא ואצל פנים

נודה מאד לכל מי
שיכול לסייע בכיסוי
הוצאות ההדפסה.
להנחות
לע"נ וכו' י"ב.
נא לפנות למייל
mdh036194741
@gmail.com

דברי השירה

ויזכר משה באומי כל קהל ישראל את דברי השירה הזאת עד תמס (וזכירם לא)

מתורת מורינו רבי יהודה אריה הלוי דינר שליט"א

רב ביהכ"נ ידברי שירי ואזור מרכז ב"ב

נערך ע"י א.ח.ב. • ניתן לקבל הגליון במייל mdh036194741@gmail.com

פרשת וישלח

לבטוח בשם בכל מצב

"ויירא יעקב מאד ויצר לו ויחץ את העם אשר אתו ואת הצאן ואת הבקר והגמלים לשני מחנות" (ל"ב - ח').

כותב רש"י (בד"ה ויירא ויצר), ויירא שמא יהרג.

ומסביר השפתי חכמים (אות ז'), וא"ת והלא כבר הבטיחו הקדוש ברוך הוא בצאתו מבית אביו "והשיבותיך אל האדמה הזאת" (כ"ח - ט"ו), כבר תירץ בגמרא (ברכות דף ד' ע"א, וסנהדרין דף צ"ח ע"ב) שמא יגרום החטא, ועוד ל"ל דההבטחה לא היתה אלא "והשיבותיך אל האדמה הזאת", כלומר להביאו אל ארץ ישראל אבל לא הבטיחו שיביאו אל בית אביו, (ועי' בהרא"ם והר"ן וגור אריה וכו').

וכתב המלבי"ם לפרש, הנה הבוטח בה' אין לו לירא מבשר ודם, והיראה מורה שאין בטחונו כראוי, כמ"ש מי את ותראי מאנוש ימות ותשכח ה' עושה, בפרט שיעקב היה לו הבטחה מה' ולא היה לו לירא, וה' אינו עושה נס למעלה מדרך הטבע רק למי שבוטח עליו בכל לבו, ואחר שראה יעקב שהוא מתירא, לכן ויצר לו, שזאת עצמו הצר לו שמזה דן שאינו ראוי לנסים אחר שבטחונו בלתי שלם, וע"כ נסה לעשות הכנות טבעיות ותכסיסי מלחמה.

רואים מכאן שעצם זה שבן אדם סומך אך ורק על הקב"ה זו סגולה להיות שמור, ואם חלילה מפחד קצת זה כבר מוריד מהשמירה שהקב"ה שם עליו.

וכתוב בנפש החיים (שער ג' פרק י"ב), ובאמת הוא ענין גדול וסגולה נפלאה להסיר ולבטל מעליו כל דינן ורצונות אחרים שלא יוכלו לשלוט בו ולא יעשו שום רושם כלל. כשהאדם קובע בלבו לאמר הלא ה' הוא האלקים האמתי ואין עוד מלבדו יתברך שום כח בעולם וכל העולמות כלל. והכל מלא רק אחדותו הפשוט ית"ש. ומבטל בלבו ביטול גמור ואינו משגיח כלל על שום כח ורצון בעולם. ומשעבד ומדבק טוהר מחשבתו רק לאדון יחיד ב"ה. כן יספיק הוא יתב' בידו שממילא יתבטלו מעליו כל הכחות והרצונות שבעולם שלא יוכלו לפעול לו שום דבר כלל.

מספרים שיום אחד הגיע בעל חנות אחד לספר לבית הלוי שאנשי המס מסתובבים בעיר כדי לבדוק את הפנקסים של כל החנויות שבעיר וכך יכלו לראות שהכל דווח כפי שנדרש לעשות. היה ידוע לכולם שאם תופסים בעל חנות שלא דווח כראוי היו קונסים לו את כל הסחורה והיו שולחים אותו לסיביר. כששמע הבית הלוי על כך נשאר במקומו ואמר לבעל החנות לחשוב ולהתבונן 'אין עוד מלבדו' כמה וכמה פעמים. לאחר שעה הגיעה בעלת החנות לספר שהכל הסתדר, וסיפרה שרשות המיסים הגיעו עד דלת החנות שלהם והחליטו שעליהם ללכת להפסקת צהריים וסימנו את החנות שלהם ע"י מדבקה כדי להיזכר איפה הם אווזים. לאחר ההפסקה, חזרו אנשי המס והתחילו לריב ביניהם האם החנות שיש עליו מדבקה עבר בדיקת מס או לא ובסוף החליטו לא להתעקב עוד קצת והמשיכו הלאה.

להיזהר מהשפעה לא טובה

כשיעקב אבינו עמד להיפגש עם עשיו, הדבר הראשון שעשה הוא להתפלל להקב"ה כמו שכתוב (ל"ב - י"ב) "הצילני נא מיד אחי מיד עשיו...".

שואל הבית הלוי, למה יעקב אבינו אמר שני לשונות אלו "מיד אחי מיד עשיו" הרי היה לו רק אח אחד?!

ומתוך שכשעשיו הגיע לקראתו היה ספק ליעקב באיזה צורה עשיו מגיע, האם הוא מגיע בצורת מלחמה [גשמית] או אולי הפוך שעשיו רוצה להתפייס ולשבת בשלום ובשלווה, ולכאורה למה פחד מזה? ומבאר שיעקב פחד משני האופנים האלו, מהאופן של מלחמה כי הוא פחד שיהרוג אותו כמו שמסביר רש"י על הפסוק (ל"ב - ח') "ויירא יעקב מאד ויצר לו..." שמא ייהרג אבל גם פחד להתקרב לעשיו כי אם הוא יצטרך לשבת יחד אתו הוא יהיה מושפע ממנו. ובאמת רואים מהפסוק שיעקב פחד יותר שעשיו יגיע בצורה של שלום ושלווה כי בהתחלה כתוב "מיד אחי" שפירושו כמו אח [שלום ושלווה] ורק לאחר מכן "מיד עשיו" שפירושו כמו בטבע של עשיו [מלחמה], ומזה שהתורה כותבת בהתחלה "מיד אחי" זה מראה לנו שיעקב אבינו פחד יותר מהשלום משום שזה על הרוחנית שלו.

ידוע המשל שהחתם סופר אמר, שפעם היה וויכוח בין השמש לרוח מי יותר חזק. היה אז בן אדם עם מעיל ברחוב ואמרו שמי שיצליח להוריד לו את המעיל הוא זה שמנצח. בא הרוח והתחיל לעשות רוח כמה שיותר חזק אבל אדרבה כמה שהיה יותר רוחות חזקות הבן אדם הצמיד את המעיל עליו. לאחר מכן בא השמש וחיימם מאוד עד שהבן אדם הזיעה ואז הוריד את המעיל. וכך השמש יצא מנצח. וההסבר לזה הוא שהרוח הגיע בצורת מלחמה אז הבן אדם הלך הפוך אבל השמש שהלך עם החום כך הוא הצליח להשפיע...

וזה היסוד בשבילנו, שאם רוצים לא להיות מושפע מהגויים צריך ללכת נגדם, אבל כשהגויים באים להתקרב אלינו זה הפחד הכי גדול בשבילנו כי לאט לאט אנו מתחברים אליהם וזה משפיע עלינו. מספרים שלפני שהציונים הכריזו על הממשלה החרדים כאן בארץ ישראל לא ידעו איך הם יסתדרו בכזאת ממשלה, ובשעתו מרן החזון איש זצ"ל אמר "אני לא מפחד שיגזרו [החילונים] עלינו גזירות כי אפשר להילחם נגד זה. אבל אני מפחד שאנחנו נהיה שותפים בממשלה כי מתי שבן אדם בשלום עם השני אז לאט לאט מתקרבים וחלילה יש השפעה שלילית".

וגם אנו יודעים שבחוץ לארץ כשנמצאים בין הגויים יש חיוב מן התורה "ואבדיל אתכם מן העמים" לשמור את ההבדל שיש בינינו לבינם כדי לא להיות מושפע מהם בשום ענין.

בזמן הנצי"ב בליטא היו גורמים חיצוניים שרצו שילמדו בשיבות לימודי חול ואז הנצי"ב אמר "עדיף לסגור את הישיבות מלהכניס ולערב את הלימודי חול עם התורה, כי ברגע שמכניסים לימודי חול זה מקרר את הקדושה ואי אפשר לדעת לאן זה יגיע".

.....

כוח התפילה הוא דרך הטבע

"והוא עבר לפניו וישתחו ארצה שבע פעמים עד גשתו עד אחיו" (ל"ג - ג').

בגמ' בקידושין (דף כ"ט ע"ב) מסופר על רב אחא בר יעקב שהגיע ללמוד תורה מאביו, והיה שם באחד הבתים מזיק מסוכן, ואמר אביו שלא ליתן לו לישן אלא באותו מקום שנמצא המזיק כדי שרוב אחא בר יעקב ינצח אותו, וכתוב שם שאותו מזיק היה נדמה לנחש של שבע ראשים, "והוא נלחם עמו", וכתוב בגמ' 'כל כריעה דכרע נתר חד רישיה', שע"י השבע כריעות שכרע שם הוא ביטל את אותו מזיק עם השבע ראשים. ובספר המקנה שם כתב בשם

המגלה עמוקות, דשבע כריעות שעשה רב אחא בר יעקב, זה היה כנגד השבע כריעות הכתובים כאן בפסוק שעשה יעקב לעשו. והמהרש"א שם הקשה, איך אביי גרס לרב אחא בר יעקב להכנס למקום סכנה הרי שמא לא יתרחש לו נס, וגם אם יתרחש לו נס הרי יקנו לו מהזכויות. ותיירץ, דאביי סמך על כך שראב"י יתפלל, וע"י תפילה זה לא נקרא נס, אלא זה בדרך הטבע הוא יצליח לנצח את אותו מזיק. וזה לימוד גדול בשבילנו לדעת כמה גדול כח התפילה, שע"י תפילה זה לא נקרא נס אלא בדרך הטבע התפילה פועלת.

עשיו שונא ליעקב

כתוב (ל"ג - ד') "וירץ עשו לקראתו ויחבקהו ויפל על צוארו וישקהו ויבך".

כותב רש"י על המקום, וישקהו נקוד עליו [יש פה משהו לדרש, לא כפשוטו]. ויש חולקין בדבר, בברייתא דספרי (במדבר ט' - י') יש שדרשו נקודה זו לומר שלא נשקו בכל לבו, אמר ר' שמעון בן יוחאי הלכה היא בידוע שעשיו שונא ליעקב, אלא שנכמרו רחמיו באותה שעה ונשקו בכל לבו.

בשלמא לפי פשט הראשון, זה לא כפשוטו, כתוב ויחבקהו, הפשט הפשוט הוא שאהב אותו, והנקודות על וישקהו בא להגיד לנו שלא אהב אותו, אבל לפי פשט השני זה כפשוטו שנשקו בכל לבו, אז מה החידוש?

החידוש הוא מה שהפסוק בא לגלות לנו, שהקב"ה עשה נס שנכמרו רחמיו באותו שעה, ונתהפך הטבע של עשיו, עד כדי כך שהגיע למעשה, ויחבקהו וישקהו בכל לבו.

המשגיח רבי ירוחם זצ"ל עלה פעם על גשר ובא גוי צעיר נתן לו סתירה, שאלו אותו תלמידיו מה קורא פה מה הולך פה, אמר רבי ירוחם מה אתם רוצים, הטבע הוא שעשיו שונא את יעקב, הקושיא היא על אלו שלא עושים כזה, זה פשוט נס כשלא עושים.

גוי לא עושה טובות בחינם

יש שתי סיפורים על הרב מבריסק כשהיה באניה, סיפור אחד שהיה גוי אחד שעשה איזה טובה לאחד מהילדים שלו, הרב מבריסק פיחד, הוא אמר שמהו לא מריח טוב, למה, כי הטבע של גוי זה לשנוא, אם גוי עושה טובה ליהודי זה סימן שיש לו איזה חשבון, ועד כדי כך הרב מבריסק דאג.

הסיפור השני שהרב החובל שאל למה הרב מבריסק לא אוכל, פשוט לא אכל שום דבר, אמרו לו אין כאן כלים טובים, אז הרב החובל הביא כלים חדשים, ואחרי זה שאל אותו למה עדיין הוא לא אוכל, והוא ענה, בשר אני לא אוכל, רק דגים, אז הוא הביא דגים, אחרי זה שאל אותו שוב וענה שלא יכול לאכול כי דגים צריכים לבדוק, אז הביאו לו דגים מהים, דג טרי שאפשר לבדוק, ובישלו אותו, ואחרי שבישלו דגים טריים כשרים בכלים חדשים, ושוב שאלו אותו למה לא אוכל, וענה זה בישול עכו"ם, אמר רב החובל מה אתה רוצה אני יהודי, הרב מבריסק חשב לעצמו עד עכשיו לא הבנתי למה הבן אדם הזה שהיה נראה גוי כל כך דואג, אין דבר כזה שגוי דואג ליהודי, אם הוא דואג ועושה חסד, או שיש לו אינטרסים או שהוא יהודי, ובאמת היה יהודי, לכן עשה את כל מה שעשה.

הכל נקבע לפי כוח התפילה

"אלה בני יעקב אשר ילד לו בפדן ארם" (ל"ה - כ"ו).

והקשה החזקוני שבפסוק לפני זה כתוב שם בכלל בני יעקב גם את בנימין שאף הוא נולד בפדן ארם, והרי בנימין לא נולד בפדן ארם אלא לאחמ"כ.

ותירץ, 'אלא הכי קאמר, אשר ילד לו על פי התפלה שנתפללה רחל בפדן ארם שאמרה יוסף ה' לי בן אחר, ומתוך כך מעלה עליו הכתוב כאלו נולד בפדן ארם, והיינו דכיון שהתפללה על לידת בנימין בפדן ארם, זה כבר כמו שיש את סיבת הלידה, וכאילו נולד בפדן ארם. ומזה יש לנו ללמוד עד כמה גדול כח התפילה, וזה אצל כל אחד ואחד. ומסופר על מרן הסטייפלר זצ"ל שפעם נסע עם אחד מנכדיו להתפלל בכותל המערבי, וביקש הנכד שהסבא יתפלל עליו, אמר לו הסטייפלר שבפסוק כתוב "קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראו באמת", שכל

אחד שמתפלל להקב"ה הוא נענה, ותתפלל על עצמך, כי כח התפילה היא כל כך גדולה שפועלת אצל כל אחד ואחד.

זהירות בהוצאת ממון

"וכי יש לי כל" (ל"ג - א').

יש ללמוד מכאן את ההסתפקות במועט שהיה ליעקב אבינו, שלא היה חסר לו כלום - "יש לי כל", ומשום שבגשמויות צריך להיות ההנהגה שכל מה שיש תמיד יספיק, ולא להרגיש שחסר מהגשמויות.

ובברכת המזון אנחנו מבקשים 'כמו שנתברכו אבותינו אברהם יצחק ויעקב בכל מכל כל...', וכתוב בגמ' סוטה (דף ה' ע"א) שאצל אברהם כתוב (כ"ד - א') 'וה' ברך את אברהם בכל', ואצל יצחק כתוב (כ"ז - ל"ג) 'ואוכל מכל', ואצל יעקב כתוב "יש לי כל".

ובספרי כתוב עוד, על הפסוק "ואהבת את ה' אלוהיך", ש'בכל לבבך' זה אברהם אבינו, 'ובכל נפשך' זה יצחק אבינו שמסר את נפשו, 'ובכל מאודך' זה כנגד יעקב אבינו, שיש ללמוד ממנו איך להשתמש עם הגשמויות בעוה"ז, ולהסתפק במה שיש.

ובפרשה הקודמת כתוב שיעקב אבינו אמר לרועים (כ"ט - ז') "ויאמר הן עוד היום גדול לא עת האסף המקנה השקו הצאן ולכו רעו", וכתב שם רש"י 'כלומר אם שכירים אתם לא שלמתם פעולת היום' ע"ש, והיינו שצריך להיזהר מאוד בכסף של השני, ולא להשתמש בעוה"ז אלא למה שמתור, וכמו שהקפיד מאוד להבדיל בין העקודים לטלואים וכו', שצריך להיזהר בממון של השני ביתר זהירות.

שימוש עולם הזה לצורך רוחניות

"ויעקב נסע סכתה ויבן לו בית ולמקנהו עשה סכת, על כן קרא שם המקום סכות" (ל"ג - ז').

לפי הפשט הפשוט עשה לעצמו בית לגור בו, אך בתרגום יונתן בן עוזיאל כתב 'ובנא ליה בי מדרשא ולגיתוי עבד מטלן', והיינו דלעצמו עשה בית המדרש.

והקשה אבי מורי זצ"ל שכיון שלעצמו עשה בית מדרש א"כ למה קרה לשם המקום סכות, הרי העיקר זה הבית מדרש שהוא עשה לעצמו, והיה לו לקרוא למקום על שם הבית מדרש.

וביאר, דאכן הבית מדרש זה העיקר, אך התנאי לכך שהאדם יצליח בבית מדרש זה רק ע"י שיהפוך את הבית שלו לסוכה דהיינו לדבר ארעי, שאם הבית הוא עיקר לא שייך להצליח בבית מדרש, וזה מה שיעקב אבינו הדגיש כאן שעיקר ההצלחה זה ע"י שהעוה"ז יהיה ארעי, וע"י שייך להצליח ברוחניות.

ועכ"פ התורה מלמדת אותנו לראות איך נצרך להשתמש עם עניני העוה"ז, והדוגמא לזה מיעקב אבינו, איך שלא תהיה הרגשה שחסר בגשמויות, ולהיזהר מאוד בממון של השני, ובעיקר להפוך את כל עניני העוה"ז לארעי ולא להשתמש בו אלא לצורך עבודת השם.

ומסופר על יהודי ת"ח שנפל באמצע שהלך ברחוב מסוים בבני ברק, וזה היה מחדל מחמת העיירה שם, ואמרו לו שיש אחד מומחה גדול שיכול לעזור לו בתביעה נגד העיירה, ואותו מומחה היה גר בת"א, התקשר אליו אותו ת"ח והוא ביקש ממנו שיבוא לבני ברק כי הוא לא רוצה ללכת לת"א, כיון שעלול להיכשל שם בשמירת העינים, והוא היה מוכן לוותר על כל התביעה העיקר שלא ללכת למקום שעלול להיכשל, לאחר כחודשיים הזדמן לעו"ד מת"א להיות בבני ברק אז הוא התקשר לת"ח לשאול אותו אם הוא רוצה להיפגש עמו בבני ברק, ואכן נקבעה הפגישה, והעו"ד שם תמה למה הוא כ"כ התעקש לא ליסוע לת"א כיון שמדובר על סכום גבוה מאוד של כסף, וענה לו הת"ח שכעת הוא באמצע כתיבת ספרים, והוא יודע שכמה שהראש שלו יהיה יותר נקי וטהור, כך הספרים יהיו יותר טובים ומוצלחים, ושווה לו לוותר על כל התביעה כדי להצליח בספרים, והעו"ד כל כך התפעל מזה ובמקום נתן ליהודי את סכום ההדפסה של כל הספר, ומאז הוא דאג להדפיס כל ספריו.

והלימוד מזה, שאסור שיהיה שום ויתור על רוחניות בשביל עוה"ז ח"ו, ואדרבה כל עניני העוה"ז שיהיו רק לצורך הרוחניות, וכמו שכתוב באבות (פ"א מט"ו) 'עשה מלאכתך ארעי ותורתך קבע'.

יהי רצון שנזכה בעז"ה לדעת איך להשתמש עם כל הכלים שיש לנו לעבודת השם, ונעלה מעלה מעלה ברוחניות, ויהיה לכולם בשורות טובות וכל טוב סלה.

שואלין ודורשי

פנינים משיחותיו ותשובותיו של מורינו הגאון הגדול רבי בן ציון הכהן קוק שליט"א
ראש בית הוראה הכללי ירושלים, רב דק"ק אבי עזרי מרכז פתח תקוה

הלכה למעשה

תשובות מורינו ראש בית ההוראה
במשנת מרן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל

נר חנוכה המפיץ ריח טוב

שאלה האם מותר ליהנות מנר חנוכה מיוחד שכשמדליקים אותו נודף ממנו ריח נעים.

תשובה מותר ליהנות מהריח הנעים הנודף מהנר, כיון שקול, מראה וריח אין בהן מעילה (פסחים כו, א). ואף שמדברנו יש בהן מעילה, שונה ההנאה מנר חנוכה שלא נאסרה כשמשתמש בדברו בלא פעולה מסוימת.

ברכת ברכים ורעמים באותו יום

שאלה בסופת ברכים ורעמים, מתי יכול לברך שוב על ברכת עושה מעשה בראשית.

תשובה יכול לברך שוב רק לאחר שהגיע יום חדש מכל הבחינות, דהיינו גם שקיעת החמה וגם הגיע החמה.

שהרי בברכות (טז, ב) נאמר שיש לברך שנית לאחר שהשמים התבהרו בינתיים - כפי שמצוי פעמים רבות בחו"ל - ושוב התקדרו בעננים, שבזה נחשב דבר חדש ואינם המשיך למה שבירך קודם.

אלא שהירושלמי חידש (הובא במשנה בפרק רכז, ח) שדין זה נאמר רק באותו יום, אך ביום אחר יש לחזור ולברך למרות שלא התבהרו בינתיים, משום שיום חדש מחשיב זאת כדבר חדש. אכן ברור שאם בירך קודם השקיעה לא יחשב לאחר צאת הכוכבים לדבר חדש. ועל כן הורה מרן הגר"ש אלישיב שיש לצמצם דין זה רק כאשר הגיע יום חדש לגמרי, דהיינו ששקעה חמה וגם עבר לילה אף אם לא ישן בו, שבכה"ג ניתן לראות זאת כדבר חדש.

יכול אדם להיות במחיצת אדם גדול, ולא ללמוד כלל מדרכו

את מרן המשגיח הגר"ש וולבה הוא ביטל סברא זו מכל וכל, ואמר שכל אחד ואחד חייב ללמוד מוסר ולתור ולחפש אחר החיזוק, והוסיף שבלא זה "בסוף מגלים את הטעות".

אכן ניתן ללמוד זאת מלבן הארמי שלמרות שנחשף לאורחות חייו האציליים והיה דבוק ביעקב אבינו בחיר האבות, ודר עמו באותו בית עשרים שנה, לא למד ממעשיו ומדרכי בניו השבטים הקדושים מאומה, והמשיך בדרכיו הרעים.

וכפי שמדייק המשך חכמה (לב, א) "וישב לבן למקומו ויעקב הלך לדרכו - פירוש כי מי שיש לו איש קדוש כיעקב בתוך ביתו הלא ראוי להתבשם ממעשיו וחכמתו, ולקיים בו הולך את חכמים יחכם, ולא כן היה. וכאשר הלך יעקב, שב לבן למקומו הראשון, היינו מצבו הרע בדעות ובמידות רמאי ואוהב ממון". יכול אדם להיות עשרים שנה במחיצת אדם גדול כיעקב אבינו, ולא סתם במחיצתו אלא לגור עמו ולהיות חותנו וכן משפחתו ולא ללמוד מאומה עד שמעיד הכתוב ששב למקומו הראשון "היינו מצבו הרע בדעות ובמידות, רמאי ואוהב ממון", בלא "שהתבשם ממעשיו" כלל. והיינו משום שאין השפעת רוממות שבאה סתם לאדם בלא שעמל לקנותה, וכאשר לא מתבוננים ולא לומדים מוסר, לא מושפעים במאומה גם מהגדול שבענקים.

אמנם אחר שעזב יעקב את לבן, "יעקב הלך לדרכו - הצדיק ותלמיד חכם האמתי הוא הולך ממקום הראשון למעלות גדולות וכמו שאמרנו תלמידי חכמים אין להם מנוחה בעולם הזה ובעולם הבא". יעקב המשיך להתעלות מעלות רמות בעבודת ה' וכן בתחילת הפרשה (לב, טז) "וישב עשו ביום ההוא לדרכו שעירה". ויש בזה ביקורת ותביעה על עשו הרשע, משום שהיה מהראוי אחר שראה את יעקב והשגחת ה' עליו בראיית המלאך, שישב מדרכו הרעה וילמד מצדקתו וחכמתו, ולא יילך כליםטים מזוין בדרכו בהרים, וסיפר שלא עשה כן אלא שב "ביום ההוא" לרשעו ולדרכו הראשונה מקום אשר שעירים וגנבים ירקדו שם (צדור המור).

"עם לבן גרתי - ותר"ג מצוות שמרתי"

(בראשית לב, ה'רש"י)

למרות מגוריו עם לבן במשך עשרים שנה, הצליח יעקב אבינו באופן מופלא לא ללמוד מאומה ממעשיו הרעים, על אף שטבע האדם כמבואר ברמב"ם (דעות, א) להימשך אחר רעיו ובני מדינתו.

יעקב עצמו משיב לתמיהה זו: "ויהי לי שור וחמור", כלומר הסתכלתי על לבן כעל שור או חמור, וממילא כלל וכלל לא התפעלתי מהישגיו החיצוניים.

יעקב השכיל להתבונן מי הוא לבן באמת. האם זכה פעם ללמוד שניים מקרא. האם זכה פעם לטעום את ערבות לימוד הגמרא או התוספות. האם זכה לרוממות ימים נוראים, או שמחת יום טוב ועונג שבת. אם לא, הרי הוא ממש כשור וכחמור, ולכן אינו מצליח להשפיע מאומה, כפי שהחיים יחד עם הצאן בהיותו רועה צאן עשרים שנה, לא השפיעו עליו ללמוד ולהתחזקת אחר הלך מעשי הבהמות.

כאשר נכנס יהודי למרן הגר"א ל שטיינמן אחר שזכה בהגדרה ברכב יוקרה וסיפר שבני ביתו מפצירים בו שימכור את הרכב ולא יסע בו, כדי שלא יקנאו בו מכריו, נענה ראש הישיבה בפשטות ושאלו: האם סיימת כבר את השי"ס, האם סיימת כבר סדר אחד לפחות, או לפחות מסכת אחת שאתה שולט בה היטב. משנענה בשלילה, אמר לו: אין לך מה לדאוג, אף אחד כבר לא יקנא בך. אם אין לך ידיעות בתורה, אין בכלל במה לקנא בך.

אכן כחלק מזהירותו וחששו של יעקב שלא ללמוד ולהידבק חלילה במעשי לבן, הכין את עצמו במה שהטמין עצמו "ד שנה בלימוד התורה בלא שנתן שינה לעיניו בבית שם ועבר קודם בואו לבית לבן. הסתכלות טהורה הבוחנת את האדם רק על פי פנימיותו ורום מעשיו, ולא על פי הישגיו החיצוניים כעושרו וכישוריו, ניתן לקנות רק בחדרי התורה המיישרים את הלב למצפן הוד והנכון.

פעם היתה לי מחשבה שהמחבר לאדם גדול אינו זקוק ללמוד מוסר, משום שעצם הקשר עמו כבר מרעיף עליו את החיזוק מעצמו. כששאלתי על כך

לא נושעת בזכות התפילה בלבד

שמעטים ודלים הם.

אף לאה בהודאתה אחר לידת יהודה אמרה "הפעם אודה את ה'" (כט, לה) ודרשו חז"ל (ברכות ז, ב) "אמר רבי יוחנן אמר רשב"י מיום שברא הקב"ה את עולמו, לא

"קטנתי מכל החסדים ומכל האמת"

(לב, יא)

הרמב"ן פירש שהוא מלשון "כי קטן יעקב ודל". נראית בזה דרכו של יעקב שלא ראה עצמו זכאי בטובות מהקב"ה על מעשיו הטובים, מתוך מחשבה

הלכה למעשה

»»»

וממילא אם בדרך קודם השקיעה יכול לברך שוב לאחר הנץ. אך אם בדרך בלילה, שוב לא יברך בכל היום למחרת (שיעורי מרן הגר"ש אלישיב - ברכות תרמ"ט).

'לא ילבש' בחולצה קרועה

שאלה לאחר שקרע האיש את חולצתו בראיית מקום המקדש, האם יכולה האשה ללבוש את חולצתו אף היא ולקרעה או שאסור משום 'לא תלבש'.

תשובה אף שאסור לאשה ללבוש בגד של גבר משום 'לא ילבש', חולצה קרועה אינה עומדת יותר ללבישת גבר, ומוותרת ללבושה משום שאינה 'בגד איש'.

בבגד מוצנע

שאלה האם יש איסור 'לא ילבש' בבגד שאינו נראה, כגון בחולצה המוצנעת תחת סוודר.

תשובה אין איסור 'לא ילבש' בבגד שאינו נראה כיון שהוא מוצנע תחת בגדיו, אך בגד הנראה בחוץ ורק מחמת שנלבש בחדרי חדרים אינו נראה, אסור. ובכלל זה אין לאשה ללבוש חולצה של בעלה בתוככי הבית פנימה. ומה שהקשה במנחת יצחק (ב, קח, ג) מה שונה משיער בית השחי שאסור למרות שהוא בסתר, תירץ במלבושי כבוד ששונה 'תיקוני נשים' שאסור אף במקום שאינו נראה, כיון שנתקן גופו כתיקוני נשים, משא"כ מלבושי נשים שאסור רק כשמביאו לידי תועבה, וכשהבגד נסתר אינו בכלל האיסור כיון "שלא אסרה תורה אלא לבוש המביא לידי תועבה" (רש"י דברים כב, ה).

חתן פוטר מתחנות רק באותו מניין

שאלה חתן בימי המשתה וכן בעל ברית היושב ולומד בהיכל בית הכנסת בו מתקיימת תפילה, האם פוטר אותם מאמירת תחנון.

תשובה רק אם מתפלל עמהם פוטר מתחנון. כמבואר במשנה ברורה (קלא, כב) "אם הבעלי ברית מתפללין שם אף שהמילה בבית אחר, אין נופלין על פניהם".

היה אדם שהודה לקב"ה עד שבאה לאה והודתו שנאמר הפעם אודה את ה' וקשה להבין זאת וכי לא היה מי שהודה לקב"ה והרי כבר אדם הראשון אמר (בראשית ובה כב, יז) "מוזמור שיר ליום השבת טוב להודות לה" (תהלים צב), וכן נח בנה מזבח כהודאה לה' בצאתו מהתיבה אחר המבול. ואצל אברהם נאמר "וייפול אברהם על פניו וישחק" מלשון שמחה והודאה, אף אליעזר עבד אברהם מיד כשמצא את רבקה כשידוך ליצחק "ויקוד האיש וישתחו לה" (כד, כו).

ולמרות שמצינו שהודו לקב"ה עוד קודם להודאת לאה, אך הודאתם היתה על דברים היוצאים מגדר הרגיל - על הצלה ממבול, על מציאת שידוך בדרך מופלאה וכיו"ב, אך לאה חידשה הודאה שלא קדמה לה בעולם, והיא הודאה על מה שנראה שכביכול מגיע לה בדין. משום שכל מי שלב פועם בקרבו מודה על נס ופלא, אך על הטבע שחי בו לא חושב להודות.

אך אם מתעוררת בקרבו תחושה להודות על עצם חייו, חושב מדוע להודות על כך, למה שאני לא יחיה וכי אני בן מאה ועומד למות. וכי עברתי תאוונה קשה וניצלתי ממוות לחיים. אם כן על מה עלי להודות. ובהודאתו שלש פעמים מדי יום ביומו בתפילה "על חיינו המסורים בידך", מרגיש אמת בדבריו רק אחר שיצא מניתוח מורכב, או שניצל מפגיע שגבה את חיי קרוביו.

אכן לאה שידעה כי יעקב עתיד להעמיד י"ב שבטים ויישא ארבע נשים, חשבה ששלשת בניה הראשונים, ניתנו לה בדין כאחת הנשים שצריכה כל אחת להוליד ממנו שלשה. אך אחר שילדה בן רביעי, השכיחה להבין שלא יתחלקו כל שנים עשר הבנים באופן שווה בין האימהות, שהרי היא קבלה ארבעה ואם כן ודאי שלא תהיה חלוקה שווה, וייתכן מאוד שאחרת תלד חמשה בנים והיא - לאה תלד רק אחד, וממילא השכיחה להודות אף על בניה שנולדו קודם שחשבה שמגיע לה בדין ללדת אותם.

והודאה על הטבע שנראה שמגיע בדין, לא היתה בעולם עד שבאה לאה והודתה.

וכן יעקב באמרו "קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך", הודה בזה על כל חסד וחסד שעשה עמו ה' בכל עת, כיון שהרגיש ששום חסד לא מחויב המציאות, אלא הכל ניתן לו בחסד וברחמים מאת הבורא יתברך.

ואל תטשנו

בתפילת 'נשמת כל חי' אנו מודים ואומרים "עד הנה עזרונו רחמך ולא עזבונו חסדיך ואל תטשנו ה' אלוקינו לנצח".

הגר"א מבאר זאת במשל לשני שכנים שקנו מהחנותי מדי יום את צרכי ביתם.

האחד לקח כחפצו מכל המצרכים, אך ברחמי בעל החנות לא שילם מאומה, כיון שהמוכר אמר לו שירשום את כל המוצרים והוא יפריש כנגדם מחובותיו למעשרות. לקוח זה לא חשש מתנודות במשק או מקשיים אחרים, משום שלא חשש שחסדי המוכר כלפיו ישתנו.

ואילו שכנו ששילם מדי יום ביומו על הקניה, חשש שמא ביום מן הימים ייקלע לקשיים, או שמא יפוטרו מעבודתו, או אז לא יוכל לשלם על קניותיו בחנות.

ואף שידע כי בעל החנות רחמן וייתכן שיעניק גם לו כפי שמעניק לשכנו, אך השינוי לעבור מאדם משלם למקבל חנים, זרע בלבו פחד גדול.

בדרך זו אנו אומרים לקב"ה: איננו חושבים כי היינו חייבים לקבל את הטובות שקיבלנו ממנו יתברך עד עתה, כעין 'תשלום' על לימודנו ומעשינו הטובים, אלא אנו חשים כי הכל כרחמים וחסדים ממנו, וכיון שכן אנו בטוחים שימשיך להרעיף עלינו שוב ושוב ולא יטשנו לנצח.

אמנם אחר זמן שאדם חיפש ישועה, ולבסוף זכה לה, יש להזהר מאוד מלומר "בזכות התפילה שהתפללתי בהשתפכות הנפש, זכיתי למילוי משאלות לבי", משום שרק רחמי ה' הם שגרמו לזה, ואכן בזכות התפילה התעוררו רחמי ה', אך בלא שהיה הקב"ה מוסיף רחמים וחסדים נוספים, כינו המלאה, הפתוחה, הקדושה והרחבה, לא היה בכוחה של התפילה לבדה להושיע. רק רחמי ה' הם שהחישו את הישועה.

וכיון שרגילים אנו ברחמי, ממילא בטוחים אנו שלא יטשנו לנצח.

מוקד ההלכה
שע"י בית ההוראה

0722-133-466

Beithorah.co.il

להנצחה בעלון באמצעות

בקופת בית הוראה הכללי ירושלים שע"י מכון ציוני הלכה

ניתן לשלוח שאלות וכן לקבל העלון מדי שבוע בדוא"ל:

Beithorah@gmail.com

תרי"ג מצוות שמרתי

וַיֵּצֵא אֶתְכֶם לְאֶמְרָא כְּהָא תִּלְדִּי לְעֵשׂוֹ כְּהָא מִלְּךָ עֲבָדְךָ יַעֲקֹב עֲסִילְכֶן לְרַחֲמֵי
נְאֻמָּר עֲדֵינָהּ [ל"ב ה]

ופרש"י "דבר אחר גרתי בגימטריא תרי"ג, כלומר עם לבן הרשע גרתי ותרי"ג מצוות שמרתי, ולא למדתי ממעשיו הרעים".

וצ"ב איך שמר מצוות התלויות בארץ ומצוות התלויות במקדש.

והנה מקשים איך נשא יעקב ב' אחיות שנאסרו לישראל, וע' רמב"ן בראשית פכ"ו ה' שרק בא"י קיים יעקב כל התורה, וע' בגור אריה פ' ויגש שכ' לחלק בין עשין ללאוין, דעשין יש מעלה לקיימם אף שאין מצוה, וכמו נשים במצות עשה שהזמן גרמא, אבל מצות ל"ת אין שום מעלה להזהר במה שלא הזהירה תורה, וע' באור החיים פמ"ט פסוק ג' ד', ובשם הגר"ז שלא היו לו קדושין של ישראל, אלא אישות של ב"נ, ובאישות ב"נ אין איסור אחות אשה.

ולהסבירים שבחול"ל לא קיים או שלא קיים לאוין, ק' מה שאמר

תרי"ג מצוות שמרתי.

וקו' זו מצינו בס' תיבת גומא פ' וישלח ות' גר שנתגייר כקטן שנולד דמי, כדאי' יבמות צ"ו, והיינו שהם נתייגרו ועי"כ אינם אחיות, והנה מ"מ להתי' הנ"ל ק'.

והנה בתיבת גומא שם תמה עוד איך אפשר שאדם אחד יקיים כל התורה, וכ' דבשלמא בישראל ע"י ערבות חשיב שמקיים אבל ביעקב לבדו איך קיים, וכ' שכיון שלמד חשיב כאילו קיים.

ומצינו במנחות ק"ע א' "ורבי יוחנן אמר אלו תלמידי

חכמים העוסקין בהלכות עבודה, מעלה עליהם הכתוב כאילו נבנה מקדש בימיהם, אמר ריש לקיש מאי דכתיב זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת ולאשם, כל העוסק בתורה כאילו הקריב עולה מנחה חטאת ואשם". ובד' תיבת גומא נתחדש שד"ז הוא בכל המצוות, ולכא' צ"ל לפ"ז שלא רק במ"ע דחשיב כאילו קיים, אלא גם במצות ל"ת חשיב כאילו קיימם, דאל"כ אכתי' איך משכח"ל שקיים את כל הלאוין שבתורה.

ולפ"ז שוב אפ"ל כתי' הרמב"ן שבחול"ל לא קיים בפועל את כל המצוות, או כתי' גור ארי' שהאבות קיימו רק עשים ולא לאוין, אבל מ"מ היה יכול לומר תרי"ג מצוות שמרתי ע"י שלמד כל המצוות.

בד' הסוברים שנדרף אי"צ להציל בא' מאיבריו

בסנהדרין ע"ד א' מבואר שרודף שאפשר להצילו בא' מאיבריו אין הורגים אותו.

ובהגהת מל"מ פ"ח מחובל ה"י כ' שדין זה לא נאמר אלא באיש אחר הבא להציל, אבל הנדרף אינו מדקדק בזה.

והנה פשטות הלשון משמע שהנדרף קשה לו לדקדק ולהציל בא' מאיבריו, אבל בפ"י הרא"ם על התורה ריש פ' וישלח נ' שכל אדם יכול להרגו מדין רודף, ובזה נאמר דין להציל בא' מאיבריו, אבל נדרף יש עליו דין הבא להרגו השכם להרגו, ובזה לא יאמר דין דוקא אם אין יכול להציל בא' מאיבריו.

והנה בהא דאי' בסנהדרין פ"ב א' דאילו נהפך זמרי והרגו לפנחס לא היה נהרג עליו משום שפנחס רודף הוא, הק' האחרונים שהרי אילו היה זמרי פורש לא היה פנחס יכול להרגו וכמבואר בגמ' שם, וא"כ אמאי הי' יכול זמרי להרוג את פינחס, דהיה יכול לפרוש ואז לא היה פנחס הורגו והוי כיכול להציל בא' מאיבריו, ובחזו"א חו"מ סי' י"ז ס"ק ד' תי' ע"פ הסוברים שבנדרף ליתא להך דינא שיכול להציל בא' מאיבריו, וע' בס' אהל משה שם.

ד' הרא"ם בפרשתנו בזה

כ' הרא"ם ריש פ' וישלח "ויצר לו שמא יהרוג את עשיו ויקללנו אביו, וכן מצאתי בתנחומא, אבל מהירגתו של אחרים לא היה מיצר מפני שהבא להרגך השכם להרגו, כדנפק"ל מקרא דאם במחתרת ימצא הגנב והכה ומת אין לו דמים לפי שבא על עסקי נפשות וכו' לפיכך אמרה תורה השכם אתה והרגהו כדאי' בברכות פ' הרואה ובסנהדרין פ' בן סורר וכו',

אך ק' דילמא לא להרוג אותו נתכוונו אלא להרוג את האחרים שהיו עמו דהשתא לית בהו משום הבא להרגך השכם להרגו, אלא משום רודף והרודף אחר חבירו להרגו אין הורגין אותו אלא שאינן יכולין להציל את הנדרף באחד מאיבריו כשיקטעו את ידו או את רגלו וכיוצ"ב, שאז ניתן רשות לרודף להציל את הנדרף בנפשו של רודף אפי' שעדיין לא הרג הרודף

את הנדרף כמו ששינוי בסיפרי אליבא דחכמים, אבל אם היה יכול להציל את הנדרף באחד מאיבריו ועבר והרגו הוא רוצח גמור, לפיכך צ"ל דויצר לו שמא יהרוג את אחרים לאו אעשיו לחודי' קאי וכו'" עכ"ל הרא"ם.

ומבואר שב' דינים חלוקים הם דאחר שבא להציל הוא משום דינא דרודף, ובזה נאמר דין יכול להציל בא' מאיבריו, ועוד איכא דין נדרף יכול להרוג את הרודף מדין בא להרגך השכם להרגו, וד"ז ילפי' מדין בא במחתרת, שמבואר שם בגמ' (דף ע"ב עמ' א') והתורה אמרה אם בא להרגך השכם להרגו.

מקור דין הבא להרגך השכם להרגו

במאירי סנהדרין דף ע"ב שהביא ממדרש תנחומא פ' פינחס שמקור דין בא להרגך השכם להרגו נאמר בפ' פינחס נקום נקמת ד' מאת המדינים כו' כי צוררים הם לכם ופי' דצוררים הוא לשון הוה, אבל ברש"י ברכות נ"ח ב' ודף ס"ב ע"ב כ' שמקור דין הבא להרגך הוא מבא במחתרת, וכ"נ ברש"י סנהדרין ע"ב א' וברש"י עה"ת פ' משפטים.

ובאמת שצ"ע שהרי בא במחתרת כל אדם רשאי להרגו וכדיליף בדף ע"ב עמ' ב', ומנלן דיש דין בפנ"ע בנדרף, וצ"ל דמה שאחר יכול להרגו הוא דין נוסף שנתחדש שם, אך בעיקר דין בא במחתרת שמעו' להך דינא דבא להרגך השכם להרגו וכמבואר בגמ' שם, ועמש"כ בצה"ל סנהדרין סי' כ"ח.

ויש להוסיף עוד שהרי באמת כבר הק' למה מותר להרוג בא במחתרת משום חזקה אין אדם מעמיד עצמו על ממונו, והרי אם יתן לו ממונו לא יהרגנו וא"כ יחשב כמו יכול להציל בא' מאיבריו.

וי"ל ע"פ שי' הרא"ם שבנדרף אין דין יכול להציל בא' מאיבריו וע"כ יכול להרגו, ומה שגם אחר יכול להרגו הוא משום שאחר אין יכול להציל ע"י שיתן את הממונו שאין זה דבר שבידו לעשות, וא"ש שמכאן ילפי' לעיקר דין בא להרגך השכם להרגו והיינו שלגבי הנדרף עצמו אין דין רודף שהרי יכול ליתן הממונו ורק שבנדרף עצמו אין דין יכול להציל בא' מאיבריו משום בא להרגך השכם להרגו.

וצ"ל לפ"ז דמש"כ בהגהת מל"מ שהנדרף אינו מדקדק בזה אין הכוונה שאין יכול לדקדק אלא שא"צ לדקדק, וע' גם בחי' מרן ר"ז הלוי הל' רוצח שכ' שהוא מדין הבא להרגך השכם להרגו.

ספק רודף אם יש בו דין בא להרגך

במאירי סנהדרין ע"ב גבי מקשה לילד שכשיצא ראשו אין נוגעין בו, והביא שם המאירי שי' דמ"מ האשה עצמה יכולה להרגו, ומבו' ג"כ שיש דין בפנ"ע בנדרף דבא להרגך השכם להרגו, וד"ז שמעתי **מכבוד מו"ר הגר"ד מוברסקי זללה"ה**. ומיהו ע"ש ברא"ש שכ' על דבריו שיעקב היה יכול להרגם משום בא להרגך, דכ' "ואת" והלא עשוי גברא אלמא הוה ושמא מביאם בעל כרחם, י"ל אפי' הכי לא היה להם לשמוע לו שהרי נמנו בעליית בית נתזה בלוד כל עבירות שבתורה אם אומרים לו לאדם עבור ואל תהרג יעבור ואל יהרג חוץ מעכו"ם וגו' וש"ד כד' בסנהדרין בפ' בן סורר משמ"י דר' שמעון בן יהוצדק עכ"ל, ומבואר שאילו היו אנוסים לא היה דין הבא להרגך השכם להרגו וזה דלא כהמאירי.

במה שאמר יונה שאוני והטילוני

וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם שְׂאוּנִי וְהִטְלֵנִי אֶל-הֵם וְיִשְׁתַּחֲוּ הֵם מִעֲלֵיכֶם כִּי יוֹדַע אֲנִי כִּי בְּשׁוּלֵי הַסֶּעֶר הִנָּדוּל הִזָּה עֲלֵיכֶם [יונה א ב]

ובטעמא דקרא כ' "נראה מ"ש שאוני שהוא לא רצה לסייע להם שאסור לו למסור נפשו עבור הצלת גויים, רק הורה להם שמתור להם להטילו לים להציל נפשם ולכך היו מוכרחים לשאתו מירכתי הספינה".

והנה נתחדש כאן שישראל הרוּדף אחר גוי יכול נרדף להרגו משום בא להרגך השכם להרגו. ולכא' גם אם היו שם ישראלים, איך יהא מותר לו לירד בעצמו לים ולהמית עצמו כדי להציל אחרים.

ו"ל שיש לו דין רודף ורודף ניתן להצילו בנפשו, וא"כ גם הרודף עצמו יכול להציל בנפשו של עצמו, וברודף דעלמא יכול להציל ע"י שיפסיק לרדוף, אבל כאן אין עצה אלא שירד לים.

אבל באמת י"ל שאין כאן דין רודף שהרי בסנהדרין דף ע"ב גבי עוברה מקשה לילד שמותר לחתוך את העובר להציל את האשה, אבל אם יצא ראשו אין נוגעים בו שאין דוחין נפש מפני נפש, והרי לכא' העובר הוא רודף אלא משום שאין עושה זאת ברצונו לא חשיב רודף, וה"נ יונה לא היה עושה זאת ברצונו וא"כ אין עליו דין רודף, וא"כ גם אם היו שם ישראל לא היה אפשר להטיל אותו לים משום דין רודף, אלא שבמאירי סנהדרין שם כ' שהילדת עצמה מותרת להרגו משום הבא להרגך השכם להרגו, והיינו שאף שאין דין רודף מ"מ יש בזה דין הבא להרגך השכם להרגו, וע"כ להם היה מותר להטילו לים.

מהו אחרון

וַיִּשֶׂם אֶת־הַשְּׂפָחוֹת וְאֶת־יִלְדֵיהֶן רִאשֹׁנָה וְאֶת־לֵאָה וְיִלְדֵיהָ אַחֲרָיִם וְאֶת־רָחֵל וְאֶת־
יוֹסֵף אַחֲרָיִם [ל"ג ב]

בבבא בתרא דף ג' אי' גבי בית המקדש השני גדול יהיה כבוד הבית האחרון מן הראשון ע"ש בשנים ובגובה, ובשו"ת הרשב"א ח"ד סי' קפ"ז הביא שהק' שהרי יש אחריו בית שלישי ולמה בית שני נקרא אחרון, והשיב הרשב"א שאחרון אין הכוונה בסוף אלא כל שהוא אחר הראשון נקרא אחרון, והוכיח מפ' וישלח שכתוב שם "ואת לאה וילדיה אחרונים ואת יוסף ואת רחל אחרונים", הרי שגם לאה וילדיה נקראו אחרונים אף שהיו אחריהם יוסף ורחל, ועוד הוכיח משמות פ"ד וקָהָל אֶם-לֹא יֵאָמְרוּ לָךְ וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקָל הָאֱלֹהִים וְהָאֲנָשִׁים וְהָאֲנָשִׁים יִלְקָלְקוּ הָאֱתָרוֹן: וְקָהָל אֶם-לֹא יֵאָמְרוּ גַם לְשֵׁנֵי הָאֱלֹהִים הָאֵלֶּה וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקָלְךָ וְלִקְהָל מִמֵּימֵי הַיָּאָר וְשִׁפְכָה הַיַּבֵּשָׁה וְהָיוּ הַמַּיִם אֲשֶׁר תִּשָּׁק מִזֶּה־יָאָר וְהָיוּ לָהֶם בַּיָּבֵשֶׁת". ונמצא שהאות השני אינו אחרון לגמרי ואעפ"כ נקרא אחרון, וכן כ' בתו' יו"ט דמאי פרק ז' מ"ג, וע' בהגהות ר' מתתיהו שטראשון לב"ב דף ג' שהאריך בזה. והנה מצינו גם כפ' נצבים (דברים כ"ט כ"א) וְאֵלֶּיךָ הַדֹּר הָאֲתָרוֹן בְּגִיכָם אֲשֶׁר יָקוּמוּ מֵאַתְרֵיכֶם וְהִנֵּכֶם אֲשֶׁר יָבֹא מֵאַרְץ רַחֲוָה וְרָאוּ אֶת-מְבֹת הָאֲרָץ הַהִוא וְאֶת-תְּהִלָּתָהּ אֲשֶׁר-תִּהְיֶה ד' בָּהּ".

ופשוט שאין הכוונה דוקא לדור אחרון אלא לדורות הבאים (וכמבואר שם במפרשים, ע"ש ברמב"ן), ומוכח שאחרון אין הכוונה דווקא אותו שבסוף אלא אחר הראשון חשיב אחרון.

מהו סוף

הנה לשון סוף היה משמע שהוא בסוף לגמרי, אבל יש להוכיח שגם לשון זה הכוונה שהוא אחר הראשון אבל לא סוף גמור, דהנה במגילה דף י"א א' א"י "אמר רב חסדא בתחילה מלך על שבע, ולבסוף מלך על עשרים, ולבסוף מלך על מאה", הרי שהוזכר כאן פעמיים סוף.

איסור הנאה בגיד הנשה

בחולין פ"ט ב' מבואר שאיסור גיד הנשה חל מחיים, והנה נחלקו תנאים אם גיד הנשה מותר בהנאה, בפסחים כ"ב א' דתניא גיד הנשה מותר בהנאה, דברי רבי יהודה, ורבי שמעון אוסר.

והרמב"ם פסק כר' יהודה דמתיר ויש ראשונים שפסקו לאסור, וע' בב"י שצ"ש
 שבוהר א"י שגיד הנשה אסור בהנאה ע"כ יש להחמיר, והק' בדרכי משה שהרי
 לד' ר' יהודה גיד הנשה מותר בהנאה ולר"ש אסור בהנאה, וא"כ מה הוכיח בב"י
 מזהר שהרי חיברו ר"ש והרי ר"ש באמת ס"ל שאסור בהנאה.

והנה ק' להסוברים שאסור בהנאה הואיל ואיסור גיד הנשה חל מחיים א"כ איך אפשר לרכוב על בהמה הרי נהנה מגיד הנשה, (וע' מש"כ בצ"ה חולין סי' נ). [א.ה. יעוי' ביבין דעת (יו"ד ס"ה ד') דהק' כן, וכ' דהא דכ' התוס' (חולין ז') דבעינן שיחול מחיים איסור גיד דומיא דיעקב שנשה לו גידו מחיים, הוא רק למ"ד דמותר בהנאה, אך לר"ש חל רק לאחר שחיטה (ודן שם משום זוז"ג), וכן יעוי' בבית אפרים (בהקד' ליו"ד) ובערוגת הבושם (פתי' לשחיטה י"א), ובאמרי בינה (יו"ד טריפות ו') הק' אמאי חייב בדו"ה, וכ' דכשמחוברים עם כל האברים מותר בהנאה, ובאו"ש פ"ח ממאכ"א הי"ד) כ' ליישב משום דהוי שלא כדרך הנאה].

❖ מראות הצבאות - דף היומי ❖

הרמב"ם כ' פרק ב' מהל' נדרים הי"ד שהפקר מדין נדר, בקצה"ח סי' רע"ג נקט שלהרמב"ם שהפקר כנדר הר"ז שלו אחר שהפקיר ורק שכל א' יכול לזכות, ובד' הקצה"ח שהפקר נשאר שלו רבו הקו', א. אטו יועיל שאלה בהפקר, ב. ואטו תועיל הפרת בעל על הפקר באופן שהפקירה דבר שיש בו עיניו נפש, ג. וכן מופלא הסמוך לאיש יוכל להפקיר, ומיהו בזה י"ל דכיון שלגבי קנינים אין לו דעת ל"ש שידור ליתן לכל א' ד. וכן ק' שגוי מפקיר במבואר בגיטין מ"ז וגוי לאו בר בל יחל ע' גהש"ס ע"ז ה' וזה הק' בשע"ז ש"ה פכ"א, וצ"ע בוכר יצחק סי' ע"ח אות ד' שנקט שלהרמב"ם לא יועיל הפקר בגוי, ה. עוד הק' ממה שמבואר ברמב"ם דיכול לחזור ולזכות בזה והרי לא יצא מבעלותו ומאי שייך שחזור וזוכה בזה, ו. וע' רמב"ן ריש פסחים שאסור להפקיר בשבת וכמו מתנה והקדש, ולהקצה"ח אינו אלא נדר, (ועמש"כ בפסחים) ז. עו"ק מסו"פ אין בין המודר שאם מפקיר יכול המודר הנאה לקחתו ורק לר' יוסי דהפקר כמתנה אין יכול ולהקצה"ח מה בין ר' יוסי לרבנן, ח. וע' קצה"ח סי' רי"א שהביא משו"ת הב"ח שיכול להפקיר אינו ברשותו משום דהוי כנדר, ובקצה"ח הוכיח מב"ק ס"ט שאין יכול להפקיר מה שאינו ברשותו, וכן מבואר בדבריו בסי' ת"ו, וק' דהואיל וס"ל שאינו קנין למה באמת א"א באינו ברשותו ושמעתי מפי **כבוד מו"ר הגרא"מ שך זללה"ה** שבאמת להרמב"ם ג"כ יצא מרשותו אלא שכיון שמטרת ההפקר היא לעניים כמש"כ התו"ז א', ע"כ יש בו דיני צדקה ומה"ט דנו שיהא בזה יד, ומה"ט אסור לחזור בו, אבל באמת גם אין יכול לחזור בו כג"ר הגר"א ושניהם אמת דגם אין יכול וגם אסור למנוע אחרים. והנה כע"ז מצינו בשו"ת חת"ס אור"ח סי' ס"ב ד"ה ועיי' שכ' "ודברי קצה"ח סי' רע"ג אינם מבוררים... דודאי תרואי" איתא קנין ונדר וצריך לקיים נדרו להקנות אותו הקנין לעלמא ופשוט". וע' צה"ל נדרים.

חנוכה תשפ"ג

דיני חנוכה

מקום ההדלקה

א. נר חנוכה מניחו על פתח הסמוך לרה"ר מבחוץ, אם הבית פתוח לרשות הרבים מניחו על פתחו, ואם יש חצר לפני הבית מניחו על פתח החצר, ואם הוא דר בקומה שניה או שאין לו פתח לרה"ר מניחו בחלון הסמוך לרה"ר (שו"ע סי' תרע"א ס"ה ודעת רש"י דלעולם מניחו על פתח הבית גם אם יש חצר לפני הבית ובערוה"ש שם ס"כ תמה אמאי לא הביא השו"ע גם את דעת רש"י שכן דעת כמה ראשונים), ובשעת הסכנה מדליק בפנים (שו"ע שם), ומנהג החסידים שגם עכשיו מדליקים בפנים אבל מנהג שאר בני אשכנז להדליק בחוץ.

ב. חצרות שבזמנינו י"א שאין להם דין חצר משום שאין משתמשים בהם תשמישים צנועים כמו בדורות קודמים שהיו מכבסים ומסתובבים שם בבגדי שינה, ולכן בזמנינו אין להדליק בפתח החצר ולא בכניסה לחדר מדרגות אלא בפתח הבית הפונה לרה"ר ואם אינו פונה לרה"ר ידליק בחלון (מ"ן החזו"א ז"ל), ואולם י"א שגם החצרות וחדרי המדרגות שבזמנינו יש להם דין חצר, ויש להדליק בפתח החצר וחדרי המדרגות, ובמקום שאין פתח לחצר עושים צורת הפתח (מ"ן הגר"י ז"ל, ויש שמחמת הספק מדליקים בחלון הבית ובחצר אבל לענין ברכה יש לברך בפתח החצר כיון שבחלון יוצאים בדיעבד לכו"ע ואילו בפתח החצר אין יוצאים לדעת החזו"א וכבר הורה מ"ן הגר"י דכשלאינו אתרוג מהודר ספק כשר ואתרוג כשר שאינו מהודר יברך על המהודר ספק כשר שאם יברך על הכשר כבר יצא ידי חובה ואין טעם שיחזור ויטול את המהודר וה"נ אם יברך בבית כבר יצא ידי חובה ואין טעם שיחזור וידליק בפתח החצר).

ג. מצוה להניחו משמאל לפתח כדי שתהא מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל, ויהא מסובב במצוות (שו"ע שם סעי' ז'), ובצירוף טלית קטן שלובש בבגדיו הרי הם ג' מצוות שראשי תיבות שלהם צ"מ"ח מצוה חנוכה (תשובות מהרי"ל סי' מ'), ואפילו כשיש כבר נרות אחרים משאר בני הבית, מ"מ יניח כל אחד שלו כדי שיהא מסובב במצוות שלו (חוט שני חנוכה פ"ט).

ד. צריך להניחו בטפח הסמוך לפתח כדי שיהיה ניכר שבעל הבית הניחו שם (מ"ב שם סק"א), ואם הניחו רחוק יותר י"א דהרי זה כמי שהדליק ברה"ר ואינו יוצא יד"ח (עי' חוט שני שם), וי"א שאין זה אלא דין לכתחילה אבל אין זה מעכב ובלבד שניכר שההדלקה משתייכת לבית (אילת השחר שבת כ"א), אמנם אם רבים מדליקים בפתח אחד כמו שמצוי בשיבות, רשאים להניח הנרות זה בצד זה אף שרק נרותיו של הראשון הם בטפח הסמוך לפתח, הואיל וניכר דכולם שייכים לפתח זה (חוט שני שם).

ה. מצוה להניחו למעלה משלושה טפחים סמוך לקרקע [שהוא 29 ס"מ לחזו"א ו-24 ס"מ להגר"ח נאה] ועד גובה עשרה טפחים [שהוא 96 ס"מ לחזו"א ו-80 ס"מ להגר"ח נאה], ובדיעבד יוצא יד"ח גם בפחות מג' טפחים וביותר מ' טפחים עד כ' אמה (שו"ע שם סעי' ו').

ו. המדליק נרות במרפסת ידליק על פתח המרפסת ולא על המעקה, ואף אם יצטרך להגביה את החנוכיה כדי שתראה היטב ויפסיד את המעלה של למטה מעשרה טפחים מ"מ מעלת הפתח עדיפה שזה נחשב ג"כ כפתח הבית הפונה לרה"ר שהוא עיקר מקום ההדלקה, וגם יש בו את מעלת מזוזה בימין ונ"ח משמאל (מ"ן הגר"א ז"ל שטיינמן ז"ל), ומ"מ אם אין רואים את הנרות מרשות הרבים יכול להדליק על המעקה של המרפסת אפי' אם המרפסת אינה מקורה (חוט שני שם בשם מ"ן הגר"י קניבסקי ז"ל).

ז. חלון שיש בו סורגים הבולטים אפשר להניח עליהם את הנרות כשיש פרסומי ניסא גדול יותר כשמניחים על הסורגים, אבל צריך שיהיה ניכר גם לבני הבית, ואולם אין להניח ע"ג מזגן שאינו ניכר לבני הבית אלא לבני רשות הרבים (חוט שני שם).

ח. נרות חנוכה שהניחם למעלה מכ' אמה מרה"ר (11.76 מטר לדעת החזו"א ו-9.80 מטר לדעת הגר"ח נאה) לא יצא (שו"ע שם ס"ו), ולכן מי שגר בקומה רביעית שהוא למעלה מעשרה טפחים מ"מ מעלת הפתח עדיפה שזה נחשב ג"כ כפתח הבית הפונה לרה"ר שהוא עיקר מקום ההדלקה, וגם יש בו את מעלת מזוזה בימין ונ"ח משמאל (מ"ן הגר"א ז"ל שטיינמן ז"ל), ומ"מ אם אין רואים את הנרות מאשר להדליק בחלון הפונה לבתים שממול שהוא פרסומי ניסא לעוברים בחדר מדרגות שנחשב כרשות הרבים ושבים בקומה שגר בה, ידליק בחלון ויקיים פרסומי ניסא לדיירים הגרים בבתיים ממול, ובכל אופן עדיף שידליק גם בפתח הבנין ויברך למעלה ולא יפסיק בדיבור עד אחרי ההדלקה בפתח הבנין (הגר"א ז"ל שטיינמן ז"ל), וי"א שיעשה גם "אמלתרא" דהיינו מנורות זוהרות שהעין שולטת בהם גם למעלה מכ' אמה (הגר"י זילברשטיין שליט"א).

ט. נר חנוכה שהוא למעלה מכ' אמה לדעת הגר"ח נאה, ולמטה מכ' אמה לדעת מ"ן החזו"א יש להקל כהחזו"א דספק דרבנן לקולא (והגר"ש דב"ל אמר דב"ב שמ"ן החזו"א הוא המרא דאתרא השלטא ביה עינא תלוי לפי העינים של החזו"א).

י. בתים הנמוכים מכ' אמה מרשות הרבים כמו בתים הנמצאים מתחת לכביש יוצאים ידי חובה, שלמטה העין שולטת גם ביותר מכ' אמה (אילת השחר שבת כ"ב ע"א).

יא. הגר בקומה שהיא למעלה מכ' אמה לרחוב הצמוד, אך ביחס לרחוב הרחוק היא פחות מכ' אמה, אם העוברים ושבים ברחוב הרחוק רואים הנרות בהסתכלות רגילה הרי זה כמדליק למטה מכ' אמה (עי' שו"ת שבט הלוי ח"ד ס"ה ואילת השחר שם).

הדלקה מפני החשד

יב. חצר שיש לה שני פתחים לשני צדדים שונים כגון מזרח ומערב או צפון ודרום, צריך להדליק בשניהם מפני החשד שלא יאמרו העוברים באחת כמו שלא הדליק בזה לא הדליק בזה (שו"ע סי' תרע"א ס"ח), אבל אם יש לו שני חלונות משתי רוחות אין צריך להדליק אלא בחלון אחד שהכל יודעים שיש לבית כמה חלונות ולא יבואו לחושדו שלא הדליק (חוט שני שם).

יג. בזמנינו שיש מנהגים שונים על מקום וזמן ההדלקה י"א שאין חיוב להדליק מפני החשד (הגר"ח אויערבך זצ"ל), ואולם י"א שגם בזמנינו יש חיוב הדלקה מפני החשד (הגר"ח אלישיב זצ"ל וכן נוהג הגר"ח פרידמן שליט"א בביתו שבתפוח להדליק בשלושה פתחים), ויש דבזמנינו אין חוששים לחשד בבי' פתחים אבל מ"מ חוששים לחשד אם לא מדליק בבית כלל (הוראת מרן החזו"א זצ"ל להגר"ח קנייבסקי זצ"ל כשנסע לשבת לירושלים שימנה שליח שידליק גם בביתו בבי' מפני החשד והורה עוד שמספיק בסגירת התריסים שניכר שאינם בבית).

במה מדליקין

יד. כל השמנים כשרים לנר חנוכה (שו"ע סי' תרע"ג ס"א), ומצוה מן המובחר להדליק בשמן זית (רמ"א שם), ואין לערב מעט שמן קנולה עם רוב שמן זית (דביטול ברוב מבטל דינים ולא נותן דינים כמוש"כ העונג יו"ט ס"ד, ועוד דלא מועיל בזה ביטול ברוב כלל **דבעינן שמן זית** זך שאורו יפה וזך), ויש מהדרים **בשמן זית הראוי לאכילה** שבו הדליקו במקדש (הגר"ח אלישיב זצ"ל, אילת השחר שבת כ"ג ע"א).

טו. פתיל צף אף שברגע הראשון נדלקת הפתילה מכח השעוה והדלקת הפתילה מכח השמן נעשית רק בהמשך לא הפסיד את ההידור של הדלקה בשמן (הגר"ח קרליץ זצ"ל), ואמנם י"א דכיון שהדלקה עושה מצוה ההדלקה צריכה להיות בשמן, ולכן ישתמש בפתילות של צמר גפן בלבד, ויש עצה להטביל הפתילה בשמן או לשורפה קודם הדלקה (הגר"ח שטיינמן זצ"ל ואולם לפמ"ש בדברי יציב או"ח סי' רפ"ד שאם הדליק נר של שעוה שהשלהבת שלה היא ביותר מכ' אמה ולאחר זמן הגיע למטה מכ' אמה יצא משום דאשו משום חציו וכל מה שנדלק אח"כ נעשה ע"י מעשיו עכשיו, א"כ נמצא דהדלקה בפתיל צף נחשבת ג"כ כהדליק מתחילה בשמן דהדלקת השמן אח"כ נעשית על ידו).

טז. אם הניח השמן תחת המיטה לא ידליקו בו נר חנוכה משום שמאכל שהיה תחת המיטה שורה עליו רוח רעה וכיון דנמאס לאכילה נמאס למצוה, אבל אם השמן הוא מר דאינו בר אכילה אין שורה עליו רוח רעה ומותר (בן איש חי פר' וישב), ולפי"ז אם הניח תחת המיטה שמן זית הראוי לאכילה לא ידליק בזה, אבל אם הניח שמן למאור שאין ראוי לאכילה ידליק בזה.

מנין הנרות

יז. מצות נר חנוכה נר איש וביתו, והיינו נר אחד בכל בית, ולהידור מוסיף בעה"ב נר בכל לילה כמנין הימים עד שבלילה האחרון יהיו שמונה, ודעת המחבר שאע"פ שבני הבית מרובים לא ידליקו יותר, וכן מנהג בני ספרד (שו"ע סי' תרע"א ס"ב), ודעת הרמ"א דכל אחד מבני הבית מדליק כדן המהדרין ומוסיף והולך, וכן מנהג בני אשכנז (רמ"א שם), ואפילו קטן שהגיע לחינוך (רמ"א סי' תרע"ה ס"ג), והגיע לחינוך היינו מגיל שיודע להדליק נר בעצמו ומבין ענין הנס (תשובות והנהגות ח"ג סי' רט"ו אות ט"ו), **וקטן מבני ספרד שרוצה להדליק ידליק את השמש** וטוב לעשות כן כדי לחנכו במצוות שגם בזה יש קצת מצוה (בן איש חי וישב יח), **ואם הילד רוצה מאוד להדליק ולברך על החנוכה שלו, רשאי אביו להרשות לו ולשמחו בכך** (אור לציון ח"ד הערות פרק מ"ב א).

יח. למנהג אשכנזי דכל אחד מבני הבית מדליק י"א שיכוונו שלא לצאת בהדלקת אביהם כדי שיוכלו לברך על הדלקתם דאל"כ אין מברכים על הידור (שו"ת רע"א תניא סי' י"ג), וי"א דיוצאים בהדלקת אביהם בכל ענין, ומ"מ מברכים דההידור הוא מעשה נפרד מבעה"ב (עי' מ"ב סי' תרע"ז סקט"ו דהביא דעת הפוסקים דלא מועיל כוונה שלא לצאת בהדלקת הבית ועי' מג"א בדעת הרמ"א שאין להדליק נר של בני הבית מנר בעה"ב דנר בעה"ב לבד חשיב נר מצוה הובא במ"ב סי' תרע"ד סק"ו, ועי' ח"י מרן ר"י הלוי הל' חנוכה ואבי עזרי שם ואשר לשלמה תניא בהקדמה, ואצל הגר"ח גריינמן זצ"ל נוהגים שבני הבית יוצאים בברכת בעה"ב ואין מברכים בעצמם), **ובכל אופן ידליק בעה"ב ראשון ואח"כ בני ביתו דאם ידליקו בני הבית קודם להדלקתו נמצא שמהדר הוא את הדלקתם** (כתבי תלמידים מבית בריסק).

זמן הדלקת הנרות

יט. זמן הדלקת הנרות לדעת המחבר הוא **בצאת הכוכבים** (סי' תרע"ב ס"א), **וכן מנהג החסידים ועדות המזרח**, ומתפללים מעריב ואח"כ מדליקים (עי' בבאורא"ל), ויסדר החנוכה לפני שיתפלל כדי שיוכל להדליק מיד אחר מעריב, ואולם לדעת הגר"א (מובא במ"ב שם סק"א) זמן ההדלקה הוא **בשקיעה וכן מנהג אשכנז** (ומרן הגר"ח זצ"ל הקפיד שתהיה ההדלקה **בשקיעה בדיוק**, וכן מנהג האר"י"ל להדליק בשקיעה ממש דהדלקה עושה מצוה ואז יכול לזכות באור הגנוז מששת ימי בראשית שקיים בנר חנוכה), ומ"מ ישים שמן שיהא דולק חצי שעה לאחר צאת הכוכבים (מ"ב שם), **ומרן החזו"א זצ"ל נהג להדליק עשרים דקות לאחר השקיעה** (בערך בשעה 4:55) כדי להרויח את שתי השיטות (וכן נהג האדמו"ר בעל ה"בית ישראל" מגור זצ"ל).

כ. אם עבר הזמן ולא הדליק, יכול **בדיעבד** להדליק כל הלילה עד עלות השחר **בברכה**, ומ"מ ידליק **במקום ההדלקה בפתח ביתו** (עי' שו"ע שם ס"ב, ומ"א סק"ו), ונראה דאף שמדליק בסוף הלילה לא ידליק בביתו דהא הטעם שמדליק בדיעבד כל הלילה הוא משום לישנא בתרא בגמ' דעד שתכלה רגל מהשוק היינו 'לשיעורא', אבל אין זמן להדלקה ויכול להדליק כל הלילה, **וזה פלא שהרי מפורש בברייתא שם דנר חנוכה מדליקו על פתח ביתו מבחוץ לפרסומי ניסא**, וע"כ דיש להדליק במקום שיש אפשרות לראות את הנרות מבחוץ אף כשמדליק בסוף הלילה).

כא. מדליק כל הלילה **בברכה** רק אם בני ביתו נעורים אבל אם ישנים ידליק בלא ברכה (מ"ב שם סק"א) ואם בא לביתו קודם עלות השחר ובני ביתו ישנים יקצצם כדי שיוכל לברך (מ"ב שם והטעם שבלילה לא כתב המ"ב שיקצצם רק קודם עלות השחר כיון שפרסומי ניסא הוא רק שהנרות יביאו את האנשים ולא שהאנשים יביאו את עצמם לנרות באופן מתוזמן ולכן לא יעירם בלילה, אבל לפנות בוקר שמקצצם להתחיל את היום ולא רק להדלקה הוא פרסומי ניסא), ואפילו אם הגיע לביתו פחות מחצי שעה סמוך לעלות השחר ידליק בברכה (שו"ת שבט הלוי ח"ח סי' קנ"ו), ומ"מ **המנהג לברך אף אם אינו יכול להעיר את בני בית דפרסומי ניסא אינו מעכב** (עי' בשעה"צ שם דדעת החמד משה שמברך גם יחידי ומסיק דהמברך אין מוחין בידו ובשו"ת אג"מ או"ח ד' סי' קה אות ז' פוסק דמחויב לברך וכן הורה הגר"ח וואזנר זצ"ל).

כב. יש אומרים שמי שטרוד בשעת ההדלקה (כגון שנוסע מביתו ובשעת ההדלקה יהיה בדרך) יכול להדליק נר חנוכה מפלג המנחה ואילך, ויכול לברך על הדלקה זו ובלבד שיתן בה שמן שידלק עד כחצי שעה לאחר צאת הכוכבים (שו"ע סי' תרע"ב סי"א ומ"ב שם), ומכל מקום עדיף לכתחילה שישלח שליח או ידליק בעצמו מאוחר בלילה (שו"ת שבט הלוי ח"ד סי' ל"ו, חוט שני חנוכה עמ' שי"ז).

כג. אשה החוזרת מאוחר בלילה ימתין לה בעלה להדלקה משום שלום בית כל עוד שלא עובר הזמן של כלתה רגל מן השוק (הוראת הגרש"ה ואזנר זצ"ל, וידוע המעשה עם רבי נחומקה זצ"ל רבו של הח"ח שהמתין להדליק נרות חנוכה עד שאשתו תחזור הביתה משום שלום בית), ואין צריך לומר שאם הבעל חוזר מאוחר לביתו תמתין לו אשתו כיון שהוא עיקר הבית ולא תדליק במקומו אלא אם עומד לעבור הזמן של כלתה רגל מן השוק (ע"י ביאורה"ל סי' תרע"ה ס"ג שהביא את דברי חז"ל "יתבא מארה לאדם שאשתו ובניו מברכין לו"), ולמנהג החסידים שמדליקים בפנים תמתין לו כל הלילה (מבית לוי מועדים).

כד. כשמדליקים עליו בביתו יוצא ידי חובת הדלקה, ומ"מ צריך לראות נר חנוכה ולשמוע הברכות מאחר משום ד"א שגם אם מדליקים עליו בביתו צריך לברך על הראיה להודות על הנס (ע"י מ"ב סי' תרע"ו סק"ו ושו"ע סי' תרע"ז ס"ג, וע"י ב"י נר חנוכה פ"ד אות כ"ט), ואמנם הורה הגר"ח קניבסקי זצ"ל דכיון שברכת הוראה היא רק אחרי שרואה נר דלוק, ואילו המדליק עצמו מברך קודם ההדלקה א"כ אין הוראה יכול לצאת בברכת המדליק אלא יראה תחילה נר חנוכה שכבר דלוק ע"י אחרים ואז יוכל לצאת ידי חובת ברכה מפי המדליק שמברך אחריו (ע"י ב"י נר חנוכה שם הערה ס"ט), ואולם מהגרא"ל שטיינמן זצ"ל שמעתי דכיון שהמדליק מברך עובר לעשייתו להדלקה נחשב הוראה כמי שרואה הנרות דולקים עוד קודם ההדלקה ויכול לצאת ידי ברכות הוראה מהמדליק אף שלא רואה נרות אחרים.

כה. אם מדליקים עליו בביתו ורוצה לברך ברכות הוראה בעצמו על ראיית נ"ח במקום שנמצא יש עצה שיכוין שלא לצאת בברכות הוראה שעשה נסים ושהחיינו שמברכים בביתו דאז אין מתייחסים ברכות אלו אליו ושפיר יכול לברך בעצמו (כמושי"כ שו"ת רעק"א מהדו"ת סי' י"ג שפי' דטעם הסוברים שכשהדליקו עליו בביתו אינו מברך משום שמוציאים אותו גם בברכות אע"פ שאינו במקום, אבל אם טעמם דלמדליק אין דין "הוראה" והיינו דתקנת רואה נתקנה רק למי שלא מדליק אבל המדליק אין יכול להפריד בין ההדלקה לראיה א"כ לא יועיל עצה זו דכיון שמדליקין עליו בביתו אין לו דין רואה, ואולם כבר פסק המ"ב כדעת רעק"א ב"י תרע"ו סק"ד וב"י תרע"ט סק"א ובשעה"צ שם).

סדר ההדלקה

כו. ביום הראשון מתחיל להדליק בצד ימין של החנוכה, ויניח את הנר הראשון בקנה הימני שבחנוכה ובכל יום מוסיף נר סמוך לו ועליו מברך וממנו ממשיך לימינו (שו"ע סי' תרע"ו סעי' ה'), ואין חילוק בין מניח מימין הפתח ובין שמניח משמאל הפתח תמיד יתחיל הברכה בנר הנוסף (מ"ב שם סק"ט בשם הב"י), ולכן יש לעמוד בצד שמאל של החנוכה שכשיתחיל להדליק בנר השמאלי לא יהא כמעביר על המצוות (מ"ב שם), וי"א שאין לברך על הנר הנוסף שהוא הידור מצוה אלא לעולם יברך על הנר שהדליק ביום הראשון, וסדר ההדלקה משתנה לפי מקום הנחת החנוכה, שכאשר יש מזוזה בפתח ומניח החנוכה משמאל לפתח מבחוץ מדליק מימין לשמאל כדי להדליק בטפח הסמוך לפתח, ואם אין מזוזה מימין ומעמיד החנוכה מימין לפתח מבחוץ מדליק משמאל לימין דאז הטפח הסמוך לפתח הוא בהדלקת הנר השמאלי, ואם מדליק בחלל הפתח שאין בזה טפח הסמוך לפתח או מדליק בחלון מתחיל משמאל לימין משום כל פניות יהיו לימין (הגר"א, ע"י מ"ב ושעה"צ שם).

כז. טעה והדליק פחות נרות ממנין הימים, כגון שהדליק ב' נרות ביום ג' צריך להוסיף נר נוסף אבל לא יברך (דעת הא"ר סי' תרע"ב סק"ז דחוזר ומברך ואולם הפר"ח שם חולק וס"ל דא"צ לברך על ההידור וספק ברכות להקל וע"י ח"א כלל קנ"ד סק"ט דפסק דא"צ לברך), ואם הדליק וראה מיד שחסרו נרות מההידור לא ישיח עד שיביאו לו השאר (בן איש חי פרשת וישב י"ז).

כח. טעה והדליק יותר ממספר הנרות כגון שביום ג' הדליק ד' נרות יצא ידי חובתו (חכמת שלמה על השו"ע), ואולם צריך לכבות את הנר הנוסף שהוסיף בטעות כדי שלא יפסיד ההיכר של אותו היום (חוט שני פ"ט עמ' שי"ג), וכיבה את הנר האחרון שהדליק שהוא הנר שהדליק בטעות (ולעולם הנר הראשון שמדליק הוא הנר מצוה אף לדעת השו"ע דכל יום מברך על הנר שמוסיף והולך משמאל לימין, ואולם לדעת הגר"א בדעת השו"ע דלעולם הנר הראשון בחנוכה שהדליק ביום הראשון הוא הנר מצוה והנר שמוסיף כל יום ומדליקו ראשון הוא נר הידור המורה על תוספת הנס א"כ עליו לכבות את הנר הראשון שהדליק שבו נעשתה הטעות), ואף אם ביום הראשון הדליק שנים צריך לכבות אחד כדי שלא יתבטל ההיכר ביום השני (הגר"ח קרליץ זצ"ל), ועוד שלא יאמרו לצרכו הוא מדליק (הגרא"ל שטיינמן זצ"ל).

כט. אם יש לו שתי נרות ביום השלישי לא ידליק אלא אחד (מ"ב סי' תרע"א סק"ה), ואולם אם התחיל להדליק ביום השלישי את הנרות ולא הצליח להדליק את השלישי לא יכבה את הנר השני אף שאין היכר לימים באופן זה (הגרא"ל שטיינמן זצ"ל), וי"א דאם יש לו ב' נרות ביום השלישי ידליק שנים ד"ה הידור אף בשנים ביום השלישי (מרן הגרא"מ שך זצ"ל באבי עזרי הל' חנוכה, ונפק"מ במי שהדליק נרות כנגד חלון זכוכית שאינה שקופה שניכר בחוץ שיש שם נרות אבל אין ניכר מספר הנרות דהורה הגר"ח אלישיב זצ"ל דלא יוצא אלא ידי עיקר הדין של נר איש וביתו אבל לא ידי מהדרין ולדעת הגרא"מ שך יוצא בזה ידי ריבוי נרות).

ל. טעה והדליק בחנוכה של חבירו (טעות זו מצויה בישיבות או בבתי מלון, שמדליקים כולם בחדר האוכל) יחזור וידליק בלא ברכה, וישמע ברכה מחבירו (ע"י מ"ב סי' תרע"ג סק"ב "שמן גזול צ"ע אם כשר לנר חנוכה שואל ומשיב חלק א' מהדורא תליתאה סי' שמ"ט"ו ועיי"ש טעמו דקנאו להשמך ע"י שאסרו באיסור הנאה וכמבואר בתוס' שבת דף נ"ח ע"א דע"י שנאסר בהנאה חשוב שינוי מעשה, ואף שהמדליק לא טלטל את הנרות וא"כ ליכא קנין גניבה ואינו כגנב לקנות בשינוי? הרי כבר כתב רעק"א כתובות ל"ד ע"ב דשינוי מעשה חשוב להקרא קנין גזילה אף שלא קדם לו מעשה קנין של הגזל, והיה מעשה בבעל חנוכה שבה ומצא את חנוכיתו דולקת וכיבה אותה והדליקה מחדש, ולא טוב עשה דכיון שקנה הראשון את השמן בשינוי מעשה ע"י שאסרו בהנאה א"כ נמצא שהדליק בשמן של חבירו, ואצלו אין שינוי מעשה שהרי כבר נאסר בהנאה).

לא. יקבץ אשתו ובני ביתו בעת ההדלקה והברכות לפרסם הנס (חיי אדם כלל קנ"ד אות כ' בן איש חי וישב אות א').

לב. ראוי שלא לצאת מביתו בתוך חצי שעה להדלקת הנרות שמצוה לראותם דולקים והוא פרסום הנס וחיוב מצוה (מקור חיים לבעל החוות יאיר תרע"ב סק"ב וז"ל "נ"ל שעיקר המצוה היא שיהיה המדליק אצל הנרות חצי שעה לראותם ולשמוע בהם ולא סגי שידליק וילך לו"), ויש להאריך בשירים ופיוטים חצי שעה לכל הפחות (יסוד ושורש העבודה שער י"ב פ"א), ובכח הראיה של הנרות לטהר כל מה שפגם בראיית העיניים שהאור הגנוז לצדיקים לעתיד לבא טמון בנר חנוכה (המגיד מקוויניץ זצ"ל).

לג. בליל ראשון מברך ג' ברכות: להדליק, שעשה נסים, ושהחיינו, ובשאר ימים מברך להדליק ושעשה נסים, ואם לא בירך שהחיינו ביום א' יברך ביום שנזכר **בשעת ההדלקה** (שו"ע תרע"ו ס"א), ואם לא בירך עד יום השמיני אפשר שיברך על עצם הזמן של חנוכה אפילו בלא הדלקה (שע"צ שם סק"ג שמסתפק בזה ומניח בצ"ע).

לד. הדליק נר חנוכה ושכח לברך, אם נזכר קודם שהדליק את כל נרות ההידור יכול לברך את כל הברכות, ואם נזכר לאחר שהדליק את כולם מברך רק שעשה נסים וביום א' גם שהחיינו, וכדין רואה שמברך ב' ברכות (מ"ב ס"י תרע"ו סק"ד).

לה. אין להפסיק בדיבור בין הברכות להדלקה ואם הפסיק צריך לחזור ולברך (עפ"י שו"ע קס"ז ס"ו), ואולם אם הפסיק בדיבור אחרי שהדליק נר אחד אינו צריך לחזור ולברך (שו"ת מנחת יצחק ח"ד ס"י קט"ו וח"י ס"י ס"ד), ואומרים הנרות הללו אחר שהדליק הנר הראשון, ויש שנוהגים לאומרו אחר שסיים את כל ההדלקה קודם שהדליק השמש (מ"ב ס"י תרע"ו סק"ח).

הדלקה עושה מצוה

לו. הדלקה עושה מצוה ולפיכך אם כבתה אין זקוק לה, ואפילו בערב שבת אם כבתה קודם קבלת שבת שעדיין הוא מבעוד יום אין זקוק לה (שו"ע ס"י תרע"ג ס"ב), ומ"מ ראוי להחמיר לחזור ולהדליקה ובפרט בערב שבת ואינו מברך (רמ"א שם ומ"ב סק"ז), אבל אם הדליקה ולא נתן בה שמן כשיעור או הדליקה במקום הרוח אפילו אם דלקה כשיעור לא יצא וצריך לחזור ולהדליק בלא ברכה (שו"ע ס"י תרע"ה ס"ב ומ"ב סק"ח וס"י תרע"ג סק"ה), ואם הדליק על דעת לכבות, דעת הגר"ח קניבסקי זצ"ל בספרו 'טעמא דקרא' דנחשב כהדליק במקום הרוח ולא יצא, ולכן בערב שבת כשיש לו רק נר אחד נר שבת קודם לנר חנוכה ולא אומרים שידליק נר חנוכה ויכבה ואח"כ ידליק נר שבת, ואמנם דעת הגר"ח זצ"ל דאין המחשבה מגרעת את מעשה ההדלקה ויצא ידי חובה).

לז. אם כבה אחד מהנרות ואפי' הנר הראשון קודם שהשלים את כולם צריך לחזור ולהדליק, כיון שצריך דבעת ההדלקה יהיו כל הנרות כחשבון הימים (ביאור"ל ס"י תרע"ג ס"ב), ונמצא דשייך הדלקה שכולה הדלקה של הידור שהלא בכבה הנר הראשון כבר נתקיימה המצוה ומדליק את הנר הראשון רק כדי שיהיה לו נרות כחשבון הימים, ויתכן לפ"ז דהיכן שלא יכול להדליק בפתח הבית רק נר אחד ידליק נר אחד בפתח הבית ואת נרות המהדרין דמוסיף והולך בחלון, וכגון ביום ג' ידליק נר אחד בפתח ביתו ושלושה נרות בחלון ונמצא שידליק ארבעה נרות חוץ מהשמש בנר שלישי של חנוכה, וזה מצוי בבתי מלון שלא מאפשרים להדליק אלא נר אחד בפתח החדר ואת נרות המהדרין ידליק בחדר אוכל וצ"ע).

לח. טוב שכל אחד ישתדל להשיג חנוכיה יפה לפי כחו (מ"ב תרע"ג סק"ח ויש הוכחות שהחנוכיה אינה רק היכי תמצי לקיום המצוה אלא חלק מקיום מצות הדלקת נ"ח), ועל זה אחז"ל הרגיל בנר שמקיימה בהידור זוכה לבנים ת"ח, ואמנם אם חושש להדליק בחנוכיה של כסף בחוץ שמא תגנב עדיף שידליק בחוץ בחנוכיה פשוטה משידליק בפנים בחנוכיה של כסף (ועי' באה"ט ס"י תרע"ג סק"ג שהמהרש"ל קנה חנוכיה של כסף ובליל ב' הדליק בה ובירך שהחיינו, והטעם שחיכה ליום השני עם החנוכיה שרצה לברך גם על ההידור שהחיינו, ואין הברכה הפסק כיון שמברך שהחיינו על השימוש של החנוכיה שהיא חלק מצורת ההדלקה, וכמו שמברך שהחיינו קודם עטיפת טלית חדשה).

איסור הנאה מנרות חנוכה

לט. אסור להשתמש לאור נרות חנוכה כגון למנות מעות או לראות תוית של תרופה, ואפי' ללמוד לאורה אסור (עי' שו"ע ס"י תרע"ג ס"א), וי"א דמותר לעיין בספר בדרך עראי (באה"ט שם סק"ד), ולעיין בספר לצורך איזה ספק שמסתפק בדין הנרות ודאי מותר (שע"ת שם סק"ד), וכשיש הפסקת חשמל אין צריך לצאת מהבית כדי לא להנות מהנרות (שע"ת ס"י תרע"ג סק"ג).

מ. לאחר שעבר זמן הצריך להדלקה יכול להשתמש לאורה, ואולם ראוי להתנות לכתחילה שלא מקצה את השמן אלא לשיעור ההדלקה משום דיש הסוברים שאם נתן בסתם הקצה הכל למצותה (מ"ב ס"י תרע"ב סק"ז, וס"י תרע"ז סק"ח).

הדלקת "שמש"

מא. נוהגים שחוץ מהנר שבו מדליק את הנרות מניחים נר נוסף ליד נרות החנוכה כדי שלא יהנו מהנרות אלא מהנר הנוסף והוא הנקרא "שמש" (שו"ע שם), וי"א שאין מוסיפים עוד נר אלא הנר שבו מדליק את הנרות מניחו לנר נוסף וממילא הנר הנוסף הוא נר של שעוה שהרי בשמן א"א להדליק את הנרות (רמ"א שם וכן נוהגים החסידים), ואמנם אין להשתמש לאור השמש תשמיש של גנאי כגון לגזוז צפרנים או להכנס עמו לבית הכסא בהפסקת חשמל (באה"ט שם סק"ז, ודבריו הם על דברי הרמ"א שיש רק נר נוסף אחד שבו אין להשתמש תשמיש של גנאי כיון שמדליקין אותו כנר נוסף, אבל להשו"ע שיש שני שמשים אחד שמדליקין אותו ואת הנרות ואחד נר נוסף ליד נרות החנוכה מותר להשתמש בנר שמדליקין אותו תשמיש של גנאי שהרי משמש רק כדי להדליק בו והרי הוא כגפרור בעלמא).

מב. שני בני"א המדליקים נרות חנוכה בסמוך, צריך כ"א להדליק שמש לעצמו ולא יסתמך על של חברו (הגרא"ל זצ"ל).

מג. יש להזהר שלא להשתמש לצורך ה"שמש" בכוסיות שהשתמשו בהם יום קודם לנרות המצוה, משום שנשאר שם שמן האסור בהנאה ונאסר השמן כולו משום תערובת, ואולם אם לא נשאר שמן בכוסיות אין לחשוש לבליעות משום שלא הקצה מתחילה אלא השמן שנדלק ולא השמן הבלוע, ובלא"ה כלי זכוכית להרבה פוסקים אינם בולעים (הגרא"ל שטיינמן זצ"ל).

שבת חנוכה

מד. בערב שבת מדליקין נר חנוכה תחילה ואח"כ נר של שבת (שו"ע ס"י תרע"ט ס"א), ואם הדליק קודם נרות שבת ולא קיבל שבת במחשבתו יכול להדליק אח"כ נרות חנוכה, וכ"ז דוקא באיש, אבל אשה המדלקת כיון שבסתמא מקבלת שבת בהדלקתה לא תדליק אח"כ של חנוכה אלא תאמר לאחר להדליק והוא יברך ברכת להדליק בשבילה, אבל ברכת שעשה נסים ושהחיינו יכולה לברך בעצמה דלא גרע מרואה נרות אצל אחר דמברך שעשה נסים ושהחיינו בשבת (מ"ב שם סק"א בשם הפמ"ג).

מה. יכול להדליק נר חנוכה בערב שבת ולברך בעוד היום גדול (רמ"א שם), ודוקא אחר **פלא המנחה** שהוא שעה ורביע קודם הלילה (מ"ב שם סק"ב), והשנה זמן זה הוא **בשעה: 38:3** ויש הנוהגים בערב שבת לומר רק "הנרות הללו" בשעת ההדלקה, אבל "מעוז צור" שרים בליל שבת בסעודה (לקט יושר עמ' 153 שכן נהג רבו בעל התורה"ד וכן נהג מרן הסטייפלר זצ"ל).

מו. צריך ליתן שיעור של שמן בערב שבת כדי שישפיק לדלוק **עד חצי שעה אחר צאת הכוכבים** (מ"ב שם סק"ב), ויש להקפיד שגם הקטנים שהגיעו לחינוך שידליקו נרות בשיעור זה ולא ידליקו את הנרות הפשוטים הדולקים רק חצי שעה, ולכן בירושלים שנוהגים להדליק נרות שבת 40 דקות קודם השקיעה, מאחרים את ההדלקה ומדליקים 25 דקות קודם השקיעה (לוח א"י, וכן נהג הגרשז"א זצ"ל), אבל י"א שידליקו בזמן הרגיל שהרי יש היום בית קיבול לשמן הראוי לדלוק זמן רב (הגרשז"א זצ"ל).

מז. נכון להתפלל מנחה בערב שבת קודם הדלקת הנרות שלא יהיה תרתי דסתרי (מ"ב שם ושעה"צ סק"ז, וטעם זה שייך רק אם מדליק מבעוד היום גדול וסומך על ר"י דמפלג המנחה נחשב כמו לילה אבל אם מדליק קודם השקיעה שהוא הזמן לרבנן בערב שבת יכול להתפלל מנחה לאחר ההדלקה, ע"י שעה"צ בסוגריים שם), ועוד טעם שמנחה היא כנגד תמיד של בין הערביים והדלקת נרות היתה אחריו (שע"ת שם סק"א), וכן מטעם דתדיר ושאינו תדיר (פוסקים), ואם אין לו מנין לא יתפלל ביחידות אלא יתפלל במנין לאחר ההדלקה (א"ר סק"א).

מח. שבת חנוכה יש להרבות בסעודה יותר משאר שבתות השנה (בן איש חי שנה א פרשת וישב אות כ"ח).

מוצאי שבת קודש חנוכה

מט. יש נוהגים להקדים תפילת ערבית במוצ"ש כ-35 דקות אחר השקיעה, ויש שמקדימים מ-45 דקות ל-40 דקות אחר השקיעה (ובלוח א"י כתב להתפלל 23 דקות אחר השקיעה, כדי להדליק שלושים וחמש דקות אחר השקיעה), ויש שאין מקדימין כלל ומתפללין כבכל מוצאי שבת (הנהגת מו"ר הגרא"ל שטיינמן זצ"ל), ואין אומרים ויתן לך בבית הכנסת (לוח א"י).

נ. במוצאי שבת מזדרזין להדליק נרות חנוכה מיד בגמר תפילת ערבית כדי שלא יעבור זמן ההדלקה, ולכן נכון להכין מערב שבת הפתילות והשמן כדי שיוכל למהר ולהדליק במוצאי שבת, ואם רוצה בשבת לומר לבני ביתו שיכינו את הנרות והשמן מיד במוצאי שבת יאמר להם ע"י **רמז** שיש מצוה להדליק נרות במוצאי שבת בהקדם האפשרי (**וידוע על הגה"צ רבי דוד בהרן זצ"ל** שהזריז מאד להדלקת הנר במוצאי שבת קודש בביתו בירושלים, וקפץ דרך חלון בית הכנסת ורץ לביתו להדלקת הנרות).

נא. מדליקים נרות בביהכ"נ קודם הבדלה (שו"ע סי' תרפ"א ס"ב), ובבית י"א שמדליק ואח"כ מבדיל (רמ"א שם), וי"א דמבדיל ואח"כ מדליק (ט"ז ע"י מ"ב שם סק"ג), ומרן החזו"א הדליק ואח"כ הבדיל ובסוף ימיו הבדיל ואח"כ הדליק, ודעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד (מ"ב שם), ומי שנכנס לביתו ופוגע בחנוכה תחילה ידליק קודם משום אין מעבירין על המצוות (הנהגות ופסקים הגרי"ח זוננפלד זצ"ל עמ' 100, והגאב"ד הגר"י קרליץ זצ"ל כשהיה גר בירושלים והדליקו את החנוכה בחוץ היה מדליק ואח"כ מבדיל משום שפגע בחנוכה תחילה אבל כשהגיע לב"ב והדליק בחלון הבדיל קודם משום שפגע תחילה בהבדלה שהכינה לו הרבנית ע"ה).

נב. מי שנוהג להדליק נר חנוכה ואח"כ להבדיל ושכח לומר אתה חוננתנו בתפילה ובא לביתו בזריזות ובירך להדליק נר של חנוכה ונזכר שלא הבדיל בתפילה ולא אמר ברוך המבדיל בין קודש לחול והרי אסור לעשות מלאכה קודם שיבדיל מה יעשה? העצה הטובה ביותר שאחד מבני הבית יוציאו בברוך המבדיל, ואם אי אפשר נראה שידליק נר אחד ואח"כ יאמר ברוך המבדיל בין קודש לחול וימשיך להדליק את שאר הנרות (ע"פ הרמ"א סי' רצ"ט ס"י דמלאכה קלה כמו הדלקת נר מותרת בלא הבדלה, ואף שהמ"ב מסיק שלא כדבריו, מ"מ כיון דנפק מפומיה דרמ"א ראוי הרמ"א לסמוך עליו כדי שלא תהא ברכתו לבטלה, והגר"ח קניבסקי זצ"ל אמר שיאמר הוא עצמו ברוך המבדיל ולא נחשב הפסק דהרי זה כמו שאומר תנו אוכל לשור דלא נחשב הפסק, ואולם הגרא"ל שטיינמן זצ"ל אמר דהוי הפסק ולא דמי לתנו אוכל לשור דהוי צורך האכילה משא"כ כאן דלא הוי צורך ההדלקה אלא צורך המלאכה).

דין אכסנאי (אורח) בחנוכה

נג. אורח שמתארח בעיר אחרת אפי' ליום אחד לאכילה ושינה ואין מדליקים עליו בביתו יתן פרוטה לבעל הבית להשתתף עמו בשמן ויוצא בזה ידי חובת הדלקה (שו"ע סי' תרע"ז ס"א), וי"א דצריך בעל הבית להוסיף אף מעט שמן בשביל האכסנאי חוץ משמן חצי שעה שנותן בשביל עצמו (מ"ב שם סק"ב), ואולם למנהג האשכנזים דכל אחד מבני הבית מדליק לעצמו נכון יותר שידליק האורח בעצמו (ע"י מ"ב שם סק"ג ושעה"צ סק"י דכהיום שהמנהג להיות מן המהדרין יבוא לחושדו שלא הדליק נר חנוכה, וע"י בשלמי תודה חנוכה עמ' קט"ז שהוכיח מלשון השעה"צ שם סק"י דאכסנאי המשתתף בפרוטה מקיים בזה גם דינא דמהדרין לכל אחד), **וכן המנהג דהנשואים המתארחים אצל הוריהם ונחשבים לאכסנאים מדליקים בעצמם** (הוראת גדולי הפוסקים הגרשז"א והגרשז"א זצ"ל).

נד. מי שמתארח וסועד אצל חבירו באקראי ויש לו שם בית באותו העיר צריך לילך לביתו כדי להדליק נר חנוכה (מ"ב שם סק"ב).

נה. אורח שאשתו מדלקת נר חנוכה בביתו יוצא ידי חובתו בהדלקתה (שו"ע שם ומ"ב סק"ב), ומכל מקום אם רוצה להדליק בעצמו באכסניו ולברך רשאי ובלבד שיכון שלא לצאת בהדלקתה (רמ"א שם ס"ג), ומ"מ טוב יותר לשמוע הברכות מאחר או להדליק הנרות לפני שאשתו מדליקה כי י"א דאינו יכול לנתק עצמו מהדלקת אשתו בביתו (מ"ב שם סקט"ו).

נוסע חוץ לביתו

נו. מי שנוסע לשבת לעיר אחרת ואוכל במקום אחד וישן במקום אחר, מדליק במקום שאוכל, אבל אם אוכל באולם שמחות ידליק במקום שישן, ואמנם אם ישן בביתו הקבוע ואוכל אצל אחרים ידליק בביתו (ע"י שו"ע סי' תרע"ז ס"א).

נז. מי שנוסע מחוץ לעיר למשך השבת **ימהר במוצ"ש לחזור לביתו בעוד שלא כלתה רגל מן השוק** (בערך בשעה **10:00** וכל מקום לפי עניינו) וידליק בביתו, ואם לא יספיק להגיע לביתו בזמן זה, ידליק במקום שנמצא שם וישאר שם כשיעור של חצי שעה (הוראת הגרשז"א ואזנר זצ"ל), ועדיף להשאר ללון שם במוצ"ש ולאכול מלווה מלכה, ובבוקר סעודה נוספת (הוראת מרן החזו"א זצ"ל).

יולדת השווה בבית"ח בחנוכה

נח. יולדת השווה בבית החולים בחנוכה, ובעלה מדליק בביתם יוצאת בהדלקת בעלה, וראוי שתראה נר חנוכה ותשמע ברכת שעשה נסים ושהחיינו, ואם בעלה בבית הוריו י"א שאין יוצאת בהדלקתו וצריכה להדליק בבית החולים, או לצאת בהדלקה של האחראי בבית"ח (הגר"י קרליץ זצ"ל), וי"א דאשה טפלה לבעלה ויוצאת בהדלקתו בכל מקום שמדליק (הגרא"ל שטיינמן זצ"ל).

דין חתן בנר חנוכה

נט. חתן המתחתן בחנוכה וחופתו אחר צאת הכוכבים עליו להדליק בבית הוריו, אבל אם יוצא מבית הוריו לפני זמן ההדלקה, כגון שבת הוריו בירושלים ומתחתן בב"ב ויגור בה, אין יוצא בהדלקה שמדליקין בבית הוריו אפי' את עיקר הדין של נר איש וביתו, משום שברגע שיצא ממפתן בית הוריו עקר דירתו ואינו סמוך שוב על שולחנם ועליו להדליק בלילה כשיגיע לביתו החדש, ויש שעושים את חדר היחוד בביתם החדש של החתן והכלה ומדליקים שם את נ"ח (הליכות שלמה פי"ד סי"ד), וי"א דלא נחשב שעוקר דירתו כשיוצא מבית הוריו אלא רק לאחר הנישואין שהרי אם תברח הכלה קודם החופה יחזור לבית הוריו, ולכך יוצא הוא בכל אופן בהדלקה בבית הוריו ורק צריך להדליק בביתו החדש משום נר מהדרין (הוראת הגרא"ל שטיינמן זצ"ל).

קטן שהגדיל בחנוכה

ס. מי שנעשה בר מצוה בחנוכה ומנהג אבותיו להדליק בשקיעה, י"א דידליק גם את הנר של ליל יום הבר מצוה בשקיעה ואינו צריך להמתין לצאת הכוכבים שאז יהיה בר חיובא מדינא (הליכות שלמה פט"ז סי"ד והגר"י קרליץ זצ"ל), ואולם י"א דיחכה וידליק בצאת הכוכבים (הגרא"ל שטיינמן והגר"י וואזנר זצ"ל, ומ"מ מי שנעשה בר מצוה באמצע חנוכה מברך ברכת שהחיינו ביום הראשון ואין ממתין לברך לכשיגדיל), ואם חל ליל הבר מצוה בשבת, ידליק בער"ש ויברך רק ברכת להדליק, ובליל ש"ק יברך שעשה נסים ושהחיינו על ראית נ"ח, וכמו מי ששכח לברך עד אחר ההדלקה שיכול לברך שעשה נסים ושהחיינו דלא גרע מרואה (הגרא"ל שטיינמן זצ"ל), וכל זה בקטן שהגדיל אבל בקטנה שהגדילה אין צריך אביה להמתין מלהדליק עד צאת הכוכבים (אשרי איש עמ' רס"א).

דיני יארצייט ואבל בחנוכה

סא. כל דיני אבילות נוהגים בחנוכה (מ"ב סי' תרפ"ג סק"א), ומנהג בני אשכנז ד"חיוב" תוך י"ב על אביו ואמו אין ניגש להיות ש"צ בשחרית שיש בו הלל אלא במנחה ומערב, ויש אומרים שיתפלל שחרית ובאמירת הלל יחליפו אחר (מ"ב תרע"ע סק"ב ותקפ"א סק"ז), ומנהג החסידים שאכל לא ניגש כלל להיות ש"צ בחנוכה (וכן הורה הגר"ח קניבסקי זצ"ל בביהכנ"ס לדרמן).

סב. אַבֵּל לא ידליק את נרות בית הכנסת ביום הראשון של חנוכה משום שאין ראוי שיברך שהחיינו בציבור, ואולם בביתו יכול לברך שהחיינו (מ"ב תרע"א סק"ד).

סג. אַבֵּל בתוך י"ב חודש לא ישתתף במסיבות חנוכה, ומ"מ בחור ישיבה שהוא אבל מותר לו להכנס לחדר האוכל במסיבת חנוכה משום שזהו ביתו ואינו חייב לצאת מביתו מפני זה, אך לא ישתתף בריקודים (הגר"י אוערבך זצ"ל).

סד. נוהגים לומר הלל בחנוכה בבית האבל כיון שהוא חיוב מדינא, אבל האבל לא יאמר ויצא לחדר אחר (מ"ב תרע"ג סק"א).

סה. אין הולכים לבית הקברות בימי חנוכה ואפי' מי שיש לו יארצייט ילך קודם חנוכה (כף החיים סי' תר"ע סק"ג, בן איש חי פרשת וישב אות כב), אולם לקברות צדיקים מותר (וכן נהגו בבגדד לעלות לקבר יהושע כהן גדול בחנוכה בא"ח שם), ויש הנוהגים לעלות לבית הקברות ביארצייט אלא שאין אומרים תפילת אל מלא רחמים ודברי הספד רק תהילים וקדיש (הליכות שלמה פי"ז הע' 31).

איסור עשיית מלאכה לנשים

סו. נוהגים הנשים שלא לעשות מלאכה חצי שעה אחרי הדלקת הנרות כיון שהנס נעשה על ידן (שו"ע סי' תר"ע סי' א' ומ"ב סק"ג), ויש בזה ג"כ טעם ע"פ הסוד (בן איש חי וישב אות כ"ז), ואין להקל בזה (שו"ע שם), ואף אם כבו הנרות בתוך חצי שעה מ"מ לא יעשו מלאכה (הוראת הגר"ח קניבסקי זצ"ל אפילו דכבתה אין זקוק לה), ואסרו רק מלאכות כמו תפירה וסריגה כיבוס וגיהוץ אך שאר עניני הבית כהדחת כלים בישול ואפיה מותרים, ומנהג ירושלים שגם בישול ואפיה אסורים, וראוי לנשים להמנע משטיפת הרצפה ומכל מלאכה קלה בזמן קדוש זה (מבית לוי).

הדלקה בבית הכנסת

סז. מנהג ישראל להדליק נרות בביהכנ"ס ולברך עליהם משום פרסומי ניסא (שו"ע תרע"א ס"ז), והמנהג להדליק בין מנחה למערב (רמ"א שם), ואפילו הנוהגים להדליק בצאת הכוכבים מדליקים אחר מנחה בשקיעת החמה בשעה שהעולם מכונסים (מ"ב שם סק"ו), והמדליק יחזור וידליק בברכה בביתו, ומ"מ לא יחזור על ברכת שהחיינו אם לא שמדליק להוציא אשתו ובני ביתו (מ"ב שם סק"מ מ"ה), ודעת הגר"י קרליץ זצ"ל דגם באופן הפוך דהיינו אם בירך שהחיינו בביתו אינו חוזר ומברך שהחיינו בביהכנ"ס (וכן המנהג בכולל חזו"א שמדליקים נרות בכל יום מימי החנוכה בשעה 8:00 לאחר שהדליקו בבית ואין מברכים ביום א' שהחיינו), ואולם דעת הגרא"ל שטיינמן זצ"ל שיכול לחזור ולברך שהחיינו בביהכנ"ס לצורך הציבור (וכן המנהג בכולל פוניבז' שמדליקין בשעה מאוחרת קודם מעריב ומברך הש"ץ ביום א' גם ברכת שהחיינו, ע"י בזה בשע"ת שם סי' תרע"א סק"א).

סח. מיקום החנוכה בביהכנ"ס בצד דרום כמו במקדש, וצורת העמדת החנוכה בין מזרח למערב, והמדליק עומד אחוריו לדרום ופניו לצפון ומדליק בנר הסמוך לארון הקודש ומוסיף והולך בכל יום נר לשמאלו ופונה משמאל לימין (מ"ב שם סק"ג).

סט. בית כנסת שיש בו כמה מניינים יש להניח בו שמן בכמות גדולה שידלק עד המנין האחרון (הגר"ח קניבסקי זצ"ל), ואולם אם כבו הנרות י"א שיכולים כל מנין להדליק פעם נוספת ולברך, וכן אם יש חדרים לתפילה (שטיבלך) מלבד האולם המרכזי, יש להדליק בכל חדר שמתקיימת בו תפילת מעריב לפרסומי ניסא (הגר"ח קרליץ זצ"ל).

ע. יש להקפיד שיהיה מנין בבית הכנסת בשעת ההדלקה **דכל עיקר ההדלקה בבית הכנסת היא לפרסומי ניסא**, ואם אין לו מנין או בערב שבת שהציבור מתאחר ידליק בלא מנין ויברך (מ"ב סי' תרע"א סקמ"ז ובביאור"ל ד"ה ויש ודלא כמוש"כ המור וקציעה דצריך שיהיו מנין אנשים בשעת ההדלקה בבית הכנסת לעיכובא ואם השעה דחוקה ידליק בלא ברכה).

עא. קטן יכול להדליק נרות חנוכה בבית הכנסת בברכה משום **שעיקר ההדלקה בבית הכנסת היא לפרסומי ניסא ואין מוציאין בזה אחרים ידי חובה**, אך אין לעשות כן מפני כבוד הציבור, אבל באופן שאין מנין בהדלקה כגון בערב שבת שעדיין לא הגיעו המתפללים לביהכ"ס יכול קטן להדליק (שו"ת מנחת יצחק ח"ו סי' ס"ה אות א').

עב. אין לברך על הדלקת נרות חנוכה שמדליקים במסיבות חנוכה **שאין תקנת חז"ל להדליק אלא בביהכ"ס או בפתחי הבתים**, ויש למנוע זאת והמברך ברכותיו לבטלה (שו"ת שבט הלוי ח"ד סי' ס"ה, ושו"ת ציץ אליעזר חט"ו).

עג. רבים נוהגין להדליק נרות בבית הכנסת בלא ברכה קודם תפילת שחרית (לוח א"י ועי' מור וקציעה סי' תרע"ה).

ההדלקה בישיבות

עד. בני הישיבה האוכלים בבנין אחד וישנים בבנין אחר יכולים להדליק בחדר האוכל אף שהוא מקום אכילה משותף לכולם (הוראת החזו"א זצ"ל לבני ישיבת פוניבז' עפ"י הרמ"א סי' תרע"ז ס"א דמקום האכילה עיקר), אבל עדיף שידליקו בחדר בו הם ישנים ויאכלו שם לפחות ארוחה אחת בכל יום, ובזה מרויחין אף את דעת השו"ע דמקום שינה עיקר, ובפרט שדעת הרבה מגדולי ההוראה שצריך להדליק בפנימיה משום שחדר האוכל אינו נחשב בית אלא כמסעדה (שו"ת אגרות משה או"ח סי' ע', ושו"ת שבט הלוי ח"ג סי' פ"ג ועי' חוט שני עמ' ש"ט), ואם חדרי האוכל והפנימיה בבנין אחד אין הבדל אם ידליקו בחדר האוכל או בפנימיה כי כל הבנין הוא ביתם וכמו שבבית אין מדליקים בחדר שבו אוכלים דוקא אלא היכן שיש יותר פרסומי ניסא (שו"ת שבט הלוי שם).

עה. בחור בישיבה גדולה שישן בבית הוריו בלילה אבל אוכל בישיבה וישן בה שינת צהריים, ידליק בבית הוריו, ואם יגרם בכך ביטול תורה ידליק בחדר האוכל של הישיבה (שו"ת מנחת יצחק ח"ז סמ"ח, חוט שני חנוכה עמ' ש"ט).

עו. בחורי ישיבות קטנות הישנים בביתם ואוכלים שם ארוחת צהריים, ישובו לביתם בזמן ההדלקה (פשוט).

עז. רשאים הבחורים להדליק בפתחי הפנימיות ובפתחי חצר הישיבה, כיון שמסתובבים שם הבחורים בבגדי שינה ונחשב כבית, וכל מקום לפי המציאות הנהוגה בו (מו"ר הגרא"ל שטיינמן זצ"ל).

עח. בחורי ישיבה בני עדות המזרח י"א שאינם יוצאים בהדלקת אביהם כיון שאינם נחשבים סמוכים על שולחנו וצריכים להדליק בישיבה (הוראת הגריש"א והגר"ח זצ"ל), וי"א דנחשבים סמוכים על שולחן אביהם ויוצאים בהדלקתו (שו"ת אור לציון ח"ד אות מ"ב שכן הורה הגאון רבי עזרא עטייה זצ"ל), ולצאת ידי ספק טוב שישתתפו בפרוטה וישמעו הברכות מאחר (הגרא"ל"ש זצ"ל).

עט. בחור שנתמנה להדליק נ"ח בהיכל הישיבה לא ידליק שוב בפנימיה או בחדר האוכל בברכה (עי' שעה"צ סי' תרע"א סקנ"ב).

איסור אכילה ולימוד קודם הדלקה והאם מועיל שומר

פ. משהגיע זמן הדלקת נרות אסור לאכול או לישון ואם התחיל פוסק (מ"ב סי' תרע"ב סק"י), ויש להחמיר שלא לאכול חצי שעה קודם זמנה (שעה"צ סק"ד), ואמנם אין האיסור אלא לבעל הבית המדליק אבל היוצאים בהדלקתו מותרים באכילה.

פא. אסור להתחיל ללמוד תורה חצי שעה קודם זמן ההדלקה, ואמנם יכול להקל ללמוד חצי שעה לפני השקיעה ולסמוך על הפוסקים שזמן ההדלקה הוא מצאת הכוכבים (שעה"צ שם), ובכל אופן מותר ללמוד הלכות חנוכה חצי שעה לפני הזמן דכיון שעסוק באותו ענין לא חיישין שישכח (חוט שני חנוכה פ"ט עמ' ש"ח).

פב. בחצי שעה קודם זמן ההדלקה מועיל שומר כדי שבינתיים יוכל ללמוד או לאכול אבל משהגיע זמן ההדלקה דהיינו שרוצה לאכול ומבקש מאחר שיזכירו להדליק את הנרות לא מועיל **שומר** (מו"ר הגרא"ל שטיינמן זצ"ל, והטעם דכיון שהגיע זמן ההדלקה אף בלא אכילה אסור לאחר את הזמן, עי' ביאור"ל סי' תל"א, **ואולם למנהג החסידים שמדליקין בפנים וההיכר הוא לבני הבית אי"צ מעיקר הדין להדליק בזמן ומועיל שומר**, ועי' רמ"א שם ס"א דבזמן הזה שמדליקין בפנים אי"צ מעיקר הדין להדליק בזמן ומ"מ טוב יותר לזהר גם בזה"ז).

אמירת הלל ועל הנסים

פג. כל שמונת ימי חנוכה גומרים את ההלל, והוא חיוב מדינא להודות ולהלל (שו"ע סי' תרפ"ג ס"א), ויש אומרים שאף נשים חייבות באמירת הלל (שו"ת שבט הלוי ח"א סי' ר"ה, ועי' שלמי תודה חנוכה סי' י"ח).

פד. בשמונת ימי חנוכה אומרים **על הנסים** בברכת המזון ובתפילה בברכת מודים, ואם לא אמר אין מחזירין אותו (שו"ע סי' תרפ"ב ס"א), ומ"מ כששכח 'על הנסים' בברכת המזון כשמגיע ל'הרחמן' יאמר 'הרחמן הוא יעשה לנו נסים ונפלאות כמו וכו' (רמ"א שם), ויאמר כן מיד אחר לעולם אל יחסרנו (לוח א"י, אולם מדברי המ"ב סק"ה שכתב דבר"ח יאמר הרחמן זה אחר הרחמן שאומרים בר"ח, משמע שמקומו לפני הרחמן הוא יזכור), וכן בתפילה יאמר כן אחר התפילה קודם 'יהיו לרצון' (מ"ב שם סק"ד).

פה. אמירת על הנסים בברכת המזון רשות (גמ' שבת כ"ד ע"א), ולכן י"א שאם הזכיר של חנוכה בשבת בברכת המזון ולא הזכיר של שבת חוזר לראש ואינו מזכיר של חנוכה כיון שאינו חובה (מ"א סי' קפ"ח סק"ג ושו"ע הגר"ז סי"ד), ואולם להלכה יחזור ויאמר גם על הנסים (שעה"צ שם סק"א שהטעם שלא העתיק את דברי המ"א במ"ב משום דדבריו אינם מוכרחים).

קריאת התורה

פו. בכל יום משמנות ימי חנוכה קורין בפרשת הנשיאים ג' קוראים בכל יום (שו"ע סי' תרפ"ד ס"א), ואם טעו וקראו קריאה של יום אחר כגון שקראו ביום ג' את הנשיא של יום ב' יצאו דאין קפידא בימים (מ"ב שם סק"ג, ויש לעורר דמצוי שהבעל קורא את הנשיא של אותו יום והעולה לתורה קורא בטעות נשיא של יום אחר ונמצא שקריאתו היתה ביחיד ואין על זה ברכת התורה וצריך הבעל קורא לחזור עוד פעם על קריאה זו, ואף שבדיעבד יכול לברך על קריאתו של הבעל קורא אע"פ שלא קרא איתו, מ"מ כאן גרע שקרא קריאה אחרת).

פז. בר"ח טבת מעלים ד' קוראים לס"ת ומוציאים שני ספרים באחד מעלים ג' קוראים וקוראים בענין ר"ח, ובשני מעלים הרביעי וקוראים בענין חנוכה (שו"ע שם ס"ג), ואם טעה הש"ץ וקרא רביעי בשל ר"ח אין צריך לקרות יותר דאין משגיחין בשל חנוכה, ואם הוציאו ס"ת שני צריך לקרות חמישי בשל חנוכה משום פגמו של ס"ת (שו"ע שם ומ"ב סק"ד).

סופגניות

פח. נוהגים לאכול סופגניות המטוגנות בשמן זכר לנס שנעשה בשמן, ועוד טעם לפי שברכתן מעין ג' אשר מוזכר בה ענין המזבח להזכיר **חנוכת המזבח** שהיה בחנוכה ומוזכרת רק בברכת מעין שלוש ולא בבהמ"ז (הגר"ז מלצר זצ"ל מובא בהליכות שלמה פרק י"ז, ורבינו מימון אבי הרמב"ם כתב "ופשט המנהג לעשות סופגנין בחנוכה והוא מנהג הקדמונים משום שהם קלויים בשמן זכר לנס").

פט. מברכין על סופגניות בורא מיני מזונות (שו"ע סי' קס"ח ס"ג ורמ"א שם), אפילו אם דעתו לקבוע עליהם סעודה (מ"ב שם סק"ע), וירא שמים לא יאכלנו אלא בתוך הסעודה (שו"ע שם כדי לצאת דעת ר"ת שם דעיסה שטיגנה בשמן ברכתה המוציא), וכל זה אם אוכלם לשובע אבל אם אוכלם לקינוח בעלמא כמו בסופגניות הנמכרות בזמנינו צריך לברך עליהם מזונות גם אם אוכלם בסעודה, ואין יוצא בברכת המוציא אלא א"כ מכוין במפורש בברכת המוציא גם על הסופגניה (ע"י ביאור"ל ד"ה וירא שמים שהקשה מה מרויח יר"ש שיאכלנו בתוך הסעודה הלא בא לקינוח ואין יוצא בברכת המוציא, והתירושים לא שייכים בענייננו אלא אם יכוין בהמוציא, וחכ"א שליט"א מורה לעשות את עיסת הסופגניות עם מיץ פירות ומעט מים דאזי מברכים עליהם בודאי מזונות כדין פת הבאה בכיסנין רק שלא יקבעו על כך סעודה).

צ. סופגניה שהניחה בתנור כדי לחממה לא נחשב כאפיה ועדיין ברכתה מזונות, וכן בשבת מותר להניח סופגניה המטוגנת בשמן על גבי המיחם לחממה ואין זה נחשב כצליה אחר בישול כיון שאין משתנה טעמה על ידי זה (חזו"א או"ח סי' ל"ז סק"ד).

דמי חנוכה

צא. נוהגים לחלק מעות חנוכה לילדים (מ"ן הסטייפלר זצ"ל היה מחלק דמי חנוכה בנר ה' שהוא היום היחיד בחנוכה שלא חל בשבת), והטעם הוא שהיונים אסרו ללמוד תורה וכשנצחום נתנו לילדים מעט כסף כדי להחזירם ללימוד התורה ולזכר זה נותנים דמי חנוכה לילדים (שפתי חיים בשם הרב מפוניבז'), ויש בזה גם טעם על פי קבלה (הגר"ח פלאגי' בס' מועד לכל חי סי' כ"ז).

זאת חנוכה

צב. יום שמיני דחנוכה נקרא **זאת חנוכה** על שם שבקריאת התורה של יום זה קוראים "זאת חנוכת המזבח", ויום זה הוא גדול ומסוגל והוא גמר החתימה של יום הכיפורים (לקוטי מהרי"ל), ובספרים הק' כתבו עניינים נשגבים במעלת וגדולת היום והמנהג אצל הצדיקים לעשות סעודה ביום זאת חנוכה (וכן נוהגים בחצרות האדמו"רים לעשות טיש בזאת חנוכה).

שריפת הפתילות

צג. השמן הנותר בכוסיות של החנוכיה לאחר היום השמיני, וכן הפתילות, עושה להם מדורה ושורפם משום שהוקצו למצותם ואסור להנות מהם, ואין להשאיר שמן זה אפילו להדלקת נ"ח של שנה הבאה שמא ישכח וישתמש בו לחולין (שו"ע סי' תרע"ז ס"ד ומ"ב סק"ט), ואמנם יש מתירים להשתמש בהם לצורך הדלקת נרות שבת או ביהכנ"ס (ערוה"ש שם סק"ו והליכות שלמה).

צד. השמן שנותר בבקבוק שאותו ייחד כדי להשתמש ממנו לנ"ח מותר להשתמש בו לחולין ואין צריך לשורפו (ביאה"ל שם).

צה. יש הנוהגים שאת השמן הנותר מצניעין לסגולה להשתמש בו לרפואת חולי "שושנה" ברגל ורמז לזה "ומנותר קנקנים נעשה נס לשושנים" (שיח שרפי קודש מהגה"ק רמ"מ מקאצק זצ"ל ורבינו הגר"ח קנייבסקי זצ"ל היה מציע סגולה זו לחולי שושנה), ואמנם לזה יש להתנות שלא יאסר השמן רק כשיעור זמן ההדלקה (הוראת הגר"ח קרליץ זצ"ל), וי"א דאין צריך להתנות שהרי אפי' לצורך רפואה סגולית מותר לחולה שאין בו סכנה לעבור על איסור דרבנן (הגר"ז יזלברשטיין שליט"א וע"י באר היטב סי' שכ"ח סק"ג).

צו. אין להשכיר דירה למי שלא ידליק נר חנוכה משום שמכשילו בביטול מצוה דרבנן של נר חנוכה והרי זה כמו שמשכיר בית למי שלא יקבע מזוזה דעובר בלפני עור על שמכשילו בביטול מצות עשה של מזוזה (ע"י קובץ תשובות ח"א סי' ק"ז בסופו דאסור להשכיר דירה למי שלא יקבע מזוזה דהרי בלא בית אינו חייב במזוזה, ומה"ט נראה דאין להשכיר בית למי שלא ידליק נ"ח דהרי בלא בית אינו חייב בהדלקת נ"ח, ואולם לדעת הגר"א"ל שטיינמן זצ"ל דגם מי שאין לו בית חייב בהדלקת נ"ח וידליק על הספסל ומה שתיקנו דין רואה הוא למי שאין לו נר או שמן או שלא יכול להדליק מחמת הרוח א"כ אין זה חיוב על הבית ואין מכשילו בביטול מצות עשה שהרי אף בלא בית חייב ולא ידליק).

לע"נ האברך המופלא הרב ישעיה כהן ז"ל בן הרב יוסף חיים יבלחט"א נלב"ע כ"ח מרחשון תשפ"ג

דעת ואמונה

מתורתו של

הגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

גיליון מס' 85

בקשה ותפילה להשם – מתוך הודאה

וישלה תשפ"ג

שהוא מנהיג אותנו, שקודם כל הרי הוא נותן לנו את החיים עצמם, ובנוסף לזה הוא מנהיג אותנו ושומר עלינו. ובוזה מבואר שמהשם אלוקיך לומדים ברכת הון, שכשאמרה תורה לברך את השם 'אלוקיך', הכוונה להודות לו על כך, שהוא מחייה אותנו, על ידי המזון שהוא נותן לנו, שעי"ז זה יש לנו חיים, ומזה למדו את ברכת הון. וכך אנחנו מודים להשם גם בשמונה עשרה, מודים אנחנו לך 'על נשמותינו המסורים בידך' שהחיים ניתנים לנו ממנו יתברך. ולפי מה שביארנו, נמצא שגם כשאומרים בתפילה השם אלוקינו, ראו! לכוין על שני דברים, גם שהשם נותן לנו חיים, וגם שהוא מנהיג אותנו, שכל זה בכלל המושג אלוקינו.

מנין שיעקב נטמן 14 שנה

אמרו חז"ל, שיעקב אבינו נטמן ארבע עשרה שנה בבית עבר, ללמוד תורה, והמקור לזה כתב רש"י בסו"פ תולדות, שלמדו כן ממנין שנותיו של יעקב וישמעאל, שכשיעקב יצא מבית אביו לחפש לו אשה בחרן, היה בן 63 שנים, שהרי ישמעאל כבר נפטר [כמו שאמרה תורה שעשו נשא את מחלת בת ישמעאל, אחות נביות, והכוונה שנביות חיתן את מחלת אחותו, בגלל שישמעאל נפטר] וא"כ עברו 63 שנים מלידת יעקב, שהרי בזמן שנולד יעקב, היה יצחק בן 60 שנה, וישמעאל שגדול מיצחק ב 14 שנה, היה אז בן 74 שנים, וא"כ כשנפטר ישמעאל בגיל 137 היה יעקב בן 63 שנה, ובאותו זמן יצא יעקב לחרן. והנה יעקב אבינו ירד למצרים, אחר שהתמנה יוסף למלך, ועברו שבע שנות השובע, ושני שנות הרעב, ואז נפגש עם פרעה, ואמר לו יעקב שהוא בן 130 שנה.

הוא אומר, שבזמן יציאת יעקב לחרן, עד שירד למצרים ועמד לפני פרעה, עברו 67 שנים [מגיל 63 עד גיל 130] ואמנם לפי החשבון לא עברו אלא 53 שנה, שהרי כשבא יעקב ללבן, עבד ארבע עשרה שנים בשתי נשותיו, ובסוף אותם 14 שנה נולד יוסף, וכשיוסף נעשה מלך במצרים היה בן 30 שנה, ותשע שנים לאחר מכן [שבע שנות השובע, ושני שנות הרעב] ירד יעקב למצרים ועמד לפני פרעה, הרי לנו 14 שנה ועוד 30 שנות יוסף עד שנעשה מלך, ועוד תשע שנים, הרי זה יוצא יחד 53 שנים, ולפי זה יעקב אבינו אמור להיות בן 116 ובתורה כתוב שיעקב היה בן 130 שנה.

ומזה למדו חז"ל שיעקב נטמן 14 שנה בבית עבר, ולמד תורה, ורק אח"כ יצא לחרן, ולפי"ז הוא הגיע לבית לבן כשהיה בן 77 שנים, ואחרי 53 שנים [שביתוכם, 14 שנות העבודה אצל לבן, 30 שנה עד שהוכתר יוסף למלך, 7 שנות השובע, 2 שני הרעב] עמד לפני פרעה, והיה אז בן 130 שנה, כמפורש בתורה.

ומזה אנחנו למדים שיעקב נטמן ולמד 14 שנה בבית עבר, ובתחילת פרשת ויצא אומרת התורה "וישכב במקום ההוא" ופירש רש"י שם, שמשמע מהתורה שרק באותו מקום הוא שכב, אבל 14 שנה בבית עבר לא שכב בלילה, כיון שעסק בתורה.

נשבע שלא יישן שלושה ימים – שבועת שוא

וזכור לי שבצירותי בישיבה קטנה שאלו, מה הפירוש שיעקב אבינו לא ישן 14 שנה, והרי אי אפשר לחיות בלי לישון, וכמו שאמרו בנדרים (טו, א) 'שבועה שלא אשן שלושה ימים מלקין אותו, וישן לאלתר' והסיבה היא משום שזה שבועת שוא. שכיון שאי אפשר בלי לישון שלושה ימים, לא שייך שבועה על זה, והוא שבועת שוא.

[ופירוש הדבר, שביאור המושג שבועה, שהאדם מאמת איזה דבר, ע"י שהוא מזמנה אותו למציאות השם, שכמו שהשם אמת, כך העובדה הזו נכונה, וכשמאמת עובדה לא נכונה, הרי זה שבועת שקר. וכל זה מתאים רק בעובדה ששייך לדון בה, אם היא נכונה או לא, ושייך לאמת אותה בשבועה, אבל דבר שאין לדון בו אם הוא קיים או לא, לא שייך לאמת אותו והרי זה שבועת שוא, וכגון הנשבע על קיר שהוא קיר, או על יום שהוא יום, כיון שהאמת הזו ניכרת לכל, ואין מה לפקפק בכך, אין מקום לאמת את העובדה הזו, וזה שבועת שוא, וכמ"כ אם נשבע על יום שהוא לילה, או על קיר שהוא לא קיים, כיון שלא שייך לאמת עובדה כזו, הרי הוא נשבע לחינם, והרי זה שבועת שוא, והנה מציאות כזו שהאדם לא יישן ג' ימים היא עובדה שלא יכולה להיות קיימת, ולא שייך לאמת אותה, ולכן הנשבע על כך, אין זה שבועת שקר, אלא שבועת שוא]

ואמנם התשובה על יעקב אבינו, שבוודאי יעקב לא היה ער במשך 14 שנה רצוף, אלא שהוא אף פעם לא הלך לישון, שהוא לא הפסיק ללמוד,

קטונתי מכל החסדים ומכל האמת

הנה יעקב אבינו חוזר מבית לבן ומפחד מאד מעשו אחיו, ולכן פעל בשלושה דרכים, דורון תפילה ומלחמה, ובתחילה שלח מלאכים שיביאו דורון לעשו אחיו.

וכבר חז"ל התפללו בזה, למה הוצרך יעקב להעיר את הדוב, להזכיר לעשו שהוא בא לארץ, ולבקש ממנו שירחם עליו ולא יהרגו, והיה יכול לבוא לארץ בלי לעורר עליו את עשו אחיו, ודרשו על זה במדרש את הפסוק במשלי "מתעבר על ריב לא לר" שכביכול הוא נכנס מעצמו לריב, בלא שהוצרך לכך.

אחר כך שבו אליו המלאכים ואמרו, אכן עשו בא לקראתך משעיר, וארבע מאות איש עימו, ויעקב פחד מאד, שלא יהרג ושלא יהרוג אחרים, והתכונן למלחמה "ויחץ את העם אשר איתו, והצאן והבקר, לשני מחנות, ויאמר אם יבוא אל המחנה האחת והיכהו, והיה המחנה הנשאר לפליטה"

אחר כך ניגש יעקב להתפלל להשם, שיצילו מיד עשו, ולמרות שהשם הבטיח לו כשיצא לחרן "והשיבותך אל המקום הזה" חשש יעקב שמרוב חסדי השם עליו, התמעטו זכויותיו "קטונתי מכל החסדים וכל האמת אשר עשית את עבדך" הרי עשית לי כל כך הרבה חסדים, וכעת אולי נתמעטו זכויותי, וביקש "הצילני נא מיד עשו, פן יבוא והיכני אם על בנים, ואתה אמרת היטיב איטיב עימך"

הנה יעקב הצדיק הזה, הרי היה עני מרוד ודל, ונרדף ע"י אחיו, ובכל זאת הודה להשם על רוב חסדיו, עד כדי כך שחשש שנגמרו לו הזכויות, כי יעקב ידע להעריך את חסדי השם איתו, שב"ה הרי אני נשוי, ויש לי הרבה ילדים, והרי זה כבר המון חסדים מאת השם.

זמן ההודאה - הוא עת רצון

וצריך להבין למה הקדים ואמר 'קטונתי מכל החסדים' ואח"כ התפלל 'הצילני נא' ולכאורה היה יכול קודם לבקש להינצל מעשו, שהנה הוא כבר עומד להורגו, ואח"כ יודה להשם על כל הטובות והחסדים שעשה עימו.

ונראה לי לפרש, שבזמן שהאדם מודה להשם, אז הוא עת רצון לבקש בקשות, ולכן קודם הודה יעקב להשם על כל מה שנותן לו, ואז כשהוא עת רצון, ביקש מהשם שיציל אותו. וכמ"כ מצינו שתקנו חז"ל לומר ברכת כהנים בסוף ברכת מודים - בשמונה עשרה, ונראה הטעם, משום שברכת כהנים היא ברכה מהשם לישראל, וכדי שיהיה עת רצון, שתתקבל הברכה, קודם כל מודים להשם על כל טובותיו, ואז השם מברך אותו.

וכן רואים בברכת המזון, שתקנו חז"ל הרבה בקשות אחרי שגומרים להודות על המזון, ולכאורה מה השייכות של הבקשות הללו לברכת המזון, ואמנם הביאור הוא כנ"ל, שכיון שבירכנו את השם והודינו לו על המזון, אז הוא עת רצון לבקש בקשות.

וכן אנחנו אומרים בתפילה, "ברוך אלוקינו שבראנו לכבודו, והבדילנו מן התועים... הוא יפתח ליבנו בתורתו, וישם בליבנו אהבתו ויראתו, ויחינו לשני ימות המשיח ולחיי העולם הבא" שרק אחר שאנו מודים להשם, שבראנו, והבדילנו מהתועים, אז הוא עת רצון לבקש ממנו שיפתח ליבנו, ושאר בקשות.

כמה טוב לאדם להתרגל להודות להקב"ה על כל פרט שעושה איתו, שמלבד ההודאה עצמה, הרי הוא מרוויח שיש לו עת רצון לבקש מהשם גם על העתיד.

אלוקינו – מחייה אותנו, ומנהיג

במסכת ברכות (מח, ב) אמרו מנין לברכת המזון מן התורה שנאמר "ואכלת ושבעת וברכת, את השם אלוקיך" ולמדו מזה 'וברכת' הוא ברכת הזימון 'את השם אלוקיך' זה ברכת הון. ויש להבין היכן רואים ב'השם אלוקיך' איזה רמז שהוא ברכת הון? ואמנם נראה, שהנה בפשוטו הכוונה ב'אלוקינו' שהוא המנהיג שלנו, ומגן ושומר עלינו, וכמו שאמר השם לאברהם (בסו"פ לך לך) "והייתי לך לאלוקים" והכוונה היא שהשם ישמור עליו וינהיג אותו לטוב לו כל הימים, וכך נאמר גם בשאר אבות, ואכן השם הגן ושמר על האבות הקדושים, מפרעה אבימלך ולבן, וכמו שנאמר "לא הניח לאיש לעשקם, ויוכח עליהם מלכים" וכן מוזכר הרבה פעמים בתורה, שהשם הוא אלוקינו, והכוונה שהוא המנהיג שלנו לשמור ולהגן עלינו בכל זמן.

ואמנם כאן נתחדש כוונה נוספת במושג 'אלוקינו' שהשם הוא המחיה אותנו, ושני עניינים נכללים ב'אלוקינו' גם שהוא מחייה אותנו, וגם

והלך לישון, אלא היה יושב ולומד עד שנתעייף, ונדרם לכמה שעות שהיה צריך, עד שהתעורר וחזר שוב ללמוד, וזה הכוונה "וישכב במקום

בן של מליארדר שהתחתן כמו עני

העשירות המופלגת של יצחק

הנה יעקב אבינו גדל בבית של יצחק, ויצחק הרי היה מליארדר, שהתברר מהשם שכל מה שהוא זורע, גדל לו פי מאה מהביבול, ונתאר לעצמינו, אם היה זורע חיטה בשטח של 50 דונם, כמה חיטה היתה גודלת לו? הרי זו כמויות עצומות, והיה יכול לייצא תבואה לעולם כמו אוקראינה, ובוודאי שהיה לו מזה עושר אגדי.

וכמו כן אומרת התורה בפרשת תולדות (כה, יג) "וילך הלך וגדל, עד כי גדל מאד" ופירש רש"י שאנשים אמרו 'זבל פרדותיו של יצחק - ולא כספו וזהבו של אבימלך' ומשמעות הדברים, שלמרות שלאבימלך היו אוצרות רבים של זהב, בכל זאת כמות הזהב של הפרדות של יצחק, היו שווים יותר מכל הזהב של אבימלך, למרות שזבל עולה גרושים, וזהב הוא יקר מאד, בכל זאת היו ליצחק הרבה פרדות לחרוש בהם את שדותיו, וכל הזהב שלהם הגיע לשווי יותר גדול - מהזהב של אבימלך.

ומזה ניתן להבין, שיצחק היה מליארדר גדול, וחי בעשירות מופלגת. והנה יעקב בנו הולך למצוא לעצמו שידוך, ואיך זה היה אמור להיראות? וכי יתכן שרבה תשלח אותו ריקם? הרי היא זוכרת איך אליעזר בא לשדך אותה ליצחק, והביא איתו גמלים מלאים כל טוב, כלי כסף וכלי זהב, ובוודאי שיצחק ורבה נתנו ליעקב תכשיטים לכלה, וציידו אותו בכל טוב, לפני שהלך למצוא את זיווגו, אלא שאליפז בן עשו רדף אחרי יעקב, במצוות אביו, ואמר לו, אבא צוה אותי להרוג אותך, ומה אעשה לציוויו של אבא? אמר לו יעקב, קח את כל ממוני, ועני חשוב כמת, וכך לקח לו את כל ממונו, ובכלל זה את כל התכשיטים שהיו מיועדים לכלתו, ולא השאיר לו אפילו טבעת או צמיד לתת לכלה.

הרי לנו, שיעקב אבינו חי תמיד בעושר מופלג, ורבה אמו, היה לה שני גדיים לזמזומיה בכל יום! ועכשיו כשהוא בא להתחתן, אין לו אפילו צמיד לתת לכלה! ואמרו במדרש שיעקב בתחילה הזיל דמעה על כך, ואח"כ אמר "עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ" יעקב התחזק ואמר לעצמו, גם ככה אני יכול לחיות, לא קורה שום דבר, אני יחיה לפי מה שהשם גזר עלי, כרגע הקב"ה רוצה שאני יחיה בעניות, אז אני מקבל עלי, כל מה שהשם רוצה מקובל עלי, הוא המנהל שלי, והוא מחליט עבורי איך יהיו צורת החיים שלי.

לא להיבהל מעניות

היה איזה אברך שלמד אצל, וכיום הוא ת"ח, ואמר לי שהוא זוכר שאמרתי לו בעבר כלל חשוב 'אל תיבהל להיות עני' לא נורא להיות בעניות, והוא התפעל מהמשפט הזה, ואמר את זה לכמה בעלי בתים, והם מאד התפעלו מזה, וכי האדם הוא הכסף? ומי שאין לו כסף אין לו ערך? הרי גם העני הוא בעל ערך, לא פחות מהעשיר, ובדרך כלל הוא חשוב יותר מהעשיר, ואמר חז"ל היהורו בבני עניים שמהם תצא תורה, ולכן אין מה להיבהל מעניות.

וזה הלימוד שלנו מיעקב אבינו, שירד ממצב של עשירות מופלגת, לעוני גמור, שלא היה לו כלום, ולא היה לו מה לתת לכלתו, והוצרך לעבוד שבע שנים! כדי להתחתן, ובכל זאת לא התלונן על מצבו, וקיבל באהבה את מה שהשם נותן לו, ואף הודה להשם על כל חסדיו שעשה עימו, וגם אנו יכולים ללמוד מזה, שלא נורא להיות בעניות, האדם יכול לגדול גם במצבים של עוני.

מהו מדד הערך של האדם?

היה מעשה עם ר' חיים מבריסק, שהיה רגיל לשבח את בנו ר' יצחק זאב, שהוא בקי בש"ס, והוא עילוי עצום ומעמיק גדול, בשכל ישר, ופעם שיבח אותו בפני איזה גביר, ענה לו הגביר, א"כ הוא יכול להיות רב, וכדאי לו ללמוד את השפה הרוסית, כדי שיוכל להיות בקשר עם השילטונות, ואמר לו הגר"ח לא! אני לא מלמד אותו את השפה הרוסית! אמר לו אם כך, הוא לא יוכל להיות רב, ענה הגר"ח, א"כ אני מוותר, שלא יהיה רב! אמר לו הגביר, אז מה הוא כן יהיה, אולי ראש ישיבה? הרי גם ראש ישיבה צריך לדבר עם גבירים, וכדאי שידע שפות נוספות, ענה לו ר' חיים, אם כן, אז שלא יהיה ראש ישיבה! תמה הגביר

ההוא" שעד אז לא נשכב במיטה, אלא נדרם תוך כדי לימודו, כמה שהיה צריך כדי להתקיים, ויחזור לתלמודו.

בן של מליארדר שהתחתן כמו עני

ואמר, א"כ מה יצא ממנו? ענה לו ר' חיים "הוא יהיה יהודי עני שידע ש"ס"! יהודי תלמיד חכם, בלי שום משרה, וכסף, אבל הוא 'ודע ש"ס'! הדרגה של האדם תלויה רק באישיות שלו, לא בכסף ולא במשרה, כמו ששמעתי שבאמריקה עיקר המדד של האדם, הוא לפי כמה הוא מרוויח בחודש, חמש אלף דולר, או עשר אלף דולר, זה הדבר אצלם למדוד בן אדם, זה כל הערכים שלהם, כמה כסף הוא עושה! ועל זה אמר ר' חיים לאותו גביר, אצלנו האישיות של האדם תלויה, רק בכמה הוא תלמיד חכם! כמה מסכתות הוא יודע! לא משנה הכסף והמשרה.

במסכת ברכות (מג, ב) אמרו שלאחר ברכה על שמן עם ריח, היו טוחין את מה שנשאר מהשמן, בראשו של השמש "ואם שמש ת"ח הוא טחו בכותל, שגנאי הוא לת"ח שיצא מבושם בשוק" הרי לנו שיש שמש שהוא ת"ח, והוא מוערך כמו ת"ח אחר, למרות שאין לו משרה מכובדת.

יעקב אבינו לא קיבל דירה

הנה יעקב אבינו הלך לחפש לו אישה, ונתבונן באיזה בחור מדובר, ומה היו מעלותיו, ראשית הוא בא ממשפחה עשירה מאד, וכמו שהרחבנו למעלה, והוא צפוי לירושה גדולה, וגם היה מיוחס לאברהם ויצחק שהיו נביאים, והוא עצמו היה נביא, שהשם דיבר איתו ונגלה אליו בחלום, גם היה גיבור, שגלל לבדו את האבן הכבדה, והיה יפה תואר (כמו שאמרו בבבא מציעא (פד, א) שופריה דיעקב מעין שופריה דאדם הראשון) וגם היה מתמיד גדול וישוב אוהלים, ועמל בתורה י"ד שנים ברצף, ונתאר לעצמינו, וכי היה עוד בחור אחד בכל העולם שהיה מיוחס כמוהו? וכי היה מי שהשתווה לו, מצד מעלותיו, או מצד עשרו, בוודאי שלא! הוא היה הבחור הכי מוצלח בעולם!

והנה אותו יעקב הבחור הכי מבוקש, לא קיבל שום דבר מהשוער שלו! ולא רק שלא קיבל, הוא עוד היה צריך לעבוד קשה בשביל השידוך! ואמנם היום אנחנו רואים, שבחור טוב משייבה טובה, אם לא מציעים לו דירה וקעסט מסודר, הוא לא רוצה להתחתן, ובוא נלמד מיעקב אבינו, שעם כל המעלות שהיה לו, לא ביקש שום תנאים, ורק על נישואי רחל לבד, הוא הציע ללבן שיעבוד שבע שנים! וכנראה שהבין שלבן לא יסכים בשנה או שנתיים, ולכן הציע שבע שנים, כדי לקיים מצוות פו"ר. שבע שנים זה הרבה מאד, ובכל זאת התמסר כל כך כדי להתחתן, ומה נאמר אנחנו בדורינו...

לחם לאכול בגד ללבוש

אחד מנכדי שאלני, מה הכוונה בפסוק "ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש" הרי זה ברור, שאת הלחם אוכלים, ואת הבגד לובשים, ולמה הוצרך יעקב לפרט זאת? אמרתי לו שיעקב אבינו אומר להשם, אני רוצה לחם, רק בשביל לאכול, לא בשביל לפתוח מכולת, אני רוצה בגד רק בשביל ללבוש, בקיץ ובחורף, ולא בשביל חנות בגדים, לא היה ליעקב אבינו שום דרישות, הוא לא חיפש אושר, רק לעשות רצון השם.

כל מה שעשה בעל הבית לא עשה אלא בשבילי

אספר על עצמי, שהייתי ג'כ עני מרוד בחתונה, ולא היו לנו שום אמצעים, גם לצד החתן וגם לצד הכלה, לא היה כלום, ובסוף הקב"ה עזר לי, וקניתי דירה, שבאותו זמן יצא חוק, תוכנית פלוס 3 שכל אדם היה זכאי לקבל הלוואה לקניית דירה, ועל כל שלושה ילדים היה מגיע לו עוד חדר, ומי שיש לו שישה ילדים, מגיע לו עוד שני חדרים, וכך אני קיבלתי הלוואה לדירה מרווחת, וההלוואה לא היתה צמודה למדד, ואח"כ היה אינפלציה, וירד ערך החוב כל כך, שלא היה שווה למדינה לשלוח מכתב, לתבוע את החוב, וכך נהפכה ההלוואה למתנה.

ואז עשינו חנוכת הבית ואמרתי שם "כל מה שטרח בעה"ב לא טרח אלא בשבילי" שכל החוק הזה נעשה מאת השם גם עבורי, והסיבה לחוק הזה היה אחרי מלחמת י"כ, שמפלגות השמאל הפסידו בבחירות, והם היו צריכים לפייס את העם, ולקנות חזרה את האמון, ולכן הציעו את התוכנית הזו, ואני הייתי מהראשונים לקבל את ההלוואה, ועל זה הודיתי להשם, שבכלל מה שהשם עשה את מלחמת יום כיפור, הוא הכניס בחשבון גם את זה, שאח"כ אברכים יקבלו הלוואה לדירה.

האם אפשר למנות קטן להיות שליח להדלקת נר חנוכה

שאלה: חולה שאינו יכול להדליק נר חנוכה בעצמו, האם יכול לשלוח קטן שידליק עבורו נר חנוכה?

תשובה: נראה דשפיר יכול למנות קטן לשליח עבור ההדלקה, והטעם בזה על פי המבואר בגיטין (סד, ב ובתוד"ה שאני) **שבמצוות דרבנן יש שליחות לקטן לכולי עלמא**, ולפי זה נר חנוכה שהוא מצווה דרבנן יש בו שליחות לקטן, ואף לדעת הר"ן שם דפליג, מ"מ מבואר שם בגמ' שלגבי שיתופי מבואות וחילול מעשר שני דרבנן (בעצמי שאינו נקוב) מהני מעשה הקטן לאחרים, כיון שהוא דבר שאין לו עיקר מן התורה, ולפי זה הכי נמי בנר חנוכה, שאין לו עיקר מן התורה, ש מהני בו שליחות לקטן לכ"ע.

ואמנם יש להקשות על זה ממשי"ח השו"ע (תרעה, ג) שקטן לא יכול להדליק עבור גדול, דלא אתי תרי דרבנן ומפיק חד דרבנן. ולכאורה זה היפך דברינו. ואמנם נראה שדברי השו"ע מיייר כשהדליק הקטן מבני הבית מדעת עצמו, בלא מינוי שליחות, ובאופן כזה, אם גדול מבני הבית הדליק, מהני להוציא את כל בני הבית, כיון שחובת הדלקה אינה על כל יחיד ויחיד, אלא היא חובה אחת על כל המשפחה, שתהיה בבית זה הדלקה, ובזה לא מהני הדלקה של קטן, שאם בא להוציא את הגדולים במעשה ההדלקה שלו, הוא לא יכול, כי המצווה שלו היא תרי דרבנן, ולגדול הוא חד דרבנן. אבל באופן שמינו את הקטן להיות שליח להדליק, ובא להדליק עבור הגדול, מצד שהמעשה מתייחס למשלח, בזה שפיר מהני.

[ועיין עוד בזה בספר עוטה אור על תרומות ומעשרות ח, ד]

הננו להודיע שבס"ד התחדשה הסיחה בבית הרב שליט"א רחוב מותתיהו 25 במוצאי שבת בשעה 7:15 שמינו ותחי נפשכם! עלויות הוצאת העלון והפצתו - גבוהות מאד! מי שיכול לתרום, ולהיות שותף בזיכוי הרבים - יבורך מפי עליון!

לתרומות והנצחות נא ליצור קשר טל' 054-8520-936

או דרך נדרים פלום בחיפוש 'עוטה אור'

או באמצעות הטל' 03-7630585 שלוחה 6465

ניתן לקבל את הגיליון במייל 6082566@gmail.com

ניתן להאזין לשיעורים ושיחות ממורינו הרב שליט"א

במערכת "קול יהודי מרוקו" 0747-962-335 שלוחה 2-2

וכן במערכת "קול הלשון" בקו ישיר 0733-718-148

שמעו ותחי נפשכם

מגיד דבריו ליעקב

שיחות מוסד על סדר הפרשיות

בולל דברי חיזוק והתעוררות בענייני עבודת ה'

שנאמרו במקלות על ידי

הגאון הגדול רבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת "כף החיים"

להערות והערות

ולהצטרפות לרשימת החפצה

במיל:

8542164@gmail.com

פרשת וישלח

וישלח יעקב מלאכים - מלאכים ממש

בעזרת ה' יתברך, נראה כמה ענינים בפרשה, פרשת וישלח.

וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו ארצה שעיר שדה אדום. ויצו אותם לאמר כה תאמרן לאדוני לעשיו כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי ואחר עד עתה. ויהי לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה ואשלחה להגיד לאדוני למצוא חן בעיניך. הפגישה הנוראה הזו של יעקב עם עשיו, באה ללמד אותנו לדורות הרבה לימודים, וכמו שכותב הרמב"ן (בראשית י"ב ו') כי 'מעשה אבות סימן לבנים'. ובכלל זה ש'מעשה אבות סימן לבנים' יש שני חלקים, גם שכל מה שהיה לאבות יארע גם עם הבנים, וגם על הבנים ללמוד מדרכי האבות כיצד גם הם ינהגו. ובאמת אין דור שאין בו את העשירי שלו, ובכל דור ודור עומדים עלינו ללכותינו. ויש לנו את החסד שהקב"ה מצילנו מידם, כמו שעמד חמדי לימנם של האבות והושיעם.

יעקב ועשיו נפרדו זה למעלה מעשרים שנה, אך סוף סוף חוזר יעקב לביתו, ורק עכשיו יכול לשוב כאשר יש לו בידו את הנשק בו ינצח את עשיו, 'ויהי לי שור וחמור', 'שור' זהו יוסף שטנו של עשיו, שאין עשיו נופל אלא ביד בני בניה של רחל כדרשת רבותינו (בראשית רבה ע"ג, ו' ע"ג בבא בתרא קכ"ג). 'לחמור' הוא יששכר שאמור בו 'יששכר חמור גרם' (בעל הטורים בראשית י"ב ו'). וכיון שיש ליעקב את כחו של יוסף הצדיק ואת כחו של יששכר, שזוהו כח התורה עתה יכול הוא לשוב אל ביתו בלא לפחד מכל הקמים עליו.

רש"י מביא כאן את דברי רבותינו (בראשית רבה, ע"ה, ד'), שהמלאכים ששלח יעקב לעשיו, היו מלאכים ממש. הפירוש של המילה 'מלאך' - היא שליח. לכל שליח ניתן לקרוא 'מלאך'. ולזה מפרש רש"י, שלא תטעה לומר שיעקב שלח סתם שליחים, אלא דע כי היו אלו מלאכים ממש.

וכי מהיכן היו לו ליעקב מלאכים שיכול היה לשלוח אותם? היה לו בית חרושת לייצור מלאכים? והתשובה היא שאכן כן. כל אדם יש לו כזה בית חרושת, כי במעשיו הטובים יוצר מלאכים טובים, ולהיפך חלילה. אדם שיושב ועוסק בתורה שעה אחת, עם כל גדרי מצות תלמוד תורה, באימה ובידארה ולשמה, ברא לו באותה השעה למעלה מעשרת אלפים מלאכים! כדכתב רבינו החפץ חיים ז"ל בספר תורת הבית (פ"ב ופ"ג).

יעקב אבינו בחיר שבאבות, היו לו מלאכים שיכל לשלוח אותם. מהיכן? - מתורתו וממצוותיו.

ואת הדברים האלו שולח יעקב ביד המלאכים לומר לעשיו, דע, כי עם לבן גרתי, אבל לא למדתי ממעשיו הרעים ותרג"ג מצוות שמרתי, ונשארתי דבוק בה' יתברך, ועוד זאת עכשיו יש לי 'שור וחמור', את כח יוסף הצדיק ואת כח התורה של יששכר. ועשיו יודע מהם מלאכים, שכן גדל בבית יצחק אבינו ועל ברכי אברהם, אך עם כל זאת אומרת התורה:

שמה נתלכלכתי בחטא

וישובו המלאכים אל יעקב לאמר באנו אל אחיך אל עשו וגם הלך לקראתך וארבע מאות איש עמו. ומביא רש"י בשם רבותינו במדרש (בראשית רבה, ע"ה, ז'): אתה אומר אחי הוא, אתה קורא לו אחי, 'באנו אל אחיך', אבל הוא נהג עמך כעשיו הרשע, עודנו בשנאתו. אמנם עברו שנים על גבי שנים מאז מעשה מכירת הבכורה והברכות, אבל אף על פי כן לא כהתה שנאתו עליך במאומה, ועדיין נשאר הוא בגדר של 'עשיר'.

ויירא יעקב מאד ויצר לו. כששומע יעקב אבינו את התשובה הזו שהשיבו לו המלאכים, ונודע לו שעשיו עודנו בשנאתו והוא בא יחד עם פלוגה גדולה, ארבע מאות איש עמו, 'ויירא יעקב מאד'. ומדוע? מה יש לו לפחד? על מה החרדה הגדולה של יעקב אבינו, בחיר שבאבות?

רש"י בהמשך מפרש ממה היה החשש של יעקב. על הפסוק 'קטנתי מכל

החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך', מפרש רש"י: "נתמעטו זכויותי על ידי החסדים והאמת שעשית עמי, לכך אני ירא שמא משהבטחתי נתלכלכתי בחטא, ויגרום לי להמסר ביד עשו".

הבה ונתבונן. המלאכים ששלח יעקב שבים אליו ואומרים לו, בא עשיו וארבע מאות איש עמו, ויעקב אבינו מבין טוב טוב למה הם באו. הם לא באו לשבת אתו לאכול ארוחת צהרים נכבדה... לכל היותר אולי באו לסעודת סיום... ללכות את יעקב.

יעקב רואה שלמרות שעברו שנים רבות עדיין עומד עשיו בשנאתו ועומד בהבטחתו להרוג אותו, ויעקב אבינו לא ירא ולא מפחד מזה כלל. ממה הוא דואג? 'שמה נתלכלכתי בחטא'. ובאמת, גם לא כתוב שמא נתלכלכתי ב'חטאים', אלא 'חטא', אפילו חטא אחד. והאבן עזרא מוסיף, מאיזה חטא? - במחשבה. לא דאג יעקב על שמא ואולי חטא חטא במעשה, אבל פחד שמא חיסר במחשבה, ומחמת זה התלכלך ויגרום הדבר שיימסר ביד עשיו.

בפרשה הקודמת, כתוב שיעקב בעת שהיה בהליכתו אל בית לבן, 'זיכב במקום ההוא'. ישן במקום בית המקדש. והתרגום יונתן שם מונה חמש ניסים שהיו ליעקב באותה השעה.

ומוסיף התרגום: "ענין ואמרין בשעה שהיה יעקב אבינו ישן, היו אומרים המלאכים, אותן חמון יעקב חסידא, בואו ותראו את יעקב החסיד, דאיקונין דיליה קביעא בכורסי יקרא דהויתון מתחמדין למחמי יתיה". כל הזמן 'הויתון' מתחמדין למחמי יתיה' - רציתם והשתוקקתם לראות את פני יעקב, אבל לא הייתם יכולים להביט בו בשעה שהיה ער ועוסק בתורה. אבל עכשיו שהוא ישן, בואו ותראו אותו, זו ההזדמנות שאפשר להביט בו.

בגמרא אמרו (סוכה דף כ"ה): "שמונים תלמידים היו לו להלל הזקן. גדול שבכולם יונתן בן עוזיאל, קטן שבכולם רבן יוחנן בן זכאי. אמרו עליו על יונתן בן עוזיאל בשעה שיושב ועוסק בתורה כל עוף שפורח עליו מיד נשרף". למה כל עוף הפורח היה נשרף? - מפרש שם הריטב"א בחידושו, כי במקום שהיה לומד יונתן בן עוזיאל היתה השראת שכינה כמעמד הר סיני, וכמו שבהר סיני בשעת מתן תורה אף אחד לא יכל להיות עליו מרוב ריבוי הקדושה והשכינה ששרתה שם והאש הייתה שולטת, כך גם הזמן שעסק יונתן בן עוזיאל אז בתורה הרי הוא כמו מתן תורה עצמו.

ויש מפרשים עוד במה שאומרת הגמרא ש"כל עוף הפורח עליו מיד נשרף", שהכוונה בזה לרבות את המלאכים. הרי בפסוק כתוב (קהלת י, כ') 'עוף השמים יוליד את הקול ובעל כנפים יגיד דבר', ואמרו רבותינו (דברים רבה ה, י) שהכוונה למלאכים, וממילא כשאמרו 'כל עוף היה נשרף' הכוונה אפילו למלאך. הזאת משום שכל כך היה ריבוי השכינה והקדושה בעת עסקו בתורה של יונתן בן עוזיאל, שגם מלאכים לא יכולים היו להתקרב לשם.

ואם אצל יונתן בן עוזיאל היה כך, הרי קל וחומר שאצל יעקב היה גם כן כך ובכפל כפלים. ולכן היו המלאכים אומרים, עכשיו שיעקב ישן זהו הזמן שאפשר לבוא ולראות אותו, בואו. 'בכן שאר מלאכי קדישיא דה' נחתין למסתכלא ביה', באמת באו כל המלאכים להסתכל בו. כאן רואים אפס קצחו של מעלתו יעקב אבינו בחיר שבאבות, שאפילו מלאכים לא היו יכולים להיות במחיצתו.

והנה כאן אנו רואים איך יעקב אבינו יושב וירא וחרד. מה יש? הרי הקב"ה הבטיח לו 'ושמרתיך בכל אשר תלך', ומה לו לדאוג? - שמא נתלכלכתי בחטא. לולי זה באמת הוא לא חושש מעשיו, ולא חושש מארבע מאות איש עמו. אבל עומד יעקב וחושש פן יש איזה חטא קל בידו, חטא במחשבה, וחטא זה יפסיד ממנו את הכל.

כאן אנחנו למדים כמה חטא אחד, ואפילו אם הוא במחשבה בלבד, כמה

הפסד הוא יכול לגרום. ואם יעקב אבינו בחיר שבאבות, שמלאכי השרת היו מתחמדין ומשתוקקים לראותו, כל כך ירא וחרד חרדה גדולה מפני החטא, אכן מה נענה אבתריה.

כל אחד צריך להתבונן היטב בדבר הזה. יעקב אבינו לא חושש מעשיו כי הוא זה, הוא יודע שגם אם יבוא השונא הכי גדול שלו עם אנשים מרובים על מנת להורגו, הם לא יוכלו לפגוע בו בקצה הציפורן כיון ש'ה' שומר עליו, אבל אם התלכלך בחטא אחד, הגם שהוא יעקב אבינו, האדם הגדול בענקים, מי יודע מה יהיה. לא עשיו ממית אלא החטא ממית.

ונראה מעט מדבריו של רבי לייב חסמן זצ"ל (אור יהל וישלח): **אנו עומדים ותמהים על הפחד הזה, כי אין לנו מושג מה הוא רוחניות ומה זה חטא.** פעם הגיע אלינו מיישור וסיפר שהוא מפחד בגלל העבירות שבידו? לא שמענו. תמיד יש לאדם סיבות אחרות למה הוא מפחד. פעם הוא מפחד מהשכנים ופעם הוא מפחד ממס הכנסה, מפחד מפלוגי ומאלמוני, אבל האם שמענו אדם אומר, אי לי ואבוי לי שנכשלתי באיזה איסור חס ושלום ועכשיו אני נורא מפחד מזה? לא שמענו כזאת מעולם. מה הוא אומר? 'בעזרת ה' יהיה טוב יהיה בסדר'.. למה? מה יהיה? יהיה ראש השנה.. עוד מעט יבוא ראש השנה ואעשה תשובה.

והנה, אנחנו נמצאים חודשיים וחצי מאז תחילת השנה, כל אחד יראה ויבחן האם באמת היה לו הארה בימים הנוראים שהוא לקח עמו למשך השנה כולה? האם באמת הוא שומר את כל הקבלות שקיבל על עצמו בימים הנוראים ונהפך לאיש אחר? האם לכל הפחות אנחנו דואגים על זה, ידאים ומפחדים מהחטאים שבידינו? או שרק מהחיסרון בבנק אנו חוששים..

למה זה כך? למה אנחנו אין דעתנו על עבירות שבידינו, ודואים אנו איך המבט של יעקב אבינו היה הפוך לגמרי? דוקא מעשיו וארבע מאות איש הוא לא מתיירא, אבל מחטא שבידו "יירא יעקב מאד".

אומר רבי לייב, אל תתמה על הפחד הזה של יעקב, כי אנחנו אין לנו מושג מה זה רוחניות ומה זה חטא. אבל יעקב אבינו האדם שבמרכבה הוא ידע והבין זאת, הוא ידע מהו חיסרון של חטא אחד, ואיך חטא אחד במחשבה יכול לגרום ולבטל את כל ההבטחות הטובות שהבטיח לו ה'. וזה הערה נוראה, כשאדם מתבונן ורואה איך היו רבותינו ואבותינו חרדים וחוששים מחטא שבידם.

מביא רבי לייב את המעשה המפורסם, המובא בגמרא במסכת סנהדרין (דף קא.), בדבי אליעזר ורבי עקיבא.

רבי אליעזר, הוא רבי אליעזר הגדול - רבי אליעזר בן הורקנוס, שהיה תלמידו הוותיק של רבן יוחנן בן זכאי ורבו של רבי עקיבא. הגמרא במסכת סוכה (כח.) מפליגה הפלגות עצומות ביותר במעלותיו של רבי אליעזר הגדול, ואין אחד שסיפרו עליו שבחים והפלגות כמו שאמרו על רבי אליעזר.

ומספרת הגמרא בסנהדרין (ק"א ב) שבשעה שרבי אליעזר חלה נכנסו תלמידיו לבקרו. אמר להם רבי אליעזר: **חימה עזה יש בעולם.** 'חימה' מלשון כעס, כמו שמפרש רש"י, "על עצמו היה אומר, שכעס עליו המקום והכביד חליו". כיון שראו התלמידים שהכביד חליו של רבי אליעזר, התחילו בוכים. תלמיד שכל תורתו ממנו, ואוהב את רבו אהבת נפש, רואה את רבו שרוי בצער גדול - בוכים.

והיה רבי עקיבא משחק. רבי עקיבא שהיה גם הוא תלמידו של רבי אליעזר כמו שאמרנו, לא די שלא ראו עליו שהוא בוכה, אלא היה עוד שוחק ושמה. אמרו לו חבריו, עקיבא למה אתה משחק? על מה השמחה הזו? - אמר להם וכי מפני מה אתם בוכים. עד שאתם שואלים אותי למה אני משחק, תגידו אתם למה אתם בוכים. אמרו לו: אפשר ספר תורה שרוי בצער ולא נבכה? אנחנו לא מבינים ולא יורדים לסוף דעתך. הרי ספר תורה שרוי בצער, גדול הדור, רבינו המובהק, סובל ומצטער, ואנו לא נצטער? - אמר להם לכן אני משחק. בדיוק הפוך, אותו הדבר שגורם לכם להיות בצער ולבכות, לי הוא גורם את השחוק. כל זמן שהייתי רואה את רבי שאין ינו מחמיץ ואין פשתנו לוקה ואין שמנו מבאיש ואין דובשנו מדביש אמרתי שמא חס ושלום קיבל רבי עולמו, כל זמן שראיתי שהרב שלי שרוי בשלווה, היין שעושה יוצא מוצלח ומתוק, אז הייתי שרוי בדאגה. אז הייתי בוכה. כאשר הייתי רואה את רבי אליעזר שם את הפשתן במים לרכך אותו כדי לעשות ממנו בד, ולא לוקה אלא יוצא טוב ומשובח, אז הייתי יושב ודואג. למה? - הייתי אומר שמא חס ושלום קיבל רבי עולמו. ומפרש רש"י: "שמא קיבל את כל שכרו". לזה הייתי יושב ודואג אולי הרב שלי קיבל פה בעולם הזה את כל שכרו שמגיע לו לעולם הבא.

אבל עכשיו, אומר רבי עקיבא, שאני רואה את רבי בצער, אני שמח. פירש רש"י: "עכשיו שאני רואה את רבי בצער, ושכרו משתמר לעולם הבא לכן אני

שמח". לכן אני להיפך מכם, בשנים שעברו, כשאתם הייתם שמחים טובי לב, אז אני הייתי בוכה. אבל עכשיו שאתם בוכים, דוקא עכשיו אני שמח ואין לי עוד דאגה, כי יודע אני שהולך רבי אליעזר אל בית עולמו וכל שכרו שמור עמו לעולם הבא.

אמר לו רבי אליעזר רבי אליעזר שמע את המשא ומתן שבין התלמידים ובין רבי עקיבא, עקיבא כלום חיסרתי מן התורה כולה. הרי אמרת שהיית יושב ודואג אולי אני מקבל את שכרי בעולם הזה, וכי חיסרתי מן התורה כולה? עשיתי איזה דבר שלא כהוגן, שבגללו הייתי צריך להפסיד את זכותי לעולם הבא וליתול את שכרי כאן בזה העולם השפל? - אמר לו רבי עקיבא למדתנו רבינו, כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא. אלו היו דברי רבי עקיבא לרבו הגדול.

והדברים מבהילים ונוקבים את הלב עד בית חללו. הלא זהו שיג ושיח בין תנאים קדושי עליון, "זוטי דאית בכו מחיה מתים" (עבודה זרה י.), הקטנים שבתנאים היו מחיי מתים, וכל שכן הגדולים שבחבורה כמו רבי אליעזר ורבי עקיבא מעתיקי השמועה. והנה כאן יושב רבי עקיבא שהנחיל לנו את כל התורה כמו שאומרת הגמרא (יבמות סב: סנהדרין פג.) ביחד עם רבו רבי אליעזר שנתן לו את כל התורה כולה, ועל מה הדיבורים ביניהם? שמא ואולי רבי אליעזר אכל את שכרו בעולם הזה.

כשרבי עקיבא רואה את רבו, התנא האלהי רבי אליעזר הגדול, שכמו שאמרנו, רק עליו מוזכר שהיה נכנס לבית המדרש הראשון ויוצא האחרון, שהאבן עליה ישב דומה להר סיני, חולה ומתפתל ביסורין, - עומד ושמח על צער רבו. למה? כי חשש תמיד שמא למרות שיש לרבי אליעזר כל כך הרבה זכויות לאין קץ, מכל מקום אולי בכל אופן היה לו איזה חטא שמחמתו הפסיד את כל שכרו לעולם הבא. רק עכשיו, שראה שרבו לא נהנה מהעולם הזה, ואדברו הוא סובל ומתייסר, היה שמח.

והנה, צריכים להתבונן ולהעמיק עוד בדבר. מבורא אם כן, שרבי עקיבא חשש פן קיבל רבי אליעזר את שכרו בעולם הזה. ובכן, מי הוא זה שאוכל את עולמו פה, ונותן לו הקב"ה את שכרו בעולם הזה?

אומר הפסוק בפרשת ואתחנן (דברים י.) 'ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו'. ומפרש רש"י שם: "בחיי משלם לו גמולו הטוב כדי להאבידו מן העולם הבא". נורא נוראות. אדם מגיע לעולם הבא ומקווה לקבל את שכרו הטוב על מעשיו הטובים שעשה, ומגלה שאת כל שכרו כבר ניצל וקיבל בעולם הזה, אשר כל תענוגיו לא שווים מאומה ביחס לתענוג הנשמה רגע אחד בעולם הבא.

ובמי נוהג כך הקב"ה? - "לשונאיו". כך אומר הפסוק. ומה דאגו רבי אליעזר ורבי עקיבא! רבי עקיבא חשש שמא רבי אליעזר אוכל את זכויותיו בעולם הזה, מפני ששמא גם הוא בגדר הזה!

התקנה היחידה - לימוד המוסר

אומר רבי לייב זצ"ל, תסמנה שערות ראש ויזעזעז וימס לב מבין בפחד פחדים מכל זה מהו חטא ועד היכן מגיע. אנחנו יושבים שאננים. אדם אומר מה חסר לי? אני לומד ומתפלל, עושה חסדים ונותן צדקות. אבל כאן אנחנו רואים ממה חששו התנאים הקדושים, ממה יעקב אבינו שהיו המלאכים מתחמדין לראותו היה יושב ודואג, שמא נכשל בחטא אחד, במחשבה.

והתקנה הראשונה שלנו בדבר הזה היא עצם הידיעה המוחשית בדבר הזה. כל בעלי המוסר אמרו, חולה שיועד שהוא חולה יש עוד סיכויים שיבריא, למה? - הוא יכול לדאוג לעצמו, הוא ילך להשיג רופא טוב, ורפואה טובה למכתו. אבל חולה שלא יודע בכלל שהוא חולה אינו ואבוי לו. הוא אומר מה אני צריך ללכת לרופא, הרי אני בריא! - ואז ביום אחד בהיר מתגבר עליו החולי ונמצא מת חלילה. לכן כשאדם יודע את המציאות שלו איפה הוא עומד, הוא יודע מה לעשות ומה לבקש, איזה מזור לחוליו ואיזה רפואה לחטאיו.

לכן אסור לאדם ללכת בעינים עצומות, ועליו ראשית כל להכיר את עצמו. איך אדם מכיר את עצמו? - בלימוד מוסר קבוע ותמידי, אשר פוקח את עיני האדם ומעמיד אותו על מצבו.

הגמרא אומרת כיון שעשה אדם עבירה ושנה בה נעשית לו כהיתר. זו הסיבה האמיתית לכן שאנחנו לא מזדעזעים מחטא. זה נעשה בעינינו כהיתר חס וחלילה. והפתרון בדבר הזה הוא אך ורק על ידי שקידה בתורה, שמקרב את האדם להקב"ה ומקדשת אותו, וזה יביא אותו להיות ירא וחרד מן העבירות. וכמו שאמרנו, לימוד המוסר הוא ראש וראשון בסדר הלימוד, ועליו אסור לוותר. (ועיין משנה ברורה סימן א' אות י"ב וסימן תר"ג אות ב' ועוד). כל יום צריך שיהיה בו לימוד מוסר ועריכת המחשבות לעבודת ה' כמו שכותב רבינו יונה ז"ל בשערי תשובה (ש"ב אות א' ואות ט' וי"ג אות ט"ז ועוד), וז' יהיה בעזרנו.

פרשת וישלח תשפ"ג

מישכתי התורה

הליכות חיים

בס"ד

לאבי החתן אין לשלם, האם החתן חייב?

שאלה א

שדכן הציע שידוך להורי בחור, והפגיש את הצדדים, והשידוך יצא בשטו"מ לפועל. יומיים לאחר מכן, הפסיד אבי החתן את כספו בעסקה כושלת שעשה, וכעת אין לו כסף לשלם לשדכן את שכרו.

האם החתן חייב לשלם לשדכן את שכרו כשהיה לו כסף, ובפרט שלמעשה הוא הנהנה העיקרי מעבודת השדכן?

שאלה ב

הורי תלמידה בסמינר התחייבו לשלם שכר לימוד עבור ביתם, אך לבסוף עקב בעיות כלכליות לא שילמו זאת. האם הבת שעובדת כעת במשרה, שהתקבלה אליה רק בגלל לימוד המקצוע בסמינר, צריכה לשלם זאת?

שאלה ג

אדם שכר קבלן להוסיף לדירתו שני חדרים ומרפסת. אך לפני סיום עבודתו, פשט הקבלן את הרגל וברח לחו"ל, כשהוא חייב לפועלים היהודיים שכר עבודה עבור שלושה חודשים. וכן חייב כסף רב לחנות שקנה אצלה את חומרי הבניה, עמם בנה את ההרחבה.

כעת הפועלים, ובעל החנות תובעים את בעל הדירה שישלם להם את חוב הקבלן, מאחר והוא נהנה מעבודתם ומחומרי הבנין שנקנו לדירתו.

מה הדין בכל השאלות הללו, והדומים להם?

תשובה

א. בנידון השאלה הראשונה, מעיקר הדין מחמת חיובי שכירות פועלים - הורי החתן בלבד חייבים לשלם לשדכן, והחתן - פטור מלשלם לשדכן את דמי השידוך.

אמנם מכיון שידוע ומפורסם, ששדכן שלא קיבל את שכרו מושלם, עלול להיות לזוג בעיות בזרע של קיימא או בעיות אחרות, לכן מסיבה זו, אם ההורים לא שילמו לשדכן - כדאי מאד לזוג לשלם לו את דמי השידוך, למרות שבדין הוא לא יכול לתובעם על כך.

ב. בנידון השאלה השנייה - התלמידה פטורה מלשלם לסמינר את שכר הלימוד.

אמנם הנהלת הסמינר רשאית למנוע מהתלמידה קבלת תעודה או כל אישור אחר על הלימוד אצלם, כל זמן שלא ישולם להם שכר הלימוד במלואו.

אך אם התלמידה חתמה לסמינר בתחילת לימודיה על התחייבות, שאם הוריה לא ישלמו את מלוא שכר הלימוד, היא מחויבת בכך, במקרה זה - חל גם עליה החיוב לשלם את שכר הלימוד.

ג. בנידון השאלה השלישית, אם הבונה שילם לקבלן מה שחייב לו - פטור הבונה מכל תשלום עבור הפועלים, ועבור החנות ממנה נקנו חומרי הבניה לדירתו.

אך אם הבונה חייב עדין כסף לקבלן עבור הבניה שנעשתה עד כה בדירתו, במקרה זה מדין שיעבודא דרבי נתן צריך הבונה לתת את הכסף שחייב לקבלן, לכל הנושים שלו, ושיחולק ביניהם.

מקורות

כתב הר"ן בנדרים (לג: סד"ה אפילו תימא וכו'), שמי שמפרנס את אשת חברו סתם - אינו נותן לה לשם מתנה אלא בתור הלואה, כדי שיוכל לגבות אח"כ את השווי הזה מבעלה שחייב במזונותיה.

אך אם מסיבות שונות לא יוכל לגבותם מבעלה - פטורה האשה מלשלם עבור מה שנתן לה - למרות שהיא נהנתה מכספו. מאחר ומראש כשפרנסה ידע שאין לה נכסים לגבות מהם חובו, וממילא דעתו היתה שיגבה את חובו אך ורק מבעלה ולא ממנה.

וגם מדברי הרמ"א (חומ"ס סי' רסד, סוף סעיף ד) מוכח, שמי שהנהנה את חברו בדבר ששווה כסף, הדין הוא - שיוכל לגבות ממנו כסף בתמורה להנאה זו, ובתנאי - שדעת המנהנה מראש היתה לגבות זאת ממנו, ועל דעת כן הנהנה אותו. אך אם כשעשה את פעולתו לא חשב לגבות מהנהנה כל תמורה כספית עבור ההנאה שגרם לו - פטור הנהנה מלשלם לו, למרות שקיבל ממנו הנאה ששווה כסף.

המכנה המשותף לשלושת השאלות

לאור האמור, המכנה המשותף בכל שלושת השאלות הינו: שהשדכן, הנהלת הסמינר, פועלי הבנין ומוכר חומרי הבנין, דעתם מראש היתה - לגבות את חובם מאדם מסוים שעבורו הם עבדו, ולא ממי שקיבל בפועל את ההנאה, כי ידעו שאין לו שום עסק עמם, ולא מתחייב לשלם להם כסף עבור ההנאה שקיבל מהם. ולכן נחשב הדבר - שהם מחלו מראש למקבל ההנאה על החיוב הכספי. לפיכך אם מסיבות שונות אין להם אפשרות לגבות אחר כך את חובם מהאדם שהתחייב לשלם להם - לא יוכלו לגבות חוב זה ממקבל ההנאה בפועל.

מי משלם דמי השדכנות?

לפיכך מאחר והמנהג הוא - שההורים משלמים לשדכן את דמי השידוך ולא הזוג - אם כן על דעת כן עשה השדכן את עבודתו, ולכן אם ההורים לא שילמו לו לבסוף - פטורים הזוג מלשלם לו.

אבל מאחר וידוע ומפורסם מגדולי ישראל בדורות האחרונים, וכן הוכח במקרים רבים, שכשלא שילמו לשדכן את מלוא שכרו כראוי [או אם היו כמה שדכנים ולא שילמו לכל אחד כפי שמגיע לו] נגרמו בעיות לזוג, לפיכך, מסיבה זו כדאי מאד לזוג לשלם לשדכן שכר עבודתו כמקובל. ואע"פ שהשדכן אינו יכול לתובעם בביה"ד על כך, כי כאמור מעיקר הדין הם פטורים מלשלם לו.

אמנם נוסף, שבשידוכים של מבוגרים וכדומה, שהזוג מתעסקים לבדם בשידוך, במקרים אלו השדכן עובד מראש על דעת שהזוג ישלמו לו את דמי השידוך.

מי משלם שכר לימוד?

גם בנידון תשלום שכר לימוד, דעת הנהלת הסמינר, הישיבה, או כל מקום חינוך אחר - לגבות את שכר לימוד של התלמידים הצעירים מהוריהם בלבד - ועל דעת כן לימדו אותם. ולכן גם אם לבסוף ההורים לא שילמו זאת - פטורים התלמידים גם כשיגדלו מלשלם שכר זה. אא"כ רוצים לעשות לפנים משורת הדין ולשלם במקום הוריהם.

אולם מאחר ובמקביל הנהלת הסמינר לא התחייבה לתת לתלמידה תעודה או כל אישור לימודים אחר ללא קבלת שכר הלימוד במלואו, לכן היא רשאית שלא לתת את התעודה לתלמידה, למרות שהתלמידה לא חייבת להם את שכר הלימוד במקום הוריה.

מי חייב לפועלים שכר עבודה?

וכן בנידון הפועלים ובעל החנות, הם ידעו מראש שכל החיוב הממוני שיש להם עבור עבודתם או עבור קניית הסחורה הינו - רק כנגד הקבלן שמעסיקם, ואין להם שום דין ודברים עם האדם שעבדו בו. לפיכך, אם הבונה שילם לקבלן את חובו, אין לזה שייכות לנידון זה, וודאי שהוא פטור מלשלם פעמיים עבור בנייתו. והנידון הוא רק אם הבונה עדיין חייב כסף לקבלן, והקבלן חייב כסף לפועלים, ולמוכר חומרי הבנין וכדומה, שמדין שיעבודא דרב נתן, מבואר בגמ' כתובות (יט.) ונפסק בשו"ע (ח"מ סי' פא.) שחייב הבונה לשלם את הכסף שחייב לקבלן - לכל נושי הקבלן, ולא רק לאותם שעבדו עבורו. והנושים יתחלקו ביניהם בכסף כמבואר בחו"מ (סי' קד) וע"ש.

למי שייכת סחורה שנקנתה, ועדיין לא שולם עבורה

אולם אם מונחת בדירת הבונה סחורה שנקנתה בחנות שהקבלן לא שילם עבורה, וגם הבונה לא שילם עבורה לקבלן, במקרה זה בטל המקח, והסחורה נשארת שייכת לבעל החנות בלבד.

ובנידון זה מכיון שהבונה לא שילם עבורה, לא שייכת כאן תקנת השוק שקיימת לגבי מי שקנה מגנב סחורה גנובה.

לפיכך רשאי בעל החנות לקחתה לעצמו, והיא לא משועבדת לשאר בעלי החובות של הקבלן, כמבואר בנתיבות (סי' קצ, ס"ק ו) ובתשובת הרי"ף שהביא שם. וכן הובא בב"ח (סי' צו, ס"ק כ) שישנו מנהג כזה שהתקבל בועד ארבע ארצות. וכתב הקצות (סי' צט ס"ק א) שכך נוהגים להורות להלכה ולמעשה, וכן הורה שם הנתיבות בחידושים (סי' קב) ועוד מהפוסקים.

מסרים ורעיונות בפרשת השבוע

כוונת יציאת לאה ודינה, ושכרן

כתוב בתורה (פ' לד, א) "ותצא דינה בת לאה" ופי' רש"י בשם המדרש וז"ל: בת לאה - ולא בת יעקב. אלא על שם יציאתה נקראת בת לאה, שאף היא יצאנית היתה שנאמר (ל, יט) "ותצא לאה לקראתו" [הכוונה - לקראת יעקב בעלה] ועליה משלו משל, כאמה - כך בתה. כלומר, כמו שלא היתה יצאנית כך בתה דינה היתה יצאנית ע"כ. מדברי חז"ל אלו משמע, שלא אמו לא התנהגה כראוי כשיצאה לקראת יעקב בעלה, ולכאורה הדברים צריכים ביאור, דהלא כוונת לאה היתה רק לשם שמים וכדברי האור החיים הקדוש (ל, יט) וזת"ד: כי מידת חסידות עשתה לאה שלא חיכתה שיעקב יכנס לאהל רחל ואז תוציאנו משם, כי באופן כזה, היה נגרם לרחל צער וקנאה גדולה, לפיכך יצאה לאה לקראת יעקב. ומסיים שם: שאין זה - אלא מידה טובה וחסודה וכו', ולכן גם הקב"ה סייע לה בעיבור אותו הלילה, ונולד יששכר שהוא עמוד התורה, כמבואר שם ברש"י בד"ה בלילה הוא, וע"ש. ולפי זה קשה, למה נחשבת יציאת לאה שהיתה לשם שמים כפגם בצניעות?

ביאור חטאו של ראובן

ונראה לבאר את הדברים בס"ד על פי הגמ' בשבת (נה) שביארה את חטאו של ראובן, וממילא נלמד משם לנידון דנן. וז"ל הגמ' שם: אמר שמואל בר נחמני אמר ר' יוחנן, כל האומר ראובן חטא - אינו אלא טועה וכו', ואם כן מהי כוונת הפסוק "וישכב את בלהה פלגש אביו" מלמד, שבלבל מצעו של אביו [כלומר חטאו היה, מחמת שהוציא את מטת יעקב מאהל בלהה], אלא שמעלה עליו הכתוב - כאילו שכב בפועל עמה. אחרים אומרים [יתכן שזה ר' מאיר] שמזה שקוראים את המילה "יצועיי אביו" עם שני יודים למרות שכתוב יצועי עם יוד אחת, הכוונה הוא, שראובן בלבד שני מצעות, אחד - של השכינה, ואחד של אביו ע"כ הגמ'.

ופירש רש"י שם בד"ה אחד של שכינה וז"ל: כך היה יעקב עושה, בארבע אהלי נשיו - מעמיד מיטה לשכינה, ובאותו אהל שהוא רואה בו את השכינה - הוא בא ולן באותו הלילה ע"כ. כלומר, יעקב אבינו הכין מראש בכל אהל של ארבעת נשותיו מיטה נוספת עבור השכינה, וכשבא בערב מהשדה התבונן מעל איזה אהל השכינה נמצאת, ולאהל הזה הוא נכנס באותו הלילה. לפיכך כשראובן הוציא את מיטת השכינה מאהל

בלהה, הוא פגע בשכינה, מחמת שלקח חפץ שיוחד עבורה בלבד, מעין - מעילה בקודשים. וכמו כן הוא פגע בשכינה, שהרי את השיקול שלו שלא לאמו חשבה יותר מבלהה גם השכינה הקדושה יודעת, ואם למרות זאת הקב"ה יחליט שיעקב ישן באותו לילה באהל בלהה, איך שייך שראובן יאמר כביכול לקב"ה, שהחלטתו לא נכונה וצריך לעשות אחרת? כמו כן הוא פגע ביעקב אביו, שעשה מעשה שמראה, כאילו הוא מבין טוב יותר מאביו כיצד להתנהג, וזה בכלל האיסור של "מקלה אביו". ובגלל המעשה החמור שעשה ראובן כתבה עליו התורה, כאילו הוא חי עם בלהה באותו הלילה באיסור, למרות שראובן הצדיק לא עשה שום מעשה איסור עם בלהה, אלא רק מנע את האישות של יעקב עם בלהה באותו הלילה.

לאור האמור נמצאנו למדים, מהי הטענה כלפי לאה אמנו. ודאי שלא לה הצדיקה והחסידה ביציאתה לקראת יעקב בעלה - כוונתה היתה רק לשם שמים, וכדי שרחל אחותה לא תפגע חלילה, וכדברי האור החיים הקדוש. אולם אמרו חז"ל, מאחר ולא זכתה וקנתה ע"פ הדין שיעקב יישן באוהל שלה באותו הלילה, וכלשון הפסוק "כי שכר שכרתיך [מרחל] בדודאי בני", א"כ ודאי שגם השכינה היתה שורה באותו לילה על האהל שלה ולא על האהל של רחל, וכפי שאכן קרה בפועל, שהקב"ה סייע לה בעיבורו של יששכר. ולפי האמור, כשיעקב היה מתקרב לאהלי נשותיו, היה רואה שהשכינה נמצאת באותו הלילה מעל האהל של לאה, וממילא הוא ודאי היה נכנס לשם, ולכן לא היתה צריכה לאה לפגוע, לפי דרגתה הגבוהה, בגדרי הצניעות, ולצאת מאהל לקראת יעקב למרות שהתכוונה לשם שמים.

הסיבה למה יצאה דינה לרשות הרבים

ונראה לבאר בס"ד שגם כוונת דינה היתה לצורך מטרה חיובית, וכמעט שהיתה אנוסה לצאת מאהל לרשות הרבים. ונסביר זאת בקצרה בלבד, על פי דברי האור החיים הקדוש בספר דברים, פ' כי תצא (כ"א) כדלהלן. כשיצר הקב"ה את אדם הראשון, היו כלולים בו כל נשמות הצדיקים שיהיו בעולם במשך הדורות. אולם לאחר חטאו, חלק מנשמות אלו נלקחו ממנו בשבי ע"י הטומאה, והיא שיכנה אותן בגופות הגויים כדי שלא יוסיפו תורה וקדושה בעולם. אחת מהנשמות שנשבו היא נשמת התנא - רבי חנינא בן תרדיון [שהיה מעשרה הרוגי מלכות], והיא שכנה בשבי כאשר בבית האסורים בגופו של שכם בן חמור. דבר זה רמוז בראשי תיבות של המילה "ר-ח-ב-ת" בפסוק בבראשית (ל"ב, כ"א) "והארץ הנה - רחבת - ידיים". ונשמה זו שאפה לצאת מהשבי מהגוף הטמא ולהגיע לקדושה והנה אחת מהדרכים שגורמים לנשמה זו לעבור לקדושה היא - באמצעות האישות שבין דינה לשכם. וזהו מה שכתוב בפסוק (ל"ב, כ"א) "ותדבק נפשו בדינה". נמצא שנשמת רבי חנינא בן תרדיון היא זאת שיצרה לדינה חשק ודחף מיוחד שתצא מאהל לרשות הרבים, כדי ששכם יקחנה משם לאישות, וע"י כך תעבור הנשמה לגוף הקדוש של דינה. והיא הנשמה שדבקה בדינה בזמן האישות עם שכם. וגם כל זה רמוז בפסוק שם (ל"ב, כ"א) "שכם בני - חשקה - נפשו בבתכם". לפיכך אע"פ שמחמת

התוצאה החיובית שנגרמה מיציאת לאה ודינה

והנה מאחר והתבאר, שמעשיהן של האם ובתה היו לשם שמים למרות הפגם המסויים שהיה בכך - הקב"ה לא קיפח את שכן על כך, ולא לאה אמנו זכתה שכתוצאה מהיציאה הנ"ל נולדו לה שני שבטים - יששכר וזבולון. כמו כן גם דינה זכתה שכתוצאה מיציאתה, התעברה בה נשמת רבי חנינא בן תרדיון, ונולדה לה בת בשם אסנת שנישאה אח"כ ליוסף כמבואר בתרגום יונתן ב"ע (פ' מא, מ"ה), ומאישות זו נולדו להם גם כן שני שבטים שהם: אפרים ומנשה ששקולים - כראובן ושמעון כמבואר בברכת יעקב (פ' מ"ח, ב).

נמצאנו למדים, שלמרות שהיה פגם מזערי בצניעותן של לאה ודינה לפי דרגתן הגבוהה, אולם מכיון שהן התכוונו לשם שמים בלבד, לפיכך כל אחת מהן זכתה מיציאה זו להביא עוד שני שבטים קדושים בישראל. ואכן מטבע הלשון שאמרו חז"ל: כאמה - כך בתה, כולל את כל ההיקף של הדבר, שמכיון שכוונתן הייתה לשם שמים, כל אחת מהן זכתה להביא מחמת יציאתן עוד שני שבטים בישראל. אלא שההבדל ביניהן הוא, שאצל לאה השבטים היו בניה, ואילו אצל דינה השבטים היו נכדיה.

הליכות והלכות בדף היומי

נדרים נ.

הלכות שנלמדים ממעשי רבי עקיבא

הגמ' בנדרים (י.) מביאה בקצרה פרטים מחיי רבי עקיבא. ומהדברים שכתובים שם - ניתן ללמוד הלכות מעשיות למקרים אחרים, שחלקן אכן הובאו להלכה בפוסקים, אם כי הם לא הביאו ראיה לדבריהם מהגמ' הזאת. ונציין להלן כמה מההלכות.

מקרים שבהם מותר לשנות מהאמת

א - מבואר בגמ', שבתקופת עניותו של רבי עקיבא, כשישן על קש שנדבק בשערותיו, הגיע לביתם אליהו הנביא בדמות אדם עני וביקש מהם קצת קש, בגלל שאשתו ילדה ואין ברשותם אפילו מעט קש להשכיב אותה עליו. והסיבה שאליהו הגיע אליהם כך, מסבירים שם הרא"ש, הר"ן, והמפרש - כי רצה לנחם את רבי עקיבא ואשתו ולהראות להם, שישנם אנשים בעולם שעניים יותר מהם. והם למרות עניותם - עדיין לא במצב הקשה ביותר.

ולכאורה קשה, הרי הדברים שאמר אליהו הנביא ודאי שאינם נכונים. כי הוא כבר מאות שנים מלאך בשמים, וממילא אינו נשוי, ואין לו אשה שילדה? אלא מוכח מכאן, שאין איסור לשקר כאשר המטרה הינה לעודד ולנחם אדם אחר, ולתועלת האדם שמספרים לו דברים אלו, אם לא נגרם מחמת כך נזק לאדם אחר. ורק אם משקר ללא תועלת חיובית או כדי להוציא מזולתו מחמת כך ממון או דבר אחר במרמה - במקרים אלו אסרה התורה לשקר.

לאור האמור נלמד מכאן, שאדם שישן חזק, ואם לא יקום כעת יפסיד תפילה בזמנה או דבר אחר, ובמצבו הנוכחי ניתן להעירו רק אם יאמרו לו שהשעה מאוחרת יותר כדי שיזדרז לקום ללא דיחוי - מותר לעשות כך ואין איסור שקר במקרים אלו, כיון שהדברים נאמרו לתועלת האדם שישן בלבד. ולא נגרם מחמתם נזק לאדם אחר.

כמו כן תלמיד שעקב השגותיו הקלושים בלימודים, מגיע שיכתבו לו בתעודת הערכה ציונים נמוכים, או הערות על התנהגות שאינה ראויה. אולם המלמד יודע, שאם יכתבו לו ציונים גבוהים או הערות חיוביות על אישיותו והתנהגותו - דבר זה, שיראה לו שהוא שווה ומוערך, יכול לעודד אותו ולגרום לו לשאוף ולהשתפר ולהוכיח שאכן הוא ראוי לאימון שנתנו בו. במקרים אלו והדומים לכך - מותר וגם צריך לכתחילה לשנות מהמציאות הקיימת, ולכתוב ציונים גבוהים מהמגיע, וכן לשבח את אישיותם וכו', ואין בכך משום שקר, אלא אדרבה מקיימים בכך מצוות חינוך מעולה. וכפי שלמדנו מאליהו הנביא - שנשלח משמים במיוחד לעודד אנשים ע"י דיבורים שאינם נכונים.

אמנם נדגיש, שאם יכול להיגרם מחמת כך נזק לאנשים אחרים כגון: שעל סמך תעודות אלו יתקבל אדם שאינו ראוי לעבודה או יקבלו אדם שאינו ראוי ללמד תלמידים, נמצא שבשינוי מהאמת - אנו גורמים נזק ממוני למעביד או נזק חינוכי לתלמידים אחרים שילמדו אצלו, ובמקרים אלו, אין שום היתר לשנות מהאמת, ולכן אסור לשנות בתעודה שקובעת למציאת עבודה. ולמרות שכוונתו להועיל לתלמיד - אולם איננו יכולים להזיק מחמת כך לאנשים אחרים שסומכים עלינו.

כספים שבידי השליח - נשארים תמיד שייכים למשלח

ב - מסופר בגמ' שם, שרבי עקיבא לווה כספים רבים לצורך צדקה מאשה גויה עשירה, וסוכם ביניהם על תאריך פרעון ההלוואה. וסוכם שבמידה ור"ע לא יפרע את חובו ביום זה, הקב"ה והים יהיו ערבים לפרעון החוב. ולבסוף ביום שנקבע לפרעון החוב חלה ר"ע, ולכן לא יכל לפרוע את חובו. והמלווה הגויה, הלכה לים והתפללה לקב"ה שיפרע לה את חובו מדין ערב. ונעשה לה נס, שבת הקיסר השתגעה וזרקה לים ארגז מלא זהב וכסף, שהגיע למקום בו עמדה המלווה הגויה. וכשהבריא ר"ע ובא למלווה עם הכסף כדי לפרוע את חובו,

אמרה לו, שהקב"ה, הערב לחוב, פרע לה את ההלוואה. ונתנה לו את העודף מהכסף שנשאר אצלה מהמטמון שזכתה בו, ומכסף זה התעשר רבי עקיבא.

ומוכח מהגמ', שאת הכסף שהביא עמו ר"ע מהצדקה כדי לפרוע את חובו - צריך היה להחזיר לצדקה, ואינו נחשב שזכה בו ויכול לקחתו לעצמו, וזאת למרות שהמלווה מחלה לו על פרעון החוב. ורק ביחס לכסף המטמון שזכתה בו המלווה, ומרצונה נתנה לר"ע חלק ממנו - כסף זה בלבד היה מותר לר"ע לקחתו לעצמו.

והנה כעין נידון זה נשאל המהר"ם מרוטנבורג, והובאו דבריו ברא"ש בב"ק (פ' עשירי אות כא), ובמרדכי שם (סי' קסט), ונפסק כך בשו"ע (ח"מ סי' קפג, ח). שאדם ששלח כסף עם שליח לפרוע לגוי את חובו, והגוי נעלם או ששכח מהחוב - צריך השליח להחזיר את הכסף שבידו למשלח, ולא יוכל להחזיקו אצלו בטענה, שזכה באבידת הגוי. כי הכסף ניתן לו ע"י המשלח היהודי רק על מנת שיפרע את חובו לגוי, ואם מסיבות שונות לא צריך לשלם לגוי - הכסף עדיין שייך למשלח, ומעולם לא יצא הכסף מרשות ומבעלות המשלח, כי יד השליח - כידי המשלח, ולכן השליח צריך להחזירו למשלח.

ורק אם הגוי נתן לשליח בטעות כסף ששייך לו, זכה השליח בכסף שקיבל מהגוי כדין אבידת גוי, ואינו צריך לתת אותו למשלח.

קנין מועיל רק לדבר שידע עליו הקונה

ג - הגמ' אומרת, שרבי עקיבא התעשר גם מהמקרה שנתן לספנים יהודיים ארבעה זוזים כדי שיקנו עבורו מהגויים בחו"ל משהו בסכום זה. והם קנו לו בארבעת הזהובים - ארגז כבד והביאו אותו לביתו. וכשפתחו ר"ע גילה, שמוחבא בתוכו כסף וזהב רב, ולקחו לעצמו.

ולכאורה קשה, למה לא נתנם לספנים היהודיים שזכו לפניו באוצר הזה ע"י הקנין שעשו בהגבהת הארגז, וכן ע"י קנין חצר כשהכניסו אותו לספינה שלהם. והרי קימ"ל כרבי יוסי בן חנינא שאמר בב"מ (א.) שחצירו של אדם קונה לו מה שיכנס לתוכה אפילו שלא לדעתו.

אלא מכיון שהספנים שהגביהו את הארגז לא התכוונו לקנות בהגבהה זו את המטמון שהיה מוחבא בו, כי לא ידעו ממנו, וגם אינו שכיח למצוא מטמון במקום זה - הם לא זכו בו. כיון שחצר קונה לאדם רק דברים ששכיח שמגיעים לחצר ע"י הרוח או באופנים אחרים. ומאחר והספנים לא זכו במציאה, רשאי היה רבי עקיבא שראה את המטמון לקחתו לעצמו. ויסוד זה נפסק במרדכי בב"מ פ' שני (סי' רנח - רסא) והובאו דבריו להלכה ברמ"א (ח"מ סי' רלב, יח, וסי' רסח, ג) לגבי מקרים נוספים וע"ש. אלא שרבותינו הראשונים אמרו זאת מדעתם הרחבה וזכו לכוון לאמת, ולא הביאו ראיה לדבריהם מרבי עקיבא.

העלון יוצא לע"נ: הר"ר חיים יצחק ז"ל בהר"ר צבי הי"ד, ומרת נחמה בת הר"ר יחיאל הלוי ע"ה

פנינים משולחן רבינו הגאון רבי אברהם גנחובסקי זללה"ה

פרשת וישלח תשפ"ג ❖ גליון תק"ז

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל

רוב באיסורים

על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה וגו' (וי"ב ל"ג)

איתא בקרא איסור אכילה בגיד הנשה. ויש לדון בדיני רוב במאכלות אסורות ושאר איסורים. כגון באיכא קמן שני דברים, דאם היו דנין על כל אחד הוה אזלינן בתר רוב, אבל ידענו שאחד מהן היה מהמיעוט, היכי נידון לה. ומשכחת לה בכמה גווני:

א. קנאו רק אחת כשירה ואחת טריפה

הנה תליא בתשע חנויות מוכרות כשירה ואחת מוכרת נבילה, וידענו שחתיכה אחת פרשה מחנות הכשירה וחתיכה אחת מחנות הטריפה, כגון שידענו שקנו היום רק אחת טריפה ואחת כשירה, נאך לא נודע מהרגע הראשון איזה חתיכה, ונמצא חתיכה אחת, ולא ידעין אם הוא הכשירה או הטריפה.

מי אמרינן דכשירה, דכל אחת מוקמינן בתר רובא, דהרי רוב חנויות כשירות, או דילמא נימא דאסירה, דהוה חד בחד כיון דידענו שפרשו רק ב' חתיכות ואחד מהשנים פרש ממיעוט של חנויות הטריפה.

וכן בכגון שיש חתיכות משולשים ומרובעים, אחד מהם כשירות ואחד מהם טריפות, ולא נודע לן מי למי, ונמצאו שתי חתיכות אחת משולשת ואחת מרובעת.

ב. באחד מהשנים ריאה נקובה

הנה במצאנו ריאה נקובה ויש לפנינו רק שתי בהמות, ולא ידעין באיזה מהשנים היה הריאה הנקובה, בפשוטו כל אחד מהם הוה ספק טריפה, ולא נימא על כל אחד מהבהמות שרוב בהמות אינן טריפות. [והא דבב' שביילין כל חדא אוקמה אחזקה, חזקה שאני. אך באמת אף בהך דריאות איכא גם חזקה דלא נטרפה. ודו"ק].

עוד אופנים בנידון הנ"ל

הנה יש לדון בעוד כמה גווני דתליא בנידון הנ"ל:

א. שנים טבעו ואחד ניצל

הנה משכחת לה כגון היכא דאדם נפל למים שאין להם סוף, דמן התורה אמרינן שמת מפאת רוב, [ורק מדרבנן חוששין שלא מת ואשתו מיתסרא אך אם ניסת לא תצא], ואם טבעו שני אנשים במים, וידענו שאחד מהם ניצל ולא ידעין מיהו, ויש לכל אחד מהם אשה, האם נימא דכל אחת מותרת דאזלינן בתר רוב, או דילמא שתייהם אסורות, דליכא למיזל בתר רוב דהרי ידעין דאחת אסורה ואחת מותרת, ואם כן אוקמה בחזקת אשת איש.

ב. ב' גוססים ואחד חי

הנה כעין זה דן בחזון איש (אה"ע נשים סי' ל"א ס"ק ו') בגוונא דהיו ב' גוססין, דאמרינן בהו רוב גוססים למיתה, מהו כשידענו שאחד מהם חי, מי נימא דאשת השני אסורה, דהשתא ליכא למימר רוב גוססים למיתה כיון דידעין שאחד מהשנים

חי, או דילמא אשת השני מותרת, דאכתי לא איתרע הא דגוססין רובן למיתה, ואם כן נוקמה כל אחד בחזקת שמת כיון שרוב גוססים למיתה. וכתב דכן נראה עיקר. נעיי' שם בכל דבריו. חזינן דאע"פ דהוה ספק שקול אם בעלה החי או המת, מכל מקום אזלינן בתר רוב ואמרינן שבעלה מהרוב גוססין שהם מתים.

ג. ספק אחד בגופו וספק אחד בתערובות

הנה דנו בפוסקים בספק אחד בגופו וספק אחד בתערובת, [אפילו חד בחד], האם שרינן משום ספק ספיקא. והיינו באופן דספק איסור נפל לתוך תערובת, נמצא דאיכא ספק ספיקא, ספק דילמא החתיכה מותר, ואם תמצו לומר שאסור, הרי אכתי ספק מצד התערובת דדילמא החתיכה שבידו אינו החתיכה של איסור.

וכתבו בפוסקים (תשובות הגר"א קמא סי' ז', עיין שם במאר היטב) דמדינא שריא משום ספק ספיקא ורק אסירא למיכל תרוייהו דממה נפשך אוכל איסורא.

ותיקשי היכא אזלינן בתר הספק ספיקא שהוא מדין רוב, הא ידעין דחד מינייהו אסירא ואם כן הוה ספק השקול. אלא חזינן דגם בכהאי גוונא אזלינן בתר רוב. אך יש לחלק דספק ספיקא שאני מדין רוב.

ד. יודע שאחד מב' התפילות נזכר

הנה נפקא מינה מנידון הנ"ל, דבתוך שלשים יום בימות הגשמים ומסופק אם אמר ותן טל ומטר, חוזר להתפלל שנית.

מעתה אם התפלל מעריב ואינו זוכר אם אמר ותן טל ומטר, אך מסופק אם שנתן דפיקה בעת התפילה לאחר שאמר ותן טל ומטר, אך מסופק אם זה היה במעריב של היום או במעריב של אתמול, האם נימא דמתפלל שנית מפאת הרוב ששכח ואמר כהרגלו, או דילמא אינו מתפלל שנית, דהוה ספק השקול דהרי ידעין דאחד מהשני תפילות נזכר לומר ותן טל ומטר. ולדברינו נמצא דאזלינן בתר רוב ויתפלל שנית. [אך תיקשי מהך דריאה נקובה].

ה. הרוג בין ב' עיירות

הנה איתא בגמרא בכורות (י"ז ב') בנמצא הרוג מכוון בין שתי עיירות, מביאין שתי הערים עגלה ערופה, [כיון דילפינן "קרובה" ואפילו קרובות], ואמרינן בגמרא דסבר האי תנא דאפשר לצמצם שמקום המת הוא בדיוק בין שתי העיירות.

והקשו בתוספות בחולין (כ"ח ב' ד"ה לפי) הרי אף אם בידי אדם אי אפשר לצמצם, מכל מקום חייבת כל עיר מכח ספק ספיקא, דילמא היא העיר הקרובה יותר, ואף אם אינה קרובה יותר מכל מקום דילמא מחצה על מחצה.

ותיקשי הרי ידעין דאחת משני הערים פטורה, דהרי אי אפשר לצמצם ואם כן רק אחת מהערים היא הקרובה, אם כן נימא דהוה ספק השקול על כל עיר אם פטורה.

אלא חזינן מתוספות דחשבינן לשתי הערים כחייבות מכח ספק ספיקא דדמי לרוב, [ואם לא יוכלו להתנות תביא כל אחת מהערים].

אע"פ דידענין דאחת מהערים פטורה. שמעיין דאזלין בטר רוב אע"פ דידענו שהספק רק על שנים שאחד מהם הוא ודאי מהמיעוט.

להביא בתנאי

הנה יש לעיין בעוד נידון בהכרעת הספיקות. [שיש לפשוטו מתוספות הנ"ל].

דהנה שני אנשים טמאים ויש ב' מקואות אחד כשר ואחד פסול, וטבלו שניהם כל אחד במקוה אחת, מוקמינן לתרויהו בחזקת טומאה, ואם נכנסו למקדש חייבים שניהם קרבן עולה ויורד.

מענה יש לדון האם שייך שיביאו קרבן אחד ויעשו תנאי שמי שמחוייב תעלה לו החטאת.

מי אמרינן שאינם יכולים להביא, דהרי כל אחד חייב קרבן בפני עצמו, או דילמא נימא שיכולים, דהרי באמת רק אחד מהם נטמא. והכי היה נראה מסבירא. [והנה חטאת טעונה סמיכה, ויוכלו שניהם לסמוך דהא באמת הוי קרבן ודאי לכל אחד].

הנה לחד דיסא יש להוכיח מתוספות בחולין הנ"ל דמהני שיביאו בתנאי. אמנם לאידך גיסא יש להוכיח מתוספות בנוזיר דלא מהני:

א. יביאו שניהם בתנאי

הנה הבאנו לעיל שכתבו תוספות בחולין (ש) בהא דאמרינן בגמרא שכורות (ש) בנמצא המת מכוון בין שתי עיירות, מביאין שתיהן כיון דקרובה ואפילו קרובות, ואמרינן בגמרא דסבר האי תנא אפשר לצמצם, והקשו תוספות הרי אף אם אי אפשר לצמצם, חייב כל עיר מכח ספק ספיקא, דילמא קרובה יותר, ואף אם אינה קרובה יותר דילמא מחצה על מחצה, ואם כן אף אם אי אפשר לצמצם בידי אדם מכל מקום יביאו שניהם.

ותירצו תוספות דאע"פ ששניהם חייבים, מכל מקום לא בעינן ששניהם יביאו, דהרי מהני שיביאו שניהם ביחד בתנאי, דממה נפשך אם קרובה היא יוצאה בה, ואם רחוקה היא תביא בשביל חבירתה. [וכי תימא שמא מצומצמות הן ושניהם חייבים, אין לחוש מכיון דכנגד זה איכא רוב].

ואם כן נלמד מהכא דהוא הדין בגוונא דלעיל, דאע"פ ששניהם חייבים, מכל מקום מהני שיביאו ביחד בתנאי, כיון דנקטינן דבאמת רק אחד מהם חייב.

ב. לא מהני שיביאו שניהם בתנאי

אך לאידך גיסא תיקשי מתוספות בנוזיר דחזינן דבכהאי גוונא לא מהני.

דהנה איתא במשנה בנוזיר (נ"ז א') שני נזירים שנזקה טומאה ביניהם, ואחד מהם נטמא ומסופקים איזה מהם, שניהם מביאין קרבן אחד ועושים תנאי, שאם אני נטמאתי זה יהא בשבילי, ואם אתה נטמאת יהא בשבילך. ואמרינן בגמרא דהיינו משום דהוה ספק טומאה ברשות היחיד, דאם היה ברשות הרבים היה טהור.

והקשו תוספות (ש) אם נקטינן דספיקו טמא אם כן כל נזיר חייב להביא קרבן ודאי. [ותירצו תוספות דבתרתי דסתרי לא אמרינן ספק טומאה ברשות היחיד ספיקו טמא ודאי אלא הוה רק תלוי].

והקשה ביבין דעת (מבעל יצועות ישראל, יו"ד סי' נ' ס"ק א') מאי קשיא לתוספות שיביא כל אחד קרבן, הא מכל מקום סגי שיביאו חד קרבן ויעשו תנאי, דממה נפשך זה שטמא נטהר.

[חזינן דפסיקא ליה דספק טומאה ברשות היחיד ספיקו טמא מכח תליה, ואם כן מכל מקום חד מינייהו טהור, הלכך לא יתכן דקרובן אחד לא יספיק לתרויהו אע"פ דכל אחד חייב בתורת ודאי].

ג. ליישב הסתירה

הנה תירץ ביבין דעת דקושיית תוספות מכח הסיפא (שם נ"ט ב') דקתני דאם אין עוד נזיר מה יעשה, ופלגי תנאי אם ימצא אחר שיתנה כנגדו או שיביא על תנאי [עיי' שם], והא יוכל להביא לבד מדין ספק טומאה ברשות היחיד.

וכן יש לומר דקושיית תוספות דהא בסוגיא התם מקשינן היאך מספק יעשו הקפת הראש הרי הוה רק ספק אם נטמא, ואם נימא דכל אחד טמא גמור, הא מצי למיעבד הקפה.

והשתא ניחא דנסיק כהא דחזינן בתוספות בחולין דאע"פ דכל אחת חייבות בתורת ודאי מכל מקום יכולים להתנות בקרבן.

עוד כמה גווני כהנ"ל

הנה יש לדון בעוד כמה גווני כהנ"ל שאע"פ דנקטינן שכל אחד טמא מכל מקום מהני שיביאו בתנאי:

א. כל פעם דנין רק על אחד מהם

הנה נפקא מינה בזה גם לבתר שינויא דתוספות דבתרתי דסתרי ברשות היחיד הוי רק ספק טמא ולא ודאי טמא, דאכתי יש לומר באופן דשני שבילין ברשות היחיד, והלך באחד מהם דטמא ודאי ונכנס למקדש ונטהר, והלך אדם אחר בשביל השני, דגם השני יהא טמא ודאי, דאינו תרתי דסתרי מכיון דבכל פעם דיינינן רק על אחד מהם, מענה בכהאי גוונא לדינא יוכלו להביא קרבן אחד על תנאי.

ב. לטבול כלי בתוך כלי

עוד נפקא מינה לענין הא דקיימא לן (חגיגה כ"ב א') דהמטביל כלי בתוך כלי [ואין בחיצון כשפופרת הנאד] והפנימי טמא, נטהר הפנימי מטהרתו רק אם גם החיצון טמא, אבל אם החיצון אינו טמא, לא סלקא טבילה לפנימי. מענה בשני כלים וכל אחד עבר בשביל אחר ברשות היחיד, ורוצה להטביל זה בתוך זה, [ואין כשפופרת הנאד], דלהצד דשניהם טמאים סלקא להו טבילה, אך להצד דרק אחד מהם טמא היאך הפנימי יטהר [וכעין זה היכא דספק שרץ ספק צפרדע נגע בכלי הפנימי ברשות היחיד, ואחר כך נגע בכלי החיצון ברשות הרבים, מי נימא דטמא הפנימי ממה נפשך דאם הוא טמא, אם כן גם החיצון טמא, ואם החיצון טהור גם הפנימי טהור, או דילמא נימא כיון דנחלט הדין על הפנימי שהוא טמא ועל החיצון שהוא טהור לא סלקא טבילה].

אך הא נפקא מינה הוה טעונא, דהרי לבתר שינויא דתוספות דבתרתי דסתרי כל אחד רק ספק טמא.

ג. ממה נפשך חייב לשלם

עוד נפקא מינה בשני שבילין ברשות היחיד, והלך אדם אחד בשביל אחד, ואחר כך אדם אחר הלך בשביל השני, ואחר כך אחד מהם אכל תרומת חבירו דחייב מלקות ופטור מלשלם משום קם ליה בדרכה מיניה, ואחר כך מת, וחבירו אכל מאותו כהן תרומת אחרת וגם הוא מת, ויש להם יורש אחד. ולהאמור ממה נפשך חייב היורש לשלם מהנכסים, דהרי ודאי שאחד מהם היה טהור ופטור ממלקות ואם כן ליכא קם ליה בדרכה מיניה וחיבי בתשלומין.

והיינו כד נימא דבשני יוסף בן שמעון דפטורים לשלם מכל מקום הנכסים חייבים. [עיי' בבכורות מ"ח א' ובנתיבות המשפט סי' מ"ט ס"ק כ"א].

ממה נפשך בספק טומאה

הנה יש לעיין באדם שעשה פרי שיהא תרומה שיחול לאחר ל', ולאחר ל' נגע בפרי אחר ובאותה שעה היה ספק חי ספק מת, ואחר כך נגע פרי ראשון בפרי השני. האם פרי השני נטמא.

א. כל אחד באפי נפשיה

הנה כשדין על כל אחד באפי נפשיה, לענין הפרי הראשון, אמרינן דהוה ודאי ראשון לטומאה מכיון דהוה ספק טמא ברשות היחיד, ולענין הפרי השני, הוי תרומה מן התורה מפאת חזקת חיים, ואע"פ שלפירות חזקת טבל מכל מקום אזלינן בתר המסופק הראשון וקבעינן שהוא חי וממילא הפרי הוא תרומה. [אע"פ שאם באותה שעה היה מת לא חל התרומה]. נמצא דפרי הראשון שהוא טמא, טימא פרי השני שהוא תרומה.

ב. ממה נפשך טהור

אך יש לדון דאינו כן, דכד דיינינן השתא אם הפרי הראשון טימא הפרי השני, הדעת נותנת דטהור, דיש כאן ממה נפשך, דאם הפרי הראשון טמא, והיינו שבאותה שעה [לאחר ל'] שנגע בפרי היה מת, אם כן אין התרומה תרומה אלא חולין דהרי נקטינן דלאחר ל' כבר היה מת, ואם התרומה תרומה, אזי היה חי והפרי הראשון טהור.

ג. ספק טומאה ברשות היחיד תליה

נראה דבאמת דהכי הוא, דספק טומאה ברשות היחיד הוא רק דתלינן דהכי הוה ואם כן חייל כאן דין ממה נפשך.

הלכות שבת - ענף ו' - מלאכת בישול

מעל איסור רותח אינו נאסר כל הקילוח, דדבר לח לא מקרי חיבור והגאון משיב דבר (יו"ד סי' כ"ג) נחלק עליו במקצת (ענין שם) אבל מודה בעיקר הדבר.

שוב ראיתי ברמ"א (יו"ד סי' ק"ה סעי' ג') שאסור לערות מכלי שיש בו שומן כשר, לתוך נר דולק שיש בו חלב או שומן איסור, אך בדיעבד אין לחוש, מבואר כהנ"ל דאינו אוסר מלמטה למעלה.

ואם כן אכתי תיקשי דברי רבינו יונה, דהרי לעולם נפסק הקילוח כשמפסיק לערות ודינו ככלי שני ואינו אוסר מלמטה למעלה, ואם כן נימא דלכולי עלמא אין לערות מכלי ראשון לתוך כלי ראשון. ועיין ודו"ק.

ושמעתי ליישב דאיידי רבינו יונה באופן שבעת הפסקת הקילוח מקלח המים על הדפנות החמות, ונמצא דכל הנידון לפני הפסקת הקילוח, ובהוה כלי שני רק לחד מאן דאמר, ובעת הפסקת הקילוח הוה כלי ראשון מפאת דהוה על הדפנות. אך הדבר רחוק לאוקמא דברי רבינו יונה בהא.

אלא יש לומר דרבינו יונה הפשוט נקט דדילמא עירוי ככלי שני, ואין הכי נמי דלהחיות דעת יאסר גם למאן דאמר דעירוי ככלי ראשון. ועיין. [ואולי לא קאמר החיות דעת בנמצא הכלי התחתון על האש ועיין].

ה. להלכה ספק ספיקא לקולא

הנה איתא בשולחן ערוך (סי' רנ"ג סעי' ד') האי דינא דרבינו יונה במערה מכלי לכלי, וכתב במגן אברהם (שם סי' ל"ב) ובמשנה ברורה (שם סי' פ"ד) דאיידי באופן דכלי אחד יד סולדת וכלי אחד אינו יד סולדת. [וכתב דכל זה לדעת המחבר דבלח יש בישול אחר בישול, אבל לדידן דכל שלא נצטנן שרי אין להחמיר]. ולכאורה קשה אמאי לא כתבו לסיומא דרבינו יונה דאף אם תרוייהו יד סולדת הוה כלי שני מחמת העירוי.

ויש ליישב אם נימא דכל הא דהמחבר החמיר כרבינו יונה דיש בישול אחר בישול בלח הוה רק מספיקא, וגם הך דעירוי ככלי שני מכלל ספיקא לא נפקא, דהא איכא כמה שיטות בירושלמי (שם) דעירוי ככלי ראשון ורבינו יונה החמיר רק אליבא דחד מאן דאמר. ואם כן איכא ספק ספיקא לקולא.

ו. ספק ספיקא דסתרי אהדדי

אמנם לאידך גיסא יש לשאול, דלכאורה תיקשי גם אם עירוי ככלי ראשון, דהנה באופן דמערה מכלי לכלי והפסיק הקילוח, אם כן המים שהגיעו לתוך הכלי הוה כלי שני, ואם כן כשממשיך לערות [א"ה]. ולא נפסק הקילוח] אם כן מבשל הכלי שני על ידי העירוי.

ולזה יש לומר דעירוי דמבשל הוה רק ספק, דדילמא עירוי ככלי שני ואינו מבשל, ושוב מקילין בספק ספיקא.

אך לפי זה זימנן מקילין דעירוי ככלי שני, והיינו היכא דנפסק הקילוח, וזימנן דמקילין דעירוי ככלי ראשון, והיינו היכא דלא נפסק הקילוח דתרוייהו כלי ראשון. נמצא דהוה תרי ספק ספיקא דסתרי אהדדי. [א"ה]. עיין לעיל מה שכתבנו דלדעת החותם דעת תמיד נפסק הקילוח והוה כלי שני. אך הבאנו דאיכא אופן שבעת הפסקת הקילוח מקלח המים על הדפנות החמות].

אמנם בעיקר הדבר אם עירוי הוה ספק כלי ראשון, חזינן בפרי מגדים (סי' ש"ח א"א אות י"ד) ובמשנה ברורה (שם סי' ע"ג) דהוה ודאי כלי ראשון.

ז. אחד חס יותר מהשני

תו יש לעיין במערה מכלי ראשון לכלי ראשון, דשרינן באופן ששניהם יד סולדת, אמאי לא החמירו דילמא אחד חס יותר מהשני, דהרי לדידן הא מחמירין לאסור לבשל מיד סולדת עד כל צרכו.

ויש לומר דגם בזה הוה שרינן מספק ספיקא, דילמא כהר"ן דאין בישול אחר בישול בדבר לח, ואף להסוברים דיש בישול, דילמא ביד סולדת לא מחמירין אם קא עבד טפי. וצריך תלמוד.

א. דברי הפוסקים בעירוי כלי ראשון

הנה קיימא לן דעירוי כלי ראשון מבשל כדי קליפה. ועיין בדרכי תשובה (סי' ק"ה ס"ק ע"ו) דהא דאמרין דבעירוי תתאה גבר ומבשל רק כדי קליפה, היינו אף כשהתתאה חוס כלי שני. תו אייתי בדרכי תשובה (סי' צ"ב ס"ק קמ"ט) דכתב במנחת יעקב (וכלל נ' ס"ק א', כלל נ"ה ס"ק כ"א) דהעירוי דמבשל רק כדי קליפה, היינו דוקא בנפל על צונן אבל לא על חוס כלי שני, אך הביא דבחמודי דניאל (הלכות כלי ראשון סוף אות ד') נחלק עליו, דאף אם התחתון הוא חס בחוס כלי שני אין עירוי אוסר יותר מכדי קליפה.

והנה בנפסק הקילוח, כתב במגן אברהם (סי' תס"ו ס"ק ל"ג) דהוה רק חומרא בעלמא שמבשל כדי קליפה. ואם כן לענין בשר בחלב אסור באכילה ומותר בהנאה. ואיתא ברמ"א (סי' ס"ח סעי' י') דבנפסק הקילוח לא חשיב כלי ראשון לענין מליגה. ובש"ך (סי' ק"ה ס"ק ה') כתב שבנפסק הקילוח מפליט ומבליע כדי קליפה, ודוקא לענין בישול ומליגה לא חשיב כלי ראשון ואינו מבשל כדי קליפה. ובחזון איש (יו"ד סי' ט' ס"ק ה') נחלק עליו דבנפסק הקילוח אינו נחשב כלל.

[והמגן אברהם דאסר בבשר בחלב באכילה כדי קליפה בנפסק הקילוח הוה לכאורה כהש"ך אך לחומרא בעלמא].

ב. נפסק הקילוח ונפל על דבר חס

הנה אייתי בדרכי תשובה (סי' ק"ה ס"ק ס"ד) בשם ספר דברי יוסף (סי' ת"ט) דכל הא דאמרין דבנפסק הקילוח מדינא אינו מבשל כדי קליפה, היינו דוקא באופן שהעירוי נפל על דבר צונן, אבל בנפל על דבר חס אף אם הוה רק כלי שני, מבשל כדי קליפה מדינא.

אמנם בסברה צריך עיון, דכיון דבנפסק העירוי חשיבין לה ככלי שני, ודין כלי ראשון רק בהיותו קשור לדפנות המחממות, וכמו שביאר טעמא בחזון איש (יו"ד סי' ט' ס"ק ה'), אם כן מה לן בזה דנפל לתוך כלי שני.

ואינו ענין למה שנסתפקתי בכלי ראשון שהוסר מהאש וידעינן דכעבור זמן מסויים יצטנן, והנה הניחוהו על גבי כלי שני וממילא נשאר חס, האם דינו ככלי ראשון או ככלי שני, דהתם שפיר יש לומר דדינו ככלי ראשון דמכל מקום לא נצטנן ונשאר בדינו, אבל הכא הא כבר נצטנן ופסק מחומו בהיותו באויר, אם כן מה מהני דנפל על כלי שני.

ג. דינא דרבינו יונה בנפסק הקילוח

הנה איתא ברבינו יונה (מובא בר"ן בשבת פרק במה טומנין, כ"ב א' בדפי הרי"ף ד"ה והרב) שלדעת המחבר דיש בישול אחר בישול בדבר לח, אין לערות מכלי ראשון לכלי ראשון, לא רק מפאת דאחד יד סולדת ואחד אינו יד סולדת, [היינו שמתחילה לא נתבשל יותר], אלא אף בתרוייהו יד סולדת.

וטעמא דהרי איכא מאן דאמר בירושלמי (שבת פ"ג ה"ה) דעירוי אינו ככלי ראשון, ואם כן כשמערינן המים מהכלי, לאלתר כשיצאו מן הכלי אע"פ שהן רותחין פסק כח רתיחתן מלבשל ועכשיו הוה המים כדין כלי שני שאינו מבשל ושוב חייב על בישולם, דהרי מים מבושלין שפסקה רתיחתן יש בהן משום בישול, ואם כן כשיגיע עירוי המים לתוך הכלי ראשון, מתבשלין מהמים שבתוך הכלי ראשון.

ותיקשי אמאי קאמר רבינו יונה דינו דוקא למאן דאמר דעירוי אינו ככלי ראשון, הרי לכאורה אף אם עירוי ככלי ראשון, מכל מקום אם נימא כהרמ"א הנ"ל דבנפסק הקילוח לכולי עלמא הוה כלי שני, אם כן היה לרבינו יונה להזהיר לכולי עלמא אף בנפסק הקילוח. ונראה דאין הכי נמי אלא הפשוט נקט דאף אם לא יפסיק הקילוח מיתסר מספיקא.

ד. לעולם נפסק הקילוח

אך אכתי תיקשי דברי רבינו יונה, דהא לעולם נפסק הקילוח כשמפסיק לערות. אמנם יש לומר דגם כשנפסק הקילוח אכתי מקושר לתוך הכלי שלמטה.

אך עדיין יש לשאול, דהנה כתב בדרכי תשובה (סי' ק"ה ס"ק ס"ד) בשם החתמות דעת (סי' ק"ה ביאורים סוף ס"ק י"ב, סי' צ"א ביאורים ס"ק ו') דבעירוי צונן

ענינים שונים [א']

יאכל החלב שהוא חיוב כריתות. דעת ברכי יוסף (חוי"מ סי' ט' אות ג') דאסירא, דהרי מכשילו בידים בהאי נבילה, משא"כ דעת אבני נזר (יו"ד סי' קכ"ו) דשרי, דלא חשיב מכשול דאדרבה מצילו מאיסור כרת. והכי נמי בנידון דידן, מכשילו בסיפור לשון הרע כדי להצילו שאחר כך לא יספר כמה פעמים.

אך נראה דבגוונא דידן לכולי עלמא שרי, דזה דמי ליתן כזית נבילה כדי למונעו מאכילת שני כזית נבילה אחרים, דבכהאי גוונא שרי דדמי לחד עברא דנהרא. [א"ה. היינו דבלאו הכי היה אוכל כזית ואם כן ליכא לפני עוור]. ודו"ק.

ג. ספק אם יצליח לשכנעו

אך יש לעיין עוד, בגוונא הנ"ל דהוה ספק שקול אם יצליח השומע לשכנעו להמספר שאינו נכון.

ולכאורה יש לומר דמכל מקום שרי. [אף דהחפץ חיים כתב דאיירי כשמשער שיוכל לשכנעו]. והרי לתועלת שרי לספר לשון הרע כיון שרוצה לקחת לו שותף אף שלא ידעין בודאות שבאמת תהא שותפות.

אך לכאורה אינו כן, דהרי כאשר יש ספק אם יש האיסור בחד עברא דנהרא, והיינו דהוה ספק לפני עוור, אסירא להאכילו, ואם כן הכא בספק תועלת אמאי יהא מותר. ולא דמי להך דשותף ששם אין לפני עוור, משא"כ הכא זה שמספר הרי אינו מתכוון לתועלת, ואם כן יש לאסור.

ובשלמא אם אומר להשומע שיספר משום שרוצה להסביר, נמצא דהמספר מכוון לתועלת. אך אינו כן דאף לתועלת לא שרינן אם באמת המספר מכוון להרע. וזולת זה מהו כשאינו אומר לו שיספר בשביל שיכחישו, שחושש שאז לא יספר לו.

ענינים שונים [ב']

ג. כסף רק למצוה אחת

הנה ביש לו כסף רק למצוה אחת משתים, ולא עשה אף אחת, לכאורה נמי ביטל רק עשה אחד.

ונפקא מינה באופן דיש לפניו ב' אפשרויות, או להפרישו, או להפריש אדם אחר שאינו מקיים רק מצוה אחת, דלכאורה יפריש איזה שירצה, דשניהם אינם מבטלים אלא מצוה אחת.

ד. איזה פקדון יציל

הנה יש לדון בעוד נידון, במי שהיה שומר לשני אנשים בשני פקדונות והיה שריפה ויכול להציל רק אחד, דהנה יציל היקר יותר.

ויש לדון מהו אם הזול שייך עני יותר. האם עדיף להציל היקר יותר או דילמא הפקדון של העני.

והנה בהשבת אבידה יש לומר דאזלינן בתר מספר הפרוטות, ואם כן השתא בשומר נמי יש גם השבת אבידה, ואם כן יחזיר כמספר הפרוטות אע"פ דשייך לעשיר. ומכל מקום אם הציל הזול אינו חייב לשלם היקר.

ענינים שונים [ג']

והעירו דכל דהוה תוך כדי דיבור חשיבא כאחת.

ב. הפסיק לאחר הברכה

כמו כן יש לעיין אם אחד שמע ברכה ואמר משהו, ועדיין תוך כדי דיבור לברכה, האם אכתי יכול לומר אמן. ולא מצאנו שזה מגרע.

ג. גמר לאחר ברכתו

הנה כתב באגרות משה (או"ח ח"ה סי' ט') כתב דאם גמר ברכת עצמו לאחר תוך כדי דיבור של ברכת חברו, יענה אמן. ולכאורה מאי עדיפא שגמר לאחר חברו.

לשמוע ולהעמידו על טעותו

עובדא הוה שראובן ידע ששמעון עתיד לספר לו לשון הרע על לוי, והיה לפניו ב' אפשרויות, או להמנע מלשמעו, או לשמוע ואז להסביר לשמעון שאינו כן, והיה ספק השקול אם יצליח לשכנעו. איזה מהן יעשה.

א. שורש הספק

הנה לחד גיסא נימא דיכול לשמוע, דאע"פ דאסור לשמוע לשון הרע אך כאן הוה לתועלת דהרי יוכל לומר לו שאינו נכון. אמנם לאידך גיסא יש לדון דלא ישמע, דהרי שמעון אינו מספר לתועלת. וכתב בחפץ חיים (הכלות לשון הרע כלל ו' סעי' ד') דמצוה לשמוע.

ב. לפני עוור

הנה תיקשי דברי החפץ חיים, דהרי במקום אחר כתב בחפץ חיים וכלל ד' ס"ק י"א ובמ"ח ס"ק מ"ח דאף בגוונא דמותר לשאול אנשים שיספרו לו לשון הרע לצורך איזה תועלת, מכל מקום צריך לומר להאיש ששואלו שהוא לתועלת, דאם לא כן עובר על לא תעשה דלפני עוור, דהרי מכשיל המספר באיסור לשון הרע. ואם כן תיקשי דגם בגוונא הנ"ל מכשיל המספר דהרי המספר מתכוון לגנאי.

ויש לומר דשרי מכיון שבה מונעו שלא יספר יותר פעמים. [וגם מונעו משאר לאוין של שנאה וכיוצא בו].

אלא לכאורה תליא בפלוגתא ברכי יוסף ואבני נזר בגוונא שאדם שעומד לאכול חלב שתחת ידו, ואם יתן לו נבילה לא יאכל החלב אלא רק נבילה, האם שרינן לתת לו נבילה שהוא רק איסור לא תעשה כדי שעל ידי זה לא

יכול אחד מהם

הנה יש לדון בגוונא שמחוייב לעשות פעולה, ואינו יכול לעשות בשניהם אבל יכול לעשות באחד מהם. ויש לדון בזה בכמה גווני:

א. שומר שני פקדונות

הנה מי שהיה שומר לשני אנשים בשני פקדונות והיה שריפה ויכול להציל רק אחד, הנה אם לא הציל אף אחד, מי אמרינן דחייב על כל אחד, דאינו יכול לטעון שהיה אנוס.

או דילמא נימא דאין לחייבו על שנים, אם כן חייב רק על אחד שאין יודעים על איזה. ואם כן יכתבו הרשאה. ולענ"ד נראה יותר כהאי גיסא.

ב. בורות ובקנין חצר

כמו כן יהא תליא בהא באופן שיש לו שני בורות ונתגלו ברוח שאינה מצויה ויכול לכסות רק אחד מהם ולא כיסה אף אחד.

תו יש לדון בחצר וצבי רץ ורץ אחריו ומגיעו דקונה, מהו אם היו שנים ואינו יכול לתפוס שניהם אלא רק אחד מהם.

אמן לאחר ברכתו

הנה כתב במגן אברהם (סי' נ"א ס"ק ב') דאם מברך ברכה וגם חברו מברך אותה ברכה לא יענה אמן דהוה כעונה אמן אחר ברכתו ידידה, אבל אם חברו בירך ברכה אחרת, יענה אמן.

א. פחות מכדי דיבור

יש לעיין כשבירך אותה ברכה אך גמר קודם חברו אבל בפחות מכדי דיבור, כגון בברכות קריאת שמע והיחיד גמר לפני הש"ץ בפחות מכדי דיבור, האם רשאי לענות על ברכת הש"ץ.

שיטתו ושימחו בשמחת התורה

לאחר זמן רב שאזל מן השוק יצא לאור מחדש עם הוספות רבות מכת"י

חיבורו הגדול של רבינו על עניני ברכות

בר אלמוגים

גם הוספנו במהדורה זו דברים הנוגעים לעניני ברכות מחיבורו שבכת"י "עטרה לראש" [שבו כתב לזכרון את הדברים אשר שוחח עם מרן הגר"ד לנדו שליט"א].

לע"ע ניתן להשיגו אצל משפחת גנחובסקי נועם אלימלך 14 בני ברק
טל' 0527639733 או טל' 036199732

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשוננו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעיינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

ניתן לקבל הגליון במייל: L5703949@gmail.com

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 345
כסלו תשס"ג

דין הפרדסים שנמצאים במושבים

עוד עמדנו על נושא השדות והפרדסים, שנוגע לכל העירובים, שאין להכניס אותם בתוך העירוב. ואע"פ שכתוב בשו"ע (סי' שס"ב ס"ט) שאילנות לא מבטלים מקום שהוקף לדירה, היינו דוקא במקום שהיה דירה, אבל מקום שלא היה דירה אלא פרדס, ובא להקיפו בהיקף העירוב, אינו יכול להפוך את היעוד שלו שיחשב משמש לדירה. וחילוק זה מבואר במשנ"ב (שם שעה"צ ס"ק פ"א). הגאון רבי יורם כהן שליט"א שהשתתף בכנס, נעמד ואמר שגם הוא התווכח על כך עם רב של עיר מסוימת באזור נתניה, ואמר לו שצריך להוציא את הפרדסים הגדולים שניטעו למסחר ולא עוברים בהם כלל. והרב דשם לא קיבל את דבריו. ושמוע לשמוע שיש מקור לדבריו.

לעומת זאת אחד מרבני המושבים שהשתתפו שאל שהוא עשה עכשיו הרחבה לעירוב, במסגרת השינויים שנעשו לתקן בתקופה זו, והוא הכניס מטע זתים לתוך העירוב, ושאל האם הוא עשה שלא כדין. שאלנו אותו אם אנשים עוברים במטע הזה, והוא אמר שהילדים משחקים בין עצי הזית שבו.

אמרנו לו שזה אפשר להכניס, כי אם בפועל משתמשים בו, אפילו שזה רק ילדים, אין לו דין קרפף, ואפשר להכניסו לעירוב. ואינו דומה לפרדס רגיל, שאין דרך לעבור בו, ובפרט אם הבעלים מקפידים על כך.

הרבנים נשאו דברים על ההיכרות בעזרה של מוקד העירוב הגאון רבי יורם כהן שליט"א נשא דברים בהלכה ובשבח המעמד, על המאמצים של מוקד העירוב להגביר את המודעות, ואת ידיעת ההלכות וכן ציין מעלות של העירוב של הקהילה בנתיבות, שהרב שברין שליט"א בודק ומתקן אותם במסירות, ויש בו רוב ע"י גדרות ממש, ועוד מעלות ובייך שנזכה לתקן עוד ועוד מקומות כהלכה, וללמד את ההלכה לכלל ישראל.

אחריו נשא דברים הגאון רבי דוד קארי שליט"א, רב המושב זמרת, שעשה בתקופה זו תיקון גדול לעירוב של המושב, והוסיפו עשרות עמודים חדשים, והחליפו ראשי עמודים. דיבר על החשיבות שיביאו לכל ישוב בדיקה מקיפה של מומחה כמו שהוא הביא את מוקד העירוב והע"צ זכו לשנות הרבה דברים שהיו מוכרחים, וע"צ גם הישוב הסמוך להם עשה תיקון בהשפעת מוקד העירוב, וע"י התכנית וההזדרכה שקיבלו ממנו. ובייך שנזכה להביא לתיקון כל העירובים, ולהציל רבים מחילול שבת.

הקמת העירוב בקרית שמואל לאחר עיכובים וקשיים רבים

בשבועות אלו זכינו בס"ד להמשיך את הפרויקט הגדול בהקמת העירוב הפנימי לשכונת קרית שמואל בעיר טבריה. כידוע בשכונה זו גרים עשרות משפחות של אברכים יר"ט, ועד עכשיו לא היה מי שיקח על עצמו לעשות עירוב פנימי כנהוג בקהילות החרדים בארץ ישראל. מוקד העירוב פעל בשנים האחרונות לגייס נציגים מתוך השכונה, עד שהגיע האברך המיוחד שזכה בזכות הזו, לטרוח בתיקון העירוב, ויחד איתו יצאנו לדרך, שלא ידענו עד כמה טירחה גדולה וקשיים יהיו בה.

בתחילה יתיאמנו עם רבני המקום, ואחר כך מסרנו שיעורים בכמה כוללים בשכונה, לעורר את הציבור לסייע ולתמוך בהקמת העירוב. יחד עם זה פתחנו במגבית לכלל הציבור שיבוא לעזרתם, ועוד לפני שהושג רוב הסכות שלחנו את העובדים המיוחדים להעמיד את עמודי העירוב העובדים עבדו במהירות עצומה ובצורה מחופשת, מחשש למניעות מצד

יום העיון המיוחד לאחר תיקון העירוב בכמה ישובים בדרום

השבוע ביום שני התקיים יום העיון לאזור הדרום, בהשתתפות רבני מושבים, ואברכים מלומדי השיעורים של עירובין למעשה, שבאו לרענן את ידיעת ההלכות, ולהוסיף בידיעת הפרקטיקה המעשית בדיקת העירובים ובתיקונם. וזאת לאחר שכמה מושבים בדרום עשו מהפך ושינוי גדול בתיקון העירוב, והתקינו עשרות עמודים חדשים במקום העמודים הפסולים שהיו בהם.

במרכז המעמד התמקדנו בנושאים המעשיים בתיקון הישובים באזור הדרום, בעקבות סגנון הבניה של העירוב שהיה לפני עשרים שנה ויותר, וכעת שבאו לערוך בדיקה התברר שיש הרבה דברים שהשתנו או שלא היו כראוי. בין הנושאים שעסקנו בהם ביום העיון, ההבדל הגדול שבשינוי הקטן בראשי העמודים. מקומות רבים שנבדקו התגלה שלא היה להם עירוב שנים רבות, בגלל שינוי קטן בראש העמוד, שהחיבור היה מהצד, או על ברזל שעובר את רוחב העמוד. והצגנו את הנקודות החשובות בראשי תקניים. כמו כן הוצגו ראשי הלבשות, כפי שהובא בגליון הקודם.

דין עמודי התאורה וההבדלים ביניהם

עוד עסקנו בהשתמשות בעמודי התאורה, יש עמודים המורכבים מעמוד רחב ומעליו עמוד צר, ואז אם החוט קשור בשלב המתקצר והוא מעל החלק המתרחב, זה כשר. אבל בעמודי תאורה שאין בהם שני שלבים, אלא הם מיחידה אחת שרחבה למטה ונעשית צרה למעלה, בהם לא ניתן לקשור חוט מהצד על סמך שהעמוד מתרחב מתחתיו, כי בכל אופן החוט נמצא מהצד של העמוד, [ואינו כמו העמוד הקודם שהחוט נמצא מעל השלב התחתון], וחילוק זה מבואר בדברי החזו"א (סי' ע"א ס"ק י"ב).

במסגרת שיעורי העירובין למעשה גם הארכנו לבאר את ההלכה הזו ומקורותיה, והבאנו שיש שלמדו בדברי שו"ת אבני נזר שהכשיר את הצורה הזו, כאשר העמוד נכנס ומתרחב תחת החוט. אבל הוספנו בשם אחד מגדולי העוסקים בקולות של העירובים העירוניים, שאין להתיר את הדבר למעשה, כי בפועל גם העמודים האלה עקומים מעט, וכאשר העמוד עקום הוא לא מתרחב תחת החוט, וכיון שלא ידעים למדוד ולהבדיל בין המצבים השונים, שחלקם פסולים לכ"ע, לכן אין להתיר גם באופן שהעמוד ישר, כי בהרבה מקרים יגלו כעבור זמן שהעמוד היה פסול, וכל התושבים חיללו שבת רח"ל.

באזור הדרום יש הרבה מקומות שעשו חיבור של עירוב בין שני מושבים כדי להתיר תחום שבת וטלטול ממושך למושב, והשתמשו בעמודי התאורה הגבוהים שעומדים לאורך כבישים שבין המושבים. אבל בעמודים האלה אין שלב נוסף שמתרחב, וא"כ החוט הוא מהצד ופסול. ובפרט שאפשר להבחין בקלות שיש עמודים שאינם ישרים, במקרים אלו גם הלחיים לא יעזרו, אם הם צמודים לעמוד, כי כאשר העמוד נוטה לצד, הרי הלחי שצמוד למטה אינו מתחת החוט, ויש צורך להרחיק את הלחי למקום שיהיה מכוון תחת החוט, ואין להם אפשרות לעמוד על כך [גם מסיבות טכניות, וגם מחמת אומנות המדידה, ואכמ"ל].

הפתרון שעשו בכמה מקומות בארץ, וכך אנו מקוים שיעשו גם באזור זה, שיוסיפו עמודים צמוד לעמודי התאורה, שיגיעו עד גובה החוט, ויעבירו את החוט מעל העמודים ממש, וכך לא יהיה טעות שהחוט אינו מכוון על הלחי או החלק המתרחב.

אל מוקד העירוב המום מחומרת המצב, מדובר בעיר חרדית ואברכים ובחורים חרדים, ונושא של חילול שבת בידם.

לצערינו אין דרך אחרת לעורר את היהודים האלו לקיים את ההלכה, הם לא באים לשאול, והם לא יודעים שיש כזה נושא. אלא הקוראים היקרים שלומדים מאיתנו את הפוטנציאל לזכות יהודים, יהיו השותפים של מוקד העירוב בפעילות העצומה, וילכו עם הידיעות האלו ויוסיפו ועוררו את חבריהם ואת המקומות שמגיעים אליהם, וכך נזכה יחד להביא את שמירת השבת לכל מקום.

גדר רשת שהיתה תלויה בזמן בין השימושים

מעשה שהיה והגיע אלינו ע"י אחד הרבנים, על מנת לעורר על הצורך לדעת הלכות עירובין, ובפרט לשים לב שהדינים אינם פשוטים כסברות בסוגיות נשים נזיקין, ומי שאינו בקי יכול בקלות להורות שלא כהלכה ח"ו. באחת הישיבות עשו עירוב פנימי לחצר הישיבה, מחמת שהמתחם היה מחוץ לעירוב. בצד האחרי הם העמידו מחסומים כמו שמשמים כיום בעבודות ברחובות, שיש רשת גדולה נעוצה בקוביות שחורות כבדות. אבל היתה להם בעיה שבגלל שינוי במפלס הקרקע היה חלל של יותר מג' טפחים תחת הרשתות של המחסומים. הבחורים האחראים על כך שמו לב להלכה זו, ולכן הוסיפו שורת אבנים תחת המחסומים, כדי ליצור לבד מהרשתות עד הקרקע.

בליל שבת בזמן בין השימושים, הבחור שם לב שמישהו הזיז את המחסומים לצד, אמנם הוא לא פרץ אותם, אבל הם כבר לא היו בקו שמעל האבנים, וממילא יש מתחתיהם חלל ג' טפחים, דהיינו הם מחיצה תלויה, שאינה כשרה, וממילא העירוב של הישיבה נפסל. הוא רצה להחזיר את המחסומים למקום, אבל הוא ידע שאסור לעשות מחיצה המתרת בשבת אפילו אם לא מחברים אותה במסמרים, וכיון שהזזת המחסומים מכשירה אותם ואת העירוב, אסור להעמיד אותם בשבת. מיד הוא פנה לת"ח ששהה בבית המדרש ושאל מה לעשות הנשאל אמר לו חשבון מפולפל, שבעצם בין השימושים הוא ספק יום ספק לילה, וא"כ יש ממה נפשך, אם כעת עדיין יום הרי מותר לתקן את המחיצה, ואם באמת כבר נעשה לילה ויש איסור שבת, א"כ המחיצה כבר לא תועיל לעירוב כיון שמחיצה שנעשית בשבת אסורה, והעירוב לא יכול לחול אחרי בין השימושים, ממילא הוא לא עשה דבר. ולגבי הטלטול אחר כך, כיון שעירוב בחצר הוא דרבנן, ספק דרבנן להקל.

הזזת הגדר היא מחיצה המתרת אפילו שנעשית בשבת

ניגש אליו מו"ץ שהיה באותו מעמד, ופתח משנ"ב ואמר שזה לא נכון, כי מחיצה שנעשית בשבת היא מחיצה גמורה, ועושה רשות היחיד, ורק באופן שנעשית במזיד גזרו שלא יהנה ממנה (סי' שס"ב ס"א), אבל אסור לעשות מחיצה במזיד על סמך זה שהיא לא מתרת כי אסור לו להנות ממנה. ועוד שהזרק לתוכה חייב כדן זורק לרשות היחיד. ועוד שכאשר נעשית בשוגג בכה"ג שחושב שמוותר לו, אין גם את הקנס, וזה מחיצה המתרת, ופשוט שאסור לעשות אותה.

וגם לענין עירוב חצרות, שסבר המשיב שכיון שאם המחיצות היו פרוצות בכניסת השבת אין העירוב יכול לחול כשתקנו אחר בין השימושים, א"כ תיקון המחיצה אינו מתיר, גם זה אינו מונע מלהחשב מחיצה המתרת, כי מה שהעירוב בפת לא חל זה רק לגבי להוציא מהבית לחצר, אבל לגבי לטלטל בחצר כלים ששבתו בחצר, ודאי שתיקון המחיצות מתיר. [ועוד שי"א שאם הניחו את העירוב לכמה שבתות, וכבר היה שבת אחת בהכשר, הוא חוזר וניער כשתקנו את העירוב אפילו אחר בין השימושים, עי' במשנ"ב סי' שע"ד סס"ק ה', ובבה"ל ד"ה ונסתם הפתח בחול].

במעשה זה אמר לנו הת"ח הנ"ל, כמה חשוב ללמוד עירובין כראוי, ובמיוחד לפני שמורים הוראות, כי בשביל לפסוק בעירובין צריך ידיעה מיוחדת, ויש בהם הרבה הלכות שאינם כפי הפשטות של האדם. ויתן ה' שנזכה להורות כהלכה בלי שום מכשול.

במוצ"ש יתקיים בעז"ה

בבני ברק, בביהכנ"ס היכל יצחק

פאנל לשאלות אקטואליות לעוסקים בעירובים

ויוצגו מצגות בדוגמאות מהמקרים העומדים על הפרק

ההשתתפות מיועדת לעוסקים בפועל בבדיקת עירובים

לפרטים ולהשתתפות - הרב מ. 055-678-3323

גורמים שונים בעיר, וגם השתדלו לתאם מול הדיירים הסמוכים, אך בכל זאת הגיעו המעוררים לעצור את העבודות, והטילו קנסות על העבודה. בס"ד בהשתדלות רבנים מהשכונה עם נציגי יהדות התורה הסירו את הקנסות, אך עדיין לא היה ניתן להמשיך. לאחר שעבר זמן ולא הסתדר, ניסינו לקדם את העבודות בחשאי, ולאחר התקדמות חלקית, שוב צצו המפריעים ומנעו את המשך העבודות.

בחודש האחרון חל שינוי בהסכמת הגורמים, ונתנו את האפשרות להמשיך בעבודות להשלמת העירוב. מוקד העירוב יצא עם הצוות בשמחה כדי להשלים את העמדת עמודי העירוב, אלא שאז קפץ רוגזם של דיירים בעלי מלון הסמוך למקום, שחלקם גויים שאינם רצויים, והם שוב עצרו את העבודות, באופן שהגורמים הרשמיים לא יכלו להתעלם מהם. וכמה שניסו לרצות אותם לא הועיל. מוקד העירוב סקר את המקום הלך ושוב, עד שמצא פתרון חילופי, שבו אנו מקימים שהדברים יסתדרו בקרוב בעז"ה.

השפעת ההצלחה בבחירות והזכות להרבות כבוד שמים

[במאמר המוסגר, יש לציין שהשינוי החל מיד למחרת הבחירות, עם הצלחת המפלגות החרדיות למעלה מהמצופה, ועם כניסתם לקואליציה, זה עשה התייחסות אחרת אצל אנשי ציבור רבים. אם לפני כן כשאנשי השמאל היו בשלטון הם חששו לתת לגיטימציה לציבור הזה, מחשש לביקורת מסוימת מחבריהם והסובבים אותם, לאחר הבחירות הם נתנו הרגשה שזה הקו המוביל היום, וממילא הם גם מאלו ששיכים לשלטון, והם גם נותנים שירות למפלגות החרדיות המובילות קשה לי לתאר זאת במילים ובתבונות, אבל אנו רואים

בזה חלק ממה שגדולי ישראל זועקים לנו, שההצבעה בבחירות זה קידוש ה'! עד כדי ששווה להשקיע בשבילו מאמצים כה גדולים, לנסוע מרחקים להשקיע כספים, רק בשביל עוד מעטפה שאומרת אני רוצה שיהיה יהדות, שיהיה תורה. עלינו לא כ"כ משפיע כמה נציגים יש, חשוב לנו רק כמה חוקים וכספים מצליחים להעביר, אבל יש עוד רובד הרבה יותר עמוק, שהוא נתפס בכלל הציבור כולו, שיש כמות של אנשים שרוצים מדינה ע"פ תורה, והם העומדים במהלך של הממשלה. יש אנשים שבגלל זה באים יותר לשיעורי תורה, יש מועצות שנותנות יותר אוזן קשבת לצרכים, ויש חילונים שזה מוביל אותם גם לשמירת שבת במובן מסוים ולקיים יותר מצוות, כי זה המהלך החברתי עכשיו. זה משפיע עוד לפני כל הסכמי הקואליציה והתיקים. וזה כבוד שמים שאנו זוכים לעשות בעולם, בהליכתנו לאורם של ציווי גדולי ישראל].

אברכים שבדקו מותחמים וגילו מכשולות גדולים

בשבוע האחרון היו כמה אברכים בעיר מודיעין עילית, שהלכו לבדוק מתחמים של בתי כנסת וישיבות הנמצאים בגבול העירוב, בעקבות הפרסום שהיה בגלינות קודמים על המכשול הגדול שיתכן בהם, למרות העירוב המהודר של העיר, כיון שמבחינת רבני העירוב הם מחוץ לעירוב, וכל מתחם צריך לתקן לעצמו עירוב.

במצב כזה יש לצערינו מקומות שלא עשו את העירוב כראוי, ואנשים שבאים לשם בשבתות נכשלים באיסור טלטול. כמו כן במקומות שסידרו עירוב, ברוב המקומות לא הכניסו את כל החצר בתוך העירוב, כי לא העמידו עמודים מיוחדים, אלא חיברו אל הקראוונים, ואז מי שמוציא כסא או סידור וכל חפץ שהוא אל החצר שמאחרי הקראוון, מוציא מרשות לרשות ועובר באיסור טלטול מדרבנן. ומי שאינו יודע היטב את ההלכות, ואינו עירני לכך, יכול להיכשל בחילול שבת רח"ל.

האברכים הגיעו לחצר של אולם שעשו בו עירוב, וראו שתי צורות הפתח בקצה המתחם, אבל הם לא היו כשרות, באחת מהם החוט ירד והיה מהצד, ובשניה היה ענף של עץ שהסיט את החוט. הם אמנם דאגו לעשות עירוב, אבל כיון שאין מי שיפקח עליו, הוא נפסל במשך הזמן, והמשיכו לטלטל על סמך שפעם עשו עירוב, בלי לשים לב שהוא פסול.

במתחם אחר של פנימיה שנמצאים בשבת, לא עשו כלל תיקון לחצר, והבחורים טלטלו בלי עירוב. במקרה זה התברר שרק לא היה מישור שזה מוטל עליו, וממילא אף אחד לא דאג לכך. האברך שהגיע למקום פנה להנהלה ועורר אותם למכשול והאיסור החמור, ועמד איתם בקשר וסידר להם מישור שיועד ויודרך אותם כיצד לתקן עירוב כהלכה. האברך התקשר

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת וישלח תשפ"ג

כח המחשבה בחיינו

תוכן

א' - להכיר את הטובים ביותר / א

ב' - להעריך את הטובים ביותר / ג

ג' - להפוך לטובים ביותר / ו

משפחת יעקב. היה זה כאשר שכם בן חמור
טימא את דינה בת יעקב.

עלינו להתבונן בפרשה זו, שכן חז"ל מלמדים
אותנו שהיתה תביעה על דינה, ומעשיה הם אלו
שהביאו לסוף המצער. העובדה ש"וַתֵּצֵא דִינָה...
לְרֵאוֹת בְּבָנוֹת הָאָרֶץ" הביאה ל"וַיֵּרָא אֶתָּה שָׁכֶם
בֶּן חָמוֹר". יציאתה לראות בבנות הארץ היתה
הסיבה לכך שנטמאה על ידי שכם.

אכן, היציאה לראות בתושבי הארץ מעולם לא
הביאה לתוצאות טובות עבור עם ישראל, כי אין
שום דבר טוב שניתן לראות שם. כמה שפחות
נראה את אנשי הארץ, כך ייטיב לנו.

ראיית הרע

זכורני שבתקופת לימודי בישיבת סלבודקה
בליטא, הלכתי פעם אחת ברחוב בשבת בבוקר
לפני התפילה, ובעוברי על יד הגשר שהוביל
מסלבודקה לקובנה, ראיתי יהודים היוצאים
לעבודתם ביום השבת ר"ל.

ואז הופיע מרן המשגיח רבי אברהם
גרודזינסקי זצ"ל, אשר היה בדרכו חזרה
מהמקווה, ושאל למעשי. סיפרתי לו שאני מביט
באנשים שהולכים לעבודה. אך הוא אמר לי, "לא
כדאי להסתכל".

השמעתם? לא כדאי להסתכל! כך אמר לי
המשגיח זצ"ל. ולמרות שבוודאי היו לו כוונות

א' - בוחן מחשבות

שמירה עליונה

כאשר אנו לומדים על חייהם של האבות
הקדושים, ניתן להבחין בבירור כיצד יד ה' שמרה
עליהם ללא הפוגה. היתה כאן השגחה מיוחדת
שהגנה על אבותינו בכל מגע שהיה להם עם
אנשים מבחוץ. וכן מעיד הנביא, "לֹא הִנִּיחַ לְאִישׁ
לְעֶשְׂקָם וַיּוֹכַח עֲלֵיהֶם מַלְאָכִים" (דברי הימים א'
טז, כא).

כך הגן הקב"ה על שרה אמנו כאשר נלקחה
לבית פרעה, "וַיִּנָּגַע ה' אֶת פְּרֻעָה נְגָעִים גְּדֹלִים
וְאֶת בֵּיתוֹ עַל דְּבַר שְׂרֵי אֵשֶׁת אַבְרָם" (בראשית יב,
יז). וגם כאשר אבימלך מלך פלשתים נהג באופן
דומה, הקב"ה בא אליו בחלום הלילה והזהירו,
"הִנֵּנִי מֵת עַל הָאִשָּׁה אֲשֶׁר לָקַחְתָּ" (שם כ, ג).

אם נבחן את ההיסטוריה של האבות נגלה
שהקב"ה השגיח על בניו בהשגחה מיוחדת. הוא
לא הניח לאיש לעשקם, ולא היו כל תקריות
בלתי נעימות של זרים שהצליחו לחדור ולפגוע
בבית הקדוש הזה.

הפעם האחת והיחידה

אך לכלל זה היה יוצא מן הכלל, ואכן היתה
פעם אחת ויחידה שבה חוללה טהרתם של

חברה מסוכנת

והנה זאת עלינו לדעת, שכאשר אדם נושא אשה, על פי השקפת התורה הרי שמבחינה מסוימת הוא אף "נושא" את אביה. החתן הופך לחלק בלתי נפרד ממשפחתה של רעייתו. אשר על כן, אילו היה עשו נושא את דינה, פירושו של דבר הוא שעשו היה מתחבר ליעקב חיבור נצחי, וזהו דבר שיעקב לא יכול היה לאפשר. הלא לאחר פגישתם, הציע עשו ושוב ושוב "טוב ליבו" להתלוות אל יעקב, אך יעקב הצליח להשתמט ממנו בכל מיני תחבולות, משום שהוא לא היה מעוניין בחברתו של עשו. חברתו של עשו היא מסוכנת ביותר!

ולכן, כאשר ראה יעקב שעשו מתקרב, הוא החביא את דינה בתו בתוך תיבה. הוא אף דאג לנעול את התיבה עם מסמרים, פן ינסה עשו לפתוח את התיבה ויראה את תכולתה.

אך מה אומרים על כך חכמינו ז"ל (בראשית רבה עו, ט): "לא בקשת להשיא דרך הדרך רבה נשאת דרך אסור". מבואר בחז"ל שהיתה תביעה על יעקב על כך, שכן אילו נשא עשו את דינה, יתכן והיא היתה מחזירה אותו בתשובה. ומשלא רצה להשיאה לאחיו דרך הדרך, נענש יעקב וביתו נלקחה על ידי שכם בדרך איסור.

מסמרים של מצוה

אך כאן עלינו לעצור ולהתבונן בדברים אלו. הרי יעקב הכיר היטב את עשו אחיו. הם גדלו בבית אחד, ואם היה מי שהכיר את עשו, הרי שהיה זה יעקב אחיו. אילו חשב יעקב שדינה תוכל להשפיע לטובה על עשו, הוא היה הראשון להציע את השידוך הזה. אין ספק אם כן כי יעקב היה משוכנע ששידוך כזה רק ימיט חורבן על דינה בתו ולא יביא כל תועלת לעשו. משכך, אין ספק שדבר כזה לא יעלה על הדעת - להפקיר את בתו לחיים של חורבן רוחני!

אשר על כן, לכאורה נראה כי צדק יעקב בכך שהחביא את דינה בתוך תיבה וסגר את המכסה עם מסמרים. לא רק שהוא צדק אלא שהוא עשה מצוה רבת! הוא הציל את דינה מידי עשו!

נוספות מלבד מה שאני מסביר עכשיו, אך אלו היו המילים שלו: "לא כדאי להסתכל".

כוונות טובות

לכן יציאתה של דינה הביאה עליה צרה זו. אמנם, יציאה זו לא היתה לשם סקרנות גרידא. היו לה כוונות טובות, שכן היא ביקשה לצעוד בעקבות סבתה הגדולה שרה אמנו, אשר היתה מגיירת את נשים, וכמו שאמרו חז"ל. זו היתה דרך החיים בביתם של האבות הקדושים - להפיץ את האמונה בבורא העולם, ומתוך כוונה זו יצאה דינה לראות בבנות הארץ. היא ביקשה לבחון את מצבן של בנות הארץ ולראות כיצד ניתן ללמדן את יסודות האמונה בה'.

אולם ההבדל הוא, ששרה אמנו לא יצאה החוצה אל הרחוב, וזו היתה טעותה של דינה. היא נתבעה על כך שיצאה מאהל אביה כדי לראות בבנות הארץ, ויצאה זו היא שהביאה לבסוף ששכם בן חמור ראה אותה ולקחה אליו.

חתן שכזה...

והנה, על אף שנראה לכאורה שאנחנו מבינים מעט מהו הדבר שהמיט על בית יעקב את הטרגדיה הזו, מכל מקום חכמינו ז"ל מבארים סיבה נוספת, עדינה יותר, מדוע אירע מעשה דינה, סיבה אשר נראית מתחילה כסתומה ובלתי מובנת. כעת נקדיש כמה שורות להבין את דברי חז"ל אלו, שכן זוהי ההקדמה לנושא המרכזי שעליו נסובים דברינו.

המדרש אומר שמעשה דינה בא כעונש ליעקב אבינו. אמנם אין כוונתם שלא היה בכך עונש לדינה, בוודאי שהיה זה עונש עבודה, אך חז"ל מלמדים אותנו שהיה זה עונש אף עבור יעקב.

מדוע נטמאה בתו של יעקב? איזה מעשה עשה יעקב שבגינה הגיע לו לראות אסון כה נורא המתרחש בביתו? הלא "וכן לא יעשה" (לד, ז) - מעשים כאלו אינם נעשים בין יהודים.

מבארים חז"ל שיעקב אבינו נענש על כך שלא אבה להשיא את דינה בתו לעשו אחיו.

מדוע אם כן הוא נענש אבינו על כך שהחביא אותה? עלינו להבין ענין זה!

תביעה על המחשבה

אומר לכם כעת מה תירצו בסלבודקה על קושיא זו. בסלבודקה היו אומרים שאכן, יעקב אבינו נהג כדין! אין כל תביעה על הפעולות שהוא עשה. לא היתה לו כל ברירה! הוא היה מוכרח להסתיר את דינה מפני עשו הרשע!

על מה היתה התביעה? בסלבודקה היו אומרים שהתביעה על יעקב, כפי מדרגתו, היתה שכאשר הוא נעץ את המסמרים אל תוך מכסה התיבה, הוא דפק בפטיש בעוצמה רבה מדי ובהתלהבות גדולה מדי! בשעה שהוא מטמין את דינה בתיבה, היה עליו לחשוב לעצמו, "אה! אילו רק יכולתי להשיא את בתי לעשו אחי, כמה שמח הייתי! אילו רק אחי היה ראוי לכך! אך מה לעשות שהוא סר מהדרך הישרה, כעת איני יכול לאפשר שדבר כזה יקרה". היה עליו להרגיש כאילו כל מסמר שננעץ אל תוך התיבה הוא כמו מסמר שננעץ אל תוך ליבו!

יעקב אבינו לא נענש על כך שסירב להשיא את דינה בתו לעשו. להיפך, הוא עשה בדיוק את מה שהוא חייב היה לעשות, אלא שהיה עליו לעשות זאת מתוך צער וכאב על כך שאין לו ברירה אלא להחביא אותה. יעקב אבינו, ה"איש תם" במשמעות הנשגבה ביותר, שביקש להשיג שלמות בנפשו, הבין שה' מביט בו ב"זכוכית מגדלת", וגם הבחינה הדקה ביותר של חוסר שלמות במחשבה נחשבה כפגם, ועל כך היתה התביעה עליו.

דקדוק המחשבה

והנה, בין אם תקבלו את הביאור הנ"ל שהיו אומרים בסלבודקה ובין אם תסרבו לקבלו – אינכם מחויבים לקבל שום דבר ממה שאתם שומעים כאן במקום זה – אולם הרעיון הזה הינו חשוב ביותר, וזהו הנושא שעליו נדבר במסגרת זו. התורה מספרת לנו את הדברים כדי שנדע שלא מספיק רק לעשות את הפעולות הנכונות,

כי בשמים בוחנים את מחשבותיו של האדם ומדקדקים בהם דקדוק גדול.

דבר זה נשמע לנו כחידוש גדול. היינו חושבים שדי בכך שנעשה את מה שצריך לעשות. לומר שגם מחשבותינו ייבחנו בדקדוק רב, נשמע לנו די קיצוני. אולם זהו הלימוד שמלמדת אותנו התורה. גם פעולה שהיא מותרת לגמרי – יתכן אפילו ויש בעשייתה מצוה גדולה – אם הכוונה בעשיית המצוה אינה כשרה לגמרי, זה הופך את המעשה למעשה שונה בתכלית. ולכן, ככל שהאדם שואף להשיג שלמות גדולה יותר, כך עליו לבחון ולבדוק בדקדוק רב יותר את מחשבותיו וכוונותיו.

ב' – עבודה עם מחשבה

ערכם של מעשינו

על מנת להבין טוב יותר את הנושא הזה, נלמד כעת קטע קצר מדברי החובות הלבבות (שער יחוד המעשה פרק ו'). בקטע זה מדבר החובות הלבבות על נושא אותו הוא מגדיר כחשוב ביותר, והוא הנושא של טהרת המחשבה. מילים אלו לכשעצמן לא אומרות לנו הרבה, ויתכן אפילו שנטעה בהבנתן, ולכן חשוב כל כך שנטה אופן ונשמע את דבריו הקדושים בענין זה.

וכך הוא כותב: "רְאוּ לִךְ שְׁלֹא תִתְעַלֵּם לִפְקֹד מַחְשְׁבוֹתֶיךָ וְרַעְיוֹנֶיךָ... כִּי רַב הַהֶפְסֵד וְהַתְקוּן בְּמַעֲשִׂים לֹא יִהְיֶה כִּי אִם מַחְמָתָם". זוהי אמירה חשובה ביותר! מה שאומר החובות הלבבות הוא, שערכם של המעשים תלוי במידת הכוונה שהאדם משקיע בהם, וגם פעולה שיש בה יופי מיוחד, עלולה לפעמים להפוך כמעט לחסרת משמעות, אם היא נעשית מתוך כוונה בלתי נכונה. בשמים נותנים משקל רב לכוונה ולמניע העומד מאחורי המעשה, ולא רק למעשה עצמו.

הכל על פי כל דקדוקי ההלכה. הלא לשם כך הוא הוציא ממיטב כספו עבור מזוזה מהודרת. הוא כבר דיבר עם הרב ובריר היכן בדיוק להניח את המזוזה, באיזה צד של הפתח, באיזה מרחק מהמשקוף, הוא דיבר על הכל, וכעת הוא עומד עם פטיש ומסמרים בידיו, מוכן ומזומן לתלות את המזוזה כדת וכדין.

הכל טוב ויפה! אבל מה עם הראש? האם עוברות בראשו מחשבות כלשהן? אוי לא! כמה חבל! אם הוא כבר דופק את המסמרים, שישקיע מעט מחשבה בכך ויחשוב מה כתוב במזוזה. למחשבותיו יש משמעות רבה ביותר! למה נועדה המזוזה? לשמור על הבית מפני המזיקים? המזיק הגרוע ביותר הוא כאשר האדם מזניח את המסר שמלמדת אותו המזוזה.

משמעותה של המזוזה

המזוזה נועדה להזכיר לנו את אהובנו - את השי"ת! כך כתוב בה בפירוש: "וְאֶהְיֶה אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ" - אנחנו אוהבים את ה' בכל ליבנו, בכל מחשבותינו, בכל הרגשות שלנו. וגם אם אינך מרגיש כך, לכל הפחות לשם אתה שואף. ומי שתולה מזוזה בפתחו פירושו של דבר שהוא מזדהה עם שאיפה זו. לכל הפחות הוא רוצה לאהוב את ה'!

אך גם אם כבר עברו שנים רבות מאז שדפקת את המסמרים הללו, והמזוזה עומדת במקומה, זה מכבר - עוד לא מאוחר. בעודך נכנס הביתה, תוכל להזכיר לעצמך תדיר את ענינה של המזוזה. רבים נוהגים לנשק את המזוזה, אך לא די בזה. עלינו לחשוב! וזה נוגע לא רק כשיוצאים מהבית או נכנסים אליו, אלא גם בעודך יושב בביתך, הבט אל עבר המזוזה וחשוב עליה. האין אלו חיים אציליים - לחשוב על המזוזה במקום לתלות אותה בפתח ולשכוח ממנה?

וראיתם - וזכרתם

דוגמא נוספת - מצות ציצית. רבים הם המדקדקים ללבוש את הציציות בחוץ, ובכך הם מזכירים לסובבים אותם אודות השי"ת, אולם

בדיקת המניעים

החובות הלבבות ממשיך ומדגיש עד כמה חשוב שהאדם יבדוק את עצמו ויבחן מהם הדברים שמניעים אותו לעשות את הפעולות אותן הוא עושה. הוא כותב כך: "וְעַל כֵּן יֵשׁ לְךָ אָחִי לְהִשְׁתַּדֵּל לְהִיּוֹת כָּל מַעֲשֶׂיךָ מִיְּחָדִים לְבוֹרֵא יִתְבָּרַךְ" כי אחרת, עשויה פעולתו של האדם לאבד את כל מעלתה.

הן אמנם, בימינו, מי שרק עושה פעולות טובות - אנחנו מקבלים אותו בזרועות פתוחות. מי זקוק ליותר מכך? גם אדם שכוונותיו מקולקלות, אנחנו שמחים על כך שהוא לכל הפחות מקיים מצוות, ולא נדקדק מה הן כוונותיו. כל מי שחפץ לקיים מצוות, אנחנו אומרים לו "אחינו אתה!" ולא משנה מהם המניעים שלו.

אולם עלינו לדעת שבשמים לא כך הם פני הדברים. ישנה משמעות עצומה לכוונה שעומדת מאחורי המעשה. הכוונה היא ליבו של המעשה, ומחשבתו של האדם משפיעה השפעה אדירה על פעולותיו. כאשר פעולה נעשית ללא שיתוף של הדעת, נמצא שחלקו העיקרי של האדם לא נמצא שם. האדם מורכב מגוף ומשכל, ואם גופו שם ושכלו לא שם, הרי שהוא לא באמת שם.

על זה אנחנו מתפללים כל יום בתפילת "ובא לציון" "וְיֵשׁ בְּלִבֵּנוּ אֶהְיֶה וְיִרְאֶתוּ ... לְמַעַן לֹא נִיָּעַ לְרִיק, וְלֹא נִלְד לְבִהְיָה". אם נעבוד את ה' ללא אהבה ויראה, הרי שכל יגיעתנו היא לריק! אם הפעולות נעשות ללא כוונה נכונה, ללא טהרת הלב, ללא התלהבות, מתוך הרגל ובלי כל מחשבה, הן מאבדות מחשיבותן ואנחנו יגעים לריק. כלומר, ערכה של הפעולה תלוי בכוונת הלב העומדת מאחוריה. וככל שיש שם יותר לב, כך עולה ערכה ויקרותה של הפעולה!

מסמרים עם מחשבה

הבה ניקח כמה דוגמאות מחיינו, רק כדי להמחיש טוב יותר את כוונת הדברים. נניח שאדם עומד כעת לתלות מזוזה בפתח ביתו. כמובן שהוא עושה זאת מכיון שכך ציוותה התורה, וכמובן שעל האדם להיזהר לעשות

תקבל על כך שכר. אולם כל זה הוא כאין וכאפס לעומת הגדולה העצומה שניתן להשיג והשכר הרב שיקבל מי שהוסיף מעט מחשבה למעשים אותם הוא עושה.

מחשבה משנה חיים

כעת ברצוני להוסיף רובד נוסף לנושא הזה. הנושא עליו ידובר כעת הוא חשוב עוד יותר מהענין של כוונה במעשי המצוות עליה דובר עד כה, שכן הוא נוגע לכל חלק וחלק מחיינו, לכל פעולה ומעשה, ולא רק למעשי מצוה, ובעצם לשם אני חותר. הנושא אינו רק להביא את מעשי המצוות שלנו לידי שלמות, אלא להביא את כל החיים שלנו לידי שלמות!

המשנה באבות (ב, יב) מלמדת אותנו, "וְכָל מַעֲשֵׂיךָ יִהְיוּ לְשֵׁם שָׁמַיִם". וכתב הרמב"ם ב"שמונה פרקים" (פרק ה') שמאמר זה הוא גדול ועצום, ושספרים רבים לא יספיקו כדי לבארו אל נכון!

כאשר אנחנו לומדים את המאמר הזה, איננו רואים בו שום דבר יוצא דופן. בוודאי, כל מעשי האדם צריכים להיעשות לשם שמים – אין כל ספק בכך. אולם הרמב"ם מתפעל מהדברים! מה מרגש אותו כל כך?

התשובה היא שמשפט קצר זה הוא הלב של חיינו. זהו אחד החלקים החשובים בהצלחתו של האדם במשימת חייו בעולם הזה. "וְכָל מַעֲשֵׂיךָ" – הכל! אכן, זה לא קל לביצוע, אולם עלינו ללמוד ענין זה כפי יכולתנו, כי הוא עתיד לשנות את חיינו מן הקצה אל הקצה.

מבט אל סדר יומנו

אם יביט האדם אל סדר יומו הוא יגלה שחלק קטן בלבד ממנו מוקדש לעבודת ה'. מי שזוכה ללמוד תורה כל היום, נו, זה כבר סיפור אחר. אולם אדם שצריך לעבוד לפרנסתו, אז בבוקר

לעיתים הם עצמם שוכחים מהתועלת הזו. האם לא כדאי, מפעם לפעם, להביט בציצית שלנו ולהזכיר לעצמנו את עניינה של מצות ציצית: "וְרָאִיתֶם אֹתוֹ וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת ה'?" חישבו על המצוות! אין סוף למחשבות שיכולים להציף את דעתנו בעודנו מביטים בציצית!

הדבר נוגע גם לנשים. בעודה מלבישה את הציצית על בנה הקטן, יכולה האמא גם היא להיזכר במצוות התורה ובערכיה. "אה, כמה שמחה אני שאני יהודיה! אשרינו מה טוב חלקנו שבחר בנו הקב"ה לו לעם סגולה!" זה לא לוקח זמן רב. אם מחשבות אלו מבזיקות במוחנו אפילו לרגע קט, שיינו את המצוה לגמרי מכפי שהיתה.

שוד של רבע דולר

חשוב כל כך שנזכור שהכוונה היא אחד המרכיבים החשובים ביותר בשלמותן של הצלחותינו. כמה פעמים הושטת מטבע של רבע דולר לעני רק מחמת חוסר נעימות? אתה רואה את העני מגיע לכיוונך, אז אתה ממנהר אל מעבר לפינה, אבל אז אתה פוגש עני נוסף מגיע מהכיוון השני, ואתה לכוד! שוד לאור יום! אין לך ברירה אלא לוותר על רבע הדולר.

אולם תאר לעצמך שהיית מכניס מעט מחשבה אל תוך הפעולה הזו ואומר, "הריני נותן מטבע זו לעני בגלל שהקב"ה אוהב עניים, וכעת אני שליחו של הקב"ה לעזור לאיש הזה". או ווה! זו כבר מצוה מסוג חדש לגמרי! הפכת את המעשה שלך למשהו גדול באמת.

כמובן שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, ואין ספק שגם מי שעשה מצוה ללא כל מחשבה יקבל על כך את השכר המגיע לו. תלית מזוזה בפתח ללא כל מחשבה? טוב מאוד. אתה לובש ציצית בגלל שכך צריך לעשות? קיימת מצוה. נתת פרוטה לעני שלא הותיר לך ברירה אחרת?

ניתן להשיג ספרי רבינו בחנויות ספרי קודש ואצל המפיצים:

ספר שער אורה-ועדי מוסר, ספר לב אביגדור-עבודת האדם בקנייני השלמות מכתב יד: קולמוס 072-244-1670
תפילת אביגדור-פירוש וביאור על התפילה מכתב יד: אצל מן השוק

ג' – חיים של חשיבה

תמיכה בליברליים טובי-הלב

השאלה שצריכה להישאל כעת היא כיצד לוקחים שאיפה כה נשגבה ואדירה, ומחדירים אותה אל תוך חיי היומיום? בבית מדרשנו אנחנו אוהבים לדבר "למעשה", ולכן נלמד כעת מספר דוגמאות כיצד נוכל ליישם יסוד זה. ומי שמעוניין להצליח בחייו, יחטוף את הדברים בשתי ידיים ויהפוך אותם לחלק עיקרי ביותר מחייו.

ניקח לדוגמא איש עסקים או עובד במפעל, שעובדים קשה במשך כל היום כולו. בימינו לא קל להתפרנס, בפרט לאור העובדה שרשות המיסים נוטלת נתח נכבד כל כך מכספנו. היום אתה עובד בעיקר למען הממשלה. הממשלה לוקחת כרבע מההכנסה, ולעתים אף יותר מכך, מה שאומר שאם יש 12 חדשים בשנה, הרי שבמשך 4-3 מתוכם אתה עובד אך ורק למען תכניות ממשלתיות.

פירושו של דבר שהכסף שלך הולך למימון כל מיני תכניות של פוליטיקאים מרושעים שנועדו לחמול על פושעים, ובכך לעודד אותם להמשיך בחיי פשע. כל זה יוצא מתוך הכיס שלנו.

רווח נקי

נמצא אם כן שעובד המפעל שלא חושב, זה מה שהוא עושה – הוא עובד למען הפוליטיקאים המרושעים. כאשר אדם עובד קשה במשרדו במשך כל ימי השבוע מבלי לחשוב כלל על מה שהוא עושה, הוא פחות או יותר מבזבז את חייו.

אבל כעת אתה מבקש להפוך את כל חיך לחיים של עבודת ה' – איך עושים את זה? התשובה היא בדיוק הנושא עליו אנחנו מדברים. תתחיל להתאמן על לעבוד לשם שמים!

מה הפירוש "לשם שמים"? האם עליך לשנות משהו ממה שאתה עושה? לא, אל תשנה דבר. תמשיך לעשות את אותן הפעולות שהיית עושה עד כה. תמשיך לטלפן, לצבוע בתים, לחבר צינורות מים – מה שזה לא יהיה, אתה מנסה

הוא מתפלל, ואז הוא הולך לעבודה. נניח שאדם עובד מהשעה תשע בבוקר ועד חמש בצהריים. היכן היא עבודת ה' במשך כל השעות הללו? בסדר, כשהוא אוכל ארוחת צהרים הוא נוטל את ידיו ומברך ברכה ראשונה וברכת המזון, אבל במשך רוב רובו של הזמן במה הוא עובד את ה'?

וזו הסיבה שעל כל אחד ואחד להתחיל לעסוק בתכנית זו של "כָּל מַעֲשֶׂיךָ יִהְיוּ לְשֵׁם שְׁמַיִם", כי בכך אנחנו הופכים את כל סדר יומנו לעבודת ה'.

אין הכוונה שצריך להפסיק להנות מהחיים! לא! תמשיכו להנות ולשמוח! אפשר גם להרוויח הרבה כסף! אין בכך כל בעיה. לא כתוב בשום מקום בש"ס שיש איזו בעיה בלהרוויח כסף ולשמוח בכך. טעות יסודית היא לחשוב שיש בכך בעיה. מותר לך להרוויח כסף, לאכול ארוחת צהרים טובה, ולישון על כרית נוחה. למה לא? אלא שצריך להוסיף לכך מעט כוונה. בעודך עושה את הפעולות הגשמיות הללו, אל תבזבז את חיך. הוסף מעט כוונה לשם שמים.

שמא תאמר, "איני רמאי. אני לא עושה את זה לשם שמים! אני רוצה להרוויח כסף ולאכול אוכל טעים". לא! זו טעות! טעות גדולה! אפשר להוסיף כוונה לשם שמים גם אם זו אינה הכוונה האחת והיחידה.

עם מעט מחשבה, כל אדם בכל מצב, יכול לשנות את חייו מן הקצה אל הקצה. זו לא צביעות. הקב"ה אינו מצפה מאיתנו לוותר על הנאות החיים, אך בעודנו עסוקים בהנאות אלו, למה שלא נוסיף מעט כוונה אצילית ורוממה, שאנחנו עושים זאת במטרה לעבוד את ה'. וכך הופכים כל פעולותינו למעשים של אצילות ועבודת ה'. אנחנו חיים חיים מרוממים ומלאי עשייה רוחנית.

לקוחותיהם. במקום זאת, מה הם עושים? הם מבזבזים את חייהם עבור כסף בלבד! זאת היא "גיעה לריק"!

שוחחתי עם יהודי שבבעלותו רשת של מעדניות לממכר מוצרי בשר כשרים למהדרין. הוא סיפר לי כמה קשה הוא עובד כדי לשמור על רמת הכשרות הגבוה ביותר.

אמרתי לו, "זה טוב מאוד, אבל כדאי שתזכור גם כן שאתה זוכה לשמח יהודים שומרי תורה ומצוות. האם אתה מעלה בדעתך איזה דבר גדול הוא זה, לשמח יהודים יראים ושלמים? בזכותך הם אוכלים פסטרמה ועוף צלוי! הם נהנים כל כך בזכותך!"

בשביל מי את עובדת?

האם העובדת בבית אינה שונה. ניקח לדוגמא אמא למשפחה ברוכת ילדים בלעה"ר, אשר עושה רבות למען משפחתה. כל חייה מוקדשים למען שלומם וטובתם. נראה שאשה כזו היא עובדת ה' בקנה מידה עצום; ואכן היא כזו - אין כל ספק בכך.

אולם מה קורה אם היא עושה פעולות אלו עם כוונה זהה לכוונתה של שכינתה הגויה? אם היא עובדת על מנת שיהיו לה ילדים בריאים, כדי שיהיה לה נחת ממשפחתה, וכל שאר הכוונות הגשמיות שלמענם עמלים כל יושבי תבל בגידול ילדיהם, אז במה היא שונה מאומות העולם? מהי זכותה המיוחדת? האם היא עשתה משהו למען הקב"ה? היא עושה הכל למען עצמה. הכל נעשה למען אותה התכלית שכל אדם חומרני שואף אליה.

בין "נשות קריירה" לאמהות

כמובן שאם חומרנית המגדלת ילדים עדיפה מאשה חומרנית שחיה בשביל עצמה. אין כל ספק כי "אשת קריירה" שחיה לבדה בדירת סטודיו במנהטן, שכל חייה סובבים סביב הרצונות והמאוויים שלה, ואינה עושה דבר עבור אף אדם אחר אלא אם כן הדבר יביא לה תועלת, אשה זו אינה מגיעה לקרסוליה של אשה המחליטה

להרוויח את פת לחמך. אך אם תוסיף מעט מחשבה - הרי שזה יהיה הרווח הגדול ביותר.

עבודת ה' בחנות

אילו סוג מחשבות מרוממות את מעשינו והופכות אותם לעבודת ה'? דבר ראשון, עליך לחשוב שהקב"ה רוצה שתעשה עסקים. ה' כתב בתורתו, "שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעֵשִׂיתָ כָּל מְלֶאכֶתְךָ". הקב"ה מצפה שנרוויח את פת לחמנו, ומי שעושה זאת בגלל שזהו רצון ה', הרי שזוהי עבודת ה' - ככל שהדבר נשמע מפתיע.

אפשר להוסיף לכך מחשבה נוספת, "אני עובד כעת כדי לגדל דור של יהודים שומרי תורה ומצוות". כאשר נישאת, התחייבת בכתובתך "אנא אזור" - אני אפרנס את רעייתי. אתה מחויב על פי דין ללכת לעבוד כדי לפרנס את משפחתך.

אז בוא נתחיל עם לקוח אחד. כאשר הלקוח הראשון נכנס לחנותך בבוקר, תזכיר לעצמך - ואם אין אף אחד בסביבה תוכל אפילו לומר זאת בפה - "הנני עוסק עם הלקוח הזה לשם שמים. כל פעולותי עמו יהיו למען עבודת ה'".

נסה לחשוב על כך כמה שתוכל. כאשר אתה מגיע למשרד או פותח את החנות - חשוב על כך. ואז תרענן את זכרוןך מספר פעמים נוספות במהלך היום. כך, באמצע היום, תאמר לעצמך, "הלקוח הבא שיכנס לחנותי, הריני מתעסק עמו לשם שמים".

עצה לקצבים

נתאר לעצמנו קצב שעומד מאחורי הדלפק ומוכר בשר ללקוחותיו. הוא מבזבז את חייו, כי כל מה שהוא מקבל זה כסף. אילו היה חושב מפעם לפעם שברצונו לעזור ליהודים להתענג על בשר משובח, הרי שבזה הוא היה עושה עסקה טובה. הוא מעביר ללקוח את הבשר שביקש, ובו בזמן מכונן שבזה הוא מסייע ליהודי לצרוך בשר כשר - זהו אדם שעובד לשם שמים.

האם לא היה בכך הישג אדיר מאין כמותו? חבל שכל הקצבים אינם מתכנסים יחד מפעם לפעם כדי ללמוד מהי הדרך הנכונה לשרת את

שהקב"ה חפץ שנבלע את מזוננו מבלי להנות ממנו? הלזו תיקרא אכילה לשם שמים?

"לשם שמים" פירושו להנות מהאוכל. התורה אומרת "ואכלת!" תהנו מהאוכל! "ושבעת!" אכלו לשובע נפשכם. אין הכוונה שצריך להוציא הרבה כסף על אוכל. גם פרוסת לחם וכוס מים יכולים להיות דבר מהנה ביותר! אך בעודך נהנה מהאוכל, הוסף את הכוונה הזו, שאתה עושה זאת כדי שתהיה בריא וחזק לעבודת הבורא.

נסו זאת בעצמכם

נסו זאת היום בערב בזמן ארוחת הערב. בעודכם יושבים במקומכם על יד השולחן, כדאי לסמוך לא רק על המחשבה אלא לומר בפה, "הנני אוכל כדי להבריא את גופי כדי שאוכל לעבוד את ה'". מי שאוכל מתוך כוונה זו, כדי שיהיה לו כח ללמוד תורה, לקיים מצוות, ולהמשיך לחיות חיים של עבודת ה', הפך את ארוחתו למעשה אצילי של עבודת ה', והוא עתיד לקבל שכר לא רק על אותם מצוות ומעשים טובים שהוא עתיד לעשות מכח אותה אכילה, אלא תיכף ומיד הוא יקבל שכר על אכילתו, שהפכה באחת ממעשה גשמי פשוט למעשה מצוה נשגב ומרומם.

כך גם לגבי שינה. בכל לילה, לפני שאתם עולים על יצועכם, הקדישו מספר שניות כדי לומר מספר מילים, כמובן בלי שאף אחד ישמע. "הריני הולך לישון לשם שמים, כדי שיהיה לי כח לעבוד את ה'". מילים אלו עתידות בהמשך הזמן להביא למהפך בחייכם. לא אמרתם את זה אפילו פעם אחת בחיים? נסו זאת פעם אחת. זה ירומם אתכם עד השמים, ותעמדו טפח מעל כל הסובבים אתכם.

חישבו איזו גדולה ושלמות תוכלו להשיג אם תעשו זאת לא רק פעם אחת אלא לעיתים קרובות. הדבר יביא לכך שבהמשך הזמן לא יהיו אלו דיבורים גרידא אלא כך תרגישו באמת. אם תאמרו זאת שוב ושוב, הדבר יהפוך לבסוף למובן מאליו, ששינה היא פעולה של עבודת הבורא. תארו לעצמכם - יהודי שמשוכנע באמת ובתמים שללכת לישון הוא קיום רצון ה', שכן

להקדיש את חייה ל"קריירה" של גידול משפחה. אין ספק שתרומתה לעולם של האם גדולה עשרת מונים מתרומתה של "אשת הקריירה" שחושבת על עצמה בלבד. אם יהודיה היא אחת מאבני הבניין של החברה, והעולם עומד על נשים אלו.

אולם עדיין, אם הדבר נעשה ללא כוונה לעבוד את ה', לגדל ילדים יהודיים שיהיו ממלכת כהנים וגוי קדוש, שיהיו עבדי ה' והלוואי אף תלמידי חכמים, אז היא מאבדת גדולה ושלמות שהיו זמינים לה בכל יום ויום.

כאשר אמא יהודיה מאכילה את ילדיה, היא יכולה לעשות זאת כשליחה של מי שפותח את ידו ומשביע לכל חי רצון, ואף היא פותחת את ידה ומרגישה שידה היא בעצם ידו של הקב"ה. האם אתם מבינים מה משמעות הדבר? היא לקחה פעולה פשוטה שכל אחד עושה, והפכה אותה להיות מעשה של עבודת ה' מהסוג הנעלה ביותר!

אכילה לשם שמים - כיצד?

הדברים נכונים לא רק כאשר אדם מאכיל את ילדיו, אלא גם כשהוא מאכיל את עצמו. אסור לאכול כמו סוס - עם ראש ריק מתוכן. צריך לאכול לשם שמים, אלא שעלינו ללמוד כיצד לעשות זאת.

פעם מסרתי שיחה בנושא זה, ובין השומעים היה בחור צדיק שקיבל על עצמו הנהגה זו של אכילה לשם שמים. ואיך הוא יישם את קבלתו? הוא החליט להפסיק ללעוס את המזון שהוא אוכל. "איך אפשר לאכול לשם שמים אם אני נהנה ממה שאני אוכל?" תמה הבחור. "עלי לבלוע חתיכות שלמות של מזון מבלי ללעוס אותם ולהנות מטעמם, ובכך אכילתי תהיה לשם שמים".

עד שלבסוף הוא חלה, והרופא ציווה עליו להפסיק ממנהגו החדש. האם אתם יודעים מדוע הוא נהיה חולה? זה היה עונש! הסבורים אתם

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

מדוע הרב אינו נוהג להזכיר את מקורות הדברים שאותם הוא אומר בשיחותיו, האם רעיון זה מגיע מהסבא מקלם, הסבא מסלבודקה או מהגרי"א שר, זכר צדיקים וקדושים לברכה?

תשובה:

הסיבה לכך היא, שאיני רוצה להעמיס על גדולי עולם אלו את ההתבטאויות או ההסברים המוטעים שלי. לעתים אני עלול לומר דברים בצורה בלתי מדויקת, אז מדוע שאאשים אותם בטעויות שלי? אולם אכן, פחות או יותר כל הנושאים והרעיונות שעליהם אני מדבר הם דברים שמקורם מגדולי עולם אלו, וכן מהחובות הלבבות ושאר ספרים.

הדבר דומה לגשם שיורד אל האדמה והולך לאיבוד. לאחר זמן מה, מים אלו יוצאים במקום אחר בדמות נחל מים, אשר מתפאר בכך שהוא מהווה מקור מים חיים. אנחנו נוטים לשכוח שלמעשה מדובר בגשם שירד מן השמים וחלחל אל האדמה.

כך גם כל מה שאתם שומעים כאן נאמר על ידי גדולי עולם, אלא שלעתים אני שוכח את המקור. וכל הדברים המוטעים - מקורם ממני.

בזה הוא עושה את מה שנצרך כדי שיוכל לעבוד את ה' מחר.

לאחר זמן מה כבר תוכלו להרחיב את ההנהגה הזו לתחומים נוספים. אתם תמצאו עוד ועוד פעולות והנהגות שהן גשמיות וארציות לכאורה, דברים שאתם בין כה וכה עושים, שניתן לרומם אותם ולהפוך אותם למעשים של עבודת ה'. ומי שחי את חייו בהתבוננות וחשיבה, יוכל לקחת את כל חייו, ולהפוך אותם ל"קריירה" של הישגים והצלחות רוחניות. זה מה שנכלל בדברי חז"ל "וְכָל מַעֲשֵׂיךָ" - הכל! כל חלק וחלק מחייו יכול להיעשות לשם שמים ולהפוך לעבודת ה'.

כמה חבל לעשות עוד ועוד פעולות, ולא להחדיר בהם את החלק של המחשבה. כי ברגע שאדם מוסיף מחשבה וכוונה אל תוך מהלך חייו, הוא קונה קניינים נצחיים. המחשבות מעלות את ערכן של כל פעולותיו. בזה האדם צובר עוד ועוד עושר רוחני, עושר אשר יביא לאדם שכר עצום - ממתנים לו חיים של אושר עצום ביותר - בעולם הזה ובעולם הבא.

שבת שלום ומבורך!

בואו נהיה מעשיים

חיים של "לשם שמים"

השבוע נשתדל להפנים את השיעור החשוב שלמדנו, שמוטל עלינו להשיג לא רק שלמות בפעולות, אלא אף שלמות במחשבותינו. בכל לילה בשבוע הקרוב, לפני שאנחנו הולכים לישון, נאמר בלי נדר, "הריני הולך לישון על מנת שיהיה לי כח לעבוד את ה'". בנוסף לכך, באחת מהארוחות לפחות, נקפיד בלי נדר לומר, "הריני אוכל כדי אהיה בריא וחזק לעבודת הבורא".

פרשת וישלח

מעייני החיזוק

מאת הרב שמעון פרג

ולשמור את התורה וידוע כמה שהגר"א זצוק"ל לפני שיצא לרחוב למד שבעים פעמים את ספר מסילת ישרים בשער הזהירות ואם אצל הגר"א רואים כך מה נענה אכן בדור חלש שאצלנו לא פשוט לצאת לרחוב ואם יוצאים כמה צריך לראות דמות דיוקנו של יעקב.

יבואר דברי הרמב"ן בפרשת תולדות.

יעין בדברי הרמב"ן בפרשת תולדות שהקשה שרבים תמהים שיעקב אבינו קבל את עצת אמו ללבוש בגדי עשיו בנה החמודות ולא חשש על קולו שהיה קול אחר מעשיו ובודאי שיצחק אע"פ שהיה סומא מ"מ הכיר בודאי את קולם של בניו ומה הרויח שלבש בגדי עשיו ותירץ הרמב"ן שני תרוצים אחד שהיה קולם שווה ועוד תירץ שמא יעקב חיכה את קולו של עשיו והקשה הרמב"ן דא"כ מהו הקול קול יעקב וכתב הרמב"ן שני דברים א' שיעקב דיבר בלשון רכה ועשיו בלשון גסה ועוד שביעקב היה שגור שם שמיים בפיו ולכאורה עדין צריך עיון אם בסגנון יש הבדל בן עשיו ליעקב איך יעקב סיכן את עצמו ע"י שלבש בגדי עשיו הרי עדין בסגנון יעקב ועשיו זה שני סגנונות. וחשבתי לומר שיעקב אבינו היה מוכן ללבוש בגדי עשיו וגם לחכות את קולו אבל זה היה אצלו קו אדום לא לדבר בלשון גסה ולהזכיר שם שמיים. ואף שיש כאן סכנה גדולה לכל הברכות של ויתן לך שמכח הברכה הנ"ל יש בעם ישראל כל השפע הגדול של גשמיות כדי לקיים אם אין קמח אין תורה מ"מ יעקב אבינו לא מוכן לדבר בלשון גסה ולא לייחס לעצמו כלום בלתי לה' לבדו אפילו שעל חשבון זה היה מפסיד את כל הברכות וידוע הסיפר עם הרבנית מבעלז ע"ה שהייתה צריכה לעבור ניתוח וקראה

יבואר ההקדמה של הרבינו בחיי בפרשת השבוע בגודל כח הצדיק שאע"פ שהוא נופל ביד הרשע ומטמוטט ההתמוטטות היא רק לשעה כמו שכתוב "שבע יפול צדיק וקם" והמקור הוא משלי כ"ה

בפרשת השבוע מבאר הרבינו בחיי בכח של צדיק שיש לו התמוטטות מחמת רדיפת רשעים שאינו רק לשעה ובסוף מתקיים בו בשבע נפל צדיק וקם עיי"ש דהאריך בזה וכן מבואר במדרש רבה על הפסוק במשלי (כ"ה כ"ו) כשם שאי אפשר למעין להרפש ולמקור להשחת כך אי אפשר לצדיק ליפול וידוע מה שכתוב בספרים הקד' שעיקר שלמותו של יעקב אבינו היה בבית לבן שאע"פ שיעקב אבינו למד תורה בבית שם ועבר י"ד שנה ולא נתן שינה כל הי"ד שנה מ"מ עיקר שלמותו היה בבית לבן ואף שבבית לבן נתמעט אצלו עסק בתורה כמו שכתוב שסיבת עניו מה שיוסף הצדיק נעלם ממנו זה מחמת שלא עסק בכבוד אב ואם בבית לבן ואילו מה שהיה בשם ועבר לא נענש לפי שעסק בתורה אבל עיקר שלמותו היה בבית לבן שחי שם עם גדול הרשעים וגדול הטמאים וחי שם לבדו מ"מ אמר בפרדתו משם, עם לבן גרתי ותר"ג מצוות שמרתי. וצריך ללמוד מפרשה זו שגם אם אדם בע"ה צריך לעזוב את ביהמ"ד ששם זה המקום הכי שמור מבחינת המבול של הרחוב צריך להעמיד דמות דיוקנו של יעקב אבינו שלמעלה מכ"א שנה גר בביתו של האדם הכי טמא שבעולם ולא עבר על קוצו של יוד מהתורה הקד' וידוע כמה הגר"א זצוק"ל הפציר במגיד מדובנא שיאמר לו תוכחה ומרוב הפצרות אמר לו שזה לא כ"כ חכמה להיות בבית וללמוד תורה ועיקר החכמה זה לצאת לרחוב

לפרופסור המנתח ואמרה לו שאם הוא לא יצליח אין לה טענות עליו כי הכל מעת ה' והיה לו שמחה גדולה בגודל האמונה שלה ואחר כך קראה לו עוד פעם ואמרה לו שגם אם הוא יצליח הכל מעת ה' ואז צעק צעקה גדולה ואמר איך אפשר להגיד לבן אדם שכל חייו למד רפואה שזה הקב"ה ולדעונונו הרבה אנשים שכשיש להם הצלחה הם תולים את זה בעצמם וכשלא מצליחים הם אומרים שהכל מעת ה' כמה צריך ללמוד מיעקב אבינו שהיה מוכן לוותר על כל הברכות של יעקב אבינו והעיקר להזכיר שם שמייים לכן ביוסף הצדיק כל הצלחתו בבית פוטיפר משום ששם שמייים היה שגור בפיו כל הזמן וידוע הסיפור ביהודי שגמר לחתן את הילדים ובא לכותל המערבי ואמר תהילים ולא הזכיר בעזר"ה שאלו אתו מדוע לא מזכיר בעזרת ה' ואמר שהוא מרגיש שהכל מעת ה' אפילו לא בעזרת ה' הכל מעיתו יתברך ובודאי שכל קושית הרמב"ן הנ"ל היה על יצחק איך לא הבחין בשנוי הקול של יעקב ועשיו אבל בנשואיו עם לאה לא הקשה הרמב"ן איך יעקב אבינו לא הבחין בשנוי הלשון בין רחל ללאה ומזה רואים בגודל קדושתו של יעקב אבינו שאע"פ שגר בביתו של לבן שבע שנים והיה כבר חתן של רחל מ"מ לא הכיר את קולם וזה הכח של יעקב "עם לבן גרתי ותרי"ג מצוות שמרתי". ושמעתי מכמה זקני ירושלים שמספרים שבביתו של הגר"א לוינ זצ"ל היה גר בחור בשם שמואל אהרון יודלביץ שהיה בחור יתום וגדל בביתו של ר' אריה לוינ זצ"ל וכשהציעו לו להיות חתן לבתו אמר שהוא לא יודע שלר' אריה יש בת ומזה רואים שאפילו בדורנו יש אנשים צדיקים שממשיכים בדרכו של יעקב אבינו שמרוב קדושתו לא הכיר את קולם של רחל ולאה וראיתי בספר עבד המלך לגה"צ רבי שמואל הומינר זצ"ל שתמה שבברכת האבות לבנים בליל ש"ק אומרים ישימך אלוקים כאפרים וכמנשה ולא מזכירים ישימך אלוקים כאברהם יצחק ויעקב כדרך ברכת הבנות שכל הברכות של הבנות זה

כמו האמהות כשרה רבקה וכו' וכתב שעיקר הברכה שאדם צריך לברך את בנו שאפילו אם מגיעים למצבים של אפרים ומנשה שעיקר גידולם היה במצרים ויוסף הצדיק היה משנה למלך ובודאי שבביתם הסתובבו כל המצרים מ"מ נשארו בקדושתם ובטהרתם כמו שאומרים אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיה לי וזה בודאי למדו מיעקב אבינו שאף שהיה בביתו של לבן שמר על תרי"ג מצוות ולא למד ממעשיו הרעים.

יבואר עוד בגודל ערך לימוד תורה שזה המדרגה הכי גבוהה לקרבת אלוקים.

ידוע מה שכתב בספר נפש החיים בשער ד' שעיקר שלמות האדם הוא בלימוד התורה כמו שידוע וראיתי בסדר ערבי נחל בפרשת שבוע שהביא בשם הגור אריה שהביא את דעת הפילוסופים הגדולים שאפילו שהשיגו מעט בהשגת אלוקות מ"מ כיון שלא היה להם מורה דרך ועבדו עם דרך השכל לא האמינו שכשאדם עוסק בעניני שורתם ושור מועד זה יביא להם השגת אלוקות וברחו למדבריות ורדפו אחרי ההבל ולא נשאר מהם כלום וע"ז כתב הערבי נחל שידוע ששאל הכוזרי את ר' הלוי איך אתם מאמינים שע"י אכילה ושתייה בשבת יש השראת השכינה והשיב לו ר' החסיד את דברי המשל הידוע במלך אחד שרצה להתארח בעיר וכאשר שמעו כל השרים הנכבדים שהמלך יבוא לעיר כל אחד חפץ שהמלך יתארח בביתו ופיזרו כל אחד את הונם וכספם והמלך בחר דווקא להיות אצל אחד מפשוטי העם שהכין את ביתו למלך והנמשל בזה כתב שיש הרבה אנשים שחושבים שהם יכולים להבין את השגת הקב"ה וחושבים שכמה שעוסקים יותר בפילוסופיה משיגים יותר וצריך ללמוד משלמה המלך שאמר אחכמה והיא רחוקה ממני שאפילו שהיה החכם מכל אדם לא הגיע להבנה בהשגת חכמת התורה ובזה חיזק שאם הקב"ה מלמד אותנו שעיקר השלימות הוא להתעסק בשור שנגח את

הפרה ובשבת להתענג במאכלים וזה מביא את האדם לשלימות האמיתית וכן בכל המצוות שאדם עושה הוא מגיע לשלמות האמיתית והשגת הקב"ה אפילו שהוא לא מבין איך אפשר בדברים פשוטים של לימוד התורה ותענוגי שבת להגיע למדרגות הכי גבוהות ומזה רואים שעל אדם לדעת שההשגות הגדולות ביותר באים ע"י התורה הקד' וידוע מה שכתב הבית הלוי שעיקר חטא העגל היה ע"י שחשבו שמשה רבינו יכול להשיג השגות התורה לבד ולכן נאמרה פרשת פרה אדומה שזה קשור לחטא העגל שתבא אמא ותקנח צואת בנה שע"ז אמר שלמה המלך אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני וכוונתו הייתה על פרה אדומה שהמזה טמא וזה שמזין עליו טהור כך צריך האדם להבין שעיקר מה שנדרש מהאדם זה ללימוד תורה ולקיים המצוות כמו שידוע מה שאמר הגר"א ווסרמן הי"ד בשמו של הח"ח שהיצה"ר אומר לבן אדם להתפלל כל היום ולצום כל היום והעיקר לא ללימוד תורה ואנו נמצאים בשבוע שחל בו היארצייט של הבית עין שידוע שהרבה אנשים נושעו מכוחו וכבר האריך בגודלו המשפיע הרה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א וראיתי דברים נפלאים בספרו על פרשת השבוע שהאריך להסביר בגודל הענין של יראת שמים ונאריך בזה ע"פ דבריו בס"ד שידוע שאומרים בבוקר בברכת אהבה רבה ויחד לבבנו לאהבה וליראה את שמך וידוע שבעולם אהבה ויראה זה סתירה שאהבה גורמת קרוב ויראה גורמת ריחוק כמו שידוע שאדם הולך ברחוב והוא רואה בע"ח כמו אריה וכו' הוא בורח ממנו ולא שמענו אצל בין אדם לחברו רק מצוות ואהבת לרעך כמוך ולא שמענו מצוות יראה ואילו אצל הקב"ה יש מצוות ואהבת את ה' אלוקיך וגם מצוות ליראה את ה' אלוקיך וידוע מה שאומרים שיש שני סוגי יראה יש יראה שבא מחמת פחד שזה בודאי גורם ריחוק ויש יראה שנקראת יראת הכבוד יראת הרוממות שזה בודאי בא רק מחמת הקירבה שיש לאדם אצל הקב"ה להמחיש את זה במשל שידוע שאדם שבא לבקר

בחדר שנמצא שם אדם חשוב אפילו שהאדם החשוב כבר אינו מתפקד מחמת חולשתו מ"מ אדם שנכנס לשם לא ידבר שום דיבור של לשה"ר וכו' אע"פ שהצדיק הנ"ל לא יכול להטיף לו מוסר ולא לומר לו כלום כך האדם צריך להרגיש כלפי הקב"ה מדרגה של יראה שהיראה זה יראת הרוממות וכתב הבית עין שעיקר היראה הנ"ל בא ע"י לימוד התורה ושירגיל עצמו ללימוד תורה אפילו שלא לשמה ולבסוף יגיע לשלימות של תורה לשמה וכתב שם שזה מרומז בפרשת השבוע על הפסוק וישלח יעקב מלאכים פרוש אחר שיצא לחרות מלבן הארמי משיעבוד הטבע אז הוא הגיע לשלימות של יראת הרוממות ויעוין בכל הנ"ל בספר מסילת ישרים פרק כ"ד בביאור יראת חטא שכתב שביראה יש שנים שהם שלשה האחת קלה היא מאד להשיגה אין דבר קל כמוהו וזה יראת העונש ויראה זו שייך לעם הארץ ולנשים אשר דעתן קלות והיראה השנית הוא יראת הרוממות מזה רואים את יסוד הנ"ל אמנם מה דצ"ע ע"ז מהגמ' בברכות דף כח שרי' בן זכאי שבירך את תלמידיו לפני מותו א"ל הלואי שתהיה יראת שמים כמורא בשר ודם א"ל תלמידיו ע"כ א"ל ולואי ובזה רואים שאפילו תלמידי רי' בן זכאי שהיו תנאים קיבלו ברכה מרי' בן זכאי שהיראת שמיים שלהם יהיה כמו בשר ודם ולפי המסילת ישרים הנ"ל מבואר שיראת שמיים הנ"ל זה קל מאד וזה שייך לנשים ולעם הארץ ויעוין עוד בספר בת עין בפרשת וישב שמאריך מאד בגודל מידת החסד שזה עיקר מדרגתו של אברהם אבינו שהיה מכניס אורחים ופתח את ביתו לכל האורחים ובודאי שכל הסעודות שעושים בשבוע זה של היארצייט של הבית עין זה בודאי להגביר את מידת הכנסת אורחים שקיים בעולם וידוע שמקום קברו הוא בצפת באותו מערה של הערבי נחל והאה"ק והב"י ובראשם התנא הקדוש ר' פנחס בן יאיר שכל המסילת ישרים זה בנוי על דברי ר' פנחס בן יאיר יה"ר שבשבוע זה שמרבים האנשים בהכנסת אורחים שיהיה מליץ יושר

קדושת בתי מקדש מעט

בהכוונת הגאון הגדול רבי מנחם מנדל לובין שליט"א

דבר המערכת

כבוד לבית הכנסת הוא כמו סרטן נורא לאומתנו. הקב"ה חפץ להשרות את שכינתו בתוכנו, אך יש אנשים שדוחפים את השכינה החוצה. הנה לנו אדם שנכנס לבית כנסת שבו שורה השכינה; אנשים לומדים או מתפללים, והכסיל הזה פונה לשכנו ומקיים עמו שיחת סרק. פירושו של דבר הוא, שהוא מבטל בהינף יד את כל מה שמסמלת השראת השכינה. ח"ו השכינה אינה שווה כלום בעיניו, בהשוואה לרצונותיו הקטנים וחסידי החשיבות. יש כאן חילול ה' נורא. הוא מחלל את כבוד תפארתן של ה'. מי שאינו מעוניין שהשכינה תסתלק מבית הכנסת שלה עליו לקרוא בפני אותם מפטפסים את מה שכתב השולחן ערוך (סי' קכד ס"ז): "לא ישיח שיחת חולין בשעה שש"ץ חוזר התפלה, ואם שח הוא חוטא וגדול עונו מנשוא וגוערים בו". כמובן שאם יש מישהו מסוכן, צריך להזהיר את השני ולומר לו "תיזהר!" אבל אחרת אל תדבר. ומי שכן מדבר, הוא חוטא וצריך לגעור בו. לא רק בגלל שהוא מפריע לאחרים, אלא בגלל שהוא מתעלם מהשכינה הקדושה.

"גדול עונו מנשוא" הבה נשים לב ללשון שבה נוקט השולחן ערוך: "גדול עונו מנשוא" - זהו חטא שאין עליו סליחה ומחילה!

זהו דבר איום ונורא לומר מילים כגון אלו, אבל ככה זה - מי שמחלל שם שמים בצורה כל כך חצופה, חטאו גדול מכדי להיות נמחל. לכן צריך לגעור באדם כזה, וכך צריך לנהוג בכל מקום, אם מישהו מדבר בבית הכנסת, כולם צריכים להתחיל לגעור בו "ששש! ששש!" וצריך להגיד את זה שוב ושוב, ולהחזיר את הדברים לתור אוזניהם. ואל תסענו כלפי, "אל תלמד חובה על עם ישראל!" - שהרי כך כותב השולחן ערוך, האם אתם אומרים לי לא ללמד ליהודים שולחן ערוך? חייבים לומר את הדברים! חייבים לומר את זה שוב ושוב, עד שלבסוף כמה אנשים יקשיבו. לא בגלל שאתה אוהב לצעוק, לא בגלל שאתה "פרומער", אלא בגלל שיש לך מודעות לשכינה המתהלכת בקרב מחנך.

ואם החולי הזה הגיע לבית הכנסת שלך ואין לך אפשרות לרפא אותו, עוזב את בית הכנסת. שום דבר לא יעזור, ואינך הולך לשנות אותם, אלא אם כן אתה אישיות מאוד חשובה. אז לך ומצא לך מקום טוב יותר, מקום שבו מכבדים את נוכחות השכינה. הצל לכל הפחות את עצמך. מצא בית כנסת שבו אנשים נכנסים בדרך ארץ, לא מדברים דברי חול, ומתנהגים בכבוד הראוי.

אומר לכם יותר מכך. יתכן ולא תסכימו איתי, אבל גם אני איני חייב להסכים איתכם. נתאר לעצמנו אדם שנכנס לבית הכנסת, מפהק בקול גדול ומתמתח בהנאה. האם זו עבירה לפהק? איני יכול לומר שכן, אבל דבר אחד בטוח - זו בוודאי אינה התנהגות שמכבדת את השכינה ששורה שם. שמא תאמרו שפיהוק הוא דבר שאי אפשר לשלוט בו. זה לא נכון. אדם אכן מסוגל לשלוט בפיהוק, וההוכחה לכך היא, שאם הייתם עומדים כעת מול ראש העיר, גם אם מדובר באדם שפל ובלתי ראוי לכבוד בעליל, לא הייתם מפהקים. זה לא יקרה, ויהי מה, כי יש לכם קצת כבוד אליו. כך גם בפגישת שידוכים, המדובר והמדוברת לעולם לא יפהקו אחד בפני השני, זה לא יעלה על הדעת, וגם אם כן, הם ישלטו בעצמם, כי הם מבינים שצריך להתנהג בצורה מכובדת.

בעיני ראיתי אנשים גדולים שהבינו וחיו את ההבנה הזו. כאשר למדתי בישיבת סלבודקה בליטא, היה לי רב'ה אותו הערצתי מאוד, והייתי צופה בו - לא גרעתי ממנו עין - ואני יכול לומר לכם שבמשך כל התקופה שהייתי שם, הוא לא פיהק כלל, אפילו לא פעם אחת! עקבתי אחריו במשך שנים על גבי שנים, והוא לא פיהק אפילו פעם אחת. אולי הוא פיהק כשאף אחד לא היה בסביבה, זאת לא אוכל לדעת, אבל הוא מעולם לא פיהק בבית המדרש. הוא מעולם לא התגרד. ואני יודע את הסיבה לכך, הוא למד זאת מרבו, מרן הסבא מסלבודקה זיע"א, שהיה אדם שחי תמיד עם חשבון, וידע מה הפירוש של לחיות בנוכחותו של הקב"ה.

פיהוק הוא כמעט תמיד סימן של התעלמות וחוסר ענין, זה מראה שלא אכפת לך כלל ממה שקורה מסביבך. ולא רק שאתה לא מעוניין במה שקורה כאן, אלא שאתה כל כך לא מכבד את המעמד, שאתה אפילו לא מנסה להסתיר את העובדה שאתה לא מעוניין. אדם שיושב בבית הכנסת או בבית המדרש, ומודע לשכינה השורה בישראל, יהודי שמבין שה' אלקיך מתהלך בקרב מחנך, לעולם לא יפהק.

ברצוננו השבוע להביא דברי חיזוק בעניין שמירת קדושת ביהכ"נ מאת הגאון רבי אביגדור מילר זצוק"ל

"ניגשים אל הקודש" כאשר אנחנו מדברים על השראת השכינה, כמובן שבית המקדש עולה בדעתנו! כאשר הקב"ה ציווה להקים את המשכן, שלמעשה היה בית המקדש הראשון, כתוב (שמות כה, ה) "ועשו לי מקדש" פירוש, מקום קדוש ומיוחד עבורי, "ושכנתי בתוכם". זוהי תמצית המשמעות של בית המקדש, מקום להשראת השכינה. תאר לעצמך שהיה לנו בית המקדש כיום, או שהיינו חיים בימי קדם כאשר בית המקדש עמד על תילו בהר הבית. נניח שהיית זוכה להיכנס אל תוך העזרה, אין ספק שהיית נכנס מתוך יראה גדולה, כמי שנכנס אל ארמונו של מלך אדיר. ככה זה היה תמיד, כפי שאנחנו אומרים בסיום השמונה עשרה "ושם נעבדך ביראה כימי עולם וכשנים קדמוניות".

כשמישהו ניגש אל בית המקדש, הוא עשה זאת באימה ופחד. לכן הוצבו לויים כדי לשמור מסביב לבית המקדש, והם לא איפשרו לבני-ישראל להיכנס ללא אישור. הלויים היו עוצרים וחוקרים את כל מי שביקש להיכנס אל הקודש פנימה, "האם אתה טמא?", האם היזו עליך מי חטאת?" כך שאלו שוב ושוב. אף אחד לא יכול היה פשוט להיכנס. זה היה קיום של מצות "ומקדשי תיראו" צריך לפחד מבית המקדש!

ממי אתה מתירא? אך הגמרא (יבמות ו, א) מלמדת אותנו דבר חשוב מאוד בנוגע למצוה זו. גם אם האדם מאוד מפחד,

גם אם הוא מלא בתחושת יראה; הוא מתהלך בבית המקדש על קצות האצבעות, אבל חכמינו מזהירים אותנו לבל נשכח את הדברים הבאים: "יכול יתירא אדם ממקדש?" הייתי יכול לחשוב שמוטל על האדם לפחד מבית המקדש עצמו, ועל זה אומרת הגמרא שלא! "אני ה' - אני הוא זה שצריכים לחשוב עליו ולירא מפניו.

כאשר יהודי ניגש לטוהר את עצמו במקווה טרם כניסתו אל בית המקדש, וכאשר האדם נתון לחקירותיהם של הלויים בשערי הר הבית, שאחריהם הוא ניגש באימה אל הקודש, עליו לזכור כי "לא ממקדש אתה מתירא אלא ממי שהזהיר על המקדש" - איננו נוהגים כן מאימת בית המקדש אלא מפני אימת ה'. אנו נכנסים פנימה ביראה ובכבוד בגלל "מי ששיכן את שמו בבית הזה" ה' נמצא שם. אנחנו מתנהגים אחרת לא בגלל הבנין או הכהנים או ארון הברית המונח בקודש קודשים. נוכחותה של שכינת ה' היא זו שעליה אנו חושבים.

אני מודע לכך שבתפיסה של היום, אנשים היו די מרוצים ממי שהיה מכבד את בית המקדש עצמו, שהוא דבר שקל יותר לתפוס ולהתייחס אליו, אבל כעת אנחנו מדברים על אמתה של תורה, והאמת של התורה היא שההתנהגות המיוחדת שבה נוהגים בבית המקדש נובעת מכך ששכינת השי"ת נמצא במקום זה.

"בית מקדש מעט" והנה, על אף שבזמן הזה אין לנו משהו שדומה לביהמ"ק, מכל מקום הלא בית הכנסת הוא "מקדש מעט" - זהו מקום בו שורה השכינה, וזו הסיבה שבית הכנסת הוא מקום שבו נוהגים אחרת. לא בגלל שזה בית כנסת או בגלל ארון הקודש; לא מפני שהרב מסתכל עלינו; אלא מפני שהשכינה נמצאת כאן!

כשמגיעים לבית הכנסת, נכנסים באימה ויראה. לא נכנסים בצורה "הימיש" - אומרים "שלום עליכם" לחבר, מתבדחים קצת, כאילו הגעת לאיזה מפגש חברים. כאן זה בית ה'! וכשאתה נכנס פנימה עליך לפחד - השכינה שורה כאן. כך גם בישיבה; חייבים לפחד כאשר נכנסים אל תוך בית המדרש, ולהתנהג בהתאם. אם לא נעשה כן, יתקיים בנו ח"ו "ושב מאחריך" - השכינה תסתלק מאיתנו. השכינה שורה רק במקום שבו אנשים לא מפטפסים ומתבדחים אלא עומדים בדרך ארץ. מי שנמצא בבית כנסת או בבית המדרש עליו להוכיח במעשיו שהוא מעוניין בהשראת השכינה, ומי שעומד ומפטפט בקול רם, גם אם הוא עומד מאחור, גורם לסילוק השכינה.

"תפסיקו עם הדיבורים!" הענין הזה של דיבורים בבית-הכנסת הוא סרגדיה גדולה. יש בזה בזיון וחרפה לקב"ה.

אם גוי, להבדיל, היה נכנס לבית כנסת ורואה את צורת ההתנהגות הזו, הוא היה מאבד כל כבוד כלפי המקום. עליכם להבין שהנגע הזה של חוסר

בירורי הלכה

קדושת שטח הכניסה של בית הכנסת

יש לדון מה דינו של מבוי הכניסה להיכל ביהכ"נ האם מקום זה קדוש בקדושת בית הכנסת, וזהו נפק"מ לענין אכילה ושתייה ולדבר חולין וליכנס בהם מפני החממה והגשמים ושאר הלכות ביהכ"נ.

ותשובת שאלה זו מתחלקת לשנים: אם מבוא זה חלוק מגוף ביהכ"נ ע"י צורת הפתח, עומד מרובה, פי תקרה יורד וסותם וכדו', הרי זו רשות חלוקה ודאי שאין בה קדושה, ואף שהמקום פתוח לביהכ"נ אבל כיון שהוא פתוח גם לחוץ דינו כלשכה הפתוחה לקודש ולחול שתוכה חול, וכמשי"כ המשנ"ב (סי' קנ"ד סק"ג) בשם המהרי"ט. [ואכ"מ להאריך בזה]. והיינו באופן שלא רגילים להתפלל שם, אבל אם רגילים להתפלל שם קדושת בית הכנסת נוהגת גם שם כמשי"כ המשנ"ב שם.

אולם באופן שאין המבוא חלוק כלל מגוף ביהכ"נ, אלא שמ"מ אין מתפללים בשטחו, יש לעיין דאולי קדושת ביהכ"נ מתפשטת על כל שטחו וגם חלק זה מתקדש. ואכן יעויין בתשו' המהרי"ט (ח"ב י"ד סי' ד') שכתב שאם יש מקום הפתוח לבית הכנסת ואין ביניהם צוה"פ וכדו', קדושת ביהכ"נ חלה גם עליו, ואפי' אם מיעדים אותו מעיקרא לתשמישי חולין אין זה מועיל ושום תנאי לא מועיל לזה.

ולכא"ו יש להוכיח מתשו' הרמב"ם (סי' ס"ח במהדו' מכ"י) דלא ס"ל כן, שהוא כתב שם וז"ל: ומה שראינו בפוסטאט שאומרים קינות כל שבעת הימים לפני האבלים בביהכ"נ, דנו אותם בזה לכך זכות ואמרנו, שמא זה המקום אשר יקראוהו כותל האבלים לזה נבנה ואינו בית כנסת גמור אלא בניינו על תנאי, אבל אם נבנה להיות בית הכנסת גמור אסור לומר בו קינה על מת, אלא אם יחא הספד של רבים, ע"כ. הרי דשפיר יתכן לעשות תנאי לחלק מביהכ"נ.

אולם מהגרמ"מ לובין שליט"א שמעתי דאין זו ראייה מוכרחת, דאולי אותו כותל אבלים היה מסויים בפ"ע עם צוה"פ וכדו', והניח דין זה בצ"ע. עוד יש להוסיף בזה דהנה האחרונים דנו בהבנת תשו' זו של הרמב"ם האם כוונתו שהתנו שאתו מקום לא יהיה כלל מכלל ביהכ"נ, או דהתנו שיהיה מותר לקונן שם כעין תנאי הנזכר בגמ' להתיר כמה דברים בעודו בקדושתו. (דעת ה'נהר מצרים' בהל' ביהכ"נ, דכוונת הרמב"ם דהתנו שלא יהיה קדוש כלל, וכ"כ בס' קרית חנה דוד. אולם בתשו' 'זאת היהודיה' י"ד ל"א, נחלק דעתו שכוונת הרמב"ם לתנאי רגיל, ולעולם גם אותו מקום קדוש בקדושת ביהכ"נ. ושורש הפלוג' הוא, האם מהני תנאי כה"ג להתיר זה בעודו בישובו, דאם מועיל כזה תנאי אין שום סיבה לומר שמתנים שלא יהיה קדוש כלל, ואם ל"מ בהכרח דכוונתו שמתנים שלא יהיה קדוש כלל) ומעתה, להסוברים דכוונת הרמב"ם לתנאי רגיל יתכן שיש לחלק בין זה לתנאי שלא יהיה המקום קדוש כלל, וזה תלוי בגדר דין תנאי ואכמ"ל.

והנה נחלקו הפוסקים בדין מקום האגף לעניין תפילה, שהב"י (סי' נ"ה)

הביא מרבינו ירוחם שמקום האגף לענין תפילה כלחוף וראייתו מדברי הרמב"ם שכתב כן לגבי איסור הוצאת הפסח מן הבית, והקשה הב"י דהא בפסחים פ"ה: מבואר דמקום האגף בשערי העזרה כלפנים ורק אגף דשער נקנור לא נתקדש מפני המצורעים שיוכלו לעמוד שם. ומ"מ בשו"ע קבע הלכה כמותו. אבל המג"א הביא מספר התניא שפסק דמקום האגף כלפנים וכדעת הב"י, ודעתו להלכה כמותו, והובא במ"ב. ובישוב דעת רבינו ירוחם כתב בחי' הגהות שם בשם מהרל"ח ובביהגר"א וגליון החת"ס שם, דס"ל לרבינו ירוחם דהיא הנותנת, דאם מקום האגף מכלל שטח הפנימי לא היה שייך להתנות לחלקו ממנו שהוא לא יתקדש, ובהכרח דמקום האגף כלחוף ורק שאת שאר שטחים חוץ משער נקנור החליטו בכל זאת לקדש. ומעתה נמצא דנחלקו הראשונים בשאלתנו אם מהני תנאי לחלק את אותה הרשות, שלדעת התניא והב"י שפסק המג"א כמותם מהני כזה תנאי ולדעת הרמב"ם ורבינו ירוחם שפסק השו"ע כמותם לא מהני כזה תנאי.

ואם כנים הדברים הרי נמצאת לנו סתירה בשיטת הרמב"ם, שמתשובתו לגבי כותל האבלים הוכחנו לעיל דמהני תנאי לחלק מן הרשות, ומשיטתו בדין האגף מוכח דלא מהני תנאי לחלק מן הרשות. ובהכרח לומר כאחת הדחיות שכתבנו לעיל. ואולי יש לדחות דאפי' להשיטות שסוברים לגבי מקום האגף דביהמ"ק שלא מהני תנאי, אי"ז אלא לגבי ביהמ"ק דקידושו צריך מחיצות, וכשמוציאים את המקום הסמוך למחיצות מכלל הקידוש נמצא שאין היקף המחיצות שלם וא"א לקדש כלל, דגם הפתח הוא מכלל המחיצות. ויעוי' במקדש דוד קדשים סי' א' סק"ג שנסתפק אם בתחילת הקידוש צריך היקף שלם או דסגי ברוב מחיצות. וצ"ע בזה. ועכ"פ הא מיהת מוכח להתניא והמג"א דתנאי מהני לחלק מן הרשות.

שו"ר בתשו' מנחת יצחק (ח"ז סי' ח') ובשבט הלוי (ח"ה ס"ה כ"א) שכתבו בנידון בניית עז"נ בחלל ביהכ"נ, אשר יש שפקפקו דיש בזה איסור הורדה מקדושה, דאף דמעיקר הדין הדבר מותר אך ליתר שאת יוכלו ז' טובי העיר להפקיע קדושת חלק זה שבביהכ"נ (ועצה זו כתב גם המהרש"ג ח"א סי' נ"ח) ומבואר דפשיטא להו שאפשר לקבוע שיהא חלק מחלל ביהכ"נ קדוש וחלקו לא. וכן מבואר בתשו' דברי מלכאל ח"ה סי' י"ח. וצ"ע בכל זה.

והנה כל זה אמור לגבי עצם התנאי על חלקו של הביהכ"נ שלא תהיה בו קדושה, אולם הלא עוד זאת מבואר במהרי"ט שם והביאו המשנ"ב (שם) דאפי' מקום החלוק מגוף ביהכ"נ, אם הוא במערב כנגד ארון הקודש ראוי להחמיר שלא לנהוג בו קלות ראש דאיכא בזה זילותא, וא"כ ק"ר ממש ודאי שאסור לנהוג שם [כשאכן מכון מקום זה מול ארה"ק], וכל הנידון הוא לגבי שיחה בעלמא וכדו'.

עוד זאת לא נתבאר מכל הנ"ל לעניננו, באופן שלא נעשה תנאי מפורש על מקום זה אם חלה בו קדושה או לא, וצ"ע.

(מתוך ספר 'חנוכת הבית' על הלכות ביהכ"נ, הנמצא בשלבי עריכה)

סיפור השבוע

בשבת שבין יו"כ לסוכות התארח אצל אחותו אשר גרה בקרבה לבית חולים. בסיום הסעודה הוגש בטעות גלידה חלבית! הבחור הנ"ל הוא אלרגי לחלב עד כדי פיקוח-נפש, לאחר שאכל את הגלידה התחילו אצלו קשיי-נשימה, בני-הבית הזמינו אמבולנס, כשראו שהאמבולנס משתהה החליט לרוץ לביה"ח, תוך-כדי התחיל לחשוב על הגרוע מכל, צף בראשו זעקתו של ר' אלימלך מהשיחה 'זכרנו לחיים - כשמתפללים על חיים צריך לדעת שמוות וחיים ביד הלשון' ונזכר שקיבל להתחזק רק חמש-עשרה יום, **מיד על המקום קיבל ע"ע להמשיך להתחזק ולהשלים את הארבעים יום, וכמ"כ כשתהיה ישועה לפרסם בעז"ה את הנס בציבור.**

כשהגיע לביה"ח כמעט ולא נשם, הרדימו והנשימו אותו, והיה בסכנת חיים ממש! כשהרופאים אובדי-עצות.

והנה במוצ"ש באורח-פלא התעורר הבחור ותוך זמן קצר חזר לאיתנו, תוך כדי התאוששות עלה בראשו החמש-עשרה יום שקיבל ע"ע הסתיימו בשבת זאת! לאחר בדיקות מקיפות למחרת ביום ראשון ערב סוכות שוחרר מביה"ח לביתו כשהוא בריא ושלם.

כאמור סיפור זה שמעתי מפי בעל המעשה בתחילת חודש מרחשון, שבא לספר בפני עשרה את הנסים שארעו עימו וביקש לפרסם את הסיפור לתועלת החיזוק. מ.ח.נ. 0548526933

ברצוני לספר סיפור ששמעתי מבעל המעשה הבה"ח ד.כ. משיב"ק בקרית-ספר. בליל שישי כ"ז אלול תשפ"ב, השתתף הבה"ח הנ"ל בדרשה שנשא הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א בביהכ"נ בקרית-ספר אשר היה מלא פה אל פה עד אפס מקום.

לפני הדרשה ביקשו הגבאים מהרב שליט"א שיעסוק בשיעורו בחיזוק עניין כבוד ביהכ"נ והתפילה לרפואת שני ילדים מבני הקהילה שחלו במחלה ל"ע, והוסיפו הגבאים, שהדפיסו פתקים שכתבו בהם אני מקבל ע"ע בל"נ כך וכך ימים לא לדבר בשעת התפילה וקרה"ת ולהימנע משיחה בטילה בביהכ"נ לרפואת וכו'. ניגש הגה"צ ר' אלימלך ונעמד ליד האר"ק ודיבר דברי כיבושין בעניין חומרת השח בזמן התפילה וחזרת הש"ץ וקדיש (על גמלים טעונים אף וחיימה וכו') וכן דיבר בגודל קדושת ביהכ"נ וכו', בסיום דרשתו ביקש מכל הנוכחים למלאות את הפתקים הנ"ל לתקופה של לכה"פ ארבעים יום, ושיחזירו לו את הפתקים וכשיהיה באתרא קדישא מירון יתפלל על כל אלה שחתמו. ההתרגשות היתה גדולה היה מעיין מתח באויר, כלל הציבור חתמו והתחייבו לל"נ ומסרו בחזרה את הפתקים לר' אלימלך.

הבחור הנ"ל פחד שלא יוכל לעמוד בתקופה של ארבעים יום, ולכן התחייב רק לחמש-עשרה יום ומסר בחזרה את הפתק לר' אלימלך.

והנה בליל ראש-השנה, חלם אחד מהחלומות הנזכרים בגמ' בסוף ברכות דפותרונם שנגזרה עלו גזירה ופדאוהו מן השמים, וישמור את הדבר.

לעילוי נשמת מרן רשכבה"ג רבי שמריהו יוסף חיים בן רבי יעקב ישראל קניבסקי זצוק"ל

לעילוי נשמת מזכי הרבים הגה"צ רבי יהודה אריה בן רבי יעקב שכטר זצ"ל והגאון הגדול רבי עוזר בן רבי שלמה זלמן דרורי זצ"ל לתרומות ולהפצת העלון 0527101970 | לשליחת חומר ולקבלת העלון: פקס: 15335748722 0527176420@gmail.com

הגאון רבי אהרן דרייזין שליט"א ממזנוטריאול

בעמ"ס "חסד לאברהם"

פרשת וישלח

כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי (לב, ה) ¹

פירש"י: גרתי. דבר אחר, גרתי בגימטריא תרי"ג, כלומר עם לבן הרשע גרתי ותרי"ג מצות שמרתי ולא למדתי ממעשיו הרעים.

איתא במדרש פליאה עם לבן גרתי ותרי"ג מצות שמרתי ופרה אדומה קימתי. ויש להבין מדוע הדגיש יעקב אבינו לעשו דוקא את מצות פרה אדומה יותר מכל המצוות.

וביאר הגאון ר' אברהם גנחובסקי² בהקדם הא דאיתא במסכת קידושין (לא.) שאלו את ר' אליעזר עד היכן כיבוד אב ואם, אמר להם צאו וראו מה עשה עובד כוכבים אחד לאביו באשקלון ודמא בן נתינא שמו. פעם אחת בקשו ממנו אבנים לאפוד בששים רבוא שכר רב, כהנא מתני בשמונים רבוא, והיו מפתחות מונחות תחת מראשותיו של אביו ולא צערו וכו'. לשנה אחרת נולדה לו פרה אדומה בעדרו. נכנסו חכמי ישראל אצלו אמר להם יודע אני בכם שאם אני מבקש מכם כל ממון שבעולם אתם נותנין לי, עכשיו אני מבקש מכם אלא אותו ממון שהפסדתי בשביל אבא. וצריך להבין למה בחר הקב"ה לתת לו שכר על מצות כיבוד אב דוקא ע"י פרה אדומה.

ופירש הגר"א גנחובסקי דבשעה שמסר דמא את נפשו עבור כבוד אביו נהיה קטרוג גדול למעלה שאם גוי מוסר את נפשו על מצות כיבוד אב ודאי שיש לתבוע מסירות כזו מישראל, לכך נתן לו הקב"ה פרה אדומה והשיב בזה תשובה ניצחת למקטרגים. שאמנם מצוי לפעמים מסירת נפש אצל גוי אבל רק על מצוה שכלית כגון כיבוד אב, אבל כלל ישראל יש להם מסירות נפש אפילו על פרה אדומה שהיא חק בלי טעם, ומוכנים הם להוציא על כך ממון רב יותר מהממון שהפסיד דמא עבור מצות כיבוד אב³.

ובזה יש לבאר דברי המדרש הנ"ל, דהנה לעשו היתה לכאורה זכות יתירה על יעקב בכך שהוא קיים מצות כיבוד אב במסירות בכל כ"ב השנים שיעקב היה אצל שם ועבר ובבית לבן ויעקב לא קיים מצוה זו. ולכן שלח יעקב לעשו לומר לו אמת שיש לך זכות של מצות כיבוד אב אבל זכותי גדולה יותר שאני קימתי מצות פרה אדומה שהיא חק ללא טעם⁴. ויענו בני יעקב את שכם ואת חמור אביו במרמה וידברו אשר טמא את דינה אחותם. ויאמרו אליהם לא נוכל וגו' לאיש אשר לו ערלה וגו' אך בזאת נאות לכם אם תהיו כמנו להמל לכם כל זכר וגו' וישבנו אתכם והיינו לעם אחד. (לד, יג-טז)⁵

פירש"י: אשר טמא. הכתוב אומר שלא היתה רמיה שהרי טמא את דינה אחותם.

יש לעיין מה היתה כוונת בני יעקב כשאמרו לשכם וחמור שימולו עצמם, האם היתה כוונתם באמת שימולו עצמם לשם גירות או שהיתה זו הערמה.

ומדברי רש"י נראה דהוקשה לו איך רימו בני יעקב את שכם וחמור, ותירץ שכיון ששכם טמא את דינה אחותם לא

1. ענין חדש שלא הובא במהדורה ראשונה.

2. נכתב על ידי תלמידו ידידי הרב יעקב שלמה פאנעט ונערך מחדש ע"י.

3. וכן פירש החידושי הרי"ם, הו"ד בשיח שרפי קודש חלק ד' (קי) ובספר ליקוטי הרי"ם במסכת קידושין. והוסיף שאכן דמא בן נתינא עצמו הודה בזה כמוזכר בגמרא שאמר יודע אני בכם שאם אני מבקש מכם כל ממון שבעולם אתם נותנים לי.

4. הכונה שלמד והתעסק בדברי תורה בדבר שהוא חוק ללא טעם.

5. ענין חדש שלא הובא במהדורה ראשונה, נכתב בצוותא עם הרב דוב בלאך.

נחשב הדבר כרמיה. משמע דסבר רש"י שכוונתם היתה באמת לרמות את בני שכם.⁶

וכן כתב הרד"ק בפירוש וזה לשונו והם ענו להם במרמה, בעבור שטמאו את דינה אחותם לא חשבו זה לעוון אם ירמו אותם בדבריהם.

וכעין זה פירש הרמב"ן שבני יעקב לא התכוונו לגייר את אנשי שכם וז"ל כי המרמה היתה באומנם לימול להם כל זכר, כי חשבו [בני יעקב] שלא יעשו כן בני העיר, ואם אולי ישמעו לנשיאם ויהיו כולם נמולים, יבואו [בני יעקב] ביום השלישי בהיותם כואבים ויקחו את בתם מבית שכם עכ"ל מבואר מתו"ד, דאף מתחלה לא היתה כוונתם לקבל אותם כגרים, והכל היה בתחבולה שיוכלו להוציא את דינה מבית שכם.⁷

אמנם מצינו בכמה מפרשים דס"ל דמתחילה היתה כוונת בני יעקב שאם ימולו עצמם לשם גרות, יקבלו אותם ויקיימו את תנאם עמם ורק אח"כ כשראו שאנשי שכם מתחרטין על המילה, הרגו אותם. וז"ל הדעת זקנים מבעלי התוספות (פסוק כ"ה) מה ראו לרמות בני העיר לאמר להם להמול ואחר כך הרגום, י"ל שלא עשו רמאות, כי ביום השלישי היו מצטערין והיו מתחרטין על המילה ולכך הרגום עכ"ל. לכאורה מבואר שמתחלה היתה כוונת בני יעקב שימולו לשם גירות, שהרי כתב שבני יעקב לא עשו רמאות, משמע שלא היתה כוונתם כלל לרמאות,⁸ וכ"כ בפירוש הרא"ש שם. וע"ע במושב זקנים שכתב וז"ל אמרו להם בני יעקב בזאת נאות וכו' והיינו לעם אחד שמע מינא שהתנו עמם לבער מהם ע"ז ולבערה מן העולם שאם לא כן מה הנאה להם בברית מילה אחרי שעובדים ע"ז, וכשידעו בני יעקב שעדיין ע"ז בידם וכו' הרי עברו על התנאי ולכן הרגום.

שוב הראוני שבספר חידושי מרן רי"ז הלוי על התורה כתב כן במפורש וז"ל והנה כתוב שם ויענו בני יעקב את שכם ואת חמור אביו במרמה, ובתרגום אונקלוס ביאר בחכמתא. נראה כוונתו דבאמת לא היתה תשובת בני יעקב לרמות אותם רק היתה באמת תשובה אמיתית על דברי חמור שאמר להם והתחתנו אותנו, וע"ז השיבו [בני יעקב] שכ"ז שהם ערלים והם נכרים ההתחתנות עמהם אסורה, רק אם תהיו כמונו להמול לכם כל זכר, ר"ל שיהיו כמוהם ותהיה מילה כדין לשם גירות וכו'.

והנה התוס' במסכת כריתות (ט. בד"ה דכתיב) כתב שמילת אברהם אבינו וכל הנימולים לפני מתן תורה היה ליכנס בברית המקום וליבדל משאר האומות ע"ש.⁹ ואם נפרש כדעת הראשונים הנ"ל שכוונת בני יעקב היתה שימולו לשם גירות, יש לפרש לשון הפסוק עפ"י דברי התוס' בטוב טעם, דהיינו מה שאמרו בני יעקב (בפסוק טז) וישבנו אתכם והיינו לעם אחד, ר"ל, שישבו יחד כעם אחד מובדלים משאר האומות¹⁰. וכן כשדברו חמור ושכם אל אנשי עירם אמרו (פסוק כב) אך בזאת יאתו לנו האנשים לשבת אתנו להיות לעם אחד, והן הן הדברים שכתבנו.¹¹

6. וכן נראה דעת הרמב"ם בפ"ט מהלכות מלכים הי"ד (הלכה יד) שכתב וז"ל ומפני זה נתחייבו כל בעלי שכם הריגה, שהרי שכם גזל, והם ראו ולא דנוהו עכ"ל ולפום ריהטא משמע מדברי הרמב"ם שכן סברו בני יעקב שכל בני שכם נתחייבו מיתה, וא"כ לכאורה לא יתכן כלל שהיתה כוונתם שימולו לשם גירות, שהרי סברו שחייבין מיתה וכל מה שאמרו להם לימול, היה תחבולה כדי שיוכלו להרוג אותם.

7. וכעין זה כתבו החזקוני והספורנו ע"ש.

8. אמנם יש שרצו לדחות שמתחילה ידעו בני יעקב שאנשי שכם לא יעמדו בתנאי ויתחרטו ולעולם לא היתה כוונתם לשם גרות והבוחר יבחר.

9. ועי' בפ"י הרמב"ן לקמן סוף פרשת וישב אהא דכתיב (מ, טו) כי גנב גנבתי מארץ העברים, שכתב וז"ל כי אברהם שהיה ראש היחס נקרא אברהם העברי כי היה מעבר הנהר וכו' ועל כן נקראו כל זרעו העברים, והם עצמם יחזקו את שמם כן כדי שלא יתערבו בעמי הארצות הכנענים וכו' וזה הטעם [שאמרה אשת פוטיפר] הביא לנו איש עברי, כי יוסף אמר להם עברי אנכי ולא רצה שיחזיקוהו בכנעני.

10. ואפי' אי נימא דלא הייתה גירות ממש קודם מ"ת, בודאי היתה כוונתם כדעת התוס' ליכנס בברית המקום וליבדל משאר האומות ולא לעבוד ע"ז שזהו עיקר ההבדל בינם לשאר האומות. ולכן לדעת המושב זקנים בזה שלא בערו את הע"ז שבידם בודאי שלא קיימו את תנאם ולכן הרגום.

11. וכעין זה פירש הפסוק בחי' מרן רי"ז הלוי הנ"ל.

ספרו נפלאותיך

עובדות ופנינים על התורה

וישלח תשפ"ג

האם באמת חשש יעקב

קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך
כי במקלי עברתי את הירדן הזה ועתה הייתי לשני
מחנות. [וישלח לב, יא]

ביאר רבנו רבי יצחק אלחנן ספקטור ב'עין יצחק' באור נפלא בדבריו של יעקב אבינו שבתחילת פרשתנו לאחר שהוא אומר קטנתי מכל החסדים ומכל האמת. היינו ירא אני שמא משהבטחתי נתלכלכתי בחטא כפירוש רש"י הוא חוזר ואומר ואתה אמת היטב איטיב עמך מה פשרה של חזרה זאת מקשה הרמב"ן והרי כבר אמר קדם לכן כי הוא ירא שמא יגרום החטא. ברם ביאורם של דברים כך הוא תחילה מזכיר יעקב את אשר נאמר לו בנבואה כאשר יצא מביתו של לבן כדי לחזור לארץ כנען ה' האומר אלי שוב לארצך ולמולדתך ואיטיבה עמך כנגד זה מביע מיד יעקב אבינו את חששו קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך היינו כמו שמפרש רש"י החשש שמא גרם החטא אמנם מדובר בנבואה לטובה אך כפי שבאר הרמב"ם בהקדמה כאשר הנבואה נאמרה לנביא על עצמו הרי שאפשר שתחזור ומכך חשש יעקב לכן גם התפלל ובקש הצילני נא מיד אחי מיד עשו כי ירא אנוכי אותו פן יבוא והיכני אם על בנים. וכאן מזכיר יעקב עוד נבואה אחרת ואתה אמרת היטב איטיב עמן ושמתי את זרען כחול הים אשר לא יספר מרוב. לאיזו נבואה מתכוון יעקב, בדברים אלו כבר רש"י עומד על כך והיכן לו כן והלא לא אמר לו אלא והיה זרעך כעפר הארץ אלא שאמר לו כי לא אעזבך עד אשר עשיתי את אשר דברתי לך (בראשית כ"ח ט"ו) ועיין ברש"י שם ולאברהם אמר הרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים (בראשית כ"ב י"ז) מכאן שהנבואה הזאת אינה זהה לנבואה הראשונה שאותה מזכיר יעקב זוהי נבואה שנאמרה לאברהם בהר המוריה ואשר נמסרה אח"כ ליצחק וליעקב נבואה כזאת אינה יכולה להשתנות, ולכן הזכיר אותה יעקב בסוף תפילתו שכן לאחר נבואה זאת אין הוא חושש מאפשרות שתשתנה בגרמת חטא. (ע"פ פתח השער לעין יצחק' חלק ב')

חזר על פחים קטנים

פרש"י ויותר יעקב - שכח פכים קטנים וחזר עליהם. מספר הגה"צ רבי בנימין פינקל שליט"א לפני כעשרים וחמש שנה דברתי באחד הישיבות על זוהירות מגול, וזוהי הסיבה שיעקב חזר על פכים קטנים, כי כל ממונו היה כשר. ואחרי השיחה בא אלי בחור ומתחנן שהוא כבר גזל, ולא יודע כעת מה לעשות. וסיפר שהיה בקייטנה של צא"י בין הזמנים, ושם היו נותנים פחית לכל אחד לארוחת צהרים, והוא הצליח בתחבולות לקחת 3 פחיות לכל יום, ועכשיו אינו יודע כימה ואיך להשיב. אמרתי לו אתה תקבל ע"ע לזוהר מכאן ולהבא בגול ותתפלל לבורא עולם שיעזור לך להחזיר את הגזילה.

למחרת בבוקר הלכתי לבקר חולה בשערי צדק, והנה בלובי אני רואה את הרב שלמה לורנץ שהוא היה ראש צא"י נגשתי אליו ואמרתי לו שני צריך טובה ממנו, וספרתי לו את המעשה עם הבחור, ור' שלמה אמר בקול מחול לו מחול לו מחול לו. [ולמעשה חולה שבאתי לבקר כבר השתחרר יום קודם ולא ידעתי, וכך שכל מה שהגעתי לשם זה בשביל לפגוש את הרב לורנץ].

בלילה חזרתי לישיבה וקראתי לבחור ואמרתי לו תראה כמה מרוצה אתה לפני המקום, שבא ליטהר מסיעין בידו.

לימוד מיעקב לתת דורון

וילן שם בלילה ההוא ויקח מן הבא בידו מנחה לעשו אחיו.
[וישלח לב, יד]

כתב רבנו רבי יצחק אלחנן ספקטור: סגולת הדורון מורשה היא לעמנו מאבינו יעקב, והיא שעמדה לעמנו בעזרת צור ישראל בעתים רבות במשך גלותנו בארצות נפוצותינו וגם בארצות המערב אשר היושר המשפט ואהבת אדם הגיעו שמה למדרגתם הנעלה לא כן ארץ רוסיה אשר עסקי היחיד והצבור וכל ענין השייך לרשות.

הכח המניע הוא רק סגולת הדורון והיא הנותנת נשמה לכל מפעל ומעשה ובעסקי היחידים לא פסקו מעולם מלהשתמש בזה וע"כ בא עתה ר"ל הצרה כחתף על עסקי הצבור של בני עמנו אך ורק יען פסקו ראשי העם מלהשתמש בהשתדלות ודורון לטובת הצבור כפי אשר אבאר. (אגרות ר' יצחק אלחנן עמ' תפא)

שלח בעלי מומים

עזים מאתים ותישים עשרים רחלים מאתים ואילים עשרים. [וישלח לב, טו]

הנה הבעה"ט כתב על הפ' עזים מאתים ותישים עשרים וגו כל הפסוק מסיים במ"ם לפי שכל הבהמות ששלח לו היו בעלי מומין שלא יקריב מהם קרבן עכ"ל.

והנה נמצא באיזה ספרי בעה"ט במאמר מוסגר מוקף קושיא ע"ז דהוא נגד הדין דהא לבני נח בע"מ כשר להקרבה. ואם נאמר דהכונה ששלח לו מחוסרי אבר דפסול גם לב"נ [כדאיתא בע"ז ה' ובזבחים קטז]. שנאמר מכל החי וגו' הבא בהמה שחיין ראשי איברים שלה, ואיך יכול להיות שישלח דורון מחוסרי אבר הלא כתיב הקריבהו נא לפחחך הירצך או הישא פניך וכן שמעתי מקשים זאת בשם הגאון הגדול מוהר"ר יצחק אלחנן מקאונא זצ"ל. (רבי גבריאל זאב מרגליות בס' תורת גבריאל עה"ת כאן - ירושלים תרפ"ו)

חשיבות לימוד התורה

ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר.
[וישלח לב, כה]

בפרשה אנו קוראים את המאבק הגדול בין עשו ליעקב שהוא עד ביאת המשיח, וכידוע בחז"ל שרבי היה לומד פרשת וישלח לפני שהיה הולך לדבר עם המלכות.

והנה מסתימת הפרשה שיעקב הולך יעקב לבדו, ואז נלחם עמו השר כל הלילה כמעט עד הבוקר ואז נוגע בכף ירך יעקב.

ודורשים חז"ל שנגע בו בתמכין דאורייתא.

ואמר החפץ חיים באסיפה (מודפס בח"ח עה"ת כאן) על אדות החזקת התורה אמר שהמלאך שרו של ישו נאבק עם יעקב אחרון האבות וצריכים להתבונן בשביל מה חכה המלאך כל כך הרבה זמן ולא נלחם את אברהם או את יצחק. אבל הענין הוא כי ידוע שאברהם הוא עמוד החסד ועמוד העבודה זה יצחק שפשוט צוארו לשחיטה בהר המוריה עמוד התורה זה

יעקב תתן אמת ליעקב ויעקב איש תם יושב אהלים באהלה של תורה. שרו של עשו יכול היי לסבול את החסד של אברהם אבינו את העבודה של יצחק אבל מכיון שהדבר הגיע לתורתו של יעקב, כאם הוא החליט לצאת למלחמה להתנפל על יעקב ומן אז עד עתה המלחמה נטושה תמיד כלפי התורה לומדיים ומחזיקים. וידוע שאמר הג"ר אלחנן בשם הח"ח שלא אכפת ליצר הרע שתלך למקוה כל היום תעשה צומות וסיגופים, אבל עיקר שלא תלמד.

והבאנו בארץ דוד שהיה רגיל רבנו הגר"ד בהר"ן לספר על אביו הקדוש ר' נחום משאדיק זצ"ל "כידוע היה אבא מרבה בתעניות, פעם בסיומה של תענית של שבוע שלם בימי השובבים", כעשרים דקות לפני סוף היום, היה עסוק אבא בלימוד עיון בדברי התוס', ולפתע בקש מאחי הגר"ז להביא לו דבר מה לסעוד את לבו, אחי הבין כי מסתבר שלא הרגיש טוב לכך לא השלים את הצום, כאשר שאל לאבא על כך אמר לו, לא בני, אלא חשתי כי את התוס' לא אוכל להבין כל עוד אנוכי שרוי בתענית ואם כן לא נחשב בעיני התענית [משבת לשבת], אם עבודה אפסיד עשרים דק' של יגיעה בעיון, זו היתה גדלותו של אבא".

וביותר מפורסם שהיו ג' תלמידים בואולוז'ין שהלכו ללמוד באוניברסיטה, וא' היה יחסן והשני הה בעל מדות והשלישי היה לו גישמאק בלימוד, ואומרים שהגר"א התגלה בחלום להגר"ח ואמר לו שהשלישי יחזור, וכך הוי שהיו צריכים להתנצר בשביל לקבל תואר והשנים הראשונים התנצרו, אבל השלישי שמע קול לימוד והתעורר לחזור, והיינו כוח התורה העצום שהיצה"ר יודע שמי שיש לו טעם בזה לא ידרדר כל כך.

ומעשה מופלא שמעתי בזה מת"ח א' שבבחרותו חשקה נפשו בתורה ואביו היה מיוצאי גרמניה שרצו תורה וד"א, והלך למדן הגראמ"מ שך זצ"ל שידבר עם הוריו ואמר לו הרב שך שילך לרה"ר רש"ג שיתקשר להוריו וכך זה ישכנע אותם שהרה"ר מתקשר. ושאל אותו האם הרה"ר אחרי כל מה שעשה יעזור לי, ואמר לו הרב שך הרי יש לו טעם בלימוד וממילא אם יבוא בחור ויבקש ממנו שחשקה נפשו בתלמודו הוא יבין את המצוקה שלו והוא יעזור לו, וכך הוי שהתקשר להוריו ונשאר באהלה של תורה.

השלימות של יעקב זיכתה לדורון

ויבא יעקב שלם עיר שכם אשר בארץ כנען בבואו מפדן ארם ויחן את פני העיר. [וישלח לו, יח]

כתב רבנו רבי יצחק אלחנן ספקטור: ומעת שגלינו מארצנו לא עזבנו אלקינו, ויט עלינו חסד לפני מלכנו ושרינו לתת לנו מחיה לחיותנו, ונוכל להגות בתורתנו כל ימי חיינו, ואף דעברו כמה סיבות ותלאות על אבותינו, מכל מקום אף דבר אחד מתורתנו הקדושה לא נתבטלה, כדכתיב (בראשית ל"ג י"ח) ויבא יעקב שלם, שלם בתורתו, כמבואר בשבת (ל"ג ב'), ומעשה אבות סימן לבנים. (הקדמה לנחל יצחק ח"ב)

ליום היארצייט התשעים וחמש של דו"ז צדיק יסוד העולם רבי זלמן בן הג"ר דוד בהר"ן זצ"ל נלב"ע כ"א כסלו תרפ"ח

סיפור נפלא סיפר בנו ר' נחום ז"ל, והביאו חתנו רבי דוד ורנר שליט"א בספרו "לחיות אל סף האושר" (עמ' 64):

ילד כבן שמונה הייתי, כאשר אמי, זכרונה לברכה, שלחתי להביא את מעט הכסף, ההקצבה השבועית של הישיבה, בסך שישים גרושים דאז.

היה זה ביום חמישי, מאומה לא היה עדיין בבית להכנת צרכי שבת, אמי ציפתה לכסף המועט, ממנו תוכל לקנות את מעט הקמח ללש חלות לכבוד שבת ולרכוש את שאר צרכי השבת.

אמרתי, שאמי שלחתי לקחת את הכסף, אבא מעמדם היה בעצמו אם לקחת את הכסף, ההקצבה של הישיבה, גם משום שלא רצה להנות מכתרה של תורה, אולם בידעו את המחסור הנורא ששרר בבית, לא התנגד כאשר אמא ציותה עלי באותו יום חמישי, ביום סגריר של חורף, לגשת למשרד הישיבה ולקחת את הכסף, ממנו תוכל להכין את צרכי השבת, שעדיין לא היה להם כאמור, זכר בבית.

מלאתי את השליחות, ובלכתי בדרכי לחדר, בתלמוד תורה שבחורבת רבי יהודה החסיד שבעיר העתיקה, סרתי בדרכי למשרד הישיבה ושלשתי לתוך כיסי את שישים הגרושים, שאמא עמדה מצפה להם כל היום.

אולם באותו יום, קרוב לחנוכה, היתה מסיבה בתלמוד תורה שבחורבת רבי יהודה החסיד, והמסיבה התמשכה עד לשעות המאוחרות של הלילה, בהתלהבות המסיבה, התלהבות של ילד, שכחתי לחלוטין את הכסף, את החלות ואת אמא העומדת מצפה לבואי, שתוכל להספיק למצוא חנות פתוחה ולהצטייד בשתי ליטרות הקמח לאפיית החלות.

כאשר חזרתי הביתה סמוך לחצות, היה הבית שרוי באפילה, אמא שכבה זה כבר לישון, כאשר נכזבה תוחלתה, שעות רבות של צפיה לשוא, תריסי החנויות המוגפים היו שרויים זה כבר בעלסת הליל, אי אפשר היה להכין ממילא את החלות באותו יום.

"לפחות שיביא את הכסף... מילא, אז מחר, ביום שישי... יש חנויות המקדימות לפתוח שעריהן, ואז, עם שחר, אצא לקנות את הקמח ... מה אפשר לעשות ... ? ילד - זה ילד ... הוא שכח... - העיקר שיביא את הכסף... - תאמר אמא מאוחר יותר.

כשנכנסתי הביתה, התכוון אבא לקום, כדרכו, לעריכת תיקון חצות, אמא קיפצה לקראתי, יורדת מיצועה. יתכן ועדיין לא נרדמה, מחכה לשובי, ואולי התעוררה בכניסתי לבית.

חכינו לך כל היום, נחומקה... שכחת כנראה להביא את הכסף ... לא היה לנו כסף לקנות את הקמח... שכחת ... ? נו, קורח...!

קפצתי כנשון נחש, הכל נשכח ממני, שכחתי לגמרי את הכסף, את החלות ואת אמא העומדת מצפה בכליון עינים, שם בבית, הכנסתי ידי הרועדות לכיס מכנסי... לעוד כיס... ולעוד כיס...

חיטטתי בכיסי המעיל, ושוב בכיסי מכנסי, וחזור חלילה, כשלבי פועם בחזקה, בעוצמה מתפרצת.

מי יודע אם לא איבדתי את הכסף ... ? הוי, איזו מחשבה נוראה! איזה אסון בשביל ילד בן שמונה, כשהוא יודע שבשישים הגרושים הללו גנוזים מעט הקמח וכל צרכי השבת... איזה רגש אשמה, ככבדו של אולם, החל נוחת עלי בכל כבדו, בחזותו האימתנית, הדמיונית של ילד קטן...

חיטטתי פעם נוספת בכיסים, בכל הכיסים... ובאחד הכיסים גיליתי... את, "החור"... חור בכיס מכנסי, גדול דיו לתת מעבר לגרושים העגולים, שישים במספר, אחד מהם לא נותר לפליטה, מאומה...

ציפתי לנורא, לא העזתי להביט בפניה של אמא באור המבליח של נר יחיד שהאיר קלושות את החדר המקומר בצד פרוזדור קטן.

דממה נוראה השתררה בחדר, אמא הבינה מה שקרה, גם מבלי שאצטרך להגות מלה אחת, ביד הנעוצה בכיס וקפאון פני העידו כמאה עדים את שקרה, ידעתי שאמא לא תרביץ, ספק אם תגער בי, אך זה היה הגרוע מכל... האשמה חנקה בי... אשמה של ילד שמדמין היטב את התוצאות הנוראות הכרוכות באבדן שישים האגורות - כסף המחיה לשבוע תמים - ובגללי... כיצד אכפר על חפזותי - חפזותו של ילד שנתן לעצמו להסחף בהתלהבות של מסיבה ושכח את הבית... שכח את הכסף... את החלות... את השבת... ואת האמא העומדת ומצפה, ועתה גרוע מכל... מה לעשות...?

עמדתי באמצע החדר, כשאמא בקרן אחת של החדר ובקרן השניה מתנער אבא לעבודת השם, בקימתו לתיקון חצות.

לפתע קרב אלי אבא, ובקולו הרגוע שבר את הדממה - לואט: תתפשט נחומקה, השעה מאוחרת הכנס למיטה ויחד נשיר... נשיר נחומקה" גם זו לטובה"... "גם זו לטובה"...

בעודי עומד ותוהה, מנסה לקלוט משמעות דבריו במבוכתי הנוראה, לקחני אבא יד ביד וקרבני למיטה, מצפה שאתפשט, ואז לפתע, החל לפזם בקול אל תוך דממת הליל לאורה של שלהבת מרצדת - "גם זו לטובה" - גם זו לטובה! כשהוא מכריחני להצטרף עמו, לשירתו.

גם זו לטובה, נחומקה... גם זו לטובה... קרא אבא ממס מעלי את מקפא העצבות והדכדוך ורגשי האשמה הנוראים שרבצו עלי ככבדו של אולם. הצטרפתי לאבא ונמצאנו שנינו מפזמים - בחצות ליל - גם זו לטובה כשאני שוכב במיטה ואבא עומד לצד...

איזה חזיון נדיר ומופלא... עד היום קשה לי להמציא מבע לשון, לתאר, לתת בטוי להתרחשות זו, ללחשם המופלא של אותן מלים בודדות, שבמחי יד שטפו, מחקו ממני את רגשי האשמה הנוראים שלחצו עלי עד לאימה... היתה זו לידה חדשה בשבילי...

אבא זצ"ל הלך אחר כן לתיקון חצות. בשבילי ילד כבן שמונה, זה היה אחד הרגעים המרטיטים ביותר - תיקון חצות של ילד ... הזלתי דמעות... אך היו אלו דמעות אחרות... אחרות לגמרי...

ממשנתו של מרן אדמו"ר שליט"א

ונלעך"ד בע"ה ליישב קושית הרש"ש ז"ל, הדנה
דעת ר' אלעזר בתמורה י"ח ב' דהמפריש נקבה
לעולה וילדה זכר הוא עצמו יקרב עולה יעו"ש,
ולפי"ז שפיר משכח"ל עולה שהוא ולד קדשים,
וכונת התוס' היינו להק', אמאי אמרי' דמתני'

כברירתו, ואיסור מוקדשין שפיר יחול דבאיסור מוקדשין בעלמא לא בעי' שיאכלנו בב"א, מיהו מסבירא נראה כהצד הראשון דגם משום מוקדשין לא יתחייב בלא אכלו בב"א.

והנה בגוף דברי המנח"ח ז"ל יש לעורר, דהנה התוס' בחולין צ' א' ד"ה אלמא, איתנו דעת הר"ת ז"ל דהא דאמר' התם דאיסור מוקדשין קדים לאיסור גיד היינו משום דבתחילה הכל הוא בשר והבשר עצמו מתקשה אח"כ ומתלבן ונעשה גיד יעו"ש.

נמצא לפי"ז, דבתחילה דהוי בשר וראוי לאכילה חל עליו איסור מוקדשין גם למ"ד אין בגידין בנותן טעם דהרי הוי בשר, ולאחר שמתקשה ונעשה גיד הוי' מן הדין דיפקע האיסור דשוב אינו ראוי לאכילה, אלא דכיון דחידשה התורה דמ"מ חייב אע"ג דעץ הוא ורחמנא אחשב' לאכילתו ממילא חייב נמי משום מוקדשין.

ומעתה לפי"ז כיון דקודם שנעשה גיד הרי אסור משום מוקדשין, א"כ כשנתקשה דמחייבין על איסור מוקדשין משום דרחמנא אחשב' לאכילה, יורר נ"ל דהוי המשך לאיסור אכילה שהי' עולין מוקדם, ושבו נחשב כחל איסור מוקדשין באופן שאין בגיד כזית, דמשום מוקדשין אינו חייב, ומשום גיד חייב, והא דהרמב"ם ז"ל כתב בדגיד של מוקדשין חייב מיהו גיה"ט מיידי בבחי'. והנה אין זה סותר לדברי המנח"ח ז"ל הנ"ל באת כ' דמדאחשב' התורה לאכילה לענין גיד הנשה ממילא חייב נמי משום מוקדשין, דענינ' גיד לענין כרי' כיון דסברא זו שייך רק לענין איסור גיד הנשה, דגיד זה אסור התורה כברירתו אבל לענין מוקדשין דלא שייך סברא ברי' אינו חייב, וד"ס.

והנה הגר"ש לנדא ז"ל בשו"ת נוב"א אהע"ז תניינא סי' קמ"א והערוך לגר ז"ל בבנין ציון הדעות (בחי' לפרק גיד הנשה) שני בנאיאם נתבאר בסגנון אחד, נמי תירצו כהמנח"ח ז"ל. והבנין ציון ז"ל כתב לדחות התירוצו, דכיון דבעוד גיד מחובר לבמהלך חל עליו איסור מוקדשין דהוי שיעור שלם בהדי כל הבמהלך, א"כ גם אם אח"כ מפריד הגיד מהבמהלך ואוכלו בפני עצמו לא מצי לחול איסור גיד, דכבר חל עליו איסור מוקדשין, והנה סתם לן הגאון ז"ל ולא פירש אמאי לא מצי לחול איסור גיד לאחר שהופרד מהבמהלך, ובתוס' חולין ק"ב א' ד"ה שאין בו כזית מבואר איפסא יעו"ש. והגר"ש לנדא ז"ל הוסיף גם דבריו, דכשם ש' התוס' שם צ' א' ד"ה קדשים דאיסור גיד שלא חל על מוקדשין מחיים שוב אינו לא גם לאחר שחיתה דצריך להיות איסור גיד מחיים דומיא ידעקס, ה"ה י"ל דבענין שאיסור גיד ויכל לחול בעוד הגיד מחובר לבמהלך דומיא ידעקס. ולדבריו ז"ל נמצא, דאם נפל מולד בהמת קדשים והפרידו הגיד מהבמהלך בחייה, ושבו פרו את הבמהלך [ומשכח'ל שיעורו העומד והערכה קודם שהפרידו הגיד ואח"כ הפרידו הגיד ואח"כ פרו הבמהלך לדעת

התוס' במעילה ט"ו א' דא"צ להסמיך ההעמדה וההערכה לפניה, ודעת התוס' בחולין קל"ה א' ד"ה והא דצריך להסמיך הענין לפניה, הו' משכח'ל בולד קדשים שהוא בע"מ מיעקרו דלא בעי' הענין וכדאמר' בתמורה ל"ב פ' ויע' דבריו התוס' בכורות כ"ו א' ד"ה התולש ולתי' השני א"כ בלא"ה דשפיר הוי הגיד שנתלש בר הענין דהשתא הגיד הוי חולין נמי לא יחול איסור גיה"ט, וזה חידושו.

ד' נלע"ד בע"ה ליישב קושיית השעה"מ ז"ל באופן נפלא, ובהקדם ג' הקדמות הנצרך לן.

א' הגרעק"א ז"ל בחי' לפסחים כ"ד ב' תוד"ה פרט, כתב לצדד דבאבר מן החי כיון דחייב רק אם אוכל האבר בהדי גידים ועצמות והרי אכילת עצמות הוי שלא כדרך אכילה, א"כ גם אם יאכל בשר האבר שלא כדרך אכילה, חייב, יעו"ש.

ב' מעתה יש לדון בע"ה, דה"ה באכילת גיד הנשה למ"ד אין בגידין בנותן טעם ועץ בעלמא הוא, א"כ מדחיינן דהתורה חייבתו באכילת הגיד ואע"ג דהוי אכילה שלא כדרך, נימא דאפי' אכל הגיד שלא כדרך אכילה חייב, והוא כדרך הפנ"ג ז"ל הנ"ל דיליף גיה"ט מאבמהלך לענין דחילוקו במחויץ פטור, [והמנח"ח ז"ל במצוה ב' את' י' פשיט'ל דאינו חייב בכזה"ל]. מיהו י"ל דהוא לטעמי' ז"ל אויל דב' במצוה ת"ב את' ה' דבאבר מן החי פטור באכול שלא כדרך, וכאידך גיסא דרבת הרעק"א ז"ל, ומפורש בן דבריו הפנ"ג ז"ל ביו"ד סי' ס"ב שפ"ד סק"א דבין באבמהלך ובין בגיד הנשה פטור באכול שלא כדרך יעו"ש, ועי' דבריו הפנ"ג ז"ל בפתיחה להל' פסח החלק השני אות ב'.

ג' התוס' בפסחים כ"ו א' ד"ה שאני, כתבו דבאיסור מעילה אם נהנה שלא כדרך אינו חייב דילפי' גז"ש מתרומה ותרומהו כתב אכילה יעו"ש דבריו התוס' בסנהדרין פ' א' ועי' דבריו השער המלך ז"ל בפ"ה מיסורי התורה]. והשער המלך ז"ל בפ"ה מיסורי"ת ח"ח כתב דכיון דהרמב"ם ז"ל יליף בפ"ה ממעילה ה"ג איסור של מעילה מהפסוק לא תוכל לאכול בשעריך וכו', פשיטא דאם נהנה שלא כדרך פטור דהא כתב אכילה להדיא בהאי קרא.

ומעתה אי כנים אנו בע"ה בזה, שפיר יש ליישב קושיית השעה"מ ז"ל הנ"ל. דכיון דאיסור גיד חייב אף באכילה שלא כדרך ואילו איסור מוקדשין אף חייב באכילה שלא כדרך כדכר' ר' חסדא גבי גיד, כיון דאחשביה רחמנא לאכילתו, מחייב עליה גם משום מוקדשין אע"פ שאינו אלא עץ, וכמ"ש המנ"ח ז"ל, נמצא דאיסור גיד הוי איסור מוסף דנאסר גם שלא כדרך, ושפיר חל על איסור מוקדשין, וכדכ' השאגת אריה ז"ל בס"י ע"ז דמה שנאסר שלא כדרך אכילה מיקרי איסור מוסף, וא"כ שפיר י"ל דהרמב"ם ז"ל לשיטתו דאיסור מעילה ליכא בנהנה שלא כדרך וכנ"ל, וא"כ מ"ש פסק הרמב"ם ז"ל דחל איסור גיד על איסור מוקדשין.

והא דהתם בחולין אמר' דלא מצי חל איסור גיד על מוקדשין ולא אמר' דהוי מוסף לענין שלכד"א, היינו משום דהתם אתיא למ"ד יש בגידין בנותן טעם וכדמבואר התם בסוגיא, דלדילי' אכילת גיד הוי כדרך אכילה, וממילא לית לן מקור לחייב אם אכל הגיד שלא כדרך.

ויש להוסיף בזה דברים בע"ה. דהנה הפלתי ז"ל סי' פ"ז סק"ג הק' אי נימא דמה שאסור שלא כדרך נחשב איסור מוסף, א"כ צ"ע הא דאמר' אין בחולין קל"ג ב' במבשל קלב בחלב למ"ד אין איסור חל על איסור לא חל איסור בב"ה על איסור קלב, והא שבו בחלב אסור נמי שלא כדרך, ואמאי לא יחול איסור בב"ה על הקלב.

והכריח מכח זה כיון דאינו עומד לאכילה שלא כדרך לא נחשב מוסף משום זה. והבדוק טעם ז"ל בשער הכולל פרק א' כתב כבענין זה, דכיון דאין דרך בנ"א לאכול שלא כדרך ואינה עומדת לזה, הוי כאילו לא חל עליו איסור זה.

ומעתה כ"ז שייך בבשר בחלב, אבל בגיד הנשה דחל אכילתו שייך רק שלא כדרך דעץ הוא והאבני נזר ז"ל ביו"ד סי' פ"ב סק"ט כתב ליישב קושיית הפלתי ז"ל, דמה שחייב באוכל בשר כחב"ל שלא כדרך היינו משום דבאכילתו אחשב' אכילה [וכפי המנח"ח ז"ל במצוה רפ"א] וא"כ כל זמן שלא אכלו לא שייך לדון דלהיו מוסף במה שנאסר שלא כדרך, דכ"ז שאכתי לא אכלו לא אחשב' ואינו חייב ע"ז אלא לכשיאכל ואז יחייבו למאכל יתחייב, יעו"ש.

והנה כ"ז שייך בבשר בחלב, אבל בגיד הנשה דהתורה החשיבתו לאכילה אע"ג דהוי שלא כדרך, בזה לא בעינן שהוא יחשיבו ע"ז שאוכלו, וא"כ שפיר הוי גיד הנשה איסור מוסף במה דאסור שלא כדרך, ודו"ק חיטב.

מיהו לפי"ז צע"ז דהאבני נזר ז"ל שם אות ד' כתב ליישב קושיית המגיד משנה ז"ל בפ"ה ממאכל"ה ח"ב אהא דכ' הרמב"ם ז"ל שם דאיסור נבילה לא חל על איסור דבשר טמאה, ותקשי אמאי בריסע נמלים חייב שש ואחת מהם משום נבילה, היאך חל איסור נבילה על איסור אכילת שרץ, ות' האבני"ז דגם נמלים לא חל האיסור דנבילה כשיקרא נמלים דנמלים מאיסי, וכשאכלם חלים ב' האיסורים בב"א. יעו"ש, ולהנ"ל צ"ע ז"ל דנמלים התורה החשיבתו לאכילה אע"ג דמאיסי וא"כ לא בעי' שיחשיבו ע"ז האכילה.

מיהו יש לחלק, דגיד הנשה לא שייך בו מציאות אכילה כלל דהוי עץ בעלמא, ומדחיו' דהתורה החשיבתו אכילה תו לא בעי' שהאדם יחשיבו אבל נמלים שייך בו אכילה כדרך האדם, ושבו של אדם קצה בהם, ובוה לא מצינו דהתורה החשיבתו אכילה אע"ג דמאיסי, דשפיר י"ל דהתורה דיברה כשאדם רוצה לאכלם.

ובאמת דיש חדוש גדול בדברינו. דהרי גבי גיד כיון דאחשביה רחמנא לאכילתו מחייב גם על איסור מוקדשין שבו אע"פ שבעלמא איסור מוקדשין אינו אלא באכילה כדרך. וממילא דהיה מקום לדון דבכזה"ל הוי גיד איסור מוסף. אמנם נראה לומר, דכיון דבעלמא איסור גיד הוי מוסף על איסור מוקדשין דגיד חייב גם דלכד"א ואילו מוקדשין חייב רק בדרך אכילה, ה"ה גם בגידו דידן שייב איסור מוסף.

מיהו בגוף תירוציו הנ"ל יש לעיין, דלמאי דהאבנו בע"ה לעיל אות ב' מדברי המנח"ח ז"ל דלמ"ד אין בגידין בנותן טעם, הא דחייב על אכילת גיד של הקדש מוסף איסור מוקדשין, היינו משום דהתורה אחשב' לאכילת גיד כאכילה, ומעתה י"ל דכי היכי דכלפי' איסור גיד אם יערכו ע' דברים מרים חייב בגיד כדלכ"א אכילת גיד נחשב אכילה שלא כדרך, ה"ה לענין מוקדשין כיון דכשאוכל גיד חייב מוסף מוקדשין אע"ג דהוי שלא כדרך, א"כ גם אם יעיר ע' דברים מרים חייב משום מוקדשין, או דילמא שאני איסור מוקדשין דמהות האיסור לא בא על אכילה שלא כדרך משא"כ איסור גיד, והבן.

גליון חודשי

כסלו תשפ"ג

מדרשיית "לב לאחים" חולון

תורת משה זכרו עבדי

יו"ל ע"י בית מדרש לקירוב הנוער 'לב לאחים'
שע"י בית הכנסת המרכזי 'דרכי נועם' רח' לנדאו 12 קריית בן גוריון,
ובית הכנסת 'אוהל רחל' רח' דוד שאלתיאל 1
קריית רבין חולון.

הגאון רבי יצחק דיין שליט"א רבה של קריית נקדימון ב"ג חולון, ורו"מ גנזי המלך.

מעלת חודש כסלו וימי החנוכה

רש"י שם.

ושואל ה"שפת אמת" מדוע לא כתבה הגמרא קודם מהו מהות עניין חנוכה ועל איזה נס נקבע ואח"כ תכתוב פרטים הדנים בחג, ותירץ שהגמרא באה לרמוז לנו שאף אחר שילמד האדם כל הלכות חנוכה עדיין תישאר הקושיה "מאי חנוכה", כי כמה שאדם יוסיף לחקור ולדרוש בענייני חנוכה עדיין לא יגיע להשיג עומק הדברים שהם מעל הטבע.

ועפ"י זה רצו לתרץ קושייתו המפורסמת של מרן הבית יוסף זיע"א שהקשה בסימן תר"ע מדוע קבעו חז"ל הנס לשמונה ימים ולא שבעה ימים, הרי היה שמן מספיק ליום אחד, אם כן, הנס היה רק שבעה ימים אולם לפי האמור מובן, כי המספר שמונה מורה על למעלה מן הטבע, כי מספר שבע הוא הטבע ולכן בשבוע יש שבעה ימים, אולם המספר שמונה זה יום המילה שהוא דבר למעלה מן הטבע, ורק "בני בינה" המבינים דבר מתוך דבר השכילו לקבוע "ימי שמונה" ליום טוב כיוון שכל עניינו מעל הטבע. ולכן קבעוהו שמונה ימים וצירפו לשבעת ימי הנס את היום הראשון, שבין כה וכה היה שמן ליום זה, להורות על הנס בכללותו שהוא נס גדול למעלה מן הטבע ולזה רמוז המנין "שמונה".

ואם ישאל אדם, מה לנו ולנס שהתרחש למעלה מאלפיים ומאתיים שנה בערך, הרי שידועים דברי הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיצ'ב זצ"ל שדקדק בגמרא (שבת כא:) שאמרה כי "לשנה אחרת קבעום ועשאוהו ימים טובים בהלל ובהודאה", והטעם הוא כי הרבה ניסים נעשו להם לישראל ולא קבעו על זה שום דבר, אולם בחנוכה כאשר ראו חכמים לשנה אחרת שמתעוררים כל אותם ניצוצות קדושות ושפע רוחני גדול והאורות של נס חנוכה, הבינו שיש לקבוע הדבר לדורות עולם.

ומבאר ה"ערוך השולחן" (באו"ח סימן רפד, ס"ק יא) את נוסח הברכה של ההפטר שמונים בשבת "ודבר אחד מדברין אחור לא ישוב ריקם" מהי המילה "אחור" אלא ביאר שאף על פי שהדבר עבר כבר מזמן, עדיין לא ישוב ריקם, אלא מתנוצץ בו שוב ושוב בכל שנה ושנה האורות הקדושים שהיו בחג החנוכה ולכן ימי החנוכה הם ימים שמסוגלים מאוד לניסים גלויים – לכלל ולפרט.

ויהי רצון שנזכה שאורות ימי החנוכה יאירו עלינו באור רוחני גדול להתחזקות בעבודת ה', אכ"ר.

מעלת וקדושת הימים האלו עצומים ונוראים, ומעשה קטן בימים אלו מועיל הרבה מאוד, כי כבר כתב השל"ה הקדוש (וישב, תורה אור אות ח' בהג"ה) שבחנוכה הוא זמן חינוך העולם [וכן חנוכה הוא מלשון 'חינוך'], ולכן דומים הימים כימי נעורים שבהם האדם מחזק את עצמו ומתחנך. ומכאן למד ה'בית אברהם' (נר שביעי דחנוכה פ"ה מזמור שיר), שהרי ידוע, "כי מה ששיג בשעה אחת בימי הנעורים מבחר ימיו, לא ישיג אחר כך לעת זקנה ביגיעה גדולה", וכך הם ימי החנוכה שהם זמן של התחדשות אפשר להשיג דרגות בקלות במקום להתייגע עליהם בשאר ימות השנה, כי ימים אלו מאירים באור יקרות והאדם יכול לזכות לקירבה נפלאה.

ובנותן טעם יש להוסיף לזה את אשר שמענו מכ"ק האדמו"ר ממבקשי אמונה רבי יואל יוסף קאהן שליט"א בשבת קודש פרשת וירא (ח"י מרחשון תשע"ט), כי בסוף פרשת העקידה נאמר (בראשית כב, יט) "וישב אברהם אל נעוריו ויקומו וילכו יחדיו אל באר שבע וישב אברהם בבאר שבע". ופירש (בתוספת נופך) איך אברהם היה צריך להרגיש אחר העקידה שהרי זה נסיון עשירי לו שעבר ב"ה בהצלחה גדולה, ולכאן ודאי הרגיש טוב מאד עם עצמו, אולם הפסוק אומר כי מיד, "וישב אברהם אל נעוריו", אל תקרי נעוריו אלא נעוריו - רצה לחזור לאתגרים ולנסיונות ולעמוד בהם, ומיד, "ויקומו וילכו יחדיו", כמו בחורים צעירים, גם אברהם הלך עמהם להילחם עם היצר הרע. וזהו, "אל באר שבע" כי כל עובר במעי אימו קודם צאתו לאוויר העולם המלאך משיבועו, תהי צדיק ואל תהי רשע, כמבואר בגמרא (נדה ל:;) וזהו "וישב אברהם בבאר שבע", ופרש"י, לא ישיבה ממש (בבאר שבע) שהרי בחברון היה יושב וכו', אולם ע"פ המבואר מתבאר היטב כי הכוונה שישב במקום שמתקיימת השבועה של "תהי צדיק ואל תהי רשע" ובזה עומד שוב בנסיונות העולם הזה, ודו"ק, ודפח"ח.

והנה הגמרא במסכת שבת (כא.) דנה בהלכות חנוכה בעניין שמנים ופתילות, ואח"כ בעמוד ב' הגמרא דנה מתי תחילת זמן הדלקת נרות חנוכה, משתשקע החמה ועד שתכלה רגל מן השוק. וכן כיצד מדליקין, האם פוחת והולך כבית שמאי או מוסיף והולך כבית הלל (שכן ההלכה), וכו'. ורק בסוף העמוד שואלת הגמרא "מאי חנוכה" שכוונתה לומר – מה זה חג החנוכה ועל איזה נס נקבע, כמו שפירש

פנינים נפלאים לשולחן השבת

יהרוג הוא את אחרים, עכ"ל. שלכאורה מדוע פחד להרוג את עשו, הא קי"ל הבא להורגך השכם להורגו, אולם ע"פ האמור מובן, דכיון שידע יעקב אבינו כי באותו יום צריכים שניהם להיפטר מן העולם, ידע שאם יהרוג אותו, הוא ג"כ בסכנה, שכן גם הוא יצטרך למות באותו יום. ונפלא.

"וישם את השפחות ואת ילדיהן ראשונה ואת לאה וילדיה אחרונים ואת רחל ואת יוסף אחרונים" (לג, א-ב).

יעקב אבינו ע"ה רואה שעשו בא יחד עם ארבע מאות איש במטרה לצאת במלחמה נגדו, על כן הוא מיד מחלק את משפחתו בסדר מסויים, כשהוא שם את השפחות וילדיהן ראשונה ואת לאה וילדיה אחרונים ואת רחל ויוסף אחרונים.

רש"י מפרש (בד"ה ואת לאה וילדיה אחרונים): אחרון אחרון חביב. [וכבודך אגב, זה המקור למנהג העולם, כשמחלקים איזה דבר לכמות אנשים, ונשאר האחרון שלא קיבל, אומרים לו "אחרון אחרון חביב", אך ודאי שזה רק בגדר "משפט ניחומים", כי מי שבאמת חביב צריך לתת לו ראשון ולא אחרון], אומנם בפרשתנו זה אכן אמת המשפט "אחרון אחרון חביב", כי כאשר עומדים במלחמה, אלו ששמים אותם ראשונים, יש להם סיכוי גדול יותר להיפגע, מה שאין כן האחרונים שהם מקבלים הגנה מהראשונים, שאם יפגעו, אזי יפגעו הראשונים תחילה ולא הם.

משום כך יעקב אבינו שם את השפחות וילדיהן בשורה הראשונה, לאחר מכן שם את לאה וילדיה, ובסוף שם את רחל וילדיה, כל אחד לפי סדר חביבותו.

אך שואלים המפרשים, היאך יעקב אבינו מחלק אותם לפי סדר העדיפויות שלו, הרי קי"ל "אין דוחין נפש מפני נפש" (עיין סנהדרין עב:), והיאך הכריע כך בדיני נפשות, וכי לא איכפת לו מבני השפחות?

מתרצים המפרשים על כך, כי יעקב אבינו ע"ה ידע כי על השפחות וילדיהן יש שמירה מיוחדת מן השמים, ויש להם הכי פחות סיכויים להיפגע, וזאת משום שהרבה פעמים היו מצערים את בני השפחות, והיה להם תמיד רוח נמוכה והרגשה נחותה בביתם, וכידוע הקב"ה קרוב יותר אל המסכנים והאומללים, כדכתיב (קהלת ג, טו) "האלוקים יבקש את הנרדף", ומפרשים בזה כי אפילו אם הנרדף הוא רשע, הקב"ה יבקש אותו.

משא"כ בני רחל ובני לאה שהרגישו מצויין בבית יעקב אבינו בצורה בטוחה, בלי מורא ופחד, משום כך היו אלה צריכים שמירה מיוחדת, לשים אותם אחרונים במלחמה, ודפח"ח.

והן עתה שמעתי כי קושיא זו הוקשתה למרן הגרא"מ שך זצוק"ל ונתחבט בזה כמה שנים, ולא אבה לקבל שום תירוץ שאמרו לו, עד אשר אמרו לו את התירוץ הנ"ל שזה מכיון שבני השפחות היו מסכנים ואומללים משום כך הם מוגנים יותר, ובשומעו זאת אורו פניו, ואמר כי זהו אכן תירוץ המתקבל על הדעת, לאמיתה של תורה.

"ויירא יעקב מאוד ויצר לו ויחץ את העם אשר אתו וגו' ויאמר אם יבוא עשו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר לפליטה וכו' ואתה אמרת היטב איטיב עמך" וגו' (לב, ח-יג).

יעקב אבינו פחד מאוד מעשיו הרשע ומשום כך התכוון לצאת במלחמה נגדו. ועוד החליט לחלק את כל הסובבים אותו לשתי מחנות, שאם יבוא עשיו ויכה במחנה אחד, לפחות ינצל המחנה השני.

דבר ידוע הוא שיעקב אבינו פחד מעשיו הרשע והתכוון לצאת נגדו במלחמה, אפילו שהקב"ה הבטיחו שלא יארע לו שום דבר, באומרו "ושמר תיך בכל אשר תלך" (בראשית כח, טו) וזה משום שנתיירא שמה יגרום החטא וממילא לא תתקיים ההבטחה, כמו שדרשו רבותינו בגמרא (ברכות ד).

מרן הגאון רבי אברהם ענתבי זיע"א אשר היה ראש על אר"ץ רבה (גאב"ד ארם צובה – חלב) בספרו הנורא יושב אוהלים עה"ת (ח"א עמ' קלט, הוצאת מכון גנזי המלך ירושלים תשע"ד לפ"ק) מקשה פה קושיא עצומה: לכאורה אינו מובן מה שיעקב אבינו אמר, הרי יעקב פחד שמה יגרום החטא, א"כ מה יועיל שיחלק את העם לשני מחנות, ועוד מוסיף "והיה המחנה הנשאר לפליטה", כאילו זה ודאי לו, ועוד אינו מובן מה שסיים ואמר: "ואתה אמרת היטב איטיב עמך" דמאי נפקא מינה שאמר לו כן, הרי ידע שהחטא גורם שיאבד הבטחתו, ומעיקרא זה היה כל מוראו.

מתרץ על כך מוה"ר הגאון רבי אברהם ענתבי זיע"א כי יש לבאר עפ"י מה שכתב רש"י עה"פ "ואתה אמרת היטב איטיב עמך" ח"ל: היטב בזכותך, איטיב בזכות אבותיך, עכ"ל. וא"כ גם אם יחטא יעקב אבינו ונלקחה ממנו זכותו, לפחות זכות אבותיו יהיה קיים, וממילא נדחית חצי הגזירה, משום הכי נאמר: "ויחץ את העם אשר אתו וכו' לשני מחנות, ויאמר אם יבוא עשו אל המחנה האחת והכהו" – בגלל שגרם החטא, מכל מקום "והיה המחנה הנשאר לפליטה" – וזה בודאי, שהרי אתה אמרת היטב איטיב עמך, דהיינו בזכותך ובזכות אבותיך, ואם כן רק זכותו שלו פקע, אך זכות אבותיו לא פקע, ובשבילם ניצול. ודפח"ח.

והנה הגאון רבי יוסף שאלתיאל זצ"ל מסאלוניקי בספרו יוסף אברהם (עמוד קפד, מכון גנזי המלך) הביא השאלה הזו בדרך שונה מעט והביא תירוץ נפלא בזה בשם מרן החיד"א בספרו נחל קדומים, כי רבותינו זכרונם לברכה אמרו, שבין שתי המחנות היה הילוך יום אחד, ורבקה אמרה (בראשית כז, מה) "למה אשכל גם שניכם יום אחד", שנתנבאה שימותו שניהם ביום אחד, וכיון שיעקב אבינו ידע שבאותו יום שהוא ימות גם עשו אחי ימות, שם את המחנה השני במרחק של יום הליכה, שאם יכה עשו את המחנה שבו הוא נמצא יחד עם השפחות, מוכרח הדבר שגם הוא ימות באותו יום וא"כ לא יספיק להגיע למחנה השני, ואם כן – בודאי "והיה המחנה הנשאר לפליטה". וע"פ זה מובן מה שנאמר על יעקב אבינו ע"ה לפני כן (לב, ח) "ויירא יעקב מאוד ויצר לו" ופירש רש"י: "ויירא" שמה יהרג, "ויצר לו" אם

צור ברכות

למורנו הגאון רבי יצחק דיין שליט"א
לרגל נישואי בנו החתן נר"ו עב"ג הכלה תחי'
בת הגאון רבי מנשה כהן שליט"א מעיה"ק ירושת"ו
ענבי הגפן בענבי הגפן דבר נאה ומתקבל

יש לך חבר, מכר, ידיד, שכן,
אחיין, בן דוד או כל קרוב אחר
שהינך חושב כי חלק מפעילותו
מתאימה עבורו?
שלח אותו אלינו
ובע"ה נשתדל לקרבו ולחזקו.
052-7673730

הלימוד לזכות:
חנה בת ציפורה תחי'
והצלחת:
כל משפחת מבשבי הי"ד

העלון מופץ לזכויות הרבים ולישועת עם ישראל. תדירות העלון אחת לחודש בל"ג.

לקבלת העלון במייל, וכן באם הינך מעוניין להקדיש את העלון הבא לרמזאה/ לעילוי נשמת / להצלה וכדו' צור קשר: s547480626@gmail.com

וארטים לפרשת השבוע

לב ה. ויצו אותם לאמר כה תאמרו לאדוני לעשיו וגו' עם לבן גרתי. הנה אמרו חז"ל בסוטה לח. כל מקום שנאמר כה אינו אלא בלשון הקודש, ויש להבין מדוע כאן אמר להם לומר דבר זה בלשון הקודש? וי"ל שכאן יעקב אמר עם לבן גרתי ואומרים חז"ל ומובר ברש"י גרתי מלשון תרי"ג מצוות שהוא שמר. וד"ז שייד להבין רק בלשון הקודש. חתם סופר.

לב ה. עם לבן גרתי ואחר עד עתה. אומר רש"י ותרי"ג מצוות שמרתי. ויש להקשות כיצד אמר שמר תרי"ג מצוות הלא כיבד הורים הוא לא קיים באותו הזמן? וי"ל דהנה תיבד בפרשת וישב (לו יא) על הפסוק ואביו שמר את הדבר ואמר רש"י שהיה יעקב יושב ומצפה מתי יתקיים חלומו של יוסף כלומר המילה שמר מלמדת על האדם שהוא יושב ומצפה מתי יתקיים הדבר. והיינו מה שאמר יעקב ותרי"ג מצוות שמרתי וגם כיבד אב ציפיתי כבר לקיים, כי שמרתי מלשון ציפיה. חתם סופר.

לב ח. וירא יעקב מאד ויצר לו. וברש"י ויצר לו אם יהרוג הוא את אחרים. מדוע חשש שמא יהרוג אחרים הא דינא הוא דהבא להרגך השכם להרגו? ועו"ק למה כתב יהרוג את אחרים, ולא כתב יהרוג את עשיו? (ועיין בשפתי חכמים מה שכתב). וי"ל ע"פ גיטין נו. שנירוק קיסר (שצאצא מן) הלקל להחריב את ירושלים הוא התגיייר ויצא ממנו רבי מאיר, ורבי מאיר נקרא בגמ' אחרים, ומה **בלבד הוא פחד**, שמא הוא יהרוג את עשיו ואז **אחרים** דהיינו רבי מאיר לא ייצא מחלציו.

לב ט. והיה המחנה הנשאר לפליטה. וברש"י על כרחו. וקשה מאוד אולי עשיו יצא מחלמה ויצליח להרוג את שני המחנות ח"ו, ומה זה על כרחו ישאר מחנה אחד לפליטה? וי"ל, אומר החנוכה התורה, ע"פ מה דאיתא בחז"ל שהמרחק ממחנה אחד לשני היה מרחק של יום שלם, ויעקב היה במחנה הראשון, ואמרו חז"ל בסוטה יג. שכאשר רבקה אמרה למה אשכח עם שניכם יום אחד, היא התנבאה שיעקב ועשיו ימותו ביום אחד. ולפ"י אם יהרוג עשיו את המחנה הראשון שיעקב נמצא שם, א"כ עד שעשיו יגיע למחנה השני שהוא מרחק יום, עשיו ימות ג"כ, ועל כרחו המחנה השני ישאר לפליטה.

לב טו. עיניכם מאתים ותישים עשרים וגו', ויקח מן הבא בידו מנחה. בבעל הטורים כתב לכך נסתיימו כל התיבות באות מ"ם ללמוד ששלח לו יעקב את כל בעלי מומים שאינם קרבים ע"ג המזבח. ומדובר ששלח לו בעלי מומים פנימיים שהם פסולים גם לבני נח. ומהיכן ידע שיש להם מומים פנימיים, היינו שהם טריפה, הרי מבחן? ד"ז לא ניכר? ועו"ק י"ל מה שכתב הרמ"א יו"ד לו. שאמר לבדוק טריפה ע"י שמעביר את ידו על הבהמה טרם השחיטה אם מתכופפת סימן הוא שכשירה ואי לאו טריפה. וזה מה שכתוב בפסוק: בתחילה מופיע הכל במ"ם בסוף, היינו בעלי מומים עם מום פנימי, ואיך ידע? אומר הפסוק **ויקח מן הבא בידו מנחה**, היינו משהעביר בידו ועי"כ בדיק.

לב כג. ויקם בלילה ויקח את אחד עשר ילדיו. וברש"י ודינה היכן היתה, נתנה בתיבה. וקשה מנלך לרש"י שדינה היא זאת שהיתה חסרה, אולי גד אולי יששכר היו חסרים? וי"ל ע"פ רש"י לקמן מג כט, בעניין הברכה שביד יוסף בנימין נאמר שם אלקים יתחנך בני. ואומר ש רש"י כי על כולם כבר נאמר חנינה אצל יעקב, בפרשתנו גל ה. **הילדים אשר חסן אלוקים את עבדך**, ובנימין עדיין לא נולד, ואומר ש רש"י שלכך אמר שם יוסף לבנימין לשון חנינה, והנה אם היה חסר כאן בלשון חנינה, אז גם אותו היה צריך יוסף לברך בלשון חנינה, בהכרח שכולם היו בחוץ, וממילא ע"כ מסיק רש"י כי מי שלא נכלל בתוך האחד עשר ילדיו ששמונים כאן בפסוק היא דינה ולכן הוא שואל ודינה היכן היתה. **עו"ק**: דהטעם שביהמ"ק נבנה בחלקו של בנימין הוא משום שלא השתחוה לעשיו. והנה אם מישור אחר היה חסר, אזי ביהמ"ק יכול היה להיבנות בחלקו כי היה עוד מי שלא השתחוה. והקשה ע"כ רבי דב בלנד שליט"א הא **לוי** לא קיבל חלק בא"י, פרט לערים שבהם ישבו שזה לא נחשב לנחלתם אלא לנחלת כל השבטים, וא"כ מנלך שדינה היא זו שהיתה בתיבה, אולי לוי שממילא לא היתה אפשרות שחלקו יהיה בבית המקדש משום שאין לו נחלה בא"י? ויישב ע"כ רבי ש"מ דיסקין זצ"ל הנה הטעם שלא היה ללויים חלק ונחלה בא"י איתא ברש"י דברים י ט לפי שהובדלו לעבודת מזבח ואינם פנויים לחרוש ולזרוע. ואומר רבי שמעון משה דאם כך אפשר היה שהחלק שלהם

יהיה במקום ביהמ"ק ששם ממילא לא מקום חרישה וזריעה, ומה שלא נתנו להם את השטח הזה אלא לבנימין סימן שגם לוי היה ביחד עם אלו שהשתחו לעשיו וא"כ בהכרח שדינה היתה זו שהוכנסה לתיבה. **לב לב. וזרח לו השמש.** וברש"י שהשמש מיהרה לזרוח בשבילו. ובטעם שהשמש מיהרה לזרוח בשביל יעקב, י"ל ע"פ הילקוט שמעוני שהשמש והירח כל יום טובלים עצמם בערב בנהר של אש, והטעם בזה כותב השל"ה משום שהאומות עובדים אותם כל היום ובערב מקיימים השמש והירח בעצמם פסילי אלוהיהם תשרפו באש. והנה נפסק בשו"ע יוד קנה ב שאסור להתרפאות מדבר שעבדו בו ע"ז, וא"כ אד יעקב יוכל להירפא מהשמש בבוקר, הרי מנהג האומות להשתחוות לשמש מיד בזריחה? ע"כ הקב"ה הקדים לו את הזריחה כדי שיוכל להרפאות ממנה. רבי שאול קצנלבוגן.

לג ג. וישתחו ארצה שבע פעמים. החיד"א (בספרו ראש דוד פרשת במדבר) הביא כשהמן אמר לאחשורוש ישנו עם אחד מפורז ומפורד בין העמים הוא בא לומר לאחשורוש שהעם הזה צריך להיות בטל ברוב וא"כ צריך לבטל אותם, ולפי האמת זה לא טענה כי כתוב ששכנעו למצרים הם היו 69 וכנסו עינים הקב"ה ונעשו 70 והרי הקב"ה לא בטל ברוב. אבל הגמ' בבב"ב כג אומרת שהיו 69 ויוכבד נולדה בין החומות ונהיו 70 ולפ"י חוזרת טענת המן כי ה' לא איתם. והנה ביאור פלוגתת חז"ל אי יוכבד מצטרפת ל-70 או לא י"ל דנחלקו האם עובר ירך אמו או לא מן מצטרפת וצריך להקב"ה או עובר לאו ירך אמו ואז מן מצטרפת צריך את הצירוף של הקב"ה. והנה המן טען למה אתה לא כורע ומשתחוה הלא סבא שלך בנימין השתחוה לי דהרי מרדכי היה מזרע בנימין ורחל השתחוה לעשיו כשבנימין היה עובר. מה ענה מרדכי עובר ירך אמו וא"כ לא נחשב שבנימין השתחוה, ולכן כעת כשראה המן ששם מרדכי כורע ומשתחוה לו נולדה לו הטענה ישנו עם אחד מפורד ואז הוא צריך להתבטל ברוב כי מרדכי חידש לו שעובר לאו ירך אמו א"כ הקב"ה לא היה עמכם א"כ אתם יכולים להתבטל. ויש להוסיף דמציון בחולין המן מהתורה מניין המין העץ. והנה חווה טענה שיכלה לאכול מעץ הדעת כי הציווי היה לאדם ולא לחווה ואם נאמר שעובר לאו ירך אמו אין עליה איסור כי לא נצטווה. ולמעשה זה לא טענה כי ה' הזהיר מעץ הדעת לא תאכל והוא אכל מהפרי וענש כי כל היוצא מהעץ דינו כעץ וא"כ גם חווה נאסרה בעץ כי היא יצאה מאדם. וזהו הרמז המן מהתורה מניין היכן רמזו המעשה בין המן למרדכי אם עובר ירך אמו או לא, המין העץ.

לג ד. ויפול על צוואריו וישקה ויבכו. וברש"י הלכה היא בידוע שעשיו שונא ליעקב. רבי יונתן איבשיץ מעיר ע"ז, זה שעשיו שונא ליעקב אנחנו יודעים מצוין, והם דואגים להזכיר לנו זאת מידי פעם. אבל מה זה **הלכה** - איזה הלכה יש כאן? וי"ל ע"פ שו"ע יו"ד פח ב דשניים המכירים זה את זה אסורים לאכול בשר וחלב באותו שולחן, שמא מתוך קירבה יערבבו. אבל ישראל וגוי מותר תמיד ואין חשש שיערבבו, כי הלכה היא עשיו שונא ליעקב, הנה לנו ההלכה.

לג י. על כל ראיתי פניך כראות פני אלוקים ותרצני. היכן לומר לפני ה' כפני אלוקים? אומר רבי יונתן איבשיץ, שיעקב לא הסתכל על עשיו כי הוא רשע (וזה הרי אחד הטעמים ש"י"א כי יצחק התעורר בגללם, כי הסתכל בפני עשיו). וזה מה שאמר יעקב ראיתי פניך כראות פני אלוקים. כמו שאסור להסתכל על אלוקים דתת' כי לא יראני האדם וחי, ה"ה פני.

לג יז - כ. ויעקב נסע סוכתה ויבן לו בית וגו'. ויבא יעקב שער שני ושכם וגו'. וישב שם מזבחה. ומה הטעם שבסוכות יעקב לא בנה מזבח לה' ורק בשכם בנה? וי"ל, אומר המשך חכמה, כיוון שבסוכות עדיין לא נרפא מצליעתו, והיה בעל מום ופסול להקריב בבמה (זבחים טו:) ולכן בנה בסוכות רק בית, אבל בשכם שהגיע שלם ואומר רש"י שלם בגופו שנרפא מצליעתו, שם בנה מזבח והקריב קרבנות.

לד ד. ויאמר יעקב אל שמעון ולוי עכרתם אותי להבאישני וכו' ונשמדתי אני וביתי. יש להקשות למה כשנקט עכירה נקט רק את עצמו, ואילו ונשמדתי צריך גם את ביתו לעניין? וי"ל, אומר רבי נתן גשטטנר, הנה הרמב"ם כתב שהטעם שכל העיר שכם נתחייבו מיתה משום שהיה עליהם לדון את שכם וחמור ולא דנו ובני נח מצווים על הדינים. והנה הרידב"ז על הרמב"ם שם הביא את קושית הרמב"ן דלפ"י מה יעקב כעס? ותיירץ ע"כ הרידב"ז שיעקב

פרשת וישלח תשפ"ג

ס"ל שגם קודם מתן תורה יש את הדין שגר שנתגיייר כקטן שנולד דמי, ולכך הם כישראל ולא חייבים מיתה, משא"כ בני יעקב טענו שהחידוש שגר שנתגיייר כקטן שנולד נהיה רק לאחר מתן תורה. והנה בפרשת דרכים כתב שהטעם שיעקב נשא ב' אחיות משום שהם התגייירו והם כקטן שנולד וממילא לא היו ב' אחיות, והנה כעת שבני יעקב הורגים את עיר שכם סימן שס"ל דל"א כקטן שנולד, א"כ עכרתם אותי להבאישני שעברתי על איסור ב' אחיות, אבל ההשמדה הוא גם על ב"ב.

לד כה כז. ויהי ביום השלישי וכו' ויקחו שני בני יעקב וכו' ויהרגו כל זכר. ואת חמור ושכם בנו הרגו לפי חרב. יש להקשות האעיקר החטא נעשה ע"י שכם וחמור, וא"כ מה הטעם הרגו קודם את כל העיר ורק אח"כ את שכם וחמור. וי"ל ע"פ הרמב"ם מלכים פ"ט היד שכתב ששם בטעם שהרגו את כל בני העיר, כי חטאם היה משום שבני נח מצווים על הדינים והיה על בני העיר לדון את שכם וחמור ע"ז שגזלו את דינה, ומה שלא עשו את זה נתחייבו מיתה, ע"כ דברי הרמב"ם. וא"כ י"ל, אומר רבי ברוך דב פוברסקי בספרו בד קודש, שכיוון שכל חיובם הוא על זה שהם לא דנו, אז הם חייבים רק כל עוד הם יכולים לדון ולא דנים, ואם יהרגו את שכם וחמור לפני כל העיר, אזי הם לא יוכלו לדון, וממילא יפטרו ממיתה. לכן הרגו קודם את כל העיר ורק אח"כ את שכם וחמור.

שם. ויהרגו כל זכר ואת חמור ושכם הרגו לפי חרב. הטעם שרק חמור ושכם נהרגו לפי חרב ואצל כולם לא נכתב לפי חרב. י"ל ששכם וחמור נתחייבו מיתה על גזילת דינה, והדין הוא שכן נח נהרג בסיף כשעובר בקום ועשה על אחת מז' מצוות ב"ן (רמב"ם שם). אך בלא"ה אין נהרגין בסיף למרות שיש עונש מיתה. וא"כ כל אנשי העיר שענשו רק על זה שלא דנו את שכם וחמור ולפי קיימו הדין לדון את שכם וחמור, אין דין להורגם בסיף ולכן לא נכתב איך הרגום (ע"פ חת"ס ח"ו סימן יד). חבבלת חשורן.

לד כה כז. ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי וגו'. בני יעקב באו על החללים ויבזו. יש לעיין מדוע שמעון ולוי לבד הרגו את בני שכם ואילו שאר השבטים לא נטלו חרוב (בהשראת אביהם כמבואר בהמשך שיעקב טען לפניהם על שעשו זאת), ואילו בבניה השתתפו שאר השבטים. וי"ל ששמעון ולוי טענו שאין הם גרים כלל כי התגייירו רק בשביל לשאת את דינה, ואילו יעקב טען אולי הם גרים באמת. ולכן לאחר ששמעון ולוי הרגו אותם, שאר בני יעקב השתתפו בבזיה משום שהם אחוזו כמו יעקב אביהם שטען שאולי הם גרים באמת וממילא אפשר לבזז משום שגר אין לו יורשים. חתם סופר.

לה ב-ג. ויאמר יעקב וגו' הסירו את אלוהי הנכר ונקומה ונעלה. מדוע רק עכשיו כשבא ללכת נזכר לומר הסירו אלוהי הנכר ולי"א זאת בזמן שהביאו את השלל? וי"ל שרק כעת זה נודע לו, כי באו לעלות ולא צליחו, כעניין שאמר בהמתן של צדיקים את הקב"ה מבאי תקלה ע"י ואז נודע לו כיוון שלא זו בגלל שיש עליהם ע"ז, ולכן אמר הסירו וכו' ואז נקומה ונעלה, וכנכתב בהמשך ויתנו אל יעקב את כל אלוהי הנכר ויסעו. ישמח משה.

לו יב. ותמנע היתה פילגש לאליפז וכו'. הגמ' בסנהדרין צט: מספרת על מנשה בן חזקיהו שהיה רשע והיה מקנטר על דברי התורה ואמר, לא היה לא למשה לכתוב ואחות לוטן תמנע, ותמנע היתה פילגש לאליפז וכו'. ומתרגמת הגמ' דתמנע בת מלכים היתה, והיא רצתה להתגיייר ולא קיבלה, אמרה מוטב להיות שפחה לאומה זו ולא גבירה לאומה אחרת. א"כ יש תועלת במה שכתבה התורה. וקשה, הא בכל פרק לו' נמנים עשרות שמות ואלופים ולמה לא הקשה מנשה על שאר הפסוקים שאין בהם שום נפק"מ? ומתיר המהר"ל דיסקין שאת פסוקי האלופים כולם צריך להלכה ואינם מיותרים, שהרי אדומי עד דור שלשי אסור בקהל, ומדור שלשי מותר. לכן הוצרך לספר סדר בני אדום שנדע מתי הם מותרים בקהל. משא"כ בתמנע שיצא ממנה רק עמלק, כדכתיב ותלד לאליפז את עמלק, ועמלק אסור בקהל, א"כ אין שום נפק"מ בזה שכתבו אותו.

לה יז. ויהי בהקשאות בלדתה ותאמר לה המילדת אל תראי כי גם זה עלך בן. וקשה מה אמר להרגע אותו שזה בן? וי"ל שהפחד של ה' היה ממה שאמרה בשעתו ליעקב הבה לי בנים ואם אין מתי אכני, ז"א שאם יהיו לה בנים לא תמות, ולא אם אין תמות, וכאן פחדה שהולכת למות, א"ל המילדת אל תמותי בגלל הקלה שלך, כי כעת הקלה בטהלה כי יש לך בנים, וקללתך היתה רק אם לא יהיו לך בנים. אמרי שפר.

מאמרי מוסר וסיפורים מענייני הפרשה

מיתת רחל - ברית כרותה לשפתיים

ותמת רחל ותקבר בדרך אפרת היא בית לחם. רש"י בפרשה הקודמת מביא את דברי חז"ל שרחל מתה בדרך משום קללת יעקב שאמר ללך יעם אשר תמצא את אליהק לא יחיה", ואף שלא ידע שהיא גנבה ובודאי אם היה יודע לא היה אומר זאת מ"מ נתקיימה קלטתו. ומקור הדברים במדרש ברה עד. הגמרא במועד קטן ואומרת שאילו אברהם כשעלה לחר המוריה לא היה אומר ונשובה אליכם הוא היה עוקד את יצחק ורק בזכות ששמר על דיבורו ואמר ונשובה חזרו שניהם. יש סיפור שמופיע בתענית דף ח. על אישה אחת שנפלה לבור ואדם אחד חילץ אותה ובשכר זה הסכימו שניהם בתנעית כף שישנאו זה לזו ולא ינשאו למישהו אחר, ואמרו שהחולדה והבור יהיו העדים על זה. והכלו לדרכם. לימים האיש שכח מכל המקרה ולא עמד בשבועתו ונשא אישה אחרת והוליד ממנה שני בנים, ולימים הבן הגדול נפל לבור ומת והבן השני ננשך ע"י חולדה. אותו האיש הבין שדברים בגו, הוא פשפש ונוצר באותה שבועה שאמר החולדה והבור יהיו עדים בינינו, מיד הוא חיפש את אותה האישה ומצאה והיא אכן לא נישאה, וגירש את אשתו הראשונה בחסמקה ונשא לאישה את אותה אישה שנשבע לה בעבר.

ונמנאר בקדמונים שלא רק באדם צדיק שמוציא קללה מפיו אלא גם אדם שמוציא קללה מפיו אפילו בטעות עשוי להתקיים, ואפילו אם לא אמר זאת בתור קללה רק הזכיר שאם תעשה כך יכול לקרות לך כך וכך הדבר מסוכן כמו שהזכירו חז"ל במברכות יט. לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן ואמר רב יוסף מאי קראה שנאמר כמעט כסדום היינו מאי אהדר להו נביא שמעו דבר ה' קצניו סדום, ומאז מאז צריך להזהר בזה. וכ"כ בספר חסידים: ברית כרותה לשפתיים לכן אל יפתח אדם פיו לשטן, לא יאמר אדם לחבירו לו לבניו תלך ותמיר מומר יהיה. אחד היה רגיל לקרוא לבני אדם כשמדברים דברים עליו נראים לו [נרגן] או פעמים אמר אשתו עושה כמו כומר אמר ליה החכם לא יתכן כך לזרע ישראל שלא יתקיים בו או ברזעו לכן חדל כך. ור' יעקב אדלשטיין היה רגיל לומר שחלק גדול מהערות שיש

היום הם מחמת קללה של אחד ההורים או של אחרים בשעת כעס, ואף שהתחרט כבר עשרות פעמים כבר חלה הקללה, והרבה פעמים היה מורה לעשות התרת קללות. ובענין דבר ח"א דרוש טו כתב: וכבר אמרו כל דיבור שיוצא מפי אדם עושה רושם. ובעו"ה אדם מפטפט כל היום בדברים, ואינו מרגיש שבכל דבר עושה רושם, עד שאמרו חז"ל ברית כרותה לשפתיים, ואין לא ישמור אדם מבטא שפתי על כל דבר פשע. ובפלא יוסף ערך דיבור כתב: וכן צריך לזהר מאד שלא יפתח פיו לשטן שלא במתכוין כגון אם אומר לא אעשה עוד דבר זה יאמר כמו שנוהגים לומר בבריות ובחיים ומאז צריך לעמוד על המשמר על זה בפרט כשמדבר עם חברו שאם תאמר תקלה ח"ו לא ימצאו מקום לתלות בדבריו כשגגה היוצאת מלפני השליט. וישמעתו מחכם אחד שפעם א' חקך איש א' לדרך ועשה לו ליה ולחר שנפרד החולק ממנו והלך מרחוק נזכר לצוות לו דבר א' וקרא לו בשמו והיה חוזר ההולך לאחריו לכבוד הת"ח לאות מה יקרה לו והיה רוצה החכם לומר לו אל תחזור ותתן נזכר כי לא טוב לומר כן להולך לדרך ואמר לו תחת לבלבד וכל כיוצא בזה יאמר חכם ויוסף לקח וכבר הזהירו רז"ל כיוצא בזה שלא לומר לחולה או אבל הרוצה לקום מפני שיבה וכדומה שלא יאמר לו אל תקום אלא יאמר לו אל תטרש שב בנחת וריותז מביאה לידי זהירות. החינוך במצאה ר"א מביא את טעם האיסור לקלל כל אדם מישראל וז"ל: אף על פי שאין בנו כח לדעת באי זה ענין תנוח הקללה במקולל ואי זה כח בדבור להביאה עליו, ידענו דרך כלל מכל בני העולם שחשושיין לקללות, כל ישראל בני אדם האומות, ויאמרו שקללת בני אדם, בין קללת הדיוט תעשה רושם במקולל ותדביק בו המארה והצער. ואחר זענתו דבר זה מפי הרביות, נאמר כי מרשיי המצוה, שמנועו השם מהזיק בפניו לזולתינו כמו שמנועו מהזיק להם במעשה. וכעין ענין זה אמרו וכווננו לברכה [למנע קטן י"ח ע"א] ברית כרותה לשפתיים, כלומר שיש כח בדברי פי אדם. ואפשר לנו לומר לפי עניות זענתו, כי בהרשת הנפש המדברת שבאדם חלק עליוני, וכמו שכתוב [בראשית ב', ז'] ויפח באפיו נשמת חיים, ותרגם אונקלוס לרוח מממלא, ותן בה כח רב לפעול אפילו במה שהוא חוץ ממנה, ועל כן ידענו ונראה תמיד כי לפי חשיבות נפש האדם ודבקותה בעליונים כנפש הצדיקים והחסידים, ימהירו דבריהם לפעול בכל מה שידברו עליו, וזה דבר ידוע ומפורסם בין יודעי דעת ומביני מדע. מובא בשו"ת חתם סופר חלק ו' ליקוטיו סימן ס"ד מעשה בתינוק חולה שהרב מפראג הורה שלא למול את התינוק שהיה חולה דאם ימוול אותו לא יוכל להיות יותר מג' חדשים ולאחר ט' שבועות מת אותו הילד, ועי' כותב החת"ס הנה מיתת הילד לא נפאלת ולא רחוקה כי היה ראוי למות מפאת דבריו אשר פשטו לבן מות והוא כשגגה היוצא מהשליט ולא היו לו מספיק זכויות כדי להצילו. כולם מכירים את הנוסח שנמצא על מציבה בכניסה לסגולה בפתח תקווה: הנפטר הראשון בבח"ק איש ישר ב"ר אוריין הישיש ר' ניסן לייב ... מפניסק איז גלמוד שעלה לארץ יחד עם בני עירו שהתישב בוושבתנו והתבטב מעשרה ימים לפני פטירתו בהיותו בריא ושלם ואמר שהוא לא היה מתגנד להיות הראשון בבח"ק הזה ונלב"ע ביום י"ט תשרי תרמ"ט תנצב"ה.

נביא כאן מספר סיפורים רובם לא הבאנו בעבר על חומרי פתיחת פה לשטן: סיפר רבי אליקים דבורקס שליט"א על סבו רבי אליקים דבורקס צו"ל שנפטר ביום שישי לקראת שבת, עמד והספידו אחד מראשי ישיבת פרשבורג שהיה חברותא שלו ואז אמר אני **מקנא** ב'ר' אליקים שנכנס לעולם האמת נקי ביום שישי ושהה זכות גדול, לאחר כמה דקות התמוטט ונפטר באותו יום.

מעשה אייר בירושלים להרב ד.ק. שבמשך 24 שנים לא זכה להיפקד בזש"ק, ואחר שנות סבל וסיבובים בכל רחבי תבל אצל רופאים, זכה להיפקד בבן זכר. הרב ד.ק. למד בעצירתו ביישיבה בירושלים, ונודע כמתמיד גדול. ביישיבה שם היתה אשה שהיתה שוטפת את הרצפות בהיכל הישיבה, ופעם אחת הגיעה עם כמה מזאטוטיה לשטיפת הישיבה, והם כדרך הילדים עשו רעש והפריעו ללומדים. הוא ניגש לשאול והעיר לה על הרעש שעושים ילדיה שמפרעים למילמוד. האשה שעבדה לו היתה קשה עליה, קצת נפגעה מההערה, ופלטה מבין שפתיה: הלואי שלא תזכה לטעום את טעמו של צער גידול בנים. חלפו להן שנים, הוא התחתן ושכת את המאורע הזה. עברו שנים רבות והם מצפים ומייחלים בלב שבור וקרוע לזרע על קיימא שמתמהמה מלבוא, בזמן שכמעט ונוואשו, עלה בפתע פתאום ביזכורנו של הרב ד.ק. אותו מעשה בעזרת הנקיון של הישיבה, ומה שאמר לו, ואז החל להרהר ולחשוב, שהנה אז הוא חשב שהיא התכוונה לברכו שלא יראה צער גידול בנים, אבל הרי היא אמרה זאת מתוך שנפגעה קצת מדבריו כלפיה, ואולי יש בדבריה כמין קללה קליפדא כלפיו: אומר ועושה. התחיל לבקר אחר מקום מגוריה, ושמח לשמוע שהיא עדיין בחיים. נסע לביתה. פרש בפניה את המקרה הנ"ל, וביקש בכל לשון שתמחל לו בכל שלם. היא כמובן מחלה בלב שלם, ואף הוסיפה ברכות מלב ונפש, וסיפרה לו כי בניה אלו שהיו איתה בעד שטיפת הרצפות ביישיבה, יצאו תלמידי חכמים גדולים ומפורסמים. לא עברו יותר מתשעה חודשים, ובני הזוג המבורגים זכו לחבוק ברועותיהם שן זכר, וכל העיר ירושלם רעשה געשה ושמחה בשמחתם ובנה הגדול שהתרחש לעין כל.

מספר בעל המעשה: הייתי לאחרונה במכירת חסד בבית שמש, מכירה של מוצרי לחם וחלב, פירות ודירות במחיר מוזל ביותר. כמו בכל שבוע, נכנס לשם אחד מתושבי השכונה ממכריי, העמיס עגלה גדולה בכל טוב וניגש לבוכר. **כמה צריך לשלם!** הוא שאל. הסתכלתי עליו במבט מתפלא, והוא הסתכל עלי חזרה. הוא סימן לי שהוא כבר מסיים עם החשבון ואז ידבר איתי, ואני הייתי מסוקן ממש. כי מאז שאני מכיר את היחידה הזה, בכל פעם שהוא מסיים את הקניה השבועית הגדולה במכירה הוא שואל את המוכר **כמה הנוק?** כך הוא בחר להתבטא, אולי כי פשוט יותר מקורי וייחודי לשאול כל פעם כשאני בשטח, אני לא יכול לשאול אותו ואמר לו: למה אתה אומר כך? זה לא נזק, זה רווח. אתה מביא אוכל לילדים שלך! אבל הוא צוחק. רווח או נזק, מה זה משנה? גם הפעם, בשעה שהוא עמד לסיים את החשבון, כבר עמדתי הכן לזו שיהיה לקבוע. הוא ישאל כמה הנוק, ואני מיד אנתקן אותו 'כמה הרווח'. אבל כאמור, הפעם זה היה אחרת, ולכן כה התפלאתי לפשר השינוי. אחרי ששילם, הוא סיפר לי כך: תמיד אחרי שחזרתי מהקנייה, היה איהז נזק. חלב התפוצץ, ירקות התפורו, שקית נקרעה, משהו נשכח. תמיד! תמיד היה נזק, עד שחשבתי שככה זה ואין מה לעשות. כשקונים קנייה גדולה משהו מוכרח להשתבש. אבל הדיבורים שלך כנראה שפגעו עלי, והחלטתי לשנות את השפה. בקניה האחרונה שאלתי את המוכר 'כמה לשלם?' והנה, באותה פעם לא היה שום נזק! הכל הגיע הביתה בשלמות, כל השקיות, כל הפירות והירקות, דבר לא נעדר! 'נעפעמתי ממש. לא דיברתי על נזק, ופשוט לא היה! מאז אני שואל 'כמה לשלם', ובאמת הכל מגיע הביתה שלם. מגילון השגחה פרטית.

סיפר רבי גדליה הוניגסברג אברך ביקש שאשאל את זקני הרב שטיינמן: אשתו היתה לילדת כל שנתיים ובשנים האחרונות פסקה מללדת והיה עוד מקרים לא טובים ליי, עשו חשבון נפש ובתוך הדברים נזכרה האישה שפעם בעידן ריתחא שהיה קשה לה עם הילדים ובעלה לטענתה לא מספיק עזר לה, אמרה לו: לא מגיע לך שהיו לך יותר ילדים רח"ל, ועכשיו פחדת אותו בגלל זה. אמר רבי שטיינמן שזה פתיחת פה לשטן. ואכן צריך המון זכויות בשביל לכפר.

אחד מתלמידי רבי חיים פנחס שינברג סיפר: פעם פגשתי בשעת חדוותא ושאלני לשלומי וכיוון שחל היה למשיך ענית לו: טוב מאוד, ובקשתי לא לומר נוסח זה משום שיש במדרש על הפסוק 'והנה טוב מאוד' ה' המוות ולא ראוי לפתוח פה לשטן. **לפני רבי חיים קניבסקי** הגיע יהודי מבוגר, וביקש ברכה עבור אמו החולה מאד, וביברכה רבינו ברפ"ש, אך אותו יהודי לא הסתפק בברכה והוסיף ואמר, אני מוכן לקבל על עצמי את המחלה והייסורים של אמי, ובלבד שהיא לא תסבול, אני כבר לא יכול לראות בסבלה. שמע רבי חיים ואמר בזעזוע: ח"ו! לא תגיד לדיורים כאלה! תגיד שתלמד לרפואתה, וזה יעזור אי"ה כשיצא מהחדר מאווש מהברכה, וכנס יהודי שבור ורוצץ כשניכר שעל עיניו שכבר אינו ישן זמן רב, וסח לפני רבינו כי לפני שכבוע רצה לקחת יום חופש מהתעבודה ולא היה לו שום תירוץ. בצר לו התקשר למנהל העבודה והודיע כי סבתו נפטרה בפתאומיות והוא חייב להיעדר באותו היום, והמנהל כמובן השתתף בצערו ואישר לו את השחרור. אל חלפו להם 48

שעות וסבתו נפטרה בפתאומיות! סבתו הייתה לדבריו אישה בריאה וחזקה במיטב שנותיה, וליבו נוקפו ואינו מניח לרגע שמה אצל במו פיו גרם לה למות ומה תקנתו. רבינו לא חיפש להרגיעו, ואדרבה התייח בו דברים קשים: עשית לא טוב, עשית שטות גדולה, אסור לדבר שטויות, ברית כרותה לפתיים, עכשיו תקפיד ללמוד משניות יום יום עד סוף השנה לעי' והי' יעזור, משיצא שאל רבי חיים איהה ההוא שרצה לקחת מקודם את המחלה על עצמו, תגיד לו שישאל את זה כמה צריך להיזהר בדיבור.

להלן סיפורים מספר אמונה שלמה פרשת ויצא: מעשה בחברה רווקה מצוינת שהייתה מעוכבת שידוך ולא היה לכך הסבר טבעי מדוע היא אינה מוצאת את זיווגה. יום אחד נזכרה הבחורה במקרה מזעזע שכאשר הייתה ילדה, היא וחברתה פגעו באלמנה אחת. ואותה אלמנה שנפגעה מעוקת, איהלה במר פגיעתה שתישאר בלי בעל כל החיים. אותה אלמנה כבר נפטרה ולא הייתה אפשרות לבקש ממנה מחילה. בני משפחתה ששמעו את הסיפור היו אובדי עצות שהרי יש כאן קללה קשה. אביה של הבחורה לא אמר נואש ופנה לרבי גרשון אדלשטיין שהמליץ לו לעשות התרת קללות האב עשה מיד התרת קללות ולאחר שכבוע וחצי התארסה הבחורה!

בספר רכב אליהו מספר מה שאירע בימיו, באשה אחת שהיתה יושבת בין שארי נשים והיו מספרות בענין של דין וחשבון על כל המעשים, ופתחה אשה אחת בדרך שחוק ואמרה: אני בבואי לפני דין אעשה עצמי אילמת שלא אוכל להשיב להם, ולא היו ימים מועטים עד שנעשתה אילמת, והיתה אילמת עד יום מותה, עכ"ל.

בזמנו של רבי חיים מוולוז'ין התגורר שם הגאון רבי אליהו לנדא, צדיק תמים שהיה חונך בנים. לימים, חלה בנו של רבי איצה'ל מוולוז'ין ואביו הצטער מאוד ממחלת בנו וייסוריו. אמר לו אביו רבי חיים: הלואי שרבי יצחק אליהו צער בצערך, לו אין כלל ילדים! כבודה מחלת הילד, ונפטר. לימים רבי אליהו נפקד בבן. כשהגיע לשנות בנו של רבי איצה'ל חלה במחלה זוהה, וחוליו הלך והכביד. אביו ששמע על דברי רבי חיים לבנו, ישב כל הלילה ליד מיטת בנו והתפלל לרפואתו, קרא פריק תהליים בבכי, וזעק בנהמת לבו: לא לך התכוון רבי חיים לא התכוון שכדאי שיוולד ילד וימות משלא יוולד. לא דובר אלא על החולי בלבד ובאותו לילה עבר על הילד המשבר, והבטיח ממחלתו.

רבי שמעון שרייבר רבה של נובמסטא, נפגש בזקן אחד וידיו רועדות. כשנודע לו שהוא נכד הכתב סופר וקריו על שמו, אמר לו: עד כך, שרעידתי באה עלי בגלל סבך! וסיפר, שבהיותו נמנה על מסוקוריו של הדברי חיים מצאנא דובר עזות נדב רבה של קראקא שכנה את מחלתו כשיטת אביו החתם סופר ושלא כדעת הרבי מצאנא. כשנודע הדבר לרבי מצאנא, קרא לו ונזף בו: יש לרעוד מבנו של החתם סופר ומאז הוא רועד.

מעשה בגאון אדיר גדול בתורה שבא להיוועץ בסטיפלער כי מתחננים לפניו שיבוא לארצות הברית ויעמוד שם בראש ישיבה גדולה וחשובה. מעצו הסטיפלער: לך לשנתיים, ואם תצליח תשאר שם עשר שנים. כעבור שנתיים נפטר הסטיפלער, ואותו גאון הצליח שם מאוד, ונשאר. כתום עשר שנים חלה בפתאומיות ונפטר, והובא לקבורה בארץ ישראל! והיתה זו כשגגה שיצאה מפי השליט.

מסופר על קבוצת בחורים שולמדו ביישיבה ופעם בשבוע היו נוסעים במאמעותו חברת מנווית למקום קבוע. הנגה שהיעק אותם היה נהג קבוע, אדם שטטבער היה מופנם ומבט תמידי של עצב היה נסוך על פניו. הבחורים שהיו בני שבע עשרה היו נכנסים למנוית כשהם שמחים וטובי לב. במהלך הנסיעה היו הבחורים מצחקקים ומתלוצצים על כל דבר וענין תוך שהם מנסים ללעג את הנהג בדברי הצחוק, אך דברי הצחוק לא מצאו חן בעיניו וככל שאלו רבו כך נעשה הוא יותר מופנם. הבחורים ניסו להבין לפשר התנהגותו ושאלו שאלות משונות, אך הנהג נותר סגור. פעם אחת היו הבחורים במצב רוח מרומם במיוחד, ובמהלך צחוקם ניסו להניא את הנהג להשתתף עימם בצחוקם, אך הנהג גם הפעם סירב להיתפתח. בשלב מסוים כאשר ראה הנהג שהבחורים לא מרפים ממנו, פנה אליהם בבקשה מעומק ליבו: "אנא, אני מתחנן, הניחו לי לנפשי. יכולים אתם להמשיך בצחוקכם אבל אל תערבו אותי בזה. אני אב שכול זעזעי קשה עלי מנשוא. אנא רדו ממני ולא תציקו לי". אחת הבחורים שמע את דברי הנהג לא הסכים לכך ומיד התריס לעבר הנהג: "תירוצ' יפה המצאת לנו. **אף אני אב שכול** ואין עובדה זו מפריעה לי לחזקו ולשוחח עם חבריי!" והנהה הגיע שעתו של אותו חזור להתחתן בשעה טובה ומזלחלת. כעבור שנה מיום הנישואין נולד להם בן. אולם לדאבון הלב לא חלפה שנה מלידתו והבן נפטר במוות עריסה. צערם של ההורים היה רב אך עד מהרה נולד להם בן שני וצערם נשכח קמעא. אולם לאחר מספר חודשים גם ילד זה נפטר לבית עולמו. הפעם היה צערם של ההורים גדול מנשוא! שני בנים נפטרים באותה דרך בתקופה קצרה, על אף שלא נראתה סיבה הגיונית לדבר. לאחר מספר חודשים נולד להם בן שלישי אולם לא עלונו גם ילד זה נפטר. כעת מידעונו היה "אב שכול" שלוש פעמים, ה' ירחם ויציל. ההורים הוכו בתדהמה מה רוצה מאיתם בורא העולם? מדוע נפטרו ילדיהם בזה אחר זה? הם פנו לרבנים לקבל ברכה. והנה באחד הימים נזכר אחי האביון על השחת שנכח באותה נסיעה, בשיחה שהתקיימה אז. שיחה האח התבטא אחיו בצחוק "שגם הוא אב שכול". מיד פנה האח

למידוענו ואמר: "אתה התבדחת על אותו נהג מונית לאא שום חשבון ומי יודע כמה צער גרמת לו בכך, עליך לאתרו כלי לבקש את סליחתו! אולי בגינו של מעשה לא באה עליך כל הוצה הווי". מיד החל האורח הפוגע באיתור הנהג. הוא פנה לחברת המוניות ושם הוברר להם כי הנהג כבר לא עובד בתחנה. הם ביקשו את פרטיו ולאחר מאמצים מרובים הצליחו לאתרו. בפגישה שכנעה ביניהם הזכיר הפוגע לפגוע את אותו מקרה ושפך לפניו את צערו על מה שעולל ועוד סיפר את כל הקורות אותו וביקש מהנהג את סליחתו הכנה. הנהג אכן סלח בכל לב.
אחר הדברים האלה, זכה הזוג למשפחה ברובה, לילדים בריאים בנפשם ובגופם. דומה, קורא יקר, שהסיפור מדבר בעד עצמו וכל מילה מיותרת. הבה וננצור את לשוננו מרע ושפתותינו מדבר מרמה, ובכך נזכה לשפע טובה וברכה.

היה סיפור עם רבי אהרן וסרמן בשקש פעם מרב אחד לעשות חסד עם אביו יחידו שרקוק לעזרה. אמר לו הרב, אין לי כח אני תשוש. אחרי חודשיים הוא פגש את אותו הרב כשהוא ממש תשוש ובלי כח ונראה ממש לא טוב. שאל אותו הרב למה לא קרה לי. אמר לו אתה בעצמך גרמת את זה. שארמט שאתה עתה קיץ מאוד. וזה הכח של הדיבור!

כידוע המלבי"ם הרעיש את העולם בחיבורו המקיף והעמוק 'ארצות החיים' על שולחן ערוך אורח חיים, אך לא הוציא לאור אלא חלק ראשון, עד אמצע הלכות תפילין. תלה זאת הסיבות במשפט שיצא מפי החתם סופר. וכך היה מעשה: כאשר ביקר המלבי"ם בפרשבורג, עלה לבית הכנסת הגדול בשבת. באותה שעה ישב החתם סופר עם תלמידיו בסעודה פשוטית. והנה בלי משים, עצמ המלבי"ם

שאלה: מדוע לא רואים שהקב"ה מעניש את הרשעים הגדולים למשל אחרי השואה מדוע הקב"ה לא עשה לגרמנים ימי"ש כאשר עשו לנו? **תשובה:** המהרשי"א אומר לכל דבר בעולם הזה יש אפשרות של עונש וכפרה אבל על הרגית צדיקים קדושים וכן על עוונות ענקיים אין אפשרות להעניש בעוה"ז כיוון שכל עונשי העוה"ז לא יספיקו לתת נקם על מעשיהם הרעים.

שאלה: מה הדבר הגדול שגורם לרחל להיפקד? **תשובה:** הרמב"ן אומר ששרשרת ראתה שלא תוכל להסתמך על תפילת יעקב כשאמר לה התחת אלוקים אני אשר מנע ממך פרי בטן אז היא תקעה במר ליבה ואז זכתה לילדים. גם אנו כשמפסיקים להסתמך על כל מיני דברים חיצוניים ומתחילים לסמוך רק על תפילת עצמנו אז ניוושה.

שאלה: בפרשת השבוע מובא שיעקב עשה לצאן שלו סוכות. עד כמה צריכים להשקיע בבעלי חיים? **תשובה:** האור החיים אומר שיש כאן מסר מעיקב אבינו לדורות הבאים שחובטו של האדם לרחם על הבעלי חיים. ומי שחלילה לא מרחם עליהם מספיק יכול להיענש בעונשים קשים. ובזמן האר"י הייתה אישה עקרה אמר האר"י כי היא הפריעה פעם לבעלי חיים לכן נענשה.

שאלה: בפרשתנו מובא גיד הנשה, האם הוא בבהמות זכרים ונקבות או בזכרים? **תשובה:** בספר כרתי ופלתי (סה טז) של רבי יונתן איבשיץ מסופר שפעם הגיע מנקר ידוע והחל לטעון שגיד מסוים הוא גיד הנשה ולא הגיד הידוע מאבותינו והלך בכל אירופה והיה מרעיש עם התגלית שלו, וכשהגיע לפראג הוכיח לו רבי יונתן שהוא טועה כי הגיד שהצביע עליו קיים רק בבהמה זכר ולא בקבה והרי **הסמ"ג** בסוף מצוות גיד הנשה כתב ונוהג בזכרים ונקבות. וכך הפסיק אותו אחד לקשקש שקשקושים. והרבה מחברים הרעישו עולמות על השגנה שיצאה מר' יונתן כי כוונת הסמ"ג ונוהג בזכרים ונקבות הוא שהאיסור גיד נוהג בזכרים ונקבות. כלומר שחייבים בה גס בגים וגם בנות, ובחתי"ש שו"ת יו"ד סט ניסו ליישב בכמה אופנים. ובפרדס יוסף בפרשת השבוע מביא שראה בספר כרתי ופלתי שהיה שייך לר' יונתן בעצמו ושם כתוב **סה"ג** והיינו ספר הלכות ניקור, ושם באמת מופיע שנוהג בבהמה זכר ובהמה נקבה, והפלא הגדול שבסמ"ג עצמו לא מופיע כלל ונוהג בזכרים ונקבות. ובספר כמוצא שלל רב מביא מקדמונים שהגיהו בכרתי ופלתי **סה"ג** והינו ספר הלכות גדולות, ושם אכן מופיע שנוהג בבהמה זכר ונקיבה.

שאלה: כשעושים איזה מעשה שהוא בספק האם ראוי לעשותו מה כדאי לעשות מקודם לכן? **תשובה:** רש"י בפרשת השבוע מביא מחז"ל שעשמן לוי נהגו עצמם כשאר אנשים שלא היו בני יעקב כי לא התייעצו עמו לפני המעשה של שכם ומעשה אבות סימן לבנים שעליו לפני כל צעד להתייעץ עם אדם שיש לו דעת תורה והקב"ה מסכים עם זה והמגיע לרב בשביל לשמוע את דעת הרב ולא בשביל שיאמרו לו משהו מסויים זוכה והקב"ה שם לרב בפה בדיוק מה שטוב לו.

שאלה: איך השמאל הישראלי מתמודד עם ההפסד בבחירות! **תשובה:** מאז שהשמאל הישראלי חטף מכה אנושה בבחירות האחרונות מתגלה פרצופם האמיתי של שונאי ישראל ערב רב אלו. הם מסתירים ומפצים שקרים ועלילות על מי של נמנה על המחנה שלהם והם מצפים את התקשורת העולמית בכל פשטות ושקרים על מדינת ישראל וורומים לאנטישמיות בכל רחבי העולם והכל בשם הצדק המוסרי הצבוע שלהם. הנה רק בשבוע האחרון הם הפיצו בכל רחבי העולם על איזה חייל שהתעמת עם פעיל שמאל שהתעלל בו וכמובן הם הראו רק את החלק של תגובת החייל תוך כדי שהם מסתירים את כל מה שהיה מקודם לכן.

במקומו של החתם סופר. כשהגיע החתם סופר לתפילת מעריב, ראה את המלבי"ם עומד במקום מושב, חרד המלבי"ם וביקש לפנות את המקום. אך החתם סופר מיהר ואמר לו: הישאר לעמוד במקומכם! מאז - סיפר המלבי"ם נשאר במקומו, ולא הצליח להמשיך הלאה במלאכתו ולסיים את חיבורו על השולחן ערוך...

הש"ך הגיע פעם לקאליש ודרש דרשה בבית המדרש. המגן אברהם נכח בעת הדרשה. לאחר הדרשה הלך המגן אברהם לאכסניית הש"ך ופלפל עם הש"ך בחריפות ובבקיאות בכל מכמני הש"ס והיו הדברים מאירים ושמחים כנתינתו מסיני. והנה באמצע התלהטות שיחתם התורנית, באו אנשי הבית בבהלה והודיעו לש"ך שיש חולה מסוכן בעליית הבית הנוטה למות ברגעים הקרובים, ומכיון שהש"ך כחן, עליו לצאת מיד מהבית (ולא להיטמא למת). הש"ך שהיה באמצע ריתחת לימודו, הפשיל את שרוולו ונתן בלע עוז דפיקה על השולחן ואמר: אני מצווה להמתין לתדהמת הנוכחים נתקיים לעיניהם ככל היוצא מפיו יעשה! שיחת הש"ך עם המגן אברהם נמשכה שעה ארוכה. והחולה הוסיף לחיות. מסייעו לדבר, ויהי אך יצא הש"ך מפתח הבית נפטר החולה בעליה.

סיפור נוסף מובא בספר 'נחלת צבי': לבעל החמדת שלמה היה בן מוצלח מאוד וכשניתנה הקדוה מהצאר ניקולאי לקחת יהודים לצבא לעשרים וחמש שנה, הודיע בעל החמדת שלמה: שמי שישתדל לשחרר את בנו מן הצבא ייתן לו את בנו לחתן! ראש הקהל היה רבי פייבל ולו בת יחידה, ובשמעו זאת נסע מיד אל השליט שהיה חייב לו עשרת אלפים רובל, ואשתו היתה קרובה של הגנרל שהיה

ידיעות חשובות וכן דברים מגדולי ישראל. ערוך בדרך של שו"ת

שאלה: מהו כוחה של החזקת התורה? **תשובה:** כתוב בפרשתנו: וירא כי לא יכול לו ויגע בכף ירכו ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו. אומר הזוהר הקדוש שכשראה שרו של עשו שאינו יכול לפגוע בתורתו של יעקב החליט להחליש כחם של אלו הנוכחים בלומדי התורה, כי כשלא ימצא מי שיתמודך בלומדי תורה אז לא יהיה קול יעקב ויהיו הידים ידו עשו. וכידוע עד ימינו אנו שהסטרא אחרא מנסה לא כחו בכל דבר שהיא שהגברים ושאר עמך בית ישראל לא יתמכו בתורה כראוי, וכידוע הפוסקים כותבים שמצות החזקת התורה קודמת לכל הצדקות. רבים סבורים שמצות החזקת תורה נועתה רק לגבירים. אבל האמת היא שזה נוגע לכל אחד ואחד, שצריך לתמוך ככל יכולתו בכוללים וישיבות ושאר מוסדות המרבים תורה בעם ישראל, אם בתרומה חד פמיתת ואם בהוראת קבע כל אחד כפי יכולתו. וכמו כן תמיכה בתנ"ח השודק על תלמודו הרי היא ג"כ בכלל החזקת תורה שכן עד ידיו כל הוא נשאר בהיכלי התורה ואינו יוצא לעבוד לפרנסתו. **וכע"ז כתב החפץ חיים** בספר חומת הדת והוסף שם: וטעם הדבר שגלוי לפני כבודו יתי' שאם לא ימצאו ח"ו מחזיקי התורה ממילא יתמוטט הדת כולו. ורצה שיהיה לכל ישראל חלק בקדושת התורה וכעין זה מצינו בעת שרצה הקדוש ברוך הוא להשרות שכנתו בישראל ע"י המשכן ונתנו כ"א בקע לגולגולת איש לא נעדר מהו. **והדברים אמורים** גם לגבי אשה שמסיעת לבעלה ע"י ששולחת אותו ללמוד תורה. רבי חיים קניבסקי אומר שנשים יישבו ליד הבעלים שלהם בעוה"ב. **ואלו שמחזיקים תורה** זוכים שילמדו אותם בשמים את כל מה שנלמד בזכות כספם, כך כותב החפץ חיים בשמה"ל בער התורה פ"ו. **והתורה היא עץ החיים למחזיקים** בה. ואלו המחזיקים תורה הם לא מחזיקים את התורה כי התורה לא צריכה שיחזיקו אותה, אלא הם מוחזקים בזכות התורה ולכלשון הכתוב עץ חיים היא למחזיקים בה. ולא כתוב אותה.

שאלה: כשאדם הולך לפעול באיזה עניין שלא יהיה, מה יעשה דבר ראשון? **תשובה:** רש"י לב ט. מביא שיעקב אבינו הכין עצמו למריבה עם עשוי בשלשה דברים דורון תפילה ומלחמה. דבר ראשון הוא הכין עצמו בתפילה, שם כתוב בפסוק י - אלוקי אבי בעזרי. ורק בפסוק כב הביא את המנחה. וכן בגזירת המן, קודם מרדכי קרע בגדיו ולבש שק ואפר, ורק אח"כ כשאסתר שלחה לו את הסין, מרדכי שלח לאסתר שתבטל את הגזירה. ומעשה אבות סימן לבנים, כשמתרגש על אדם משהו, דבר ראשון יתפלל להקב"ה, ורק אח"כ יתחיל את ההשתדלות, ומי שעושה כך זוכה לראות הצלחה בכל ההשתדלויות שלו אח"כ.

שאלה: עד כמה חשוב שהיה לאדם כח הרצון להצליח בכל ענייניו? **תשובה:** שכם בן חמור רצה מאוד להתחתן עם דינה אלא שבני יעקב התנו זאת שכל בני יעזרו ימולו, והפלא הגדול ששכם הצליח בכך וכל העיר מלו את עצמה למרות הכאב הכרוך בכך ואיק הצליח בכך? התשובה היא כי חפץ בבת יעקב.. בגלל שהוא חפץ מאוד ודבר שרוצים מאוד מצליחים אפ"י להפוך עולמות, כשהשיאיות גדולות אפשר הכל. אצל משה רבינו גם רואים שהוא בא להרים את המשכן למרות המשקל הכבד שלו והוא עשה ככל יכולתו והקב"ה השלים את זה, מי שעושה מה שיכול הקב"ה משלים לו את השאר.

שאלה: מה העצה להינצל מהחטא? **תשובה:** הस्टифלער במכתב לאחד שנכשל בלהיכה אחר תאוות ליבו כתב וז"ל: כשיקבע בליבו שעל כל פשעענש יענש, ויהיו לו צרות גדולות ונוראות ומכאובים רבים גם בעולם הזה וגם בעוה"ב, ידעיה כזאת בכוחה לעצור התגברות התאוהו.

שאלה: כיצד להתייחס לקשיים וליסורים החולפים על האדם לאורך ימי חייו? **תשובה:** התורה מספרת לנו על יעקב אבינו. כל ימיו היו מלאים סבל ומכאוב, מאז שעשוי

אחראי על הפקודות, ודרש את חובו. השליט ביקש שיאריך לו את הזמן. וה הציע רבי פייביל לשליט שאשתו תיסע לקרובה הגרל ותשתדל לשחרר את בנו של החמדת שלמה, וימחל לו על החוב, ועוד יוסיף לו מתנה. ואמנם היא נסעה לוורשה והצליחה לשחרר את הבן. בעל החמדת שלמה קיים את הבטחתו והשתדך עם רבי פייביל. האברך היה גדול בתורה והיה סמוך על שולחן חוותו, לימים הוא התחבר לקהילה אחרת והוא לא שב לחוותו, כתב רבי פייביל למחותנו בעל החמדת שלמה! והודיע לו על מעשה בנו. כתב בעל החמדת שלמה! לבנו וגזר עליו במצות כיבוד אב לשבו לביתו לשבת. כשקיבל האברך את המכתב נכנס לרבו החדש הרה"ק מקוצק והראה לו את המכתב. אמר לו הרבי, הישאר פה ואני אכתוב לאביך תשובה. המכתב נמסר לחסידיו של הרבי שנסע בדיקו אז לוורשה, והרבי מקוצק ביקש שימסרו את המכתב לפני נכנית השבת לבעל החמדת שלמה, אולם החסיד התעצל בשליחותו ולא מסרו לפני שבת. ביום השבת אמר לעצמו בעל החמדת שלמה: כשגם מצוות כיבוד אב אין מקיימים, אם כן לשם מה חיים? והיה זה כשגגה היוצאת מלפני השליט. האברך חלה פתאום ונסתלק מן העולם, רחמנא ליצלן. ביום ראשון בא החסיד עם המכתב לחמדת שלמה! והתחיל הגאון לסמר ראשו מרוב צער, וצעק: טיפש, מה עשית, אבל כבר היה זה לאחר מעשה, החסיד הני"ל, לאחר המעשה הזה, לא ראה בקוצק עשר שנים מחמת הפחד מהרבי מקוצק, וכשבא פעם לקוצק לשביעות, ראה אותו הקוצקע"ר ואמר עליו: נראה כמו אדם שנפל מהעליה! למחרת התפלל החסיד על עליית בית המדרש ונפל ומת רחמנא ליצלן.

רדף אחריו להורגו, ואח"כ בבית לבן כל הגניבות וההשפלות שעבר שם, והוא מעיד ע"ע הייתי ביום אכלני חורב וקרח בלילה ותידד שותי מעיני. אח"כ כשנאבק עם שרו של עשיו, והסיפור עם זינה, ופטירת רח"ל, וכל הסיפור עם יוסף ובנימין. והטעם שעבר כל זה י"ל שאינם יש עניינים של יסורים שבאים מחמת חטאי האדם והקב"ה רוצה לנקות את האדם מהעבירות שדבקו בו וכן יש יסורים שתכליתם להחזיר את האדם בתשובה. אבל לצדיק הרבה מהיסורים הם יסורים של אהבה, כי את אשר יאהב שהיה יוכיח ובעוה"ז לא באנו לנוח, אנו ננוח בעוה"ב. העוה"ז הוא נווה התלאות, כלשוננו של רבינו תם, ומבואר בחז"ל שכל שהקב"ה חפץ בו הוא מייסרו וזאת בשביל להרבות שכרו לעוה"ב. וכמו שאמר דוד שהיסורים שעבר הם הדברים שהביאו אותו למקום הכי גבוה בעולם האמת. ולעת"ל האדם שמח בכל צער וצער ששהיה לו בחיים והם המכריעים גז"ז לזכות. ומעבר לכך הם מרוממים אותו ביותר. והחפץ חיים המשיל ע"כ את הסיפור שהיה עם יהודי אחד שהשר מינה עליו אדם מרושע שיגבה את כספו מעצמו כשנוסע למדינה רחוקה. ואותו אדם היה מרושע מאוד וכל פעם היהודי אחר בתשלום הוא היה מכה אותו מכות נמרצות. לימים חזר השר שהיה אדם נח והיהודי סיפר לו על מעללי השליח שלו, השר שמע ד"ו והוא מאוד הצטער על מה שקרה ליהודי והוא החליט לפנות אותו שעל כל מכה שקיבל הוא נוותן לו 2000 דנירים. היהודי שמח על מה שקיבל אך חזר לביתו בפנים נפולות, וכשאשתו יצאה לקראתו הוא כבה ואמר חבל שלא היכני יותר. וצריך לדעת ליסורים מרוממים את האדם, כי זה מראה שגם בשעה כזאת אדם לא ערוב חלילה את הקב"ה מאי מקרוב אליו יותר ויותר. וכידוע כל הדברים הטובים שנתן הקב"ה לישראל תורה ארץ ישראל עוה"ב מבואר בברכות ה. שנקנים ע"י יסורים. והחפץ חיים כשמת בנו אברהם בן השש עשרה שהיה גאון גדול ומחדש כאחד הגדולים, אמר החפץ חיים רבשי"ע את האהבה שהאבתי את בני הרניו מוסר מעתה אדם. וכשהקב"ה מביא לאדם צער ויסורים הוא מביא לו גם כח לעמוד בה. ורבי חיים מצאנז נגלה לבנו יום לפני הטבח הנורא שהיה בעיירתו בזמן השואה בחלום ואמר לו תדע כך מחור ייערך טבח נורא בעיירה שלך ואני יכול להציל אותך ואת משפחתך, אבל כעת שאני בעולם האמת ואני יודע את המעלה הגדולה שיש לנטבחים ולמתייסרים על קדושת שמו אני יודע שזה הדבר הכי טוב להם כעת, לכך אני נמנע מלהצילך ולהצילם.

שאלה: מצנינו בתורה שיעקב אבינו חזר על פכים קטנים למרות הסיכון שהיה בדבר, בגלל שצדיקי חביב עליהם ממונם מגופם (חולין צא והורא ברש"י כאן). ומנגד מצנינו הרבה בספרים להימנע מקמצנות, וא"כ ושאלת השאלה מה הגדר להימנע מקמצנות ומאידך לקיים מאמר חז"ל צדיקים חביב עליהם ממונם מגופם? **תשובה:** הפלא יועץ בערך כליות מאריך מאוד בגנות מידת הקמצנות, ומ"מ הוא כותב שזה הכל בדברים **המוכרחים** לאדם אבל בדברים שאינם מוכרחים לאדם צריך לשמור מאוד על ממונו ואפי שוה פרטות יהיה שווה בעיניו הרבה שלא יניחו לאבוד. ומי שלא שומר על כספו עתיד ליתן ע"כ את הדין, והדברים אמורים בגון על אנשים שלא שומרים מספיק על חפציהם כגון שמשאירים סוודרים, מעילים ומטריות וכן מגבות במקוואות, הם עוברים על עניין הזה של זלזול בממון וחלילה עתידים לתת ע"כ את הדין.

שאלה: איך נושאים חן בעיני השני? **תשובה:** מצנינו בעיקב כשבא להיפגש עם עשיו ורצה לשאת חן בעיניו הוא אמר לו יהי לי שור וחמור ואומרים חז"ל שהכוונה היא ליוסף ויששכר שהיו לומדי תורה, וקשה הרי זו סיבה שלא ימצא חן בעיניו, כי עשיו היה הפוך מעניין לימוד התורה? ואומרים בעלי המוסר שבכדי למצוא חן בעיני השני על

האדם להישיר מבט לשני ולומר לו מה שהוא באמת ללא כחל ושרק, כי זה מה שאנשים אוהבים, לא להתניף. וכשאדם מנסה להראות שהוא משהו שונה אז השני לא רק שלא נושא הוא חן בעיניו אלא הוא מזלזל בו ובטלה ההערכה אליו.

שאלה: רבי אריה לוי זכה לשבת גדול של ת"ח מיוצ"ח, בשעה ילדים היו לו. בניו: רבי חיים יעקב היה עילוי אדיר הדפוס כמה ספרים וכיהן כרב בכמה קהילות. בנו השני הוא רבי רפאל לוי מצדיקי הדור. בנו השלישי רבי שמחה שימש כראש כולל חשוב. וכן ארבעה חתנים היו לו, החתן הגדול הוא רבי שמואל אהרן יודלביץ שהיה מגאוני וצדיקי ירושלים. החתן השני היה רבי אהרן יעקובוביץ שהיה ת"ח עצום וראש מערכת 'אוצר הפוסקים'. החתן השלישי הוא רבי יוסף שלום אלישיב גדול הדור. והחתן הרביעי הוא רבי אליעזר פלצינסקי ששימש כר"י בכמה ישיבות.
ואלפי נכדים מרביצי תורה ויראה. אומרים בשמו שהיתה איזה סגולה שעשה כדי שיוכה שכל יוצ"ח יצמחו לגדולי תורה ויראה, מה הסגולה שעשה? **תשובה**: מרגלא בפומיה של רבי אריה לוי שהיתה זאת התפילה **י'תהא מייטת שלמה לפניך**. והיא אומר את זה קבוע בשמע קולנו ושלמה יהיו לרצון בשמוע'ע שלוש פעמים ביום, והוסיף רבי אריה וזאת עמדה לי ולא תמושו עד עולם.

שאלה: מה הסגולה של אמירת פרשת וישלח: **תשובה**: בבאר היתב סוף סימן קריא הביא בשם האר"י שהיוצא לדרך באמצע השבוע יאמר פרשת וישלח במוצ"ש. ובספר מנהגי מהרי"ל כתב: מהר"י סג"ל היה אומר לפרנסי הקהל מתי שיש להם להתוועד בפני העצה (היינו בפני המלכים והשרים) אז טרם ילכו וקראו פרשת וישלח יעקב עד במאה קשיטה, ומקור הדברים ברמב"ן עה"ת ל, טו בשם המדרש רע, עה, טו. ובילקוט מעם לועז מובא שיש נוהגים לקרוא בכל מוצאי שבת אחר ההבלדה פרק ראשון של פרשת וישלח והטעם לפי שיש בו סגולה גדולה שהאורח בה יש לו חן בעיני הבריות ובפרט מי שעומד לצאת למסע בדרך הים או בדרך היבשה תועיל לו להינצל מאויביו.

שאלה: בחורף הארוך קורה הרבה שאדם נכנס לסוג של עצבות, יאוש, חוסר אנרגיה וחוסר ערך עצמי, איך ניתן להשתלט ולמנוע מצב זה? **תשובה**: כשמגיע לאדם כזה רגע עליו לברוח ממחשבה זאת ביתר שאת ולהתרומם ולהמשיך בסדר יום רגיל, היינו לקום מיד בבוקר ולעשות סדר יום מחייב. ובעיקר להפעיל את הגוף, אם עייי הפעלה ספורטיבית, ואם עייי קימה מוקדם, וכן להיות במחיצת כמה שיותר אנשים.

שאלה: הרמב"ם כותב שבימים קרים צריך לאכול אוכל מחמם, איזה אוכל מחמם יש שקל להכינו? **תשובה**: שמעתי על אוכל שקל להכינו והוא מחמם את הגוף וטעים גם לילדים: לקחת גביע לבן להכניס בתוכו שתי כפיות סוכר וכפית קינמון זה מחמם את הגוף.

שאלה: מה הדבר הכי קריטי בוויכוחים בבית? **תשובה**: הובא כמה פעמים שאסור ללכת לישון כשלא אמרו לילה

טוב וכו' כי בסופו של דבר אין כאן משהו שנעשה מרוע אלא מחוסר שימת לב או מחוסר מחשבה או מחוסר יכולת להשתנות בדברים כאלו ואחרים, ולכן אפי' שקשה מאוד למחול ולסלוח אבל לילה טוב זו אמירה מתבקשת למי שמעוניין שהכל יסתדר בסוף.

שאלה: מה עושים כשילד קטן (עד גיל 13) מתחפץ? **תשובה**: צריך לדעת שכשילד קטן אומר משפטים של חוצפה ועזות פנים זה לא מגיע מחוצפה זה מגיע מזה שהוא לא יודע שזה חוצפה וכך הוא מתבטא בשביל לקבל מה שחסר לו, לפעמים זה בעיות בכיתה לפעמים זה בעיות בתוך הבית שמרגיש שלא מספיק מתייחסים אליו ולו הוב פשוט לא מבין שהמילים שלו הם חוצפה, לכן חשוב להסביר לו שהמילים שלו הם חוצפה ואסור שיאמרו, ובמקביל לבדוק מה קשה לו. אין כוה דבר ילד חצוף ולכן צריך להסביר להם שזה דבר שלא אומרים.

מדור זה ישי להימנע מלקהא בשבת: הרעיונות של השבוע: א. ילד שיש לו יובש קבוע בעור, שמענו מרופא עור שהמליץ לקחת שמן אמבטיה שנקרא אמול (לא צריך מרשם רופא) למרוח 20 דקות לפני אמבטיה בכל הגוף ואחרי 20 דקות להתקלח. מסינו אז עזר לכמה שבועות קדימה. ב. כשיש כתמים אפורים בחולצות לבנות - צריך לכבס את החולצות לבד ואז זה לא קורה. גרביים, סמרטוטים וכו' משאירים כתמים אפורים של אבק שאח"כ לא יורדים. יש עוד פתרון: אפשר גם להניח בשמש. **עוד כתבו**: להסרת כתמים צהובים וכן כל כתם שהוא, אף אחרי כביסות: להשפריך "סנו פורטה" - מסיר שומנים השחור של סנו על כל הכתמים להכניס לשקית עבה ואטומה ולסגור אותה היטב למשך כ-10 שעות. להכניס כך למכות הכביסה ולכבס כרגיל. לא מתאים לבגדי צמר. ג. כשמחפץ מוציא לכלוך לשים חומץ במיכל של המים ואחרי רבע שעה לשטוף, מסיר את כל האבנית. ד. בגדי תינוקות מוכתמים בכתמי ארונות - לכבס ולתלות בשמש. ה. כדי שהצבק יתפח מהר וכן לבדיקת השמרים אם הם עדיין טובים: לשים את כל כמות השמרים, כל כמות הסוכר וכל כמות המים (חמימים) בקערה מעורבב היטב. רק לאחר שתוסף להוסיף הקמח. וכדי להתפח חלות בפעם השניה בחורף יש לשים את החלות בתבנית תנור ובתחתית התנור תבנית ח"פ עם מים רותחים. ו. מי שביקש עצה לפחדים אצל ילדים, שיוע' איה"ש סי' ד' סעיף ט"ו "המלך ולא נטל ידיו מפחד י' ימים. הנוטל צפרניו ולא נטל ידיו מפחד יום אחד ואינו יודע ממה מפחד" בדוק ומנוסה, התחלנו להקפיד ליטול ידיים מיד וכל הפחדים נעלמו. **עוד כתבו**: למי ששאל על פחדים אצל ילד בן 10. יש מוצר טבעי מעולה של חברת לייפסלס הנקרא נענע קול - מיועד לרוגע, לחרדות. מתאים גם להיפראקטיביות. 100% טבעי, מאושר עיי' משרד הבריאות. בהכשר הבד"ץ ירושלים. ניתן להשיג - 053-3124421. עוד שלחו: לגבי פחד אצל ילדים להגיד לפני השניה עם הילדים: וכל מאמינים שהוא היה הווה ויהיה הודאי שמו כן תהילתו {סגולה להוצאת פחדים כשהם

הלכות הקשורות לפרשה

שיש לו לב להבין וכו' די לו בתפילות המחויבות מאנשי כנה"ג. (ובודאי מי שהוא יושב בטל ראוי לו לומר קרבנות מרישא עד גמירא כולל פרשת המן והעקידה שהוא במשנ"ב) וכבר אמרו חז"ל שבזמן שאין ביהמ"ק, אמירת קרבנות היא כמו הקרבת קרבנות שמכפר על העוונות, **אמנם פרשת התמיד** אין ראוי לבטל, ולפי הרבה שיטות הוא חובה ויאמר זאת קודם התפילה.

חידות

מותר להשתמש? ד. מי חייב להניח תפילין בשבת: ה. מה מותר בשבת ואסור בחוה"מ אפי' לדיעה שמלאכת חוה"מ מדרבנן?

תשובות: א. יו"ד פי"ד מ"ב תולעת הגדילה בפרי בתנאי שנהיה בתלוש ולא על העץ ובתנאי שלא פירשה וחזרה. וכן דבורים שנפלו לדבש. ב. כשאיובל הרגה את כל הנביאים במלכים א' יא לקח עובדיה 100 נביאים והחביא כל חמישים במערה נפרדת ובסנהדרין לט כתב שעשה כן כדי שלפחות ינצלו חצי כמו אצל יעקב. ג. מצא חבית יין החבית מותרת אבל היין אסור כי זה יין נסך. ד. ההולך במדבר ולא יודע מתי שבת, שמי"ז. ה. שכר גוי בקבלנות שיבנה לו בית מחפץ לעיר שאין מראית העין בשבת חותר ובחוה"מ אסור.

חידות לשאל את הילדים כל הגילאים: א. איזה דבר אישה מקבלת פעמיים ולפעמים יותר בחיים, ואילו הגבר מקבל פעם אחת לכל החיים: ב. איך יכול להיות שאדם שואל שני אנשים באותו המקום מה השעה ומקבל תשובות שונות ושניהם זזוברים אמת: ג. מי הולך על קצה הגג בגובה חמישים קומות במהירות רבה ללא שום פחד ומורא: ג. מה צריך לומר בבוקר לפני שאומר אי: ד. כשיעקב היה בן 4 שמעון היה קטן ממנו בחצי כעת יעקב בן 8 בן כמה שמעון: ה. איזה דבר לא ניתן לאכול בארוחת בוקר: ו. מי בצבע שחור לבן יש לו כנפים ואינו יכול לעוף: ז. למשה היה שלוש תפוחים בשקית הוא לקח שתיים כמה יש לו עכשיו?

תשובות: א. שם משפחה. ב. אחד אומר השעה והשני אומר אני לא יודע. ג. מודה. ד. בן 6. ה. ארוחת צהרים וארוחת ערב. ו. פינגווין. ז. שלוש אחד בשקית ושתיים ביד.

ח' משמעויות למילה רב: רב- הרבה. "ויאמר עשו ישי לרבי" (בראשית לג ט). **רב- מבוגר**. "ורב יעבוד צעיר" רד"ק: הגדול (בראשית כה כג). **רב- לשון מריבה**: "ויאיר ריב בין רועי מקלה אברם" (בראשית יג ז). **רב- דבר גדול**. "רב לכם בני לוי" רש"י: "רב לכם" דבר גדול מלתם בעצמכם לחלוק על הקב"ה (במדבר טז ז). **רב- מוספי**. "ירב לכם מכל תועבותיכם בית ישראל" רד"ק, אברבנאל: די לכם (יחזקאל מד ו). **רב- שר**. "ויקרב אליו רב החובל" רש"י: שר המלחים (יונה א ו). **רב- לשון רבנות**: עשה דף רב. **רב- מראשוני האמונות** "הלכתא כרב באיסורי".

בכל ענייני העלון, וכן להשיג את העלון 'המלא' במיל או בכתב יותר גדול

אפשר לפנות למיל: 456alon@gmail.com

יש לדייק במייל ולכתוב קודם 456 ואח"כ alon@gmail.com או לטל: 0527633431 לקבלת העלון בכפס יש להתקשר לטלפון 036180383

נספר תהילתך

סיפורים וחיזוקים בענייני אמונה והשגחה

גליון מס' 7

מכתבי הקוראים

נסתלק לעולמו הרה"ח יצחק ויס ז"ל והוא היה זה שקנה את חלקת הקבר שהיא כ"כ רצתה על יד הוריה של הרבנית ויסלובסקי ע"ה ולבקשת אשתו נקבר לבסוף בב"ב בביה"ח ויזניץ וזכתה להקבר בחלקה שכ"כ רצתה שפשוט התפנתה ברגע האחרון עבורה. תנצב"ה

בברכה ברובה
יעקב לוינזון ב"ב

לכבוד מערכת "קובץ גליונות"
עבור הגליון החשוב והמחזק "נספר תהילתך"
לפני כשבוע ביום ב' הלכה לעולמה הרבנית ציפורה ויסלובסקי מב"ב, בני משפחתה ספרו שכל ימיה ביקשה והביעה את רצונה להיקבר בביה"ח סגולה על יד קברי הוריה ותמיד כשפנתה לח"ק נענתה שהמקום תפוס, היה זה ביום פטירתה בניה התקשרו שוב לביה"ח סגולה אולי כן יש מקום ולפליאתם הרבה אמרו לה שקרה כאן דבר פלא וכיון שג' ימים קודם

שיחו בכל נפלאותיו

כולם היו מופתעים לנוכח הפיכת הבחור למתמיד עצום, עד שהתעלומה נפתרה...

בסוף חודש מרחשוון תשפ"ג התקיים סעודת אירוסין מרגשת בעיר מודיעין עילית, כאשר אחד מבחירי הישיבה הקד' התארס, עם בחורה כלילת המעלות, וכולם שיבחו את הבחור על מעלותיו ועל התמדתו בתורה.

אביו ואמו שהיו שם הזילו דמעות, וכששמעו את השבחים על החתן נזכרו שלא תמיד זה היה כך, אלא שהחתן דנן עד לפני שלש שנים היה החלש של הישיבה, לא תלו בו תקוות גדולות, הכי הרבה יגדל לאדם ירא שמים, אולי יצליח לשבת בשיעור דף היומי, ואם ירגיש חיבור לתורה גם לא ירדם בשיעור.

בשעת האירוסין, הציצה מעבר למחיצה מורה יראת שמים, ואמרה שהיא חייבת לראות את החתן שהכלה המהוללה זכתה, כשהיא שמעה על מעלת החתן, לא יכלה להסתיר את התרגשותה, והיא בקשה את המספר טלפון של האמא של החתן כדי להחליף עמה שיחה.

כשהתקשרה לאחר מכן, שאלה אותה המורה תגידי לי תמיד הבחור היה כזה מיוחד, ואז האמא סיפרה לה את האמת, בימי לומדו בישיבה קטנה נחשב הבחור "בינוני ומטה", וכאחד שתכונת העצלות בולטת בו במיוחד. לא התמיד בלימוד, וכמעט בכל יום הגיע באיחור לסדרי הישיבה ולתפילה. גם לאחר שהיה מגיע לסדר ומתחיל למוד, הזמן שלמד בו ברצף לא היה ממושך, כי בחלו כמה דקות של לימוד, הרגיש צורך, [מצד היצר הרע] להפסיק לצור פטפוטים או מנוחה...

בכל כמה ימים היה הטלפון של המשגיח על הצג, והלב שלנו נפל, עוד פעם שיחה על ה'תכשיט' שלנו, והמשגיח מנסה יחד עם ההורים לראות מה אפשר לעשות, כדי להגביר את החשק של הבחור, ולחבר אותו לתור, עשינו הרבה מאמצים איך לעלותו על דרך המלך, אבל שום דבר לא עזר.

והנה בחודש אדר תש"פ, כשפרצה הקורונה וסדרי הלימוד בישיבות השתבשו, חששנו מאד על הבחור כי אם עד כה, כשסדרי הישיבה התנהלו למישרין, היה לו קשה להתמיד, מי יודע מה יהיה עמו עכשיו, [וכידוע שזמנים אלו היה קשים במיוחד לבחורים הבינונים ומטה, והרבה

בחורים נפלו אז, והשי"ת יעזור שיחזרו במהרה, והכל יחזור לקדמותו]...

והנה למרבה הפלא באחד הימים של חודש אייר בשיא הקורונה, כשהשיבות היו סגורות, והבחורים למדו בביתם, או במרחבים פתוחים, גינות וחצרות, והשיעורים היו דרך הטלפון, ולאחר מכן "בקפסולות", כשהיה כה קשה להתמיד, כאשר מסביב ישנם מפריעים רבים שגורמים להיסח הדעת, דווקא אז קיבל החתן דנן גישמאק מיוחד בלימוד...

אינני יודעת להסביר איך זה קרה, אבל פשוט ביום בהיר הוא התחיל לקום בזמן, במלוא המרץ, הגיע בזמן לתפילה, ולאחר מכן התחיל ללמוד, זה לא קרה ברגע אחד, בתחילה הוא למד שעה שלימה ברציפות, דבר שלא הי אצלו כבר שנים רבות, ובפרט לא בבית, ולאחר מכן הוסיף ללמוד עוד שעה, ולאט לאט קיבל חשקת התורה, עד כשחזר לישיבה מהקורונה המשגיה בישיבה התקשר אל בעלי וסיפר אודות השינוי המבורך והבלתי צפוי שחל בו, "הוא בין הבחורים היחידים שלא מפסיק ללמוד אף בין הסדרים". הוא כמעט הבחור היחיד שאני מכיר שהקורונה שינתה אותו לטובה, כי לערי הרב כמעט כל הבחורים חוו איזו ירידה מסוימת. כששאלנו פעם את הבן איך קרה השינוי הוא אמר לנו, גם אני עצמי אינו יודע להסביר מה קרה, גם אני מופע מעצמי כאשר גיליתי יכולות מדהימים שהיו חבויים בי, גיליתי שאני מסוגל ללמוד רצף סדר שלם, בלי שום פטפוטי סרק והפוגות, והתחלתי להרגיש טעם מיוחד בלימוד ובתפילה.

ורק דבר אחד הוא יודע, שמתיקות התורה שזכה לחוות באותה תקופה נפלאה, מלאה את ליבו בתשוקה להמשיך להתמיד בלימודיו. מבחור שנחשב לשולי ביותר בישיבה, הפך בס"ד לאחד הבחורים החשובים בישיבה.

כעת המורה התרגשה, והתחילה לספר בדמעות, אני אומר לך את החלק השני של הסיפור, ומה באמת קרה לבחור שלכם, ומעשה שהיה כך היה.

לאחר פרץ הקורונה הלימודים נערכו ב"מרחב הקולי". באחד הימים פניתי אל התלמידות ואמרתי: "אני בטוחה שלאף אחת מכן לא קל בתקופה הסוערת הזו".

אבל דעו לכן, שלבחורים הרבה יותר קשה בתקופה זו, כי הבחורים צריכים ללמוד יום שלם בלי האוירה המחשמלת של הישיבה, אינו לומדים בדיבוק חברים, עם הרמיי"ם שלהם שהם כה אוהבים יש להם קשר רק דרך מרחב הקולי, וכמה שקשה לכם, להם קשה פי כמה וכמה. ולכן עצתי היא, שהרי לכל אחת מכן יש בחור שמעודד אי"ה להיות השידוך שלה בבוא העת, ואותו בחור שנמצא עכשיו אי שם, עובר בעת הזאת תקופה לא פשוטה.

ברצוני להציע לכן, תלמידותיי היקרות, שכל אחד מכן תתפלל מידי יום עבור הבחור שעומד להיות חתנה, שיצלח את נסיונות התקופה המאתגרת הזו, ויתחזק בלימוד התורה ויראת ה'. זכרו - שניכם למעשה נשמה אחת שהתפלגה בירידתה לעולם הזה לשניים, עד שהקב"ה יחבר ביניכם, כך שבתפילה על השידוך שלכן, אתן בעצם מתפללות על עצמיכן.

אני ממליצה ביותר - סיימה המורה - על קריאת תהילים, שכן כידוע סגולת פרקי התהלים עצומה לאין-ערוך...

ובכן, ממשיכה המורה ומספרת כאשר חזרנו סוף סוף ללמוד בכיתה, פתחתי את השיעור ושאלתי: "האם מישהי מהבנות אימצה את הרעיון להתפלל על חתנה לעתיד?..."

כל התלמידות הגיבה בשלילה, רק הכלה לא היתה בכיתה באותו יום. למחרת פגשתי את הכלה, ושאלתי אותה את השאלה, והיא אמרה לי מה השאלה בטח שעשיתי את עצת המורה, בכל יום גמרתי את כל ספר התלים להצלחת חתני לעתיד!!! בכל פעם ביקשתי והתחננתי לבורא שאני רוצה שחתני לעתיד, יצליח לעבור את התקופה בקלות, ויהיה לו חשק ללימוד התורה, ויתעלה מעלה מעלה.

שקט השתרר מעבר לקוי הטלפון, כאשר רק קולות של המורה והאמא נשמע כשהן בוכות

מרב התרגשות, עכשיו התגלה הסוג הגדול, בדיוק באותם הימים שהכלה תחילה להתפלל על חתנה לעתיד, וגמרה עבורו את כל התהלים, באותו שעה ממש, בעיר אחרת ישב בחור ולראשונה התחיל לקבל חשק בלימוד התורה, ובפעם הראשונה חש במתיקות התורה ועלה ונתעלה עד שגדל בחיר הישיבה.

(ווי העמודים)

"אם לא מוותרים - לא מפסידים"

לפרנסתי אני עובד כנהג יוקרה של העשירון העליון. ביום חמישי צלצל אליי לקוח שהגיע מחו"ל עם אשתו ובתו שהגיעה לגיל מצוות, ולקחו אותה לארץ ישראל לכבוד המאורע. הוא שאל אם אוכל להסיע אותם למחרת, כלומר ביום שישי, לקבר רחל והר הזיתים ועוד כמה מקומות בירושלים, לזמן משוער של כחמש שעות.

נעניתי בשמחה ושאלתי מתי עלי להתייצב, והוא השיב לי כי ברצונם לצאת בשעה תשע בבוקר. השבתי לו כי גם בתמורה לאלף דולר לא אוכל לקחת את הנסיעה, מכיוון שמתשע עד עשר יש לי שיעור דף היומי שאיני מוותר עליו ויהי מה... תיכף סידרתי לו נהג חלופי עם רכב טוב שיסיע אותם בנוחות מקסימלית.

במוצאי שבת התקשר אלי היהודי המדובר וביקש שאסיע אותם ביום ראשון לכמה וכמה אתרים למשך שתיים עשרה שעות. לשאלתי מתי עלי להתייצב, השיב: בשעה שבע וחצי בבוקר. אמרתי לו שיתן לי כמה דקות לבדוק ואחזור אליו עם תשובה.

התקשרתי למורי ורבי שאיתו אני מתייעץ ושאלתי מה עלי לעשות. סיפרתי לרב מה היה ביום שישי, וכי הלקוח רוצה למחר נסיעה של יום שלם. הרב חשב ואמר: "סוף כל סוף זו הפרנסה שלך, וכאן מדובר באדם שמשלם הרבה יותר מהמקובל בשוק. ביום שישי העברת את העבודה לנהג אחר, אבל היום זה כבר ממש לוותר על פרנסה שה' מזמן לך! לאותו מגיד שיעור יש שיעור גם בלילה, אז אל תוותר על השיעור - פשוט תלך לשיעור של הלילה במקום של הבוקר".

הסברתי לרב שבלילה אני מגיע מותש, ובמקום ללמוד אני מנמנם. "אם כך", אמר הרב, "זו בעיה גדולה. אבל זה נסיון גדול, ולכן מה שאתה מחליט תעשה, וה' יברך אותך".

התקשרתי לאדון והסברתי לו שוב שיש לי שיעור בין תשע לעשר, ולפני זה אני לא מקבל שום נסיעה, ושוב נתתי לו מספר של נהג נוסף שיסתדר עמו וסגרתי את הפלאפון.

בבוקר מיד אחרי התפילה פתחתי את המכשיר רק לוודא שהוא הסתדר, ואני שומע הודעה קולית: "באיזה שעה הכי מוקדם אתה יכול להיות אצלי?"

חזרתי אליו ואמרתי לו שהכי מוקדם שאני יכול להיות אצלו זה בשעה עשר וחצי!

"אז אני מחכה לך בעשר וחצי מתחת לבית שלי בירושלים!!!"

בעשר וחצי התייצבתי ויצאנו לדרך, הספקנו את כל מה שרצו בנחת, וסידרתי להם לבקשתו ארוחת ערב מקייטרינג מהודר לשמחת כולם. כשהורדתי אותם בבית הוא שילם לי בעין יפה מאוד ואמר: "אני משלם לך גם על השעות שהיית במניין הקבוע ובשיעור הקבוע שלך שלא ויתרת עליהם!!!"

סיפרתי לרב שלי והוא התרגש מאוד ואמר: "התפללתי עליך שה' יראה לך את הישועה ממקום אחר, והנה ה' הראה לך מאותו מקום בדיוק שלא הפסדת מההחלטה שלך שלא לוותר על שיעור קבוע. זה היה דבר שלא יכולתי להורות לך על כך למעשה, רק אתה יכולת להחליט בעצמך!!!"

(סיב הקהילה)

מבצע "מוסיק והולד"

יוצא לדרך»

לבני הישיבות הקטנות

לבני הישיבות היקרים:

ארגון 'תורתי' יוצא במבצע מיוחד לעידוד וחיזוק הלימוד בחודש כסלו לכלל הישיבות המשתתפות בתוכניות 'תורתי'.

הישיבה שתגיע לאחוזים הגבוהים בהשתתפות בתוכניות

קנין סוגיא וקנין המקכת

תזכה ללא הגרלה בהפתעה מיוחדת למסיבת החנוכה בישיבה.

עם אפשרויות לבחירה

קלידן וזמר

מגיד מישרים

סעודה כיד המלך

כמו"כ גם הישיבות שיגיעו למקומות השני והשלישי יזכו להשתתפות סמלית במסיבת חנוכה

המבצע יערך עד לתאריך:

יום ראשון פרשת מקץ ערב חנוכה כ"ד כסלו שעה 14:00

בברכת התורה
תורתי

ישיבות המעוניינות להשתתף יעדכנו במשרדי תורתי את כמות הבחורים שיש בישיבה, בכדי שנוכל לבדוק את אחוזי ההשתתפות בעדכוני הבחורים במערכת הטלפונית. מספר הטלפון לעדכונים - 0733.83.83.80 | יש לעדכן מדי שבוע

* נ.ב. האחוזים נמדדים לפי כמות הבחורים המשתתפים, ביחס למספר הבחורים בישיבה המבצע יחושב החל מר"ח חשון.

לראותם

לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 109 | פר' וישלח תשפ"ג | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

מעמד הכנסת ספר תורה ע"י ועד ידידי אודות תורה
בהשתתפות גדולי ישראל

הגר"ש דוונברג בביקור מיוחד בעיר טבריה בשכונת נוף פוריה

הגאון הגדול רבי דוד שזיסטל בביקור אצל מרן גאון ישראל הגר"ד לנדו

מרן פוסק הדור הגר"מ שטרנבוך בהברלה

מרן ראש הישיבה הגר"ד פוברסקי בקידוש לבנה

הרב מנחם לנדו נכדו נאמן ביתו של מרן גאון ישראל הגר"ד לנדו זכנו
חתן הבר מצוה מתברכים ממרן ראש הישיבה לקראת שמחת הבר מצוה

מרן דשכבה"ג הגר"ג אדלשטיין בקידוש לבנה

**מעמד סיום הש"ס בישיבת "גאון יעקב" בראשות ראש הישיבה הגר"ז ברלין
שנלמד לע"נ רעייתו בתו של מוה"ר דה"י הגראי"ל שטינמן כשאחד הסיום עלו לציונה**

**תלמידי ישיבת 'היכל מדרכי' (צעירים החדשה) בבני ברק
עלו למעון מוה"ר דה"ר דה"ר ראש ישיבת חברון שנסר בפניהם שיחת חיזוק**

השנה מחלקים דמי חנוכה מיוחדים

שיח חנוכה ופורים – פנינים חידושים וביאורים בעניני חנוכה ופורים ממדן שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל (מהדורה חדשה)

35 ש"ח

הארמון – יצירת פאר ובה עובדות מופלאות, פניני דעת וחכמה, אמדות מחכימות, וספורי גדלות מפרקי חייו של מרן ראש הישיבה הגר"א ל שטינמן זצוק"ל

50 ש"ח

משולחנם של רבותינו – עובדות וסיפורים מופלאים על מרנן עיני העדה מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל ומרן יבלחט"א רשכבה"ג רבינו הגר"ג אדלשטיין שליט"א מלווה בתמונות

35 ש"ח

חכימא דיהודאי – חכמתו של האיש, שהפך למלאך, היא חכמה החצובה מששת ימי בראשית. והיא ניתנת לכם במתנה, דרך דפי הספר המרתק, המנווט, המכוון חכימא דיהודאי, והמאיר את כל שכלי החיים

50 ש"ח

ניתן להזמין דרך מערכת ההפצה שע"י "קובץ גליונות" ולקבל במשלוח חינם

(בכפוף למוקדי ההפצה ברחבי הארץ)

להזמנות: 053-3145900

k.gilyonot@gmail.com

יריד מכירות מיוחד

במלאת חמש שנים להסתלקותו של רבינו הקדוש מרן ראש הישיבה הגרא"ל שטיינמן זצוק"ל מערכת הפצת הספרים שע"י "קובץ גליונות" במבצעים מיוחדים ומסובסדים לעילוי נשמתו הטהורה

בזאת תבחנו

40 ש" | 860 עמודים
השאלות והמבחנים בכל מקצועות התורה מיוחד לחזרה ושינון הלימוד

אדם גדול הוא ושימה במצוות

12 ש" | 270 עמודים
ליקוט עובדות המחזקים כאהבת תורה ובירא"ש מלווה בתמונות מיוחדות

צדיק כתמר יפרח

40 ש" | 440 עמודים
פרקים ממשנתו והנהגתו כפי שנכתבו ע"י נכדו הגר"ג הוניסברג שליט"א

כאיל תערוג

25 ש" | 956 עמודים
אסופת עצות והדרכות בתהלכות החיים

אור השחר

30 ש" |
דרשות, מאמרים, מכתבים שנמסרו במשך עשרים שנה בהיכלי הישיבות

כאיל תערוג

25 ש" | 825 עמודים
עובדות והנהגות מגדולי הדורות - דברים שנשמעו מפי מרן זיע"א על גדולי הדורות

שבענו מטובך

40 ש" | 220 עמודים
פנינים וחידושים על סדר פרשיות השבת משלחן השבת של רבינו

כאיל תערוג

25 ש" | 644 עמודים
עובדות הליכות והלכות בענייני המועדים

תמונת ומראות מחיי מרן ראש הישיבה

30 ש" | 265 עמודים
סיפורים ומראות חייו מעל 2.000 תמונות מיוחדות

כשחר אורך

25 ש" | 350 עמודים
תשובות אמרים והנהגות

